

Cangantu ih thuhla tawi

Rev. Dr. CJ. Hrang Hmung hi Rev. Charles Hrang Tin Khum le Daw Flavia Vum Thiam teih fapa upabik a si. Unau suahpi mipa 2 le farnu 2 a nei ih USA ram ah an um.

1985 kum ah Maths Distinction thawn Phunhra a ong. Yangon University ah phunsang tlawng a kai ih rampi buai thawn kum 3 lai a cawl hnu 1993 kum ah BSc (Physics) degree a ngah. 1996 kum ah India ram Serampore khua ih Serampore College (University) ah Baibal tlawng kai a thok ih 1999 kum April ah BD degree cu felfai zetin a qhehsuak. 2006 kum ah Myanmar Institute of Theology, Insein le Union Theological Seminary, Philippine kom ih an tuahmi Doctor of Ministry Program a kaiih 2009 kum March 7 ah DMin degree a ngah. 2011 kum November ihsin Philippine ram Manila khuapi ih ummi Philippine Christian University ah Secular Doctor of Philosophy (PhD) a kai. Pathian lamhruainak le bomnak in 2014 April 5 ni ah PhD (Development Administration) degree cu felfai zetin a ngah a si.

1999 kum in Toungphila Baptist Church ah Pastor hna a quan thok ih tuini tiang a quan rero lai. 2004 kum March 7 ah LBA khawmpi, Sekan ah LBA in Ordination an pe. Cuihsin LBA ah Associate General Secretary termkhat a quan. 2006 ihsin 2010 tiang Bethel Theological Seminary ah Vice Principal a quan. 2010 April ihsin thok in 2011 November tiang BTS Principal a quan. 1998 kum December 25 ah Dr. Deborah Zung Rem {BSc (Hons), MSc., BRE., MTS., DMin} thawn innsang a din. Pathian thluasuah fapa Rick Hrang Lian Khim an nei. Tuini tiang rinsantlak le taimak zetin Pathian hnaquan sunglawi cu a quan rero lai a si. Cahram tam nawn a ngan zo ih cabu khal tawkfang a suah zo. Kawl le Mirang ca khalin cahram tawkfang a ngan zo. Magazine tamnawn ah Chief Editor quanvo a lak rero. **Hre Kio NT Commentary Series** ah Kolose le Efesa simfiangnak ngan dingin quanvo an pe ih a ngan rero lai. A reihlan ah a suak cing ding a si.

CANGANTU IH SUAH ZOMI CABU PAWL:

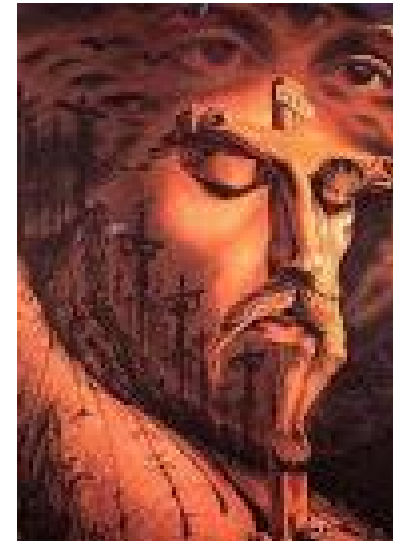
1. *Baptist Kaihruai awk daan le Danglamnak (TpiBC - 2001)*
2. *Jeim cakuat simfiangnak (TpiBC - 2002)*
3. *Galati cakuat simfiangnak (TpiBC - 2003)*
4. *Kawhhran dang pawlih zum daan le kaihruai awk daan (@2004)*
5. *Kolose cakuat simfiangnak (TpiBC - 2004)*
6. *A biography of Rev. C. Hrang Tin Khum (@2006)*
7. *Kawhhran Hruaitu Kutken (TpiBC - 2008)*
8. *Baptist Thupom Hleicetnak pawl (FBP- 2008, 2009)*
9. *Thinsaunak ih huham (FBP - 2009)*
10. *1 Piter cakuat simfiangnak (TpiBC - 2009)*
11. *1 Timote cakuat simfiangnak (TpiBC - 2010)*
12. *Efesa cakuat simfiangnak (TpiBC - 2011)*
13. *Hlawhtlinnak lamzin (@2011)*
14. *Nun cu Khrih a si (Atu - @2014)*

NUN CU KHRIH A SI

CJ Hrang Hmung, PhD.,

NUN CU KHRIH a si (*To Live is christ*)

CJ Hrang Hmung, DMin., PhD.,

NUN CU
KHRIH A SI
(to Live is CHRIST)

Nun cu KHRIH a si.

Rev. CJ Hrang Hmung, PhD.,

Copyright © 2014

CJ Hrang Hmung

No (1), Bogyoke Road,

Toungphila Block (1), Kalaymyo.

Vei khatnak

Copies 500

November 2014

Printed at

MBC Offset

Yangon.

**NUN CU
KHRIH A SI**
(to Live is CHRIST)

Rev. CJ. Hrang Hmung, PhD.,

Toungphila, Kalaymyo

2014

A Sung Ummi Thu pawl

	Tuhmaihruai	c
1.	Remdaihnak Thuthup	1
2.	Sualforhnak le Hniksaknak	6
3.	Santiluan le Pipu zumnak	11
4.	Keimah in ka lo hril	17
5.	Bawipa in a qul a si	23
6.	Nan caan qha man nei zetin hmang uh	27
7.	Na duh vekin si ko seh	33
8.	Bawipai' Bomnak	39
9.	Ro qha sunglawi NU	46
10.	Midang parah tuah ve uh	51
11.	Pek lawngah ngah leh a si ding	57
12.	Pathian thawn rem-awk salnak	64
13.	Sunloih upat tlak PA	71
14.	Mithiang pawl hrangah Paul ih thlacamnak	77
15.	Thluasuahnak thawn lehrul sawn uh	83
16.	Jesuh Khrih kan ziangkim	89
17.	Ralringte in um uh	98
18.	Nun cu Khrih a si	103
19.	Jesuh Khrih theih timi cu ziang a si?	110
20.	Thlacamsak-awknakih thupitzia	116
21.	Pathian ih hrilnak	125
22.	Iksiknak thinlung	133
23.	Kan ram darnak ding hrangah	140
24.	Pathian thu ih paamnak	146
25.	Hmuitinmi lam pan in	153

26. Pathian duhnak in lo uk seh	158
27. Donhar loin zumnak thawn thlacam uh	164
28. Khristian pumkhat sinak	171
29. Falam Calai thubuai parah ka hmuh daan	177
30. Philippine ram le tlawngkainak lam theih qha mallai	188
31. CCOC ka hmuh daan	198
32. Ka theihmi Rev. Dr. Dennis Shu Maung	202
33. Jesuh Khrih ih Riantu Qha	213
34. Mah le mah theih awknak lamzin	217
35. Hlo	220
36. Jesuh Khrih ih thinlung put	233
37. Khrih ih daihnak in in uk seh	246
38. Thlarau Laksawng	254
39. Jesuh Khrih ah remnak	262
40. Jesuh Khrih le tangdornak	268

THUHMAIHRUAI

Cangan timi hi thil ol a si lo. Cangan thiam khal ka si lo. Sikhalsehla ka canganmi a rak siartu hrekhat hnenin thazaang an ngahnak thuhla in sim sal qheu tikah ka hrangah thazaang tumpi a si. Curuangah cangan thiam le thiam lo ti um loin ka rak ngan rero ve. Cuticun 2009 kum ah Magazine tinkim ih ka canganmi pawl sungin cahram (40) pawl komkhawmmi cabu pakhat ka suah. A hmin ah "*Thinsaunak ih Huham*" tiah ka pek ih Falam Baptist Pawlkom hminin kan suah. Cumi ca a siartu rualpi tam nawn in a dang khal suah bet dingah thazaang in pe. Curuangah 2011 kum ah "*Hlawhtlinnak Lamzin*" timi thulu hmang in Magazine tamnawn ih an suah zomi ka cahram (40) komkhawm in cabu ka suah sal. Tha in petu nan zate hnenah ka lungawizet.

2011 kum November thla ah Philippines ram ah PhD kai dingin ka pok. Tlawngkai phah ka si ruangah cahram ka ngan thei nawn lo ding tiah ka ruat. Sikhalsehla Online ihsin ca ka ngan phahphah ih Mino casiartu tampi in ka canganmi an siar, thazaang an ngah thu pawl in sim. Cule sermon ngan sak dingah in dil. Cuticun zarhtinte'n a malbik sermon pakhat ka ngan ringring. Sermon hrekhat cu Magazine tawkfang ah ka kuat. Atu ah Online ih ca ka thlahmi pawl le magazine hrekhat ta cahram (40) komkhawm in "*NUN CU KHRIH A SI*" tiah hmin bunin himi cabu hi ka suah a si. Pathian hmin ka thangqhat.

Thazaang petu le casiartu nan zate'n Pathian in hmuifu siar cawk loin lo burh cio hram ko seh! Amen.

Duhdawtnak le duhsaknak thawn,

Rev. CJ Hrang Hmung, PhD
Toungphila Baptist Church
September 5, 2014

remnak in hmunter uh," timi thu khal kan hmu thei. Lungnemnak hi zumtu ih nun ah a thupizetmi a si.

(5) Thlacam nun nei ding

"Remdaihnak dik" kan ngah duh ahcun "Thlacam nun" nei ding a thupi ngaingai. Zumtu diktak hrangah thlacam nun nei ding hi sim le forh rero ding a qul nawn lo. Amai' nun muril ihsin a langsuak mai. Curuangah Paul in donhar loin thla nan cam ringring a sile minung ruah ban lomi Pathian ih daihnak in nan thinlung le nan ruahnak cu Khrih Jesuh ah himte in a kilkhawi ding, a ti (Fil. 4:6-7).

Donhar ding thuhla tampi a um ko ding. Asinain cumi pawl lansuah theinak dingah ziangkim ah lungawi thusimnak nei ding a thupi. Thlacam hi zumtu nun ah a thupibik miangmo a si, ti kan thei cio. Zumtu ih kan nun muril cu thlacamnak a si. Baibal siarnak thawn ceem in nitin thazang thar kan lak ringring ding a qul ngaingai.

(6) Pathian thu sungah nung ding

Pathian thu sungah kan nung tik lawngah thlangam daihnak kan ngah thei ding. (Hla kan sak qheumi... "Na thu sungah um a nuam... Na thu sungah um a nuam..." timi nunthar hla hi mang cio uhsi). Pathian thu sungah kan nung tik lawngah thil qha pawl kan ruat thei ringring ding. Kan thinlung sungah a cam ringring ding (Fil. 4:8).

William Barclay in, minung pawlin sui, ngun, hlawnthil, inn le lo, sinak, thuneihsak, hminthannak timi pawl lawng kan ruat tikah khawvel tisa duhnak sal ah kan taang. Khawvel mi bangin kan nung, a ti. Cumi pawl thawn Pathian thu sungah nung a

(1)

REMDAIHNAK IH THUTHUP

Filipi 4:1-9

Zumtu kan nun ah "Remdaihnak" thawn kan khah thei ding hi a thupi zet. Cuih "Remdaihnak" thawn kan khah theinak dingah himi Filipi 4:1-9 sungih thu thawn thazang lak cio uhsi. Filipi 4:1-9 sung kan siar tikah remdaihnak/daihnak (*peace*) ngah thei dingin a dotdot kaiso vivo ding a qulzia Paul in a sim. Pathian hnen ih a rami a dikmi remdaihnak ngah theinak dingah dot 6 tiang kai vivo a qul zia, himi dot 6 kan kai lo ahcun Pathian parih kan tuah qulmi kan pelh, kan tloih lawng si loin kan hnaquanpi le zumtu unau pawl khal kan tuahmawh theimi a si.

Himi remdaihnak hi Pathian in zumtu pawl hnenih a pekmi a si. Himi kan thlau ter ahcun; (1) Mai' zawn lawng kan ruat thlang, (2) Kan sualnak kan thup duh, (3) Ziangkim sunralnak kan tong thei, (4) Kan thin a tawi, thinheng a ol, midang kan relsia, soisel duh cuang, (5) Mahte lawng um khalle kan phun

supso ih ziangtik khalah kan lung a kim thei dah lo, (6) Pawlkom aw hnakin qhenghek ding lawng kan duh, (7) Kanmahte lawng um kan duh. Pathian thawn kan hlat aw vivo ih nehnak nun a hlo vivo. Sunralnak a tam vivo. Cutin kan thinlung sungah remdaihnak a um thei nawn lo. Curuangah "Remdaihnak ih thuthup" hi kan theih cio a qul a si.

Minung ih ruahban lomi remdaihnak kan ngah theinak dingah "Daihnak Siangpahrang" (Is. 9:6) cu kan thinlung sungah kan neih a qul, kan cohlang a qul. Cuih remdaihnak kan ngah theinak ding dot (6) pawl cu:

- (1) Bawipa sungah hnget zetin ding ringring ding (v. 1),
- (2) Thinlung hmunkhat dingah zuam ding (vv. 2-3),
- (3) Cat loin lungawi ding (v. 4),
- (4) Lungnemnak thawn nung ding (v. 5),
- (5) Thlacam nun nei ding (vv. 6-7),
- (6) Pathian thu sungah nung ding (vv. 8-9) timi pawl tla an si.

(1) Bawipa sungah hnget zetin ding ringring ding

Zumtu kan nunah Pathian thawn dikzet in pehzomnak nun kan neih ding a thupi zet. Kan pehzomnak a cat ahcun Pathian hnenih a luangmi remdaihnak khal a catta ding a si. Curuangah Pathian sungah hngetzetin ding ringring a qul. "Hngetzetin ding" timi hi Grik qong in "*stekete*" ti a siih "pehzomnak", "a fekmi", "a zuammi" tiah sullam a nei.

(2) Thinlung hmunkhat dingah zuam ding

Remdaihnak kan ngah theinak ding a dot hnihnak cu Pathian le minung, minung le minung karlak ah thinlung hmunkhat ret ding hi a qul a si. Paul in kawhhran sungah a rem aw lomi *Euodia* le *Sintekhe* te pahnih hnenah "Bawipa ih duhnak thlunin nan

thinlung hmunkhat dingah zuam uh" tiah a forh hngai. Remawknak a um lo ahcun Bawi Khrih ih ruangpum a simi kawhhran sungah kut, ke pawl hna an quan thei nawn lo ding. Curuangah ziangvek pawlkom le kawhhran ah kan um a si khalle pakhat le pakhat lungrual in thinlung hmunkhat neih thei dingah zuam ringring ding a qul. Pakhat le pakhat ngaithiam awknak nei ding a qul. Ka palh a si tiah tangdor nun thawn remdaihnak tuah kan qul. Kan hmuh daan bangrep theinak dingah kan buaipimi a um a sile hmaiton rel tlang, ron aw tlang in remdaihnak ngah thei dingah zuam le tawlrel a qul a si.

(3) Cat loin lungawi ding

Pathian hnenah cat loin kan lungawi ding hi zumtu'i nun ah a thupi zet. Cutik lawngah a dikmi remdaihnak kan congah taktak thei ding a si. Paul in Filipi 4:4 sungah thu a sim laiah thawnginn sungah a um. Harsatnak tampi a nei. Asinain a thinlung sungah remdaihnak thawn a khat. Hiti in Jesuh Khrih hrangih tuarnak caan a ngahmi hi a lungawinak bik a si. Cuih a neihmi remdaihnak vek kha zumtu pawl neihter in duh. Cutiuh neih theinak ding ahcun Pathian hnenah cat loin lungawi ding hi a thupi ngaingai a si.

(4) Lungnemnak thawn nung ding

"Mi hmuahhmuah hnenah nan lungnem uh" timi ah "lungnem" timi hi Grik qong in "*epieikes*" a siih "neemnak", "thu qhate'n ruat ih hnaquan", "midang zawnruah thiam" timi sullam a nei. Efesa 4:2-3 ah, "Thinlung neemnak nei uh; tangdor le thinsau in um uh. Duhdawtnak nan neihmi kha pakhat le pakhat nan zawiawk theinak in langter uh. Thlarau in a lo pekmi pumkhat sinak kha qunghmun dingah hmunkhat ih a lo qemkhwamtu ih

sualforhnak/thlemnak hi a tong ve timi hi kan theih ciomi a si. Hebru 2:18 ah, "Amah rori in sualforhnak le harsatnak a tuar zo ruangah atu ah sualforhnak a tongmi pawl a bawm thei a si," tiah kan hmu thei. Cumi cu kan hrangah thazaang cahnak in petu sii qhazet a si.

Cuihtlunah 1 Korin 10:13 sungah, "Hniksaknak nan tonmi pawl hi midang hnen khalah a thleng qheumi sualforhnak a si ko. Sikhalsehla Pathian cun a thukammi a kimter ih nan tuar thei lo ding tiangin hniksaknak a thlenter lo ding. Hniksaknak nan ton tikah nan tuar theinak dingah thazaang a lo pe dingih cuticun nan luatnak dingah lamzin a lo sial sak ding," tiah kan hmu. Zumtu kan vanqhatnak cu Bawi Jesuh amah rori in sualforhnak/thlemnak a tong zo ruangah sualforhnak/thlemnak tuartu pawl a bawm qheu hi a si. Bawm theitu umsun khal a si. Jesuh ih in bawm daan pakhat cu tlansuahnak in tuahsaknak hi a si. Sualforhnak/thlemnak na ton caan ih na tlansuah duh lo a si ahcun mualpho takin na siatsuah aw ding. Sualforhnak/thlemnak cun dungtolh dingin le Pathian duh lo zawng tuah dingin in hruai. Pathian hmin simsiat a sinak dingah in fehpi. Sualforhnak/thlemnak kan tonnak cu Pathian thawn pehzom thei lo dingah le hlat aw in kan um ding hi Satan ih tumtahmi ruangah a si.

Curuangah zumtu ralring tein kan um hleiah sualforhnak/thlemnak a si ti kan thei ahcun hnong lohli thei dingah thlaza cam ringring kan qul. Thlemtu hi a um men dah lo ih thlemnak khal kan hmai ah a um ringring a si, timi hi zumtu pawlin ziangtik hmanah hngilh hram hlah uhsi.

2. HNIKSAKNAK (Jeim 1:12)

"Hniksaknak" cu Pathian hnenin kan hnenah a ra qheumi a si. Kan Pathian in thilsual a tuah dah lo, a qhami le a famkimmi

theih lo. Pathian thu sungah kan nung theinak dingah cuih khawvel thil duhnak hmuahhmuah kan sup aw thei a qul. Kan tansan thluh a qul.

Pathian thu sungih nungtu kan si tikah Pathian duhnak ziang a si timi kha kan thinlung ah a caam ding. Cutikah kan nunnak hi: (1) Thutak sungih nung, (2) upat tlak ih nung, (3) dingfelzet in nung, (4) thianghlim zet in nung, (5) duhnungza in nung, (6) porhtlak in nung le (7) hminqhatnak ih nung timi pawl thawn kan famkim vivo thei ding a si.

Thunetnak

A netnak ah Paul in, "Ka hnen ihsin nan ngahmi le nan zirmi vekin thlun tum uh. Ka qongkam in siseh, ka tuahnak in siseh, ka lo hmuhmi cu thlun uh. Cutin daihnak in petu Pathian cu nan hnenah a um ding," (v. 9) tiah amai' nun ihsin zir dingah in sawm. Hruaitu tampi cu kan thei cio vekin, "ka simmi vekin tuah aw, ka tuahmi vekin tuah hlah" timi hi a tam thei zet. Curuangah kanmah le pumpak nun hi qhate'n cekfel aw sal in, Filipi 4:1-9 sungah Paul ih simmi "Remdaihnak Thuthup" pawl thawn nitin kan nunnak ah nungpi thei cio dingah Pathian in thluasuah in pe cio hram seh! Amen.

PCU, Manila, Philippines.

Dec. 31, 2012|Monday|22:30hrs.

(Vankau Arsi Magazine, Vol. 16?, No. 3?, December 2012?)

(2)

SUALFORHNAK LE HNIKSAKNAK (Temptation and Test)

Hi leitlun kan nunnak ah a bang aw thluhmi thil timi a um taktak thei lo. Kan hmel a bang aw lo, kan ruahnak, kan duhnak a bang aw thluh thei lo. Bang aw zik vekin a um na'n a bang aw thei ngaingai dah lo. Cutin a bang aw lomi tampi sungah zumtu hmuahhmuah in kan ton bang rep tlangmi cu a tlangpi thu in thil phunhnih an um. Cumi pawl cu sualforhnak lole thlemnak (*temptation*) le hniksaknak (*test*) tla an si. Zumtu nitin kan nun ah himi thil phunhnih hi a tong lo zohman kan um lo. Kan thei le thei lo thu lawng a si ko ding. Ziangah tile hi thil phunhnih kan ton tikah zaran hrang ahcun theihthiam a harsa ngaingai ruangah a si. Khuimi deuh hi *sualforhnak* (*thlemnak*) a siih khuimi deuh sawn hi *hniksaknak* a si timi thu hi theihthiam dingah a harsa zet a si.

Curuangah Bawipai' Thlarau Thianghlim hnen ihsin kan ngahmi fimnak siar lo cun theihthiam a har ngaingai. Ziang a si khalle hi thil phunhnih ih um daan cu hitin rel tum hnik

sehla; "Sualforh thlemnak" cu *duh a nung lomi kan ral* a siih "Hniksaknak" cu *kan hrangah duhnungza a si*, tiah kan ruat ahcun a palh lem lo ding. Hi thil phunhnih thu hi a tanglam bangin a tawizawngin kan zoh tlang hnik pei.

1. SUALFORHNAK (Jeim 1:13-15)

A hmaisah "sualforhnak" lole "thlemnak" ih umzia maltein kan zoh duak hnik ding. "Sualforhnak/Thlemnak" timi cu phun dang in kan sim a sile "bumnak" a si. Kan duh lomi duh koin in lem, in hruai ih a netnak ah siatnak ah in thlenpi. Curuangah sualforh thlemnak cu Satan hnenin a ra, kan ti khalle kan palh lo ding. Bawi Jesuh tihnimnak a lak qheh hnu hramlak ah ni sawmli sung rawl loin a um hnu ah Jesuh hnenah Satan a ra ih sualforh a tuahnak thu kan hmu (Mat. 4:1-11).

"Sualforh thlemnak timi cu Pathian hnenin a ra dah lo ih Satan hnen lawng ihsin a ra qheu a si". Curuangah sualforh thlemnak hi zumtu hrangah duh a nung lo ih qihnungza kan ral tumpi a si. Bawipa Jesuh Khrih khalin tirhthlah pawl hnenah, "Sualforhnak sungih tla lo ding in itthat loin thlacam uh" a ti (Mat. 26:41, Mar. 14:38). Sualforhnak (thlemnak) hi kan hrangah a qha lomi a si. Satan kan hnenih a rat tikah kan hrangih thil qha veikhat hman a keng dah lo. Kan hrangih thil qha vekin a lang awter ih a dunglam ih a phen ah siatsuahnak lawng a keng qheu a si. Zumtu tampi in cuih thu cu kan theihfiang thei dah lo ruangah kan rak cohlang pang qheu. Cuticun kan thlarau nun siatnak ah in thlenpi qheu a si. Satan hnenih a rami sualforh thlemnak pawl kan theihthiamnak dingah cat bang loin thlacam ringring ding hi a qul ngaingaimi kan hriamhrei qhabik a si. Satan ih a ralqhatnak zawn cu zumtu hnenah sualforhnak/thlemnak thawn in ra pan qheu hi a si (Mat. 4:1-11, Heb. 4:15). Kannih zumtu menmen sim lo, kan Bawipa Jesuh rori khalin

an rel qheu ka theihmi cu “kha bang hlanlai thuhla le an zumnak maimai a thupi lo, atu cu santhar sungah kan um zo. San thawn mil aw ih nun ding a thupi sawn” ti bang deuh tla an si. A diknak zawn tampi a um ko ding nain pipu pawlih zumnak hi ol-ai tak ih hngilh mai ding le ziang siar lo ih um san men ding cu a si hrimhrim lo tiah ka ruat. A sile thulu ka tarlangmi vekin ka kheng ban lo tla a si thei men nain a cang thei tawkin ka tarlang tum hnik ding.

Santiluan timi cu ziang a si?

“Santiluan” timi cu ziang a si? timi qongfang hi rel fukfi ding a harsa men ding. “Santiluan” timi cu “san” le “tiluan” timi qongfang pahnih kommi a si. “San” timi cu tikcu caan thawn pehzom in kan hmang qheumi a si. “Tiluan” timi cu a luang reromi tidai a si tiah kan theih ciomi a si ko. Asinain himi zawnah “tiluan” timi hi tidai puante a luangmi kha sim duhmi a si lo thei men. Tipi tumpi luannak lam a sim duh deuh ding a bang. Ziangah tile “san” timi hi “camkhat te hrang lawng si loin nitin kan nunnak ah thukzet ih a fehpi mi nitin kan nun daan” thawn pehzomnak a nei ruangah a si. Cuih “tiluan” hi a sunglam ihsin cahnak tampi a neih mi a hip thei zetmi thilcang a si. Caan timi hi a thleng aw rero vekin san khal a thleng aw rero.

Sersiamtu kan Pathian hi ziangtik hmanah a thleng aw dah lo, amah kel in a um ringring ko. Asinain a sersiammi thil pawl cu caan khat hnu caan khat, san khat hnu san khat a thleng aw rero. Cuih caan thawn a fehpi mi fimthiamnak, lennak, hnipuan hruk daan, nuntu khawsak daan khal a thleng aw rero ve. Cumi pawl cu zovek mifim, mithiam le thil tithei pawl khalin an el thei ve lo. An do rero khalle do theih ding ci a si lo. Hrial duh khal le hrial theih cuang lomi an si. Cuih thil cangmi pawl hi

lawng a tuahtu a si. Kan biakmi Pathian in lei le van le thil ziangkim a sersiam laiah “a qha” a ti thluhmi a si (Seem. 1). Curuangah hniksak ih kan ummi hi Pathian in thilsual a tuah ruangah a si lo. Kanmah zumtu lam sawn in hlawnak kan ngah theinak dingah in bawmtu a si sawn. Curuangah Jeim 1:2-3 ah, “U le nau pawl, nan hnenah hniksak harsatnak a thlen tikah mi vannei kan si tiah ruat aw uh; ziangah tile nan zumnak in cubangtuk hniksak harsatnak nan neh tikah tuar theinak a ra ti nan thei”, tiah in sim. Vei tampi ah “hniksaknak” hi kan hrangah duh um lo le harsa zetina ra lang qheu na’n hmuh thei lonak hmunah thil qha thup aw in a um ringring a si.

Baibal in ziangruangah hniksaknak nan tong khal le lungawi uh a tinak a si pei? Hniksaknak hi ziangruangah kan tong qheu a si pei? “Kan nun pitling le famkim theinak ding hrangah a si,” ti hi Baibal ih in simmi a si. Kan hrangih thil qha a si ruangah kan tongih Bawipai’ duhzawng le lungkimmi a si ruangah kan tonmi a si. Baibal sungah, “Curuangah nan lungawi uh! Harsatnak a phunphun nan tonmi ruangah caan tawite sung riahsia in um hman uhla lungawi in um thotho uh! Ziangah tile hi harsatnak nan tuarmi cu nan zumnak a ngai maw ngai lo ti theihnak dingah a si. A siat theimi sui hman meisa in hniksak a si qheu. Cubangtuk in sui hnakihi a sunglawi sawnmi nan zumnak cu harsatnak a tuar suak theitu si dingah hniksak a qul ve a si. Cule Jesuh Khrih a lang Ni ah thanghatnak le sunlawinak le upatnak nan ngah ding a si,” a timi kan hmu thei (1 Piter 1:7).

Cuih tlunah Piter in, “Ka duhdawtmi ka rualle uh, a harsazet hniksaknak nan tuar ruang ahhin mangbangin um hlah uh; zohman ih an ton dah lomi harsatnak kan parah a thlengce tiin ruat hlah uh. Khrih ih tuarnak a hlawn-awmi nan si ruangah nan lungawi sawn uh. Cutiin nan ti a sile a sunlawinak a lang tikah nannih cu lungawinak in nan khat ding,” a ti hrih (1 Pit.

4:12). Pathian faate pawl cu a lem kan um lo ruangah hniksaknak hin kan nunnak diktak a sizia a langter qheu. Cuih nunnak diktak cu zum lotu pawl hmai ah kan langter dingmi a siih Pathian sunglawinak kan langternak khal a si.

Hniksaknak kan ton tikah Pathian in tumtahmi a nei ringring timi hi kan hngilh lo a qha. Job 23:13-14 ah, "Pathian cu a thleng aw dah lo; zohman in an dodal thei lo dingih a tuah duhmi cu zohman in an kham thei lo ding. Kan hrangih tumtahnak a neihmi pawl a kimter ding. Cuih tumtahnak tlunah tumtahnak dang tampi a nei," tiin kan hmu thei. Pathian in in hniksak tikih tumtah a neihmi cu kan sinak taktak langter ding a duh ruangah a si. Tuar theinak kha neihter in duh. Cuticun hman tlak kan si thluh thei ding a duhmi a si.

Thunetnak

Curuangah zumtu pawl hniksaknak kan ton tikah phunzai mai lo ding a qul ngaingai. Kan tonmi hi sualfornak/thlemnak maw? hniksaknak so a si? timi hi theifel ding kan qul. Pathian in kan parih tumtahnak a neihmi pawl kha theifiang dingah kan tum sawn ding. Cumi kan theifiang theinak dingah thinlung tak in thlacam a qul. Cuticun Pathian in fiangzetin in theiter ko ding. Nitin kan nunnak ah zumtu rinsantlak kan siih lungawimi kan si ringring theinak dingah hniksaknak hi kan tong sawn a si ti kan thei cio ahcun kan hna a ngam ko ding. Cutin kan nunnak hmangin Pathian a sunglawi sinsin ding.

PCU, Manila, Philippines.
February. 2012

(*Manna Magazine No. 8, March-2012*).

(3)

SANTILUAN Ie PIPU ZUMNAK

"Pathian thu a lo simtu, hlanih nan hotu pawl kha ciing ringring uh. An nun sungih an umtlan daan le an thihnak thuhla pawl kha ruat sal uhla an zumnak khal cawng qha uh. Jesuh Khrih cu mizan, tuihsun le kumkhua in a hmun ringring a si" (Hebru 13:7-8).

Thuhmaihruai

Kan leilungpi hi a thleng-aw cak nasa. Nitin kan nunnak kan zoh tikah a thleng-aw cak zetmi san sungah kan nung rero. Santiluan cak zet sungah kan um. Cuti ih kan um tikah veitampi cu santiluan thlun vivo in sanman daan kan zir vivo. Zirding a qulnak khal tampi in a um ve. Thil qha tampi a suahti ih lungawi um zet. Asinain kap khatlam ah kan zoh tikah santiluan kan thlun ruangah hlanlai kan pi, kan pu, kan nu le kan pa pawlih zumnak kha ziang siar lo ih um mai ding cu kan si lo. Mihrek in

dingah in fialnak a si. Thufim khalin “sihte” um daan cawng dingah in sim ve (Thufim 6:6).

Tlangawmnak

Hmailam a ralai dingmi caan saupi tiang hrang thu sau a ruat theitu tuisan zumtu mifim cun santiluan ih in fehpi tum reromi olzawng lawnglawng ih um huahhi nun hi hrial thei dingah kan zuam a qul. “Zumnak timi hi theih men lawngin a tawk lo, nunpi dingmi a si”. Santiluan ziangvekin a thleng-aw khal le zumnak thu hi olzawng in thleng-aw hluahhlo dingmi a si lo. Jesuh Khrih in a nunnak hmangin in hmuh zo. Paul khal in a nunnak hmangin tahqhimnak tampi a pek. Pipu pawl khalin an zummi an theifiang ih nitin an nunnak ah an nunpi cih. Kannih santhar nonawn pawl khalin santiluan khal thlauthla cuang loin, kan zumnak parah khal hngetkhohzet in dingpi in kan nung thiam a qul. Pathian ih sersiammi thil pawl cu caan khat hnu caan khat, san khat hnu san khat, santiluan thlun in a thleng aw rero ko. A thleng aw rero lai ko ding. Sikhalsehla cuih sersiamtu kan Pathian cu ziangtik hmanah a thleng aw dah lo, amah kel in a um ringring a si (Heb. 13:8). Curuangah zumtu timi khal a hmun ringring dingmi a si. Pipu pawlih zumnak khal ziangtik khalah a dai dah ve cuang lo ding. Bawipa Jesuh in, “Lei le van cu a cemral ding nain ka qongkam cu a cem dah lo ding,” tiah fiangzetin a sim (Mat. 24:35).

Camkhat Toungphila, Kalaymyo.
May 3, 2012|Thursday|2:30pm.

(*Shekhem Magazine*, FCC- KI, Malaysia; September 2012)

kan duhvek in a si thluh lo men ding. Asinain nitin kan nunnak sungah a thleng aw reromi a si, ti cu el theih a si hrimhrim lo.

Curuangah nitin a thleng aw reromi san ah a nungtu kan si ruangah thil um daan pawl theih thiam ding kan qul. Ziang tiang in fehpi thei ding timi khal kan hmu thiam a qul. Khuimi lam ah kan fehpi le kan hrangah a qha ding timi khal hril thiam le thlun thiam a qul. Cutik lawngah santiluan thawn mil-aw in kan nung thei ding. Zianghman ruat cuca loin um huahhi men ding hi a cang thei nawn lo. Khuaruaththiam le rinsantlak mifim pawl cu santiluan vekin nung daan ding an thiam. An theih thiam ih an thlun thiam fawn. Cu le nitin an nunnak khal ah an nunpi thiam a si.

Kan nuntu khawsak daan, kan ei-in daan, hnipuan hruk daan, thilri um daan le fimthiamnak khal hi san khat hnu san khat a thleng aw rero. Nitin in a qhangso ngaingai. Nitin siamthar thilri tampi in a suak cingcing. Cumi pawl kan hman thiam ve lo ahcun ‘san man lo’ ah kan cang ve mai. Curuangah santiluan vekih a nung thiamtu si ringring dingah cuih santiluan thawn thlauthla aw lo tein kan nung thiam a qul. Vei tampi ahcun tikcu caan hi a thleng-aw cak tuk ruangah ziangtlukin kan zuam khal le kan ban thei lo caan tampi a um thei. Ziang a va si khalle kan ban thei tawk zuam in thlun vivo a qul ko. Pipu pawl in “lu” ban dingin na tumtah a sile “tai” tiang tal na thleng ban thei fang ding, an ti vekin a cang thei tawkin santiluan hi kan dawit rero ding a qul ko. Cuih santiluan kha kan va man thei le man thei ve lo cu thukhat va si ko seh.

Pipu zumnak

Hi zawn ahhin “Pupa zumnak” ti loin “Pipu zumnak” ti deuh in ka hmang ding. Ziangahtile zumnak thuhla kan rel tikah “pu le pa” pawl ih zumnak lawng sim a theih lo. “Pi” pawlih zumnak khal telh a qul hrimhrim tiah ka ruah ruangah a si. Pi in a dang, pu in a dang tiin an um dah kel lo ih zumnak bangrep neiin hmunkhat ah an feh tlang ringring a si.

Pipu zumnak thu ah an sim le rel ka theih ringringmi cu a tluangtlam (*simple*) zet. Anmah san laiah fimthiamnak sangzet a neitu khal an um lo. Pathian thu ah siseh, leitlun fimthiamnak thu ah siseh, an theihmi hi a mal zet. Sikhalsehla kan pipu pawlih nun daan kan zoh tikah an theihmi vekin an nung. Baibal thu ah an theihmi malzet hman sehla, cuih an theihmi vekin nitin an nun ah an nunpi thei ringring a si. Biakinn sung lawngah si loin nitin an nuntu khawsaknak khal ah an theihmi vekin an nunpi. Duhdawtnak thu an theihmi hi a takin an hmanpi. Hlanlai khawmpi tivek an neih tikah khawmpi qheh cun qhen aw ding an siang aw lo. Hmunkhat ah umkhawm tlang hi nuam an ti zet. A netnak ah lo theih lo ih qhen awk a qul tikah mitthli thawn thlah aw in, siang aw lo cingte’n an qhen aw qheu a si, tiah an simmi kan thei qheu. Tusan kan nun daan thawn cun a dang aw lawlaw (Tuisan cu Online ihsin fim deuh cuh ah kanmah sung lala nasatak le duhtawk ih kan qhuat awk qheumi khi ka mang nasa. Online paral qha kan tam nasa.).

Kannah santhar zumtu pawl cu zumnak thu ahcun kan sang lawlaw. Van kan ban thluh zo. Kan theihmi khal a sang tuk zo. Baibal thuhla lam ah kan sim a sile kan thei tuk ih kan mak lawlaw. Sim rel theih hman a si nawn lo. Baibal lam zirnak khalah leitlun miphun dang tampi thawn dinhmun bang kan

nei thei zo. Baibal zirnak lam tampi kan nei lo hmanah Camping le Crusade ah Pathian thu kan zirmi tla cu a tam tuk zo. Crusade vei 10 lenglo kumtin a kai ringring khal kan um. Mi hrekkhat le pheih tla cun crusade hrekkhat ah crusade zirhtu in a dotdot in an zirh lo tikah cutin na zirh ding, khatin na zirh ding tiah “crusade theory” lole “crusade procedure” khal an thei thluh zo. Sikhalsehla Pathian thu kan thei zatin kan nunpi lo. Kan nun ah a um lo. Kan kaa lawngin zumtu kan tam tuk. Kan nun daan cu kan kaa ih kan sim, kan rel reromi Pathian thu thawn a hlat aw tuk. Biakinn sung a si lole Pathian biakkhawmnak hmun ahcun mi piangthar kan si ko, piangthar lo zohman kan um nawn lo. Asinain cuih hmun ihsin kan suak vete’n khawvel mi thawn danglamnak zianghman kan nei cuang lo. A va poi lawmmam so tuisan zumtu kan nun daan hi...

Asi, tuih san kan nunnak kan zoh tikah “kaa lawngih zumtu” kan tam tuk. Kan “kaa” cun piangthar lo kan um lo. Sikhalsehla cuih kan piantharnak cu kan “nun” an kan langter thei dah lo. Khristian nun ih kan nunpi qulmi pawl zianghman kan thlun thei lo ih kan nun ah khal kan langter thei lo. Lang ter ding in khal kan zuam lo. Tum khal kan tum lo. Theihnak vial in a tawk tiah a ruattu kan tam deuh a si hmang. Culawng hman si hrih lo, “minung in kan tuah thei lo, kan zum thei lo” timi zirhnak a um bet vivo fawn. Hi bang zum thei lo zirhnak in “zangzel theology” a suak ter. Minung ih tuah le quan qulmi tampi a ummi kha tuah duh lo le quan duh lonak a suak ter. Harsatnak tuar ding timi hi kan zumnak ah a tel lo titu khal an tam nasa. Khristian nun ah harzet ih nun ding kan paih nawn lo. Ol tuk in nun kan tum, kan duh. Baibal Thianghlim sung kan zoh tiah Jesuh Khrih in kan tuah thei lomi in tuah ter lo. Zum thei lo kan si sehla ‘zum uh’ tiah in sim lo ding. Zum thei kan si ruangah zum

Rualpi kan si tikah kut ongzom in hnakan quantlang thei. Bawi Jesuh in thuthangqha karhzainak ding ah hmunkhatte'n (*partnership*) quan tlang ding in fial (Mat. 28:19-20). Cuih hnaquan quansuak theinak dingah Bawi Khrih ih rualpi pawl lawngin a thuthup kan thei ngah ding a si. Bawi Jesuh in rundamnak in pek ih amah thawn quan tlang dingah in ko. Ziangtin kan lehrul pei?

5. Jesuh ih palai si dingah in hril (*Jesus chose us to be ambassador*).

Zumtu ih quanvo cu rah tampi rah ding hi a si. Zianghtile zumtu cu Bawi Jesuh ih hrilmi, fialmi, quanvo apmi kan si. Kan minungpi pawl a zate'n Pathian fapa, fanu dik si dingah cawmdawl ding kan qul. Rundamnak ih muril felfai an theifiangnak dingah zirh ding kan qul. Cutiuh an theihfiang theinak dingah Pathian thu hi thehlaartu (advertise tuahtu) ding kan si. Bawipai' fialmi pawl felfaite'n quan ding hi a thupizet. Hna kan quanmi parah rinsantlak si ding a thupi. Kan quan theinak dingah Bawipai' hnenah bomnak dil ringring a theih. Cumi si ter duh ah "hnen-um" tiah in ti nawn lo ih "rualpi" tiah in kawhna a si. Bawi Jesuh in a palai si dingah in hrilmi kan si ti hi hngilh hlah uhsi.

6. Jesuh in Pathian innsungasang sungtel si theinak dingah in hril (*Jesus chose us to be privileged member of the family of God*).

Hna pakhat quan dingah tuah dingmi (*planning*) nei hmaisa a qul. Cuih tuah ding tumtahmi hnaquan cu mah lawngin quan a thei lo ih mibur in quantlang a qul qheu. Cutin quan tlang theinak dingah pakhat le pakhat duhdawt awknak le rinsan awknak a um lawngah kutkai in hna kan quan tlang thei ding. Pathian innsungasang ahcun mah le quanvo cio lungualte'n

(4)

KEIMAH IN KA LO HRIL

Johan 15:11-17.

Baibal Thianghlim sung Thukam Thar kan siar tikah Jesuh ih thuhla thawn pehpar in dungthluntu pawlih nganmi le simmi pawl an bang aw deuh lo. A dang deuh ih an ngannak tete a um phahphah. Cumi thu pawl famkimzet in kan ngan thei lo ding nain mallai tarlang hmaisa ka duh.

Thuthangqha Luka sung kan zoh tikah Jesuh cu "Pathian fapa minung sinak kim a neitu" tiah a sim. Thuthangqha Johan sung ahcun "Pathian sinak famkim neitu" a ti. "Minung zate ih Pathian" a sinak a tarlang. Himi thu pahnih kan zoh tikah Luka le Johan sungah Jesuh ih sinak hi an bang aw lo vekin a lang. Sikhalsehla zumtu pawlin kan pom ciomi cu, "Kap khat lamah Jesuh in Minung taktak sinak famkim a nei (*Humanity*) ih, a dang kap khat lamah Pathian sinak famkim neitu khal a si (*Divinity*)," timi hi a si. Curuangah a fiangzetmi le zumtu pawlih kan pomtlangmi pakhat cu "Jesuh cu Minung a si, Pathian a si, timi sinak pahnih hmunkhat ih a neitu umsun a si," timi hi a si.

Himi thu ah Baibal a zumtu pawl hrangah el ding thu zianghman a um loin ka ruat.

Thuthangqha Johan cabu a ngantu hi Zebede fapa Jeim le Johan tiah hmunkhat ih a lang qheumi lakih Johan hi a si, tiah Baibal thiam tampi in an sim. A nui' hmin cu Salome a si. Hi cakuat hi Johan a kum tar hnu ah nganmi a siih AD. 80-95 karlak ih nganmi a si. Atu kan tarlangmi Johan 15:11-17 ih sim duhmi laimuril cu "Zumtu pawl, dungthluntu pawl in Jesuh an hril ruangah si loin, Jesuh in cuih dungthluntu, zumtu pawl cu a hril sawn a si," timi thu hi a si. Curuangah "rundamnak kan ngah theinak dingah kanmah minung pawlin Pathian kan hril", ti a si lo. "Pathian in a zaangfah lainatnak thawn a sersiammi minung pawl hnenah in ra naih ih in ko. Cule a duhdawtnak kan hnenah in pe. Cumi a cohlang ih a zumtu pawl cu rundammi ah kan cang a si".

Pathian in minung pawl in hril tikah sullam nei lopi in le mu le mal nei loin in hril lo. "Ziangruangah, zianghrangah" timi a san neiin in hril qheu a si. In hrilnak san pawl a tanglam bangin mallai in kan zoh tlang hrih ding.

1. Lungawinak co dingah in hril (*We are chosen for joy*).

Jesuh in a lungawinak cu kan sungah a um ih cuih lungawinak cu lungawinak famkim siter a duh. Cuih lungawinak cu Pathian duhnak bangih nun ruangih ngahmi a si. Cuih lungawinak cu Pai' duhnak bangin a nungtu lawngin an co thei. Jesuh Khrih ih pekmi lungawinak cu nehnak a si. Ziangtluk kan riahsia khalle Jesuh a neitu ih hrangah cuih riahsiatnak sungih Khrih thawngin lungawinak a suak thei a si. A cem thei lomi lungawinak in pe duhmi a si. Thinlung sungah Jesuh ih pekmi (Pathian ih thun sakmi) lungawinak a si. Cumi lungawinak kan co ih kan neih theinak dingah Bawipa Jesuh in in hril a si.

2. Duhdawtnak nei dingah in hril (*We are chosen for love*).

Minung ih kan duhdawt awknak hi a famkim thei lo. Sikhalsehla Jesuh ih duhdawtnak cu a famkim a si. Cumi cu "a nunnak liammi duhdawtnak in a fiangter". Cuih a duhdawtnak kan neih theinak dingah "Ka lo duhdawt vekin pakhat le pakhat duhdaw aw uh", tiah a tu le a tu a nolh in in sim. Duhdawtnak a um tikah lungarualnak a um ih cahnak a suaipi. Hnaquan hlawhtlinnak hrangah a si. Curuangah minung pawl pakhat le pakhat duhdawt aw dingmi kan si. Asinain kan hua aw, kan do aw rero. Cumi cu a poizet. Ziang a si khalle Bawi Jesuh cun "duhdawtnak nei dingah in hril a si" timi hi kan thinlung sungah kan cingkeng ringring hram pei.

3. Jesuh ih rualpi si dingah in ko (*We are called to be Jesus' friend*).

Himi nunliam ih duhdawtnak hi a thuk tukih minung in kan ban thei lo, kan nunpi thei lo ding. Sikhalsehla rualpi pawl hrangah nunliam tiangih duhdawtnak neih theitu si ding hi Bawi Jesuh in in duhsakmi a si. Jesuh Khrih ih duhdawtnak cu kan zohqhim dingmi a si. Kannih misual pawl in duhdawt tuk ruangah a nunnak liam-in in rundam zo. Bawi Jesuh in ziangtluk in duhdawt ti cu kan thei. Cuvek qhiamqhiam in kannih minung pawl khal pakhat le pakhat duhdawt aw dingmi kan si. Cuih duhdawtnak cu kan minungpi hnenah pek ve dingmi kan si (1 Joh. 3:16). Zianghatile zumtu kan zate'n Bawi Jesuh in "rualpi" si dingah in ko a si.

4. Jesuh thawn quan tlang dingah in ko (*Jesus called us to be his partner*).

Jesuh Khrih ih rualpi kan si ahcun a thupekmi tuahsuaktu ding kan si. Theih aw lomi thawn hna kan quan tlang thei lo.

qul. Bawipa ih hman theihmi kan si ve maw? tiah kanmah le kanmah kan cekfel-awk sal a qul ngaingai.

2. Bawipa ih qulmi cu a thu thluntu pawl an si

Kan faate pawl nu le pa pawlih thu kan simmi vekin an thlun tikah kan duhdawt cuang. Thusimmi vekih a nung qheu lotu cu kaw k an tuar deuh qheu. Nu le pa in anmai' duhnak vekih nun ter in duh qheu ruangah a si. Pathian khali in hman dingih a qulmi pawl cu a thu thlun theitu pawl an si. 1 Samuel 15:22 sungah, "Cutikah Samuel in, Khuimi so Bawipa in a duh sawn? Amah ih thu thlun maw? a si lole saserh peknak le thawinak so? Tuu a qha bikmi thawn a hnenih raithawi hnakin 'amah ih thu thlun cu a qha sawn' a si" tiah a thu thlunnak a thupit zia kan hmu thei. Siangpahrang Saul hi Pathian in a hnonnakcu Pathian thupek vekin a thlun duh lo ruangah a si. Saul siangpahrang ih ruahnak cu a qha zetmi a si ko. Asinain Pathianih thuthlun ding hi a qul sawn. Pathian ih thupek vekih tuah ding hi a thupi sawn. Pathian thu cu hna ih theih lawng in a tawk lo. Kan nunnak ah tuahnak in langter ding a qul a si (Jeim 1:25).

Zumtu tampi cu Pathian thu kan thei tuk ko. A thei lotu cu kan mal nasa thlang. Sikhalsehla a thu thlun ih nunpi ding lawngte kan paih lo. Kan nun in ciahneh taktak thei lo. Ziangah tile theihnak tiang lawng a tawk kan ti deuh a si hmang. Kaa ih piangthar cu kan tam nasa. Sikhalsehla kiang le kap ih a ummi zum lotu pawl lakah kan piantharnak kan lang ter thei dah lo. A thupek thluntu si cu kan tum nawn lo. Pathian cun a thu theitu men lawng hi a duh lamlam lo. A thu pekmi vekih thluntu hi a duhmi le a qulmi a si. Kanmah le pumpak ciar in khal a thu theitu men maw kan si? a si lole nunpi roritu kan si ti hi zohfel-awk sal uhsi.

quankhawm tlang hi a si. Curuangah duhdawtnak kan neih theinak dingah Khrih in ralrinnak in a netter. Cuticun Pathian ih innsungsang sungtel kan si theinak dingah in hrilnak hi a famkim ter a si.

Thunetnak

Minung kan zatein rundamnak kan co, kan ngah theinak dingah Pathian ih hrilmi kan si thluh (Joh. 3:16). Pathian in a zaangfah lainatnak thawn a sersiammi minung zate'n hloral loin a hnen thlengkim thluh dingah in duh. Ziangah tile Amai' hmuihmel kengih sersiammi kan si ruangah a si. Pathian fa kan sinak hi kaa in kan simphuang lawng si loin kan nunnak ah a tak in kan langter thei ding hi a thupi ngaingai. Tuini ah kan zatein Pathian ih faate kan ti aw thluh cio si khawh, Bawi Jesuh in "ziangruangah, zianghrangah in hril" ti hi kan theifiang aw maw? A tlunih kan tarlangmi pawl hi teh kan theifiang aw maw? Kanmah le nunnak cio cekfel aw in Bawi Jesuh ih hrilmi kan si timi hi kan nunnak, kan qongkam, kan ruahnak, kan tuahquannak in langter cio uhsi.

PCU, Manila, Philippines.

March 10, 2013|Sunday|22:30hrs.

(5)

BAWIPA IN A QUL A SI

“Mi in ziangah so nan hruai, an lo tile, ‘Bawipa in a qul a si,’ va ti uh. Cuticun hmakhatte ah an lo thlah ko ding,” tiah a ti. (Matthai 21:3).

Kan biakmi Pathian hi kumkhua a nungmi Pathian a si. Ziangzongza tuahtu le sersiamtu huham nei Pathian khal a si. Leilung le a sungsuak thil hmuahhmuah a nei thluhtu khal a si. Curuangah a hrangah qulsammi zianghman a nei lo. Asinain himi Baibal caang kan siar tikah Bawipa in qulmi a nei, ti kan hmu thei ih mangbangza pakhat a si. Hinah ahhin Bawi Jesuh cu minung sinak ih um a si vekin qulsammi a nei ve. Cuih a qulsammi cu minung ih hmanmi pawl a si ve. Himi Baibal sung kan zoh tikah khual a tlawnnak hrangah a bang deuh ih Laak parih to a duh ruangah tiin ruah a theih men ding. Sikhalsehla hiti’n thil a cangmi hi qhate’n kan zoh tikah Thukam Hlun sanih sim ciami famkimnak a si. Zekhariah 9:9 sung kan zoh tikah,

“Nan lungawi uh, Zion mi pawl, nan lungawi uh! Lungawi in au ciamco uh. Jerusalem mi pawl! Zoh uh, nan siangpahrang a ra lai! Nehtu a siih nehnak thawn a ra; Asinain lungnemmi a siih laak parin a ra; Laak note, laakpi ih faate to in a ra a si” tiah an nganmi kan hmu thei.

Bawipa in a qulmi kimtertu dingah minung le a sersiammi pawl a hmang. Pathian ih qulmi kan si hi a sunglawizetmi a si. A qulmi kan si lo pang ding hi phan a um sawn a si. A sile Pathian ih a qulmi, a hman duhmi pawl cu ziangvek pawl an si ti hi kan zoh tlang hnik ding.

1. Bawipa ih qulmi cu hman theihmi pawl an si

Pathian in hman theimi le hman thei lomi a neihnak san kan zoh tikah qonqaih ruangah a si lo. Pathian cu a dingmi Pathian a si ih a thianghlim fawn. Curuangah Pathian ih hman theihmi le hman theih lomi tiah kan rak um deuh a si. Zumtu kan zate’n Pathian ih hman theihmi si thluh dingah in duh. Cutin hman theihmi si dingah cun kan nun kan hlan aw ve a qul. Kan tiar aw cia a qul. Pathian cu leitlun hmanrua hmang loin hna a quan thei lo maw? tiah kan ti thei men. Kan theih cio vekin Pathian cu ziangkim tithei a si ruangah a duhvekin a quan thei ko. Sikhalsehla hmanrua hmangih cangvaih hi Pathian ih tumtahmi pakhat ah a tel ve a si. Minung hnenah hnaquantu a si ruangah minung theih theimi hmanrua pawl hmangin hna a quan qheu a si. Cutiuh a hman dingmi khal hin hman theihmi si dingah kan on aw a qul. Laak note khal cu hman theih dingin a tiar aw cia ruangah Bawipa in a hmang ngah thei a si.

Curuangah zumtu kan nunnak khal hi Bawipa in a qul caan ah hman theihmi si dingah kan timtuah cia a qul. Kan pek awk a

Paul ih a simmi thuhla pawl hmangin caan qha hman daan kan zoh tlang hnik ding.

Hi hmun ah Paul in thu pahnih in a sim.

(1) Zumtu pawl cu Mifim si thluh ding a duh.

(2) Zumtu mifim cun a theihmi vekin tuah ding, quan ding, cangvai ding, ti pawl an si.

Paul ih a zirh duhmi ah, "Zumtu cu khawvel mi um tlan daan vekin nung dingmi kan si lo," tiah lak a theih. Satan duhnak thlun ding khal a si lo ih Pathian thei lo pawl bangih nung ding khal a si cuang lo (Efe. 2:1-3; 4:17). Zianghantile kannih zumtu pawl cu Khrih thiisen ih leimi a rundam cia zomi a faate pawl kan si. Rundam fa kan si vekin midang zovek thawn khal duhdawtnak thawn pawlkom in, tleunak ih faate kan sinak langter ih nung dingmi kan si (Efe. 4:1; 5:1, 8). Pathian faate kan si ruangah Pathian sersiammi ziangkim tlunah a qhatnak in hman thiam ding kan qul. Thil qha man neimi kan tuah dingah cun qhate'n hna quan a qul. Duhsaknak thinlung tak thawn hna quan a qul. Baibal ih zirhmi bangin nunpi a qul. Zumtu ih hnaquan kan hlawhtlin theinak dingah hna kan quanmi le zumtu ih nun daan hi a thupi zet. Curuangah zumtu ih thlun dingmi nun daan hi a thupi zet a si ti a langfiang ter.

1. "Curuangah nan nun daan ahhin ralring uh. Mi aa bangin nung hlah uh; a fimmi bangin nung uh" (v. 15).

Himi caang hi Paul in mifim le mi aa ih kekar daan pawl thughimnak in a simmi a si. Paul ih zirh daan ah "mifim" timi cu "tleunak hnuai ih a tlanglengmi" a si. Tleunak hnuai ahcun ziangkim hi a lang thluh (v. 14), thuhmi le hmu thei lomi zianghman a um lo. "Mi aa" timi cu "khawvelmi bangih nungtu an siih ziangkim ah khuaruahnak nei cuca loih um huahhi men" kha a sim duhmi a si. Curuangah leilung duhnaklah kan nungih

3. Bawipa in a qulmi cu luatnak a pekmi pawl an si.

Bawipa in a hman dingmi laak faate cu hri thawn hrenmi a si. Hri thawn a hrenmi cu ziangtin a hmang thei ding? Zalennak khal a um lo ih qawnqem ringringmi a si. Bawipai' hman thei ding ahcun hrenmi hri kha phoih hmais a qul. Cuih laak faate khal cu an phoih qheh hnu lawngah Bawipa ih hman thei dingin a um a si.

Kannah zumtu pawl cu Bawi Jesuh Khrih thiisen thawngin luatnak kan ngah zo. Kanmai' tuahqhatnak in a si lo, Bawipai' zaangfahnak liolio in luatnak kan co a si (Efe. 2:8). Satan ih hri thawn hrenmi kan si nawn lo. Bawipa ih hman thei dingah Amai' nunnak liam in in runsuak zo. Cuih laak faate khal hren a si lai ah hman theih a si lo, an phoih hnu ah, qawnqemnak ihsin a luat hnu ah hman theih dinhmun ah a um. Cuvekin kannih zumtu pawl khal Pathian ih hman theih dingah Satan thawng inn sung ihsin in luat ter zo. Miluat ka si ti thei loin Satan thawnginn sungah kan tang ringring ahcun ziangtik khalah hman theih kan si dah lo ding. Bawipai' hman theih si dingin luatnak in pek zo ruangah Amai' hrangah kan nun kan hlan awk a qul. Luatnak sunglawi co zomi ka si ti kan theihfiang awk a qul. Jesuh Khrih ih thiisen thawngin miluat kan si ti hi kan thei ringring ding a qul. Bawipai' luatnak a pek cia mi pawl cu Bawipa in in qul a si.

Thunetnak

Zumtu kan nunnak ah Pathian thu kan thlun ruangih donak kan ton ahcun phan ding a um lo. Kan Pathian a lungawi. Kan lam ah Pathian a qang. Pathian in thazang cahnak thawn in khatter ringring. Pathian thu kan thlun, a duhnak kan tuah ruangih sunraknak kan tong a sile phan ding zianghman a um

lo. Ziangahtile Bawipai' in timtuahsakmi vanah lawmman ngah ding tampi kan nei. Kan nunnak hi Bawipai' qulmi kan si maw? Hman theihmi teh kan si maw? Bawipa ih hman duhmi teh kan si maw? ti hi kanmah le kan nunnak cio ah cekfel aw ringring ding a qul. Bawipai' hman theihmi si in, nitin kan nunnak ah Amai' thu vekin nungtu le luatnak a ngahmi kan si zia theifiang aw thlang uhsi. Bawipa ih qulmi le hman theimi si dingah kan nun tiar cia in um ringring uhsi. Kan nunnak hmangin Pathian hmin sunglawi tertu kan si cio theinak dingah Pathian in thluasuah in pe cio hram seh! Amen.

Duhdawtnak le duhsaknak thawn,

Rev. Dr. CJ Hrang Hmung
PCU, Manila, Philippines.
Feb. 16, 2013|Saturday|2100hrs.

(6)

NAN CAANOHA MAN NEI ZETIN HMANG UH

"Curuangah nan nun daan ahhin ralring uh. Mi aa bangin nung hlah uh; a fimmi bangin nung uh. Caan qha nan neihmi kip kha man nei zetin hmang uh; ziangahtile kan san hi sansia a si. Mi aa si hlah uh; Bawipa in tuahter a lo duhmi kha hawl tum sawn uh" (Efesa 5:15-17).

Leitlun kan nunnak hi Pathian in caan qha in pekmi kan congah hrih ruangah a si. Curuangah nitin kan nunnak ah caan qha tampi kan nei. Himi caan sunglawi kan neihsunte hi hman thiam ding a thupi ngaingai. Caan kan neihmi pawl ziangtin kan hmang qheu timi hi a thupizetmi a si. Mirang pawl cun "Time is money" an tiih tikcu caan hi sumsaw ngahnak hrangah an hmang. Kannih zumtu pawlin teh ziangtin caan kan hmang ve? timi hi qhate'n ruatfel ding a qul thlang.

Caan thawn peh par aw in sim daan le ruah daan tampi a um ko ding. Cuih tampi lak sungin Efesa 5:15-17 sungah

Pathian duh daan ih kan tuah tik lawngah kan hlawhtling thei ding. Pathian duh daan cu a phunphun a um ding nain Matthai 6:33 ah “Cuhnakin Pathian Uknak le a felnak hawl hmaisaw sawn uhla thil dang hmuahhmuah cu a lo pe beet ding a si,” a timi kan hmu thei. Jesuh Khrih hman in Pathian sinak a nei ringring ko nain minung sinak a langter sung le a nung sung pohpoh ah Pathian ih duhnak vekin a tuah a si (Fil. 2:6-11). Amai’ duhnak hmuahhmuah a el ih a tansan thluh. “Pathian ih duhnak kan thei duh ahcun Pathian thawn nai zet ih um ringring a qul’. Cu pawl cu “nitin Baibal siar, cat loin thlacam, qongmawi le qongthlum hmang, midang parah qhatnak tuah, tvp” an si. Thlarau thianghlim khalin kan kiangkap ih mi dang nun hmangin Pathian duh daan in zirh qheu. Mah le pumpak ih kan duhmi a um vekin miburpi ih duhmi a um. Miburpi lakih kan um tikah mai’ duhnak kan rel ve ko ding nain zapi ih duhnak ah thluk a qul ti kan thei cio a qul.

Thunetnak

Zumtu casiartu u le nau, tuini kan tikcu caan hi sansia a si thlang timi hi thei ringring in kan caan qha neih sunte sungah Pathian duhnak ziang a si ti theithiam thei dingah zuam in nung zuam cio uhsi. Cun Pathian duhnak vekih nungin, mifim kan si cionak dingah thlacam hram uhsi. Cuticun kan neihsunte caan qha, caan sunglawi pawl hmang thiamtu kan si cio theinak dingah Pathian in thluasuah in pe cio hram seh! Amen.

PCU, Manila, Philippines.

February 8, 2012|Wednesday|13:15hrs.

(*BTS Awkhawk, Vol. 8?, No. 2?, December 2012?*)

lei thilri lawnglawng ruatin nitin nuntu khawsak in kan um ahcun Paul ih hmuh daan ahcun “mi aa” kan si.

Vei tampi kan nunnak ah zianghman ruat loin in kan um huahhi men caan a tampi. Mi hrekkhat in “um huahhi men hi a nuamzet, zaangzel timi hi a hmin lawng ngai nuam lo a si men na, a hahdam zet sisi” an ti qheu. Cubang pawl cun ziangtik khalah mi an bang dah kel lo ding. Cutin an um huahhi men ruangah ziangtik hmanah an qhangso thei lo ding. Pathian faate kan si kan ti ko nain leitlun kan um sung cu kan nunnak qhangsopi dingin a phunphun in tawlrel kan qul. A phunkim in qhang ding kan si (Efe. 4:15). Cumi hrangah Pathian in fimthiamnak ziangkim in pe. Kan hngilh lo dingmi pakhat cu cutin kan tawlrel tikah Pathian hi a hmaisabiknak ah kan ret ringring ding timi hi a si (Thuf. 3:6). Pathian hngilh ko in leitlun thilri thu ah buai ding cu a si deuh lo. Cutikah Paul ih in forhmi bangin “mi aa” si loin “mifim” tiah midang khalin in hmu thiam ve ding a si. “Mi aa” timi hnakin “mifim” timi cu zovek minung khalin kan duh ciomi a si ko. Kan fim lo khalle mi in mifim in ti cun kan lungawi thluh qheu ko lo maw?

2. “Caanqha nan neihmi kip kha man nei zetin hmang uh; ziangah tile kan san hi san sia a si” (v. 16).

Hi hmun ah Paul in kan neihmi caan hi qhate’n hman thiam dingah ralrin dingin in sawm. KJV cun “caan hrilsuak thiam uh” a ti. “Hrilsuak” (*redeem*) timi cu Grik qongin “*exagorazo*” a siih “qemqawnnak ihsin luat zo” tinak a si. Caan timi hi zohman in kan tawi ter thei lo, kan sau ter thei lo. Mifim cun caan a neihmi pawl hi qhate’n a hmang thiam nain mi aa cun caan hi a lakin an cemral ter men qheu.

Pathian mihman ropizet a simi Jonathan Edwards timi pa hi 1734-35 kum ah America ram qhanghawknak tumpi a

um laiah hotu pakhat a si. Anih in thupizetmi qhencatnak pakhat a tuah dahmi cu “Minit (minutes) pakhat te hman a lakin ka ral ter siang lo. Ticku caan pawl hi a qha theibik in ka hmang theinak dingah ka zuam ringring a si,” a ti.

Evangelist hminthangzet pakhat in lemcangtu fala mawi (*actress*) hminthangzet pakhat hnen Pathian thu sim dingin a tum. Cutikah cuh lemcangtu fala nu in hmai zarh ah in sim leh aw tiah a ti. Sikhalsehla cumi hnu nihnihnak ah cuh lemcangtu fala mawi cu thihsii in in a thi ta. Cuih thu a theih tikah Evanglist pa cun “Hmaizarh in ti laiah atu ah ka lo sim ding ti in hramhram in ka sim ta lo cu a poi tukaw,” tiah a siir aw zet. Asinain cuh caan cu a kirsal nawn si lo. Kawh kir sal theih khal a si nawnta lo. Caan qha a neihmi a hmang ngah lo ih nunnak pakhat cu zianghman lo te ah a ziamral ta. A poi ngaingai. Ziangtiqha, thlarau pakhat a hloral tamai a si cu!

Caan hmanthiam dingin daan tuah hi hlawntlinnak lamzin pakhat a si. Cu lawng si loin mifim cun Pathian ih duhnak hi ziang a si ti khal an qhen thiam. Cumi cu Thlarau laksawng pakhat a si (1 Kor. 12:8).

Atu kan san hi kan zoh tikah san sia ah kan thleng rero ti hi zohman ih el thei lomi a si. Ral a phunphun (Arab vs Israel, Arab vs Arab, etc.). Linghnin a phunphun (New Zealand ram Christchurch khua ah 2011 kum January ihsin June tiang vei 7500 ling a hnin zo). (2012 kum thokpek February 5 ni zinglam nazi 11:49 ah Philippines khuapi Manila ihsin thlanglam Cebu le Negros district ah thaithawh an ei laifangah thazang 6.2 a neimi ling nasazet in a hnin, cuih ni nikhat sung ah linghnin vei 200 a hnin, thil rampi a siat ih minung 40 lenglo an thi, tiah thuthang ah an phuang); Thah awknak a phunphun (2011 kum July 25 ni ah Norway ram Oslo khuapi ah Brainvit timi kum 32 pa in acozah zung le mipi umnak hmun pawl meithal in a kap

ciamco ih mi 93 an thi ih 100 lenglo hliamhma an pu); Harsatnak a phunphun (2011 kum fuur caanah ruah a tam tukih hmun tampi ah ti a lik, ti a lian ruangih faang phunmi pawl nasazet in siatsuah in a um laiah Tuluk ram Nitlaknak saklam ummi Guizoang ramqhen ah ruah a sur loih tidai a harzet ruangah mipi 1.82 millions cu harsatnak nasazet in an tong, tiah Kawlram thuthang ca sungah an ngan; 2012 February thla sungah Europe ram hrekhat ah khua a sik tuk ruangah mi tamnawn an thi rero). Atu khalah thu makmak kan theih dah lomi a phunphun a suak rero lai. A suak vivo lai ding.

Curuangah Baibal ih zirhmi kan zoh tikah atu kan san hi sansia a si thlang (cf. Mat. 24). Curuangah caan qha kan neihmi pawl man nei zetin hman thiam dingah Paul in nasazetin in cah a si. Paul ih sim duhmi cu ziangvek thil kan tuah khalah Pathian thawn pehzom ringring ih kan um ringring ding hi a si. Cumi cu kan nun ah kan hmang ih kan nunpi cio ding a thupi ngaingai.

3. “Mi aa si hlah uh, Bawipa in tuahter a lo duhmi kha hawl tum sawn uh” (v. 17).

Mi aa timi cu duhduh ih umin thu ruat cuca lo a si kan ti zo kha. Curuangah mi aa si lo dingin thu qhate’n ruat ciamciam cio ding a thupi nasa. Curuangah Bawipa in tuahter in duhmi ziang a si ti thei dingih zuam ding kan qul. Bawipa ih duhmi ziang a si ti kan thei lo tikah minung kan si bangin mai’ duhnak dungah kan thlun mai qheu. Pathian hna ka quan kan ti khalle Pathian ih duhmi hnakin kanmai’ duh daan in kan quan caan a tampi. Curuangah kan hlawhtling ding zatin kan hlawhtling thei lo.

Kan nunnak hi caan tawite lawng a siih himi caan tawite sungah Satan cun in thlem rero. Satan ih thlemnak hnuai ah hloral men lo dingah Pathian hnenah ap awk ringring kan qul.

lawng kan si tiah mifim pawlin an sim qheu. Mai' duhnak tansan in Pathian duhnak ih ukter theitu si ding hi a thupi ngaingai.

2. Nitin Bawipai' Thinglamtah Phur ding

Minung kan zate'n rethei ih nun ding hi kan duh cio lo. Nuam zetih um thei dingin kan hlawk theinak dingah nasazetin kan zuam, kan qang. Mahte'n nuamzet in um huahhi ding tiih ruah laiah kan Bawipa in thil phur in fial lala. Zumtu diktak hrang hmanah thil ol a si lo ruangah zumtu diktak a si lomi hrangah cun thil ol lo lawlaw a si ko. A cang thei lo dingmi thu a si. Thinglamtah phur ding ahcun mai' zawn lawng ruahnak le mai' duhnak pawl tansan thluh a qul. Mai' qhathnemnak ding le mai' hlawnak ding ruat phahin thinglamtah phur ding cu a cang thei lomi a si. Ziangah tile thinglamtah kan phur cun kan zonzai tengteng ding, kan harsa tengteng ding ti cu a fiangtukmi a si. Hinah ahhin "nitin Bawipai' thinglamtah phur ding" a ti tikah ziangtin kan phur cawk ding? 'Thinglamtah phur' timi hi nikhat te phur ding hman a ol lo ding si khawh, nitin kan nungsung hmuahhmuah phur ding ti cu a cang thei lo tukmi a si. Thil ol khal a si hrimhrim lo.

Minung pawl hrangih thil harsazet pakhat cu mai' duhnak le zawnruahnak fehsan ding hi a si. Khrih ih dungthluntu diktak si ding cun kan duhnak le kan sinak pawl hi tansan thluh a qul. Ziangin kan nun in fehpi? Kan duhnak in maw? A si lole kan Bawipa ih duh daan in so? Pathian kan ton taktak ahcun Amai' duh daan in lam in hruai vivo ih kan duh daan hmuahhmuah cu a qhialbal thluh qheu. Paul cu Damaskas fehnak lamzin ah tleunak in a kah tikah a mit khua a hmu thei nawn lo (Tirh. 1:1-9). Cuih caan ih si thokin Khristian pawl hremtu dinhmun ihsin Pathian in a nun a thlengsak thluh ih amai' duh lomi, a dodalmi Khristian ah a cang tariai. Culawng hman si

(7)

NA DUH VEKIN SI KO SEH!

Matthai 16:24; 26:36-39

Kan Pathian ih khuaruah daan hi minung ih kan ruahvek a si dah lo. Pathian ih khawkhannak khal minung duhnak vekin a si dah lo. Pathian in van tla khi leilung hnak in a sang bangtukin ka ruahnak le ka lamzin khal nan ruahnak le lamzin hnakin a sang a si, a ti (Is. 55:8-9). Curuangah kan Pathian in zumtu pawl kaihruai a tum daan hi a phundang zet. Pathian ih in fehpi daan cu zumtu tapi in kan feh duh daan vekin a si dah lo. Kan tumtah cia mi vekin khal a si thluh dah lo.

Zumtu kan ti tikah a hmin men ih zumtu si ding cu a olzetmi a si. Sikhalsehla dungthluntu diktak a si lole zumtu diktak si ding cu thil ol lozet a si. Dungthluntu diktak kan si theinak ding hi zumtu nitin kan nunnak ah ol-ai zetin a cang theimi a si lo. Zumtu diktak kan si ruangah kan duh daan vekin ziangkim hi a tluang zutzo ding ti khal a si lo. Kan zawh dingmi zin hi a harzetmi a siih kan nunpi dingmi khal hi kanmai' duhnak

vekin a cang thei thluh lo dingmi a si. A hmin men in zumtu pakhat kan ti awk ih zumtu nun ih tuah qulmi pawl zianghman tuah loin um dingah le thlahdah nun thawi' mai' duhtawk ih um le nun hi a ol ih a nuam nasa. Zovek minung khalin kan duhmi a siih zumtu pawl khalin cutin si thluh ding hi kan saduhthah cu a si. Sikhalsehla zumtu menmen si loin kan zummi Bawipa Jesuh thawn feh tlang in a duh daan thlunih amah thawn pehzom awknak qha kan nei theinak dingah in hmuhmi lamzin cu lamzin har le kotka fiak a si (Mat. 7:14). Cumi cu kan Bawipa Jesuh ih in zirhmi le in hmuhmi lamzin khal a si.

Minung pawl pakhat le pakhat kan qhen awk thlang ding a si lole ton-awk nawn lo ding dinhmun kan thleng tikah thu rosiah cah tami kan nei qheu. Cumi cu thil thupizetmi pawl an si qheu. Kan Bawipa Jesuh in a dungthluntu si dingah in cah tami thu rosiah pahnih a nei. Cumi cu "kanmai' duhnak tansan dingah" le "nitin te'n Bawipai' thinglamtah phur in a dung thlun ding" hi a si (Mat. 16:24). Minung in kanmai' duhnak tansan ding hi a ol lozetmi a si. Cuih kanmai' duhnak hman tansan ding hi a ol lo zet lai ah Bawipai' thinglamtah phur in a dung thlun dingtimi cu a ol lo sinsin ko. Hi thu hi Bawipa in a thihnak ding thu a simmi ah a telhmi a si ruangah a thupizet ih a tanglam bangin kan zoh tlang hnik ding.

1. Kanmai' Duhnak Tansan ding.

Zumtu tampi ih thinglamtah kan phur daan cu kan pah caan ah, kan lungtho deuh caanah le zianghman tuah ding nei loin kan man huahhi caan ah a si qheu. Kan thinglamtah phur daan cu kan duhnak tansan lamlam loin kan duh caan ah lawng kan phur men qheu. Sikhalsehla kan Baibal cun nitinte'n thinglamtah phur dingah in fial a si. Curuangah zumtu pawl kan thlung takin kan nun daan hi kan ruatfel nasa a qul. Mi

zovek khalin leitlun kan um sungah nuamzet le hnangamzet ih nuntu khawsak ding cu kan duh cio ko ding. Harsat tuar ding hi kan duh cio mi le kan hrilmi cu a si lamlam lo ding. Asinain cuti ih nun ding cu Khrih keneh kan thlunnak ah a cang theimi a si lo ding. Paul cun, "Khrih nan zumnak lawngah si loin amah ih hrang na tuarnak khalah covo zemmi nan si hi mi vannei nan si' a ti. (Filipi 1:29). Curuangah Bawipa hrangih tuarnak kan neihmi hi covo zemmi kan si ti thei phahin lungawi zetin kan thlun dingmi a si. Kan duhnak cun a netnak ah thihnak, kumkhua thihnak le hloralnak lamzin ah in zawhpi. Asinain kanmai' duhnak kan tansan ih Pathian ih duhnak sawn kan hril ih kan nunpi ahcun a netnak ah kumkhua nunnak kan conak a si. Kumkhua in a hmunmi nomnak sungah tlanglengtu ding kan si ti hi kan thei phot ahcun Pathian duhnak hrilin thlun hi ka siir aw hrimhrim lo ding.

Kan duhnak le ruahnak tansan hi thil olte ding a bang nan sia le qha thleidan theinak a neitu milai kan si ruangah thil harsa tak a si. Kan sentet lai ihsin kanmah le thei tawkte'n thu kan ruatih, tumtahnak a phunphun kan nei, qhansonak dingah kan tawlrel, kan cangvai. Cutin kum tampi sung kan nunpimi kan ruahsannak, ka tumtahmi le kan ruahnak pawl cu ziangtin olte'n kan tansan thei ding? A caancaan ah Pathian biakkhawm ni hman thei lo khopin kan duhthusam, kan poihami hrangah kan caan kan pe sawn qheu. Cuti ih kan qhansonak hrangah a phunphun ih kan ruat, kan tawlrel reromi tansan mai ding cu thil ol a si hrimhrim lo. Kanmai' ruahnak vekin hmai norpi kan duh. Pathian cu kan thei ko nain thungaithlak in kan nun lamhruaitu ah kan ret thei ngaingai lo. Curuangah zumtu phunhnhik kan um ih cu pawl cu (a) mai' duh daan ih a thluntu le (b) Pathian na duhnak bangin i hruai aw tiin a ap aw theitu

A thupimi cu khuivek hmun ah kan um a si khalle qihnungza karlak ah a ummi kan siih cumi qihnungza harsatnak ihsin kanmah thu in kan luat ter thei lo. Curuangah Pathian ah qhum aw in Amah rinhnget ding a thupitzia Saam cangantu in a sim duhmi a si. Ziangkim tithei, sersiamtu a nung Pathian cu nitin kan nunnak ah catbang loin in kilkhawitu, lam in hruaitu a sizia kan theifiang theinak dingah le in tuhsakmi ziangkim parah lungkimte'n kan um theinak dingah thazang in pektu Saam hla duhnung zet a si.

Atu ah Saam 121:1-5 ih in zirhmi thu pawl hmangin a tanglam thu vekin thazang kan lak tlang ding a si.

1. Pathian ih huham cahnak, thil titheinak parah nunnak zate'n ap aw ding.

David cun Pathian ih huham cahnak parah a nunnak ziangkim a ap aw thluh. Curuangah a nunnak ah Pathian thu ih hlawknak ziangkim a co ngah tiah kan hmu thei. "Tlangpar khi ka hei cuan; Khui-inso bomnak ka hnenah a rat ding?" (Saam 121:1). Minung le Sersiammi pawl parah kan rinsannak kan ret lo ding a thupi. Tlang le leilung ih huham cahnak pawl, thazang cak zet pawl maw kan rin san ding? Jeremiah cun, "Tlangpar ih khuavang biaknak in kan hrangah qhathnemnak zianghman in pe lo. Israel rundamnak cu Bawipa kan Pathian hnen lawngin a ra a si," tiah fiangte'n a sim (Jere. 3:23). Lung le tlang le leilung ah in run theitu a um lo ih cumi pawl cun sersiamtu Pathian a um taktak, timi a langfiang tertu pawl tla an si sawn. "Keimah bomnak cu Bawipa ih hnen ihsin a ra; Lei le van tuahtu Bawipa ih hnen in" (Saam 121:2). Kan hrangih bomnak hi a nung Pathian hnen lawngin a ra a si. Pathian in in bawm lo ahcun sersiammi ziangvek hmanin in bawm thei dah lo ding.

loin Pathian riantu qhahnembik ah a cang a si hi. Pathian thuneinak hnuai ih umtu pawl cu anmai' duh daan in an nung lo, an feh dah lo. Minung ih qha kan timi cu Pathian dodalnak thlentu a si ruangah kan tansan mai ding a qul. Paul khal amai' duhnak thlun in a feh rero lai ahcun Bawipa Jesuh zumtu pawl hrem le siatsuah ding hi a tumtah tumbik a si. Sikhalsehla Bawipa Jesuh thawn an tong aw ih a nun ah Bawipa Jesuh in a uk tikah rinsantlak zumtu pa ral qha ah a cangta a si.

Jesuh Khrih nun kan zoh tikah kan hmu theihmi cu PATHIAN sinak a nei ringring ko na'n hmuhsuamnak, vuaknak le khenbehnak a phunphun a tuar. Gethsemane hmuan sungih a cuangmi Bawipa Jesuh ih hmuihmel kan zoh tikah minung sinak cun a tuar dingmi hi a duh lo. "Ka Pa, a cang thei a si ahcun hi tuarnak khuathai hin i luatter hram aw!" a ti (Mat. 26:39b). Tuar ding khal a ngam lo. Luat a duh ve a si kha. Hih zawn ahhin mi hrekkhat ih an sim qheumi cu "Bawi Jesuh a suak lo sehla minung hrangah rundamnak a um lo ding", ti a si. A dik zet. "Sikhalsehla Bawi Jesuh a suak ko nain kan hrangah tuar loin, thihnak lamzin a zawhta lo bang sehla cuih rundamnak cu a lang cuang lo ding," ti cu a fiangzetmi a si. Bawipa Jesuh cu minung sinak kim a nei ringring ruangah amai' tisa duhnak sawn thlun in cuih tuar dingmi kha taanta in tuar duh loin tlan hlo ta sehla kan hrangah Bawi Jesuh a rat man zianghman a um lo ding. Asinain harsazet in caan reipi sung thla a cam hnu ah, "Ka duh vekin si hlah seh, na duh vekin si ko seh," tiah a qhencat thei a si cu!

Thunetnak

Pathian in minung a sersiam tikah duhhril theinak in pek ti cu kan zum daan tlangpi a si. Cumi sungah kanmai' duhnak tan in nitin thinglamtah phurih Bawipa Jesuh dungah

thlun ding hi zumtu diktak pawlih kan nunpi dingmi a si. Vei tampi ah Pathian faate, mi piangthar ka si kan ti ko na'n Pathian duhnak hnakin kanmah duhnak sawn in kan fehpi. Thla kan cam tik khalah Pathian duhnak ngai hmaisai loin kanmai' duhnak vekin tuah ter kan tum sawn. Kanmai' hlawknak le qhathnemnak ding a um lo cun zianghman kan tuah duh lo. Asinain zumtu diktak pawlih kan quanvo cu hlawk ding le qhathnem ding lam si loin cuih thil hmuahhmuah kha tanin thinglamtah phur ding sawn hi a si. Pathian sunglawiter ding sawn hi a si.

Paul in, "Sikhalsehla hlawknak ih ka rak ruahmi hi bangtuk thil pawl hi atu ahcun Khrih ruangah a zatein sunnak ah ka ruat qheh zo. Hi thil pawl lawng an si lo; thil dang ziangtinkim khal hi ziang hmuahhmuah hnakin a sunglawi sawnmi ka Bawipa Khrih Jesuh ka theih ruangah cun sunnak pittawp ah ka ruat a si. Amah ruangah ziang hmuahhmuah cu ka hlon qheh; Khrih ka co theinak dingah le, amah thawn tlamtling ih kan pehzom awk theinak dingah ziangzongza cu hnawmhne menah ka ruat a si," tiah amai' sinak thuhla pawl fiangte'n a simfiang (Filipi 3:7-9). Paul in amai' duhnak taanta in amah neitu ih duhnak sawn ih a nunzia kan hmu thei a si.

Zumtu diktak cu mai' duhnak hnakin "Bawipa, na duh vekin si ko seh," a ti thei ringringtu pawl an si. Kan Bawipa Jesuh Khrih ih thu rosiah kha cingkeng ringringin Amai' tuahmi lamzin ah a net tiang nitin kan zawh ringring a qul a si.

PCU, Manila, Philippines.

March 7, 2012|Wednesday|24:35

(8)

BAWIPAI' BOMNAK

"Tlangpar khi ka hei cuan; Khui-inso bomnak ka hnenah a rat ding? Keimah bomnak cu Bawipa ih hnen ihsin a ra; lei le van tuahu Bawipa ih hnen in. Amah cun a lo bahter lo ding. A lo humtu cu a itthat lo ding. Israel mi humtu cu a itthat dah lo; A sing khal a sing dah lo. Bawipa in a lo kilveng ding; Nangmah lo hum dingah na kiangah a um". (Saam 121:1-5).

Saam 121 hi Baibal thiam hrekkhat in "ralkap ih Saam" (*the soldier's Psalm*) tiah an ko. Cun himi Saam hla hi qihnungza ral umnak hmun le ram ih a um laiah David ih phuahmi a si. Culaifangah Pathian lo rinsan ding dang zohman a nei lo laifang caan ah a siih ral an do awk laiah Pathian in a lu ah tuahmawhnak um lo dingah a kilveng ding tiah zumnak a nei, tiah an ti. Mi hrekkhat lala cun, himi Saam hla hi ral ram ih qihphannak um lai ah nganmi a si lo. Hmun dang ramhlapi a um laiah a fehnak hmunkipah Pathian in a umpitzia a thei. Curuangah a nganmi Saam hla hi "khuallawngpa ih Saam" (*the traveller's Psalm*) tiah kawh a si, an ti ve.

hi zumtu tapi nan nunnak khalah a lang cio vemi a si ko ding. Pathian kan ring taktak ahcun amai' remcang a ti caan ah a fialmi minung hmangin tikcu caan khelin hna a quan qheu a si.

2. Harsatnak le qihnungza a cakkik caan ah Pathian hnenah ah ap aw-in thinnomnak kan lak tum ding.

Pathian kan zum, kan rinsan vekin a thukam cia mi parah kan dinghngget ringring ding a thupi. Cutin kan um thei ahcun a kilhimnak hnuai ah himte'n kan um ringring thei ding. Kan parih a thlenmi harsatnak le qihnungza pawl khal ziangtluk in cak hman sehla in neh thei dah lo ding. Zianghtile Pathian cun a sersiammi minung pawl hrangah qhatnak in tuhsak ringringtu a si (Saam 121:3-4). Pathian cu in kiltu le humhimtu taktak a sizia le kan hnenih a um ringringtu a sizia khal Saam cangantu in fiangte'n a thei: "Bawipa in a lo kilveng ding; Nangmah a lo hum dingah na kiangah a um" (Saam 121:5) a ti. Cuih in kilvengtu le humhimtu cu Israel mi a humtu a nung Pathian a si (Saam 121:4).

Bawi Jesuh a suak laiah qihnak le thinphang in hramlak ih a umtu tuukhal pawl hnenah vancungmi pawlin qih lo dingih thu a sim. Cubangtuk in tuini kan hnen khalah in sim hrih a si. Kan hnenah um dingin a qumtu Pathian (Immanuel Pathian) kan neih ahcun qihphan ding zianghman a um hrimhrim lo. Zianghtile kan Pathian cu duhdawtnak a siih cuih duhdawtnak in qihphannak a hlo ter (1 Joh. 4:18). Bawipa Jesuh Khrih khalin "qihphannak nei hlah uh" timi qongfang hmangin vei tapi a sim thu Baibal ah kan hmu. Dungthluntu pawl in Bawi Jesuh an hnenah a um lam thei loin anmai' ti theimi lawng rinsan in an um tikah harsatnak maktara an tong. Sikhalsehla Bawipa Jesuh a um lam an theihsal tikah luatnak an ngah sal a si (Luk.

Pathian in bomnak in pek tikah zovek minung le sersiammi khalin an kham thei cuang lo ding. Pathian cun amai' tikcu caan ruat ciame vekin a minung pawl bom dingah a tiar aw cia ringring a si.

Ka nunnak ih ka hmuhtonmi tapi sungin thu pakhat hmangin tettikhan ka duh. 2011 kum November thla ah tlawngkai peh dingin (PhD kai dingin) inn ihsin ka poksuak laiah sumsaw bawmtu ding ka nei lo. Sponsor khal ka nei lo. Pastor thlahlawh malte ngahmi ringin innsang thlacamnak thawn ka pok ve mai. Tlawngkai ding thu ka rel tikah sungkhat unau, rualpi duhsaknak a nei zettu pawl le Kawhhran hrekhat in ka ruahban lopi in sumsaw in qanpi cio. Kan sungza in kan lungawizia cu kaa ih sim le rel cawk a si lo. In bawmtu pawl hrangah lehrul sal theinak kan neih lo ruangah cat loin thlaza camsaknak kan nei ringring. Zumtu rualpi tapi khalin kan hrangah thlacam in bawm cio. Cuticun Philippines ram ah thleng in, tlawng ka kai ngaingai tikah ruahban loin sumsaw tapi a cem. Theih cia lomi hrangah peisa tapi a cem. Ram leng ah tlawngkai ti nanana cu sumsaw tapi a qul. In bawmmi pawl khal a cem cingcing, a daih aw thei dah lo.

Curuangah rualpi le theihthiammi tawkfang hnenah bomnak ka dil vivo. Anmah khalin dil hnik awla kan tawlrel pei cu tiah in tiamkam phah ve ruangah a si. Sikhalsehla a nikhua a thlen tikah remcang lonak tapi an nei cio. Bomnak in pe thei cio lo. Kan thin a bang ngaingai. Sumsaw famkim um loin tlawngkai peh ding hi thil ol a si hrimhrim lo. Ramleng ah kan um fawn. Culaifangah hmakhatte'n ka thinlung sungah himi Saam 121 hi ka mang sal lohli. "Pathian rinsan loin minung sawn ka rinsan pang a si hi" tiah ka thinlung sungah a suak. Curuangah kan

innsang thlacamnak ah minung hnenah bomnak dil nawn loin ziangkim a nei thluhtu Pathian hnen sawnah kan qulmi hmuahhmuah thlen dingah kan reltlang. Cuticun Pathian hnenah kan qulmi ziangkim kha khukbil thlacam in kan dil. Zumtu tampi khalin thlacamnak thawn in qanpi cio ti cu kan thei. Pathian hnen kan dilmi cu amai' remcang a timi ni ah ruahban loin in bawm leh ko ding, tiah zumnak le ruahsannak tumpi kan nei.

Zingkhath (April 16, 2013) cu ruahban lopi'n online ah mail ka check rero laiah Facebook rualpi pakhat hnen ihsin hiti'n thu a thleng. Amah thawn cu kan thei-aw dah lo. Amah khalin in theifiang ngaingai ve lo. Asinain online ih ka cangan thlahmi a siar qheutu a si. Kei hi online ah sermon le ca dangdang ka thlah ringring qheu. Kan biak-sawn aw-mi cu a tanglam bangin a si. Kan chat awmi vek cekci in ka tarlang.

"Hi saya pa, nan tho qha maw? Na buai tuk maw, zaangfahte'n thu lo sut le lo biak ve ka duh, na man remcang maw tu hi?". "Aw tho qha so khaw. Ziang thuhla so? ka sim theimi a um le ka lo sawn tum pei cu". "Aw thu dang em cu si lo, nangmah thuhla si ko, tufangte hi khui ah na um?". "Aw tufang cu Philippines ram ah ka um. Philippines Christian University, Manila ah PhD ka zir rero lai". "Aw singai lungawi tuk, tlawngkainak teh sumpai an lo bawm maw, nangmahte'n na tawlrel aw thei saw?". "Bawmtu ka nei lo, keimahte'n tawlrel deuh si ko. Bawipa a qha ih tutiang cu ruah ban loin remcang rero ah a cang. Hmailam thu cu sim thei ve hlah. Bawmtu ding cu hawl rero pah in Pathian hnen thla ka cam rero lai si ko". "Aw a si ngai, lungawi tuk Pathian thu tampi in hlawmmi pawl hi ka rak siar ringring ih thazang ka ngah lawng si lo, ka nitin nun, ka thinlung ruahnak tiangin in fimvar ter ih ka lungawituk".

"Aw si maw? lungawi e, ka nganmi tete in cutin thazang lo bawm thei cu Pathian a qha. Nangmah teh khui ah na um? Ziang na quan? in sim thei ve maw?". "Aw kei tufang hi Singapore ah hna ka quan ve, kum 2 ka um thlang". "Aw si ngai, Nan thin har caan tamzet qheu pei cu ti aw".

"Saya cucu kei tla ka hlawh khat te thawn na tlawngkainak hrangah dollar 400 lo bawm ve ka duh, zaangfahte'n in cohlan sak hram aw". "Hmaisong um in, nangmah te hman hnaquan harsa lai ah...". "Hmaisong ding um lamlam hlah, Pathian hna quan hi ka leiba rori ti'n ka ruat na'n innsang harsa ruangah sumpai hawl a qul ih Pathian hnaquan tho tho ka sumpai thawn a hna tithei tawk ih quan ka duh". "Aw si tak, Ruah ban lopi'n cutin in bawm thei ding ahcun lungawi lawlaw si ko. Amah belte ka lo hmaisong, Pathian in lo bawm hram seh, Pathian hnaquantu hrangih siannak thinlung na neih hrimhrim hi ka lungawi tuk zo. Pathian hmin ka thangqhat. Cutin duhsaknak na nei ih ka lungawi tuk". "Ka lo bawm thei cun a hna ka quan a si tho tho. Cule amai' ruang ih mi ka bawm ve thei ruang khalah ka lungawi tuk". Cumi cu kan biak-sawm aw mi cekci a si.

Cuih ni zinglam tho tho ah Australia ih ummi Pathian mihman Facebook rualpi zumtu pakhat khalin \$ 200 ka lo kuat ding tiah ruahban lopi'n in thu in than cia vekin paisa in kuat cih. Cuticun ka ruahban lomi le ka qulzetmi sumsaw bomnak cu cuih zumtu unau pawl hmangin Pathian in i pek. Khui in so bomnak a thleng ding? tiah Pathian hnenih kan thinlungtak ih kan thlacammi hi Pathian in a caan khelin in kuat a si cu! Pathian hmin thangqhat in um sin ko seh! Amen. (Atlun ih ka tarlangmi hi theih-aw cia hnenah bomnak dil aw ih in bawmmi a si lo ruangah ka tarlangmi a si. Pathian kutcak phundang zetih a langzia ka tarlang duhmi a si sawn). Hiti'n ka parih thilcangmi

sawm nga lai cemin hnipuan sinfen pawl sawp ter a qul ding. Asinain cumi kan hnipuan sinfen a balmi hmuahhmuah cu NU in thiangzetin a sawpfai thluh. Cumi cu nitin a hnaquan sungah a telmi pakhat a si. Cutin hnipuan a sawp ruangah thlahlawh zianghman a ngah lo. Innsang hrang rori ah an quanmi a si.

3. Rawlsuangtu (Cook/Chef)

Minung hi ei-in loin kan um thei lo. Nitin kan nunnak ah zing le zan ei-in thawn thazang kan lak qheu. Cumi ei-in hrangah rawl dawr ah rawlsuangtu pawl hi an thiamnak vekin paisa tampipi an ngai. A malbik thlakhat ah Kawlram paisa ting khat tiang an ngah thei. An rawlsuan thiam dan ih zirin paisa an ngahmi khal a tam vivo. Sikhalsehla innsang NU pawl hi mah le innsang cio ah rawlsuangtu bik an si. Zingpit it thaw laifangah paih le paih loin tho a qul. An dam poh ahcun rawlsuang ringringtu an si. Cutin rawl an suang ringring ruangah thlahlawh ngahmi zianghman an nei lo. An tisial pang tikah nasazet in kawk an tuar bet lai. Ziang a si khalle innsang ih an duhdawtmi pasal le faate pawl hrangah duhdawtnak thawn an quan ringring a si.

4. Nau kiltu/ Nau umtu (Nanny)

Milian inn ah nau kiltu hnaquan a quantu cu thlakhat ah a malbik Kawlram paisa thawng sawmnga an ngah thei. Cuih nau kiltu pawl cun an duhdawt tuk lo hmanah sumsaw an ngahnak hrangah le an quanvo a si ruangah cuih naute cu an kilkhawi qheu. Nau an kil tik khalah tikcu caan nei in an kilkhawi. Asinain NU cun a faate pawl a kilkhawinak hrangah sumsaw hlawhmi zianghman a nei ve lo. Faate pawlih qulsammi ziangzongza hrangah famkimte'n cat loin an quan, an tuahsak thluh. Tikcu caan khiah neih kilkhawi khal an si lo. A qul caan ah it lo sing

8:22-25). Harsatnak le qihnungza thil a cakbik caan ah Bawipa thawn kan pehzom awk ringring ding hi a thupibik. Ziangahatile kan Bawipa Jesuh cu "nehtu" a si (Joh. 16:33). Cumi cu Pathian kan hnenah a um ringring timi langternak a si.

Paul in, "Ziangahatile Pathian ih in pekmi Thlarau in qihhrutmi ah in tuah lo; cahnak huham, duhdawtnak le mah le mah uk-awk theinak in in khatter sawn a si," a ti (2 Tim. 1:7). Qih phan ding zianghman a um lo, timi hi kan Baibal ih in sim ringringmi a si. Zumtu pawl hrangah thazaang in pek ringringmi qongkam a si. Baibal ca sung kan siar tikah Pathian in qihphannak nei lo dingin vei tampi in zirh. Ziangahatile kan biakmi Pathian cu "mi zan, tuini, thaizing ziangtik hmanah a thleng aw dah lo Pathian a si" (Heb. 13:8).

Thunetnak

Duhdawtmi zumtu u le nau pawl, kan qulsam lai caan ah in bawm theitu cu leitlun minung le sersiammi thilri pawl an si lo. Ziangkim sersiam in a neitu a nung Pathian sawn a si. Amah hnenih bomnak co thei dingin zumfeknak nei cio hram uhsi. Cun, kan nunnak ah Pathian thlarau in in uk taktak ahcun qihphan ding zianghman a um lo. Cuih qihphannak hmuahhmuah cu Pathian in a hlonhlo thluh zo ih Amai' pekmi huham cahnak thawngin ziangkim ti theinak thazaang kan nei a si (Fil. 4:13). "Immanuel Pathian" in kan qihphannak zate'n in hlonsak thluh zo. Cule Pathian ih pekmi thinnomnak cu kan nun sungah camter ringring cio hram uhsi.

PCU, Manila, Philippines.

April 21, 2013|Sunday|08:25hrs.

(9)

ROQHA SUNGLAWI "NU"

"Nunau fim pawlin an inn an sak; Asinain a aa pawl in anmah kut lala in an balsiat" (Thufim 14:1).

"Mai' inn le lo te thawn um hi a nuambik" tiah mi tampi in kan ti qheu. Asi, mai' inn le lo sungah kan um ahcun ziangvek inn siavate a va si hmanah a nuam. Zalenzet in kan um thei. Zo ih mithmai zoh ding khal a qul lo. Kanmah thuthu in kan um thei. Kan duhtawk in kan tlangleng thei. Thilri qhaqha, qulmi famkimte'n neih ah siseh, neih lo khalah siseh, mai' inn le lo sungih um hi minung zovek hrangah khal hngamza ngaingai a si. Cuih innsang sungah 'duhdawtnak' a um tik ahcun "Nunnuam Inn" tiah kawh a siih "a famkimzetmi innsang nuam" ah a cang a si.

Innsungsang kan zoh tikah PA pawl hnakin NU pawl hi innsang nuam dinnak ding hrangah an thupi sawn in a langnak hmun tampi a um. A tlangpi thu in PA pawl cun innsang hrangih a

qulmi nuntu khawsak, pumcawmnak hrangah sumsaw thilri hawlin hmuntinkim ah an feh, an quan. Cutikah innsungsang ah caan tampi an pe thei dah lo. Innsang ah caan tampi a hman deuhtu cu a tlangpi thu in NU an si deuh. Curuangah innsang a nom theinak dingah PA hi a thupi vekin NU hi an thupi sinsin. An thupit daan a bang aw lo. An thupitnak hmun tampi a um cio ko nain tuiqum ahcun NU ih a thupitnak le an dinhmun thu sawn ka tarlang ding.

A hmaisabik ah NU dinhmun sinak le an cangvaih daan pawl mallai in ka tarlang tum hnik ding. A tawinakin ka tarlang vivo ding.

1. Ziangtinkim quantu (General Worker)

Innsung, innleng thianfainak le ziangtinkim ah Nu in quanvo a lak thluh. Zung lam, Company lamah cun ziangtinkim hnaquantu pakhat cun (tulaifang Kawlram dinhmun ah) thlakhat ah a malbik thlahlawh Kawlram paisa thawng sawmruk an ngah. Innsang ih qulsammi hmuahhmuah a quanthluhtu cu NU an si. Inn sung, inn leng, thilri ziangkim thiangaite'n a ret thluh. Asinain cuih an quanmi hrangah thlahlawh ziangte hman an ngah dah lo. A remcang lo ih an tuahpalhmi a um tikah inntek pa ih nasatak kawknak a tuar lai. Fa le pawlih duhtawk ih kawknak a tuar lai. Ziang a va si khalle innsang hrangah ziangtinkim quanthluhtu cu NU pawl an si.

2. Hnipuan sawp le thianfaitu (Laundress)

Innsang ih a umtu pawl nitin kan sinfen hnipuan pawl hi sawpfai ringring a qul. Kan ihnak le innsung ummi ziangkim hnipuan sinfen pawl hi faite'n ret a qul. Cumi pawl hi dawr ah sawp ter sehla sumpai tampi a cem. Thlakhat ah a malbik thawng

dingmi thu ralrin peknak thawn in zirh a si. Atu ah himi “Midang parah tuah ve uh,” timi thulu hmang in thazaang lak cio dingah ka lo sawm.

1. Sui Thukham

Matthai 7:12 kan zoh tikah himi “Sui Thukham” hi thukham hmuahhmuah funkhawmnak hrampi a si, timi kan hmu thei.

Daan Peksalnak 6:4-5 ah, “Maw Israel mi pawl, qhatein ngaiuh! Bawipa Amah lawng hi kan Pathian a si. Bawipa nan Pathian cu nan thinlung zate, nan nunnak zate le nan thazaang zatein nan duhdawt pei”, a ti. Himi Baibal caang hi Sui Thukham ti khalin kawhmi a si.

Matthai 7:12 hi Matthai 5 sungih “Tlangpar thuzirhnak” ih a hrampi le kaikhawmtu a si. Midang parih tuah dingmi hi a thupizet ruangah Bawi Jesuh in, “Moses Daan le profet pawl thuzirhnak ih sim duhmi taktak cu a si” tiah fiangzetin a bet hngaimi a si. Himi thuthawn peh aw in Baibal thiam hminthang Helel in, “Na parah tuah ter na duhmi pawl lawng midang parah tuah rori aw” a ti ve.

A tlunih kan tarlangmi pawl hramqohnak cu ‘duhdawtnak’ parah a si. Sui thukham hi ‘duhdawtnak’ a um lo ahcun a famkim thei lomi a si. Rom 13:8-10 sungah Paul in, “Zohnen hmanah baakmi nei hlah uh. Nan baakmi cu pakhat le pakhat duhdawt awknak lawng kha siseh. Duhdawtnak neitu cu Daan thluntu a si... Mi pakhat na duhdawt a sile amah hrangah a qha lomi cu na tuah dah lo ding. Curuangah Daan kimteih thluh thei timi cu duhdawt awk hi a si” tiah fiangzetin a sim ve.

lo rori in an tikcu caan zate’n an faate kilkhawinak ah caan an hmang.

5. Zirhtu (Teacher/Instructor)

Tulai ah tlawng saya/ma pawl cu thlakhat ah a malbik Kawlram paisa thawng sawmriat ihsin ting khat an ngah. Cu pawl cun tlawngta nauhak pawl hi caan khiah nei in ca an zirh qheu. A hrekkhat cu thlahlawh ngahnak dingah duhsaknak thinlung tak nei lo khalin an zirh qheu. Sikhalsehla innsang NU pawl cun inn lam ihsin an faate pawl ca an zirhsal qheu tikah hlawhman zianghman an nei ve lo. Ca lawng si loin Baibal an zirh, thuanthu an sim, nuncan daan an zirh lai. An faate hrangah duhsaknak tumpi thawn an thiammi zate hmangin caan an hmang. Faate hrangih zirhnak qhabik petu NU an si.

A tlunih ka tarlangmi dinhmun 5 pawl kan zoh tikah a felmi NU tampi cun an tuahkim thluh deuhmi a si. Himi hnaquan pawl hi nitin catbang loin an quan ringring qheu. Cuih hnaquan pakhat ciar ih ngahmi thlahlawh pawl NU in ngah thluh ding ti bang sehla Kawlram dinhmun in thlakhat ah a malbik ting 2-3 cu an ngah tengteng ding. Asinain innsang NU pawl cun zianghman hlawhman la loin (ngah loin) duhdawtnak thawn an quan thluh a si. NU ih duhdawtnak, zawnruatnak, zaangfah lainatnak, tuarnak thinlung an neihmi pawl hi sumsaw in a man tansak theih ding rual khal a si lo.

NU ih duhdawtnak thu kan ruah tikah theihcih ding a qulmi thu pakhat ka bet duakta ding. Mifim pawlih an simmi cu NU ih pawhte pakhat kan fawh man hi Lehrul sal ding sisehla kum 40 lawngah kan Lehrul thei ding. NU ih pawhte kan fawpmi hi a pahnih a si ruangah kum 80 lawngah cuih pawhte man cu Lehrul

theih a si ding, tinak a si. Sim duhmi cu NU ih duhdawtnak hi faate pawlin kan nun sung hmuahhmuah catbang loin lehrulsal ding kan tum khalle kan lehrul thei cawk lo ding, tinak a si. Cumi ih langtermi cu NU ih duhdawtnak hi ziangtluk in a tum, a kau, a thuk timi hi kan theifiang sinsin a si. Curuangah a felfaimi NU pawl hi qihzah upat an tlak hrimhrim. Thufim 31:10-31 sungih kan hmu bangin "Nupi Qhaqhum" dinhmun a tlingmi NU pawl hi a hleice in upat sunloih tlak rori an si. Sunloih upatnak pe ringring dingmi khal an si. NU Ni ah na nu hnenah ziangdang na pe thei lo hmanah "ka lo duhdawt" timi qongkam thlumte thawn kan duhdawtnak langter in sunloih cio uhsi.

A netnak ah NU pawlih ralrin dingmi le fimkhur a qulmi pakhatte cu, "Nunau fim pawlin an inn an sak; Asinain a aa pawl in anmah kut lala in an balsiat" (Thufim 14:1) timi Baibal caang ih in simmi te hi a si. NU fim kan ti tikah fimthiamnak le zirnak neimi lawng sim duhmi a si cuang lo. Mai' innsang qhate'n a kilkhawi thei ih duhdawtnak thawn a huap ringring theitu NU pawl kha an si. Innsang nuamtetu NU si cio dingah thlaza cam cio uhsi. Mai' kut lala ih siatbal tertu si lo ding khalah thlaza cam cio uhsi. A aa pawl si lo ding hi NU pawl in siseh, NU a si laidingmi pawl in siseh, fimkhur le ralrin a qul ngaingai.

NU hmuahhmuah Pathian in thluasuah tampi famkimzeten pe sinsin ko seh! Amen.

PCU, Manila, Philippines.

May 12, 2013|Sunday|08:45hrs. (Mothers' Day)

(10)

MIDANG PARAH TUAH VE UH

"Mi in kan parah tuah hai seh ti nan duh vekin midang parah tuah ve uh. Himi hi Moses Daan le profet pawl thuzirhnak ih sim duhmi taktak cu a si" (Matthai 7:12).

"... Midang parih na hmanmi tahnak khi Pathian in na parah a hmang ve ding" (Luka 6:38).

"Nanmah duhnak lawng si loin midang in an hrangah a thupi bikih an ruahmi kha a hmuhzia thiam ve uh" (Filipi 2:4).

Minung hi mai' hrang lawng zoh in, ruat in, tawlrel hmangtu pawl kan si. Nitin kan nunnak ah midang hrang hnakin kanmai' hrangah a thupibik retin kan nung, kan tuah, kan quan qheu. Nupa karlak hmanah kan nupi, kan pasal hrang hnakin kanmai' hrang hi thupi sawn ah a rettu kan tampi. Minung timi cu mai' hrang lawng boruak hai hmangtu kan sizia hi thuh a theih lo, el theih khal a si fawn lo. Cumi a theifiangtu Bawipa Jesuh in 'midang parah tuah ve uh' tiah Khristian nun ih kan nunpi

Thunetnak

Tuini zumtu tampi cu midang parah hmuah zianghman qhatnak tuah duh bembem lo, siatnak ding lawnglawng tuah theitu tampi kan um. Cumi hi zumtu dik ih nunzia a si hrimhrim lo. Ziang a si khalle Bawipa Jesuh in thupizet ih in cahmi pawl ruat sal in, nitin kan nunnak ah kanmai' duhnak thupi ah kan ret bangin midang in thupi ih an ruahmi kha a hmuhzia thiam dingin zuam cio uhsi. Pathian hmuihmel keng ih sersiammi kan si thluh ruangah kan minungpi pawl parah duhdawtnak thawn ziangkim tuah zuam cio uhsi. Cuticun Bawi Jesuh ih pekmi "Sui Thukham" kim tertu ding kan si.

Hi thu hi Pathian in a hmin sunglawinak hrangah thluasuah pe hram seh! Amen.

PCU, Manila, Philippines.
May 25, 2013|Saturday|11:19 pm.

Tuini ah zirhtu tampi in 'Thukham' (Daan) a thupi lo tiah an sim nasa. Asinain Bawi Jesuh in, "Moses Daan pawl le profet pawl ih thuzirhmi siatsuah dingah a ra, tiah i ruat hlah uh. Cupawl siatsuah dingah ka ra lo, an zirhmi pawl kimter dingah ka ra sawn a si" tiah fiangzetin a simmi kan hmu thei (Mat. 5:17). Cutin ka sim tikah Daan in in uk tinak a si lo. Bawi Jesuh ih qongkam kha thupi zetah ka tarlang dunmi sawn a si. Bawi Jesuh ih qongkam el in mai' duhnak a zirh ngamtu kan um lai pang maw? Khristian kan zumnak hi Bawi Jesuh ih nunnak le a zirhmi pawl parah hrambunmi a si ruangah Bawi Jesuh ih qongkam hi thupibik ah ret ding a qul ringring a si.

2. Mah le mah thupitter.

Minung zovek khal mah le mah thupittertu lawnglawng kan si. Midang hrangah kan ruat ko, tiah kan ti, kan au rero khalle kanmah hi thupi deuhah ret hmanngmi kan si. Thuqhimnak hrekkhat ka tarlang ta ding. Midang thawn lole pawlkom thawn zuk tlangmi kan nei qheu. Cumi kan zukmi a suak tikah kan zoh hmaisabikmi cu midang zuk hnakin kanmai' zuk kan hawl hmaisabik. Kan hmu aw hnu lawngah midang zuk kan zoh vivo qheu. Cangantu pawl khalin, magazine le thuthang ca pawlah kan canganmi a tel ahcun midang canganmi hnakin kanmai' ca kan hawl hmaisabik. Midang nganmi cu neta ah kan zohsal qheu. Curuangah mi zovek khal hi mah le mah thupitter pawl kan si thluh, timi cu a fiang nasa.

Kanmah le kanmah thupibik ih kan ret-aw sungah duhdawtnak famkim a um thei lo. Midang hrangah zoh daan thiam dingin zir kan qul. Seemtirnak 1:26 sung kan zoh tikah Pathian in minung a sersiam tikah AMAI' hmuihmel kengin in sersiam timi thu kan hmu thei. Pathian hmuihmel kengin sersiammi kan

si thluh ruangah pakhat le pakhat soisel awk rero ding a si lo. Hmuhsuam, nautat, huat aw, relsiat aw rero ding khal a si lo. Nunau le mipa, milian le farah, bawi le sal, mifim le mi aa tivekih thleidan awk rero ding khal a si lo. Kan zatein Pathian hmaiah kan bang-aw thluh (Kolose 3:11). Curuangah mah le mah thupitter ciamco dingmi kan si lo ti hi cing ringring uhsi.

3. Mah le mah theih-awknak.

Grik khuaruat thiam hminthang Plato cun, “mah le mah theih-awk aw” (*Know Thyself*) tiah a ti. Minung pawl hi kanmah le kanmah kan thei awk thei ngaingai lo. Curuangah Grik mifim pawlin mah le mah theih-awknak ih a thupitzia hi an zirh awknak ah an hmanq qheu. Mai’ zawn lawng kan ruat qheu ruangah midang hrangah zianghman a thupi ah kan ruatsak dah lo. Kan duhmi le kan qulmi lawng hi thupibik ah kan ret qheu. Curuangah Paul khalin Filipi 2:4 ah, “Nanmah duhnak lawng si loin midang in an hrangah a thupi bikih an ruahmi kha a hmuhzia thiam ve uh” tiah a forh ve.

Vei tampi ah kan thinlung sungih ummi zate’n dunghmai zianghman thuruat loin kan qong hmukhmo qheu. A qongsuaktu hrangah cun zianghman a poi lo. Sikhalsehla a ngaitu le a tuartu ih hrangah tuar harza zet a si qheu. Innsungsang khalah nupi le pasal pawlin mai’ zawn lawng, mai’ duhnak lawng kan fehpi qheu tikah innsang a nuam thei lo. Nupi in pasal ih duhmi le qulmi theipisak a qul. Cuvek thotho in pasal khalin nupi ih duhmi le qulmi theithiamsak a qul ve. Pakhat le pakhat duhmi le qulmi sim awton in thu kan reltlang ahcun innsang ah a nuam thei. Cuvekin pawlkom sungah le ziangvek hmun khalah pakhat le pakhat karlakah theihthiamsak-awk theinak a um ahcun a nuam

thei ding. Cuticun kan pawlkom awknak a hahdam dingih a nuam ding. Kan dam lo tikah kan dam lonak ziang a si timi kan thei phot ahcun cumi natnak ihsin dam dingah siiqha thawn kan tuamhlawm aw thei. Cuvekin kan thinlung sungih duhmi pakhat le pakhat sim awton ruangah theihthiam awknak a suakding ih nomnak a suahpi thei. Cuticun mi zovek thawn khal rualremte’n kan um thei ding a si.

4. Midang parih kan hmanmi tahnak.

Bawi Jesuh in Luka 6:38 sungah, “Midang parih na hmanmi tahnak khi Pathian in na parah a hmanq ve ding” a ti. Curuangah kan parih tuahter kan duhmi cu midang parah tuah hrimhrim a qul. Midang parih kan hmanmi tahnak cu kan parah hman a si ve leh ding. Mah hmuah midang ih porh le cawisang co duh si, midang hmuah porh le cawisang duh loin kan um ahcun zo in so in porh, in cawisang thei ding? Kanmah parah tuah ter kan duhmi cu midang parah kan tuah hmaisai a qul hrimrhim a si. Isaac Newton ih *Second Law* ah, “Ziangvek cangvaih tuahnak poh ah amah thawn a bangrep le thazang cahnak a khat ih a fehnak a bang aw lomi cangvaih tuahkir salnak a um” (*The acceleration of a body is directly proportional to, and in the same direction as, the net force acting on the body, and inversely proportional to its mass*) a ti.

Curuangah midang parah kan hmanmi tahnak in kanmah parah pekir sal a si ding. Pathian kan duhdawtnak a thuk taktak ahcun kan thin a nuamzet ding. Midang thawn pawlkom khal kan hahdamzet dingih kan nuamzet ding. Midang parih kan hmanmi tahnak hi kan parah a thlengsal dingmi tahnak a si, timi hi hngilh hlah uhsi. Kan parih thlen ter kan duhmi kha midang parah hmanq cio uhsi.

an hmang qheu. Kan pe siang lo ruangah kan neih qheu lo a si lam kan ruat ngah qheu lo.

Hla ka sak qheumi sungih ka duhzetmi pakhat cu Pu No Sum (Evan. Tum Qhelh Thang) ih phuahmi “Kuakbawm keng hmuah hniglh dah lo” timi hla hi a si. Himi hla sungah peknak thu thawn peh aw in a hmanmi hlafangte ka duhzetmi a um: “... ‘Neih’ ruangah pek a si lo, ‘Sian’ ruangah pek a si sawn” timi te hi a si. Cuih ‘siannak’ cu ‘duhdawt zaangfahnak ruangah’ a suakmi a si.

1. Peknak hramthoktu cu Pathian a si.

Kan Baibal sung kan zoh tikah peknak hram a thoktu cu Pathian a si tiah fiangte’n kan hmu thei. Johan 3:16 sungah, “Pathian in leilung hi a duhdawt zet ruangah a fapa neihsun a pek...” timi kan hmu. Hiti ih a peknak cu a sersiammi minung a duhdawt tukih hloral thluh in sian lo ruangah a si. Curuangah Paul khalin, “Thil nan tuahmi hmuahhmuah kha duhdawtnak thawn tuah uh,” a ti (1 Kor. 16:14). Zianghtile Pathian in ziangtinkim in pek thluh ruangah a si (Tirh. 17:25).

Bawipa Jesuh Khrih khalin, “Mi pakhat khat in thil pakhat khat a lo dil a si ahcun va pe aw; na thil cawi a duhtu hnenah va coih aw” a ti (Mat. 5:42). Cun, Luka 3:11 ah, “Angki zun hnih a neitu in zun khat cu a nei lotu hnenah qhen seh; rawl a neitu in a nei lotu kha hlawm seh,” tiah a simmi kan hmu. Luka 6:29-34 ah, kan ral pawl le in hremtu pawl hrang khalah thlacamsak ding le a qul ahcun kan neihmi pawl pe dingah in fial a si. Kan neihmi hmuahhmuah hi Pathian in a lakih in pekmi a thluasuah famkim a si thluh. Curuangah Bawi Jesuh in, “Man loin nan

ngahmi kha man loin va pe uh” tiah a simmi kan hmu thei (Mat. 10:8).

Bawi Jesuh in Tlangpar thuzirhnak a neih laiuh a simmi a si nain ca sungah ngankhum loin an hngilh pangmi lungwinak thu pakhat (*Forgotten Beatitude*), tiah Baibal thiam pawlih an simmi pakhat cu, “Ngah lam hnakin pek lamah lungawinak a tam sawn” (Tirhthlah 20:35) timi hi a si. Himi thu cu Paul in Efesa khua zumtu pawl hnenah a simmi a siih Bawi Jesuh ih qongkam a si, a ti.

2. Ngah duh ahcun Pek hmaisai a qul.

(a) *Cazirnak ah...*

Tlawngta pakhat si hnuhnu cun ca thiam, ca neh theinak dingah caan, thazang le zuamnak neih a qul. Caan le zuamnak tampi a hmangtheitu cu a zirmi parah a thiam sinsin ding. Fimthiamnak hmuahhmuah cu zonzai le harsazet in caan hman hnu lawngah ngah theihmi a si. Olte’n ngah theihmi fimthiamnak a um lo. Cathiam kan cang duh ahcun ca siar in caan tampi pek a qul a si. Curuangah “ngah duh ahcun pek hmaisai a qul” timi hi a fiangzet. Baibal ca kan siar tik khalah thintak lungtak in caan kan pekih kan siar tik lawngah kan nun ram ah a caam thei ding. Pathian thu kan theih duh ahcun thinlung vaivuan rero loin Pathian thu duhnak taktak kan neih lawngah kan nunpi thei ding a si.

(b) *Leknak lam ah...*

Leknak lamih hminthangzet pawl, *champion* a ngahtu pawl hi olte’n a sangbik dinhmun ah an thleng lohli maimai lo. Cin le daan dikzet in caan tampi an pek, zonzai rethei zet in an zuam,

(12)

PATHIAN THAWN REMAWKSALNAK

“Bawipa ih hnenah kirsal uhsi. In bauhthlek qheh zo na’n amah thotho in in damter ding. In tuahmawh zo na’n amah thotho in kan hma in tuam sak ding” (Hosea 6:1).

Thuhmaihruai.

“Sirawknak” (*repentance*) timi qongfang hi Baibal sung hmun tampi ah atu le atu a tel, timi hi kan thei cio. Ziangatile himi “sirawknak” hi a thupizet ruangah a si. Thukam Hlun san lai ihsin thokin Pathian in rintlak lo Israel miphun pawl hnenah sirnak thinlung nei in Amah Pathian hnenah kir sal dingah vei tampi a simmi kan hmu. Israel hruaitu pawl hmang in siseh, Profet pawl hmangin siseh, a phunphun in a rak sawm hngai, timi hi Baibal sung hmun tampi ah kan hmu theimi a si.

(ii) Zianghman ruahsanmi nei loin kan khawm ahcun kan palh thei a si. Mi hrekkhat cu biakkhawmnak hmun ah Pathian thawn pawlkom ding hnakin rualpi, sungkhat ton duh ah kan khawm qheu. Cuvek cun zianghman thazaang ngahmi kan nei thei lo ding.

(iii) Timtuahnak nei loin kan rat ahcun kan palh thei fawn. Biakkhawmnak kan feh hlanah kan thinlung qhate’n kan timtuah-aw cia a qha. A qhabik pakhat cu khawmnak hmun kan feh hlan ah thlacamnak nei hmaisai thei ahcun duh a um zet.

Curuangah biakkhawmnak ih kan khawm, kan tel tikah minung hmangin Pathian thlarau ka parah, ka hrangah hna a quan ding, timi ruahsannak thawn kan feh ahcun kan hlawhtling ding. Khawmnak ihsin kan suak tiki kan congahmi hi Pathian duhnak vekin a si, tiah kan cohlang thei a qul.

3. Midang thawn kan pawlkom tikah...

Veihnih khat kan thin tawi, kan lungkim lo laifangah midang pawlih an tuahmi ziangkim khal kan duh lo caan a um qheu. Minung cu mahte lawng um theih kan si lo ih midang thawn pawlkomnak neih ding kan qul. Curuangah midang kan relsiat, kan hnong, kan dem, sual kan hawl ringring ahcun kanmah parah khal kan tuahmi vekin a kirsal ve ding. Rualpi qha tampi neih kan duh ahcun ‘rualpi canter duhnak thinlungput’ kan neih a qul. Horkuam sungih kan au tikah awkhawk (*echo*) ziangtin a rakir timi thu kan thei ko ding. “Ka lo duh...” kan ti ahcun awkhawk ah “ka lo duh... ka lo duh...” tiah vei tampi nolh in a ra kir sal. “Ka lo hua...” kan ti ahcun “ka lo hua... ka lo hua...” timi awkhawk a nolh in ra kir sal. Himi awkhawk um

daan thu hi Laitlang a um dah pawl cun kan theifiang thluh cio ko ding.

Curuangah Midang thawn kan pawlkom awk tik khalah kanmai' duhnak vekin a famkim thei lo ding. Midang ih duhnak ziang a si, timi theithiam in caan pek hmais a qul. Cutin kan caan kan hman thei lawngah midang thawn kan pawlkomnak a qha thei ding. Rualpi qha tampi kan nei thei ding. Midang parah kan qhat lo ahcun kan hrangah qhatnak ngahkir ve ding ti cu a harsa ko ding.

Thunetnak

Thuqhimnak pakhatte ka tarlang duh. Veikhat ah tlawngta pahnih cu tlawng dang veve ihsin an ra qhawn. An luh tumnak tlawng ih Sayagyi in an pahnih a tong veve hngai. Cuih tlawngta pahnih cun Sayagyi hnenah hi tlawng hi ziang a bang tiah thu an sut. Cutikah Sayagyi in tlawngta pahnih hnenah hiti'n thu a sut kir ve: "A hlan ih na kainak tlawng hi ziangvek a si? Nan saya pawl teh an qha maw? Tlawngta pawl teh ziang an bang?" a ti. Cutikah a hmais a deuh tlawngta thar cun, "A hlan ih ka kainak tlawng ih saya le tlawngta pawl cu an qhazet, soisel ding zianghman a um lo" tiah a sawn. Cutikah Sayagyi cun "hi tlawng khalah cutin a si ko ding" tiah a sawn. A dang tlawngta pakhat deuh cun, "A hlan ih ka kainak tlawng ih saya pawl cu an siava tuk. Tlawngta pawl khal mi bom an duh lo, zawnruahnak khal an nei lo. Mitkemza lawngte an si" tiah a ti. Cutikah cuih Sayagyi cun, "hi tlawng khalah cutin thotho a si ko ding" tiah a sawn. Himi thu ahhin a sim duhmi cu tlawngta pahnih te ih "an thinlungput um daan" khi a si. An thinlungput le an ziaza vekin an fehnak tinkim ah thil a cang vivo thei, tinak a si.

Curuangah pitlin hlawhtlinnak kan co duh a sile kan pek awk hmais a qul ringring. Ngahnak lam lawnglawng hi pitlinnak a si lo. Peknak ah lungawinak a tam, timi Baibal caang hi hngilh hlah uhsi. Jesuh ih simmi, "Midang hnenah thil qhen aw, Pathian in a lo qhen ve ding. Tamzet in, liam thluahthlo in, na kut sungah pek na si dingih na zawi thei nawn lo tiangin burh na si ding" (Luka 6:38) timi khal mang ringring uhsi. Kan nunnak ah ziangkim hlawhtling le pitlin ih kan um theinak dingah cun "pek lawngah ngah leh a si" timi hi cingkeng hram uhsi.

PCU, Manila, Philippines.

June 1, 2013|Saturday|11:31pm.

khal a thin a na, a riah a sia, lungkuai in a um ve ko. Keimai' sualnak ruangah a si, Pathian in duhdawt tlak lo in duhdawt a si, timi kan theifiang awk taktak ahcun sirnak diktak a langsuak thei ding a si. Keimah ruangah Pathian thinna le riahsia in um nawn hlah seh, timi lungput hi a dikmi sirnak ih hrampi a si. Cuih sir-awknak cu thinlung muril ihsin ra suak dingmi a si.

Israel mi pawl cu soal an tuah tinte'n sir awknak hnakin soal thlahnak dingah daan le dun hmangin thawinak an tuah qheu. Cutin kan tuah ahcun a tawk a si, tiah an ruat. Cuih thinlung put a theitu Pathian in Hosea hmangin, "Nan hnen ihsin a qunghmunmi duhdawtnak a si ka duh, ramsa ih raithawinak a si lo. Keimah in theih ding a si ka duh, mei-ur thawinak a si lo" tiah fiangzet in a sim (Hos. 6:6). Pathian ih duhmi cu thinlung muril sungah thleng awknak taktak a um ding hi a si. Malte sung sir aw duakih sualnak sungah pil sal ringring nun a si lo.

3. Sirnak neih hnu ah Zumnak in a thlun ding.

"Sual sirnak" le "Zumnak" hi a pehzom aw mi a siih qhen a theih lo. Sirnak taktak a neitu cun a biakmi Pathian parah zumnak taktak a nei cih ve ding. Luka 19:1-10 kan siar tikah Zakia ih thuhla kan hmu. Bawi Jesuh thawn an tong aw tikah Bawi Jesuh in zianghman a qong hlanah Zakia ih nun a thleng aw thluh zo. Zakia ih nun hlun sinak hmuahhmuah a cem thluh. A nun hlun ih daan siava hmuahhmuah a hnong thluh. Cule Khrih thawn pehzomnak sungah pawlkomnak thar nei in nun thar lamzin hram a thok. Zumnak a neihmi parah pumhlum in a thlun. Hiti ih a thleng-awknak hi Bawi Jesuh in "misual na si" a ti ruangah a si lo. Bawi Jesuh thawn an ton awk vete'n amah

Thukam Hlun san ah "sirawknak" timi thu thawn peh aw in tahqhimnak lak ding a qhabikmi cu Hosea ih thuhla a si ko ding. Hosea cabu sung kan siar a sile Hosea in a hmuhtonmi pawl thawn Israel mipi hnenah Pathian ih duhdawtnak thu le hla a simnak thu kan hmu thei a si. Hosea ih nupi Gomer cu rintlak lo nupi a si. Culawng si loin hlawhhleng pakhat a si ruangah innsang nupi ih neih dingmi rintlak sinak dinhmun ah a um lo. Cuti ih rintlak sinak ruangah nupa karlak ih pehzomnak a siatsuah ter.

Cuvek qhiamqhiam in Israel mipun pawl cu Pathian parah rintlak lo an si. A dang pathian pawl an biak ruangah A Nung Pathian le Israel mipi karlak ih pehzomnak cu a siatsuah aw thluh. Hosea cabu hi Hosea le Gomer tei' dinhmun tahqhimnak lakin Pathian le Israel mipi karlak ih pehzomnak a qhat lozia langtertu cabu a si. Pathian le minung karlak ih pehzom awknak hi Eden hmuah ihsin sualnak ruangah a siatsuah thluh zomi a si.

Hosea cabu sungah Gomer cu "midang a ngaitu hlawhhleng nu" tiah kawhmi a si (Hosea 3:1). Minung ih kan dinhmun langtertu a si. Sikhalsehla ziangtluk in Gomer cu rintlak lo in va um khal hman sehla Hosea cun a duhdawt ringring. A nupi Gomer parah thinsauzet in a ngaithiam thei ringring. Cuvekin Pathian khalin rintlak lo Israel mipi parah duhdawtnak a langter ringring a si. Rintlak lo minung pawl in duhdawt ringring. A hnen ihsin a tlansuak zo hnu khalah a hnenah kirsal in pawlkomnak nei sal dingin thinsaunak thawn in hngak ringring lai a si.

Israel mipi le Gomer thawn a bang awmi tuini zumtu kannih pawlin ziangtin Pathian ih duhdawtnak cu kan congah thei pei? Pathian thawn ziangtin rualremsalnak kan nei thei pei? Ziang kan tuah qul ve pei?

1. Sual sirnak kan neih a qul.

Kan sim zo vekin “sual sirnak/sirawknak” timi qongfang hi Baibal sung hmun tampi ah kan hmu theimi a si. A thupizetmi qongfang a si ruangah a lang tamzetmi a si. Thukam Hlun san kan zoh tikah Profet pawl in Israel mipi pawl kha an nun borhhlawh le pathian dang an biaknak ihsin sirnak thinlung thawn Pathian hnenah kirsal dingah vei tampi an sim rero qheu, timi thu pawl kan hmu thei.

Thukam Thar sung khalah “sirawknak” hi a thupi bikmi qongfang pakhat a si thocho. Baptisma (Tihnim) petu Johan in, “Nan sualnak sir uhla baptisma lak uh. Cuticun Pathian in nan sualnak a lo ngaithiam ding” tiah a ti (Mar. 1:4). Cuihtlunah Bawi Jesuh khalin thuthangqha a sim thok tikah, “Nan sualnak pawl sir uhla thuthangqha cu zum uh” a ti (Mar. 1:15). Bawi Jesuh leitlun a um sung hmuahhmuah thuthangqha a simmi zate’n kan zoh a sile “sual sirnak” le “rundamnak” thu lawnglawng a rak si.

Bawi Jesuh van a kai hnu ah Thlarau Thianghlim a rung qum. Cutik khalah Piter khalin “sual sirnak” thu thocho a sim. “Nan zatein nan sual sir fingfing uhla Jesuh Khrih hminin baptisma lak uh; cuticun nan sualnak ngaidam nan si dingih Pathian laksawng Thlarau Thianghlim nan ngah ding” a ti (Tirh. 2:38).

“Sual sirnak”, “Thuthangqha zumnak” le “Baptisma laknak” timi pathum hi pakhat le pakhat pehzomnak a neih “Nun thar hramthoknak” ding hrangah a thupizetmi an si, ti cu a fiang zetmi a si.

2. Sual sirnak timi cu ziang a si?

“Sual sirnak” timi cu mai’ tuahmi sualnak ruangih tuar dingmi hremnak le cawhkuan qih ruangih thinlung thlengawknak men a si lo. Cumi hnak hman in a thuk sawn hrih a si. Kan tuah palhmi sualnak ruangih tuar dingmi hremnak pawl ihsin luat duh men ruangih sirnak nei kan si ahcun mai’ zawn lawng ruatmi kan si dingih nun thlengnak a um taktak lo ahcun sullam a nei lomi a si. Sualnak tuah tinte’n sir ih a rei le hngilh sal, sualnak tuahsal lala men kan si ahcun sirnak diktak a um lo ruangah zianghman qhathnemnak a um lo.

Hosea 6:4 kan siar asile Israel mi pawlih sirnak lungput kan hmu thei. “Maw Israel le Judah, nannih hi ziangtin so ka lo tuah ding? In duhdawtnak cu zinglam suumzing bangin zamrang in a hlo, daitla bangin a hul lohli” a ti. Himi in a langtermi cu caan rei lote sung a ra suak qheumi sirnak lungput umzia hi a si. Thinlung taktak thawn sirawknak a si lo.

A dikmi sual sirnak lungput cu atu le atu thleng ringring a hmanngmi lungput a si lo. Pathian hmaihi kan sualnak kan sir aw tikah “Pathian ziangtluk kan duhdawt”, timi hi a thupi. Pathian kan duhdawtnak parah hram a bun a si. Gomer ih rintlak lo, zumtlak lo nunzia ruangah Hosea cu a thin a na zet. Cuvek in minung pawlih rintlak lo kan nunzia ruangah kan Pathian

cu: “Nu pawl cu thla kua sung an pum sungah nau an pai. Sikhalsehla Pa pawl cun kan nun sung hmuahhmuah nau kan pai” timi qongkam a si. A sim duhmi cu Pathian sersiammi cithlah dingih quanvo neitu a si vekin naute a cannak ding ci cu pa pawl in an pai ringring tinak a si. Himi thu ka ruat tikah midang cun ziangtin an ruat pei maw cu ka thei ban lo na’n keimah pumpak ka ruah ve daan ahcun a dikzetmi a si tiah ka lungkimpi nasa.

Cuti a si ruangah Nu le Pa timi hi faate pawl hrangah ziangtinkim tuar in, qulmi hmuahhmuah a cang thei tawkin in tawlrelsak ih in petu, in duhdawt biktu leitlun kan nai bikih a umtu an si. Nu hi a thupizet vekin Pa khal ih a thupizet timi hi kan theithiam cio a qul, tiah ka ruat. Pa ih duhdawtnak hi faate a neitu pawl cun kan theifiangzet ding ka zum. Pa dinhmun kan thlen tikah kan faate parih kan neihmi Pa ih duhdawtnak hi Nu in faate parih an neihmi duhdawtnak vek thotho a si, ti’n kan thei thei. Nu in a sungsuak faate a hngilh dah lo vekin Pa khalin a nunsung a kenpimi faate cu ziangtik hmanah a hngilh dah ve cuang lo ding.

Pa ih sinak le thupitnak pawl hi sim le rel ding tapi a um ko ding. Cumi sungin a tanglam thuhla pali hmangin in Pa ih sinak le thupitak pawl kan zoh tlang hrih ding.

(1) Cawmdawltu an si

Vei tapi ah Nu ih duhdawtnak hi sim le rel kan tam deuh in a lang. “Nu ni” a naih tikah online ah cahram, biazia nganmi siar ding khal a tam cuang. Cumi cu qhate’n kan ruat sal tikah Nu hi faate pawl thawn naihzet ah an um cuangih neelzet ih an kilkhawi ruangah a si bik hmang ding. Pa pawl tamsawn cu

le amah a sinak hmuahhmuah a hmu awk tamai. A thinlung muril ah Jesuh Khrih in a luahkhat ngah ruangah a si cu. Bawi Jesuh in, “Tuih sun hi pa ih inn ah rundamnak a ra thleng zo, zianghtile hi pa khal hi Abraham ih tesinfa a si ve. Milai Fapa cu a hlomi hawl ding le rundam dingah a ra,” tiah a ti (Luk. 19:9-10). Minung pakhat nun thar ah a thlengter theitu Jesuh Khrih ih huham cahnak kha “zum” lawng si loin Jesuh Khrih kut sungah amai’ nun pumhlum a ap aw tikah nun thar a co ngah theinak a si. Kan sual kan sir tikah in rundamtu Jesuh Khrih zumin nun thar sungah tlangleng dingmi kan si.

Thunetnak.

Pathian thawn rualremawksal theinak dingah sirnak le zumnak a tel lo ahcun a famkim thei dah lo ding. Pathian cun a sersiammi minung kan zate parah a cem thei lomi duhdawtnak thawn in duhdawt ringring cia a si. Sual sirnak kan neih hlan hmanah in duhdawt ringring cia zo a si. Misual kan si cing khal in in duhdawt ringring. Sualnak a duh si loin a sersiammi minung in duhdawt kha a si. Zianghtile Pathian cu duhdawtnak a si (1 Joh. 3:16; 4:16, 19). Cuih duhdawtnak a theifiang ih Bawi Jesuh cu tangdornak thinlung thawn zum le cohlang in sirnak taktak kan neih ding a thupi ngaingai. Cuticun hi leitlun kan nun sung hmuahhmuah Pathian duhnak vekin kan ke kan kar thei vivo ding a si.

Minung le minung karlak ih tipalh awkmi kan nei tikah rualremalsalnak dingah a phunphun in tawlrel sal a si qheu. Pathian thawn pehzomnak kan neih thei salnak ding hrangah rualremawksal theinak ding hi minung hrangah a thupibik

miangmo a si. Curuangah Bawipa hnenah sirnak thawn kirsal tengteng kan qul. Sualnak ruangih a cat zomi Pathian le minung karlak ih pehzomnak cu Bawi Jesuh in nunliam in pehzomnak thar in tuahsak zo. Tuihsun ah zumtu nang le kei hrangah Pathian thawn rualremawksal theinak a thar in kan congahnak cu a si.

PCU, Manila, Philippines.
June 9, 2013|Sunday|12:21 am.

(13)

SUNLOIH UPAT TLAK PA

“Nan nu le nan pa nanupat pei; cuticun Bawipa nan Pathian ih ka lo pekmi leiram parah cun san sau in nan nung ding” (Suahlannak 20:12).

“Nauhak pawl, Bawipa ih hmin in nan nu le nan pa upat uh. Nu le pa upat cu Khristian muanvo a siih a mhami a si fawn” (Efesa 6:1).

Leitlun ah Nu hi an thupizet vekin Pa pawl khal hi a thupi ngaingai. Nu le Pa um lo ta sehla minung kan pungzai thei lo dingih anmah lawngin a tawpta men ding. Nu pawl in thla kua sung in pai, thla hra kimnak ah in hring. Nu pumsungah a malbik thla kua sung kan um tinak a si. Curuangah nu ih duhdawtnak hi a thukzet ih a thupizet tiah zovek minung cio khalin kan cohlang thluh. Cumi zawnzawn in khat lam ah Pa ih thupitnak thu ah kan ruahcih dingah a tlak zetmi thu pakhat a um tiah ka ruat. Cumi cu thusimthiam hminthang Pastor pakhat ih sim dahmi qongfang pakhat ruangah a si. Cuih Pastor ih a sim dahmi

Thunetnak.

Sunloih upat tlak Pa pawl cu a innsang hrangah a nunnak hmuahhmuah thapin quantu pawl an si. Innsang nupi le faate pawlih qulsammi pawl cawmdawl in, rinsantlak pa an sinak langter in, thintawi zet hman sehla mi ngaithiam theizet an si zia langter in, ziangkim ah a qha bik in kaihhruaitu pawl an si. Pa hmuahhmuah cun an tlin lo khal a si thei. Ziang a va si khalle Pa si hnuhnu cu upat sunloih ding a qha; sunloih upat tlak a si le si lo cu thu khat. Faate pawl cun ziangvek pa an si khalah sunloih upat ding kan quanvo a si.

Upat sunloihnak a cotu pa pawl khalin nupi le faate pawlih an tuahqhatmi pawl parah porh le lawm thiam ding a thupizet. A hleice in kannih Chin mi tampi cun mai' tuahmhatnak lawng kan zoh, kan thei qheu. Midang lawm le porh ding kan khul a fung. Innsang nu le faate pawlih an tuahqhatmi pawl parah qongkam mawite thawn lawm thiam ding hi innsang nuam dinsuahnak dingah a thupi ngaingai mi pakhat a si. Cumi cu pa pawl in kan hmang dah lo khalle tuiqum Pa ni ihsin kan nitin nun ah hman thok tum cio uhsi. A liamcia ih kan ti palhmi par ihsin zir thar sal in upat sunloih tlak taktakmi Pa pakhat cio si thei dingin zuam cio uhsi. Nupi le faate pawl khalin upat sunloih pek hna thiam cio uhsi.

PCU, Manila, Philippines.

June 16, 2013|Sunday|08:30hrs (Father's Day)

innsang nufa cawmnak ding hrangah hnaquan a phunphun thawn, an fimthiamnak suah in, an thazaang suah in an caan an hman tam tikah faate pawl hrangah caan an pe thei nawn lo. Cuticun a rei deuhdeuh tikah faate hrangih caan pekmi an neih lo ruangah faate pawl khalin Pa hi an neel ngam nawn lo.

Qhate'n kan ruat a sile Pa pawl hi innsang nufa cawmnak ding hrangah an caan tampi a cem, an thazang bangzetin hna an quan. Curuangah inn an thlengsal tikah cun colh hahdamzetih um ding an duh. Cuticun faate hrangah lentecelhpi ding le caan dang pe ding an paih nawn lo. Cumi cu faate pawlin kan theih thiam sak lo tikah 'ka nu in i duhdawt sawn, ka pa cun zianghman ah i siar lo, caan in pe duh lo', tiah kan vuihram qheu. Cukhal cu faate pawlih dinhmun lam in kan zoh tikah a dik zetmi a si. Asinain faate pawlin kan theih ding a qulmi cu kan duhnak vekin caan in pe lo ruangah "Pa ih duhdawtnak hi Nu ih duhdawtnak hnakin a zor cuang lo, a niam cuang lo" timi hi a si. Nu cun a duhdawtnak hi faate thawn nai-awzet um in caan pe in an umpi. Faate ih qulsammi ziangkim hrangah a tuah, a quan, a caan a pek. Cumi cu innsang ah Nu tam sawn ih an cangvai daan le an tuah daan a si. Cuvek qhiamqhiam in khatlam ah Pa khalin a faate a duhdawt tuk ruangah faate qhanso le pitling theinak ding hrangah ruat in Pa sinak ih quanvo a neihmi nufa cawmnak ding hrangah a thazaang, a fimnak hmang in caan a pek qul. A innsang cawmdawltu quanvo nei a si vekin amai' quanvo felte'n a quan ve. Cumi cu a innsang, a faate pawl a duhdawt tuk ruangah a si (2 Kor. 12:14).

(2) Rinsantlak an si.

Innsang dinhmun kan zoh tikah Pa um le um lo timi hi a dangzet. Innsang ah pa a um ahcun faate pawl hrangah hnangamza

ngaingai a si. Mi zovek khalin an qihzah ih, an upat. Sikhalsehla pa a um nawn loimi innsang cu mi in an hmuhsuam duh ce. Nu ziangtluk cak le ral qha va si hmanah pa um vek cun a hu le thawm a nasa lo. Pa cu ziangvek qawnqai te va si hmanah faate pawl hrangah cun rinsantlak an si. A si taktakmi thu pakhat te ka tarlang duh. Khua pakhat ah ruangpum a fate zetmi pa pakhat a um. Mipa dang pawl thawn tahqhim cun cumi pa ih ruangrai cu a fate zet ruangah qihlak le rinsantlak ding pianzia zianghman a nei lo. Asinain cumi pa ih a faate pawl cun an pa ih ruangrai zoh phah in hitin an sim qheu: "Papa, leitlun ah nangmah hnakin thazang a cakmi an um lo. Nangmah na cak bik. Ka lo rinsan bik" an ti. Cumi in a langfiang termi cu faate pawlin ziangtluk qawnqate si hman sehla pa tlun ah an rinsannak ziangtluk a tum ti a lang a si. Curuanghai Sigmund Freud timi nauhak lam thu thiamzettu in, "Faate hrangah a qulbikmi cu an rinsanbikmi Pa ih humhimnak a si," a ti. Curuanghai Pa timi cu ziangvek qawnqai te an va si hman ah faate pawl hrang ahcun humhimnak qha bik, thazang cak bik le rinsantlak bik miangmo an si.

(3) Kaihhruaitu an si.

Kan sim zovekin faate pawl a kilkhawitu bik cu nu pawl an si. Asinain faate hrangah an rinsanmi cu pa a si lala. Curuanghai pa ih tuah daan le cangvaih daan hi faate tam sawn cun an cawng duh ngaingai. Pa in a faate pawl hrangah lamzin dikzet in a kaihhruai ringring a qul. Khuaruat thiam Pa cun a faate pawl hi ziangmi pawlah a kaihhruai ding timi a theifel. Pa in a faate pawl ih fimthiamnak, qhansohnak le midang thawn an bang theinak dingah thatho zetih thazaang peknak le simzirhnak a nei ringring a qul (Daan peksalnak 4:9-10; Efe. 6:5)

Pa in a fa le nun simnak a neihmi hi faate pawl hmailam an qhansonak hrangah a si. Faate pawl an nauhak, an sentet lai ihsin nunsimnak qhate'n a neih le neih lo cu an fa le pawl an upat tikah le an pitlin tikah a rahsuah in a lang mai. Faate nauhak lai ihsin nun sim tuk lomi pawl cu an upat tikah zianghman lo ah a cangmi an tam, ti a si. Kan Baibal sung kan zoh tikah faate nunsim daithlang hi a duh hrimhrim lo ih thei tawkih nunsim dingah in zirh (Thuf. 3:11-12; 22:15; 23:13-14). Curuanghai Pa in nunsimnak thawn in kaihhruainak parah faate pawlin lungawi thu sim ringring sawn ding kan si.

Pa pawl cu faate pawl ih thlarau thu lam khalah nu thawn qang tlangin kaihhruaitu qha bik an si. Faate pawl sentet lai ihsin thlarau nun lamzin ah dingte'n zawhpi vivo in, thlarau nun pitling theinak dingah kaihhruai cawmdawltu qha bik khal an si. Cuti ih an cawmdawl theinak dingah pa pawlin an nunnak rori thawn faate pawlih zohmhimtlak in nung ringring ding a thupi ngaingai.

(4) Ngaithiam theitu a si

Pa pawl hi a tam sawn cu thintawi le mi kawk thei zet an si. Asinain khat lam ah faate pawl parah mi ngaithiam theizet an si thotho. Baibal sung kan zoh tikah David in amah dinhmun cuh in a dodal rero tu Absalom parih a ngaithiam thei zia kan hmu thei (2 Samuel 18:19-33). Fapa tlan hlo thu sung kan siar tikah a pa in a fapa sirnak thawn a ra kir hlan hmanin a ngaithiam cia ih a fapa tlunkirnak ding lam cuan in a thlir ringring ti kan hmu thei (Luka 15:20-24). Curuanghai pa pawl hi faate parah duhdawtset tu an siih tlunah ngaithiam theitu an sinak kan hmu thei. Cubangtuk pa pawl cu sunloih upat tlak taktak an si.

pawl thawn thinlung khatin Khrih ih duhdawtnak a thuk ih a sanzia le, a sau ih a kauhzia kha theih theinak nan nei ding," timi hi a si (v. 17-18). Pathian duhnak vekin nung dingah le Thlarau huham cahnak neih ding a thupitzia langternak a si. Hram hngetkhoh a neimi thingkung vekin kan nun ah kan hrambunnak cu duhdawtnak a si a qul.

Curuangah zumtu ih nun ah a tumzetmi Khrih ih duhdawtnak thei in tep ngah ding a thupizet. Khrih ih duhdawtnak hi minung theihnak in a ban lo. Sikhalsehla kan nun sungah a khat theinak dingah kan thinlung onsak a qul. Minung ih cahnak thawn lawngin si loin Pathian ih pekmi cahnak le huham thawngin kan co ngah ringring theinak ding hi a qul ngaingai a si. Ruahnak siseh, miphun siseh a bang aw lomi minung pawlin thinlung ruahnak kaupi nei in pakhat le pakhat pawlkom awk cio ding hi Paul in a duhmi a si. Ziangbangtuk harsatnak a um khalle Khrih ih duhdawtnak ihsin qhen theitu a um lozia fiangte'n a sim zo (Rom 8:37-39).

(c) Pathian ah famkimnak

Pathian ih famkimnak cu zumtu pakhat cio parah siseh, Khristian innsang parah siseh, kawhhran parah siseh a famkim theinak dingah Paul in forhfiainak a nei. Efesa cakuat le Kolose cakuat sungah Paul in atu le atu a simnak thu kan hmu. Kolose cakuat sungah Paul in Pathian ih famkimnak cu Jesuh Khrih ah a kim thluh zo ih cuihsin zumtu pawlih nun ah a kim ve a si a ti (Kol. 1:19; 2:9-10). Cuih famkimnak cu zumtu zate'n kan ngah theimi a si tiah Efesa cakuat sungah a sim betnak a si. Thlarau thawn a khatmi, Thlarau ih ukmi kan si tik lawngah kan nun hi a dik thei ding. Pakhat le pakhat kan duhdaw aw thei ding.

(14)

**MITHIANG PAWL HRANGAH PAUL IH
THLACAMNAK**

"Cumi ruangah kan Pa ih hmaiah khukbil in thla ka cam. Amah cu innsungang kipih a ummi le lei le van ih a ummi hmuahhmuah in an hmin an laknak hram a si" (Efe. 3:14-15).

Zumtu pakhat ih a donharnak, a ruahnak le a saduhthah pawl theih kan duh ahcun thla an cam tikah an salmi qongfang pawl qhate'n kan ngai ahcun kan thei thei ding. Thlarau thazang a cak maw, cak lo timi khal kan thlacamnak ah a lang thei. Ziangah tile zumtu pawl cu kan qulmi kha thupi ah ret in thla kan cam qheu a si. A thupi tiih kan ruah lem lomi pawl cu kan thlacamnak ah kan telh dah lem lo. Curuangah thlacamnak ih a tumtah bikmi cu kan qulmi pawl thupi ah ret in Pathian hnenah kan dil cio qheu a si.

1. Paul ih Thlacamnak (3:14-15)

Paul ih thlacamnak pakhat cu amai' miphunpi Israel miphun pawl rundamnak le zaangfahnak an congah theinak dingah duhsaknak tumpi thawn thla a cam qheu a si (Rom 10:1). Paul ih a dang thlacamnak pakhat ah khal a thinlung sung ihsin Efesa ih zumtu pawl hrangah thinlung tak in thla a cam hngai. Pathian ih miphun thar pawl hrangih quanvo ziangtluk a tum timi a thei ih cumi hrangah thla a cam. Thlacamnak le thuthangqha phuannak ih komkhawm in tuah khat dingmi a si. Covo le quanvo hi pakhat le pakhat pehzom awknak an nei ringring.

Paul in, "Cumi ruangah kan Pa ih hmaiah khukbil in thla ka cam. Amah cu innsungsang kipih a ummi le lei le van ih a ummi hmuahhmuah in an hmin an laknak hram a si," a ti (Efe. 3:14-15). Thuphuan phuansuatu Pathian hnenah Paul in a hnaquanmi pawl a hlawhtlin theinak dingah thla a cam. Cuih hnaquan a hlawhtlin theinak ah thlacam lawng si loin quannak khalin a thlun ter bet a si. Thla kan cammi hi Pathian sunlawinak hrangah khal a si a qul. Hi thuthawn peh aw in Jamieson, Fausset le Brown te pawlin, "Thla kan cam tikah mah hrang lawng ruat in cam ding a si lo. Khrih ih lennak cu mi zakip hrangah a famkim zo ruangah a sunlawinak langter theinak dingah thla cam ding a si awn," tiah an ti.

2. Paul Thlacamnak ih Laimuril (3:16-19)

Paul in zumtu pawl hnenah dot khat hnu dot khat an ke an kar theinak dingah cakuat thawn a zirh hngai vekin cutin an ke an kar suak thei ngaingai dingah thla a camsak. A thlacamnak thupi bik cu zumtu pawl thlarau huham thawngin a sunglam thazaang thawn an cah theinak ding hrangah a si. Zumtu hrangah kekar phun 4 a um ih cupawl cu (i) thazaang cahnak (*strength*), (ii)

duhdawtnak (*love*), (iii) Pathian theihnak (*knowledge*) le (iv) famkimnak (*fullness*) tla an si. Zumtu diktak cu thlarau thazaang thawn a khat ih duhdawtnak ah hram bun le hram qoh a qul. Jesuh Khrih kha theifiang dingah le Khristian nun pitling ih a nunpi theinak ding hrangah thla a camsak hi a si.

(a) Huham cahnak thawn khat ter dingah

Thlarau thianghlim thawngin kan sunglam minung ih cahnak hngetkhohnak in hram a thok qul. Cuticun Paul in thla a cammi cu zumnak thawngin kan thinlung sungah Khrih in a uk dingih Thlarau thawngin cahnak huham kan ngah theinak ding hrangah a si. "Sunglam minung" timi le "nan thinlung" timi cu a bangrep ko. Paul in qongfang a hman qheu daan kan zohfel a sile a caancaan ah "Khrih ih thlarau" a tiih a caancaan ah "Thiang Thlarau" tiin a tarlang qheu. Kan thinlung sungah Jesuh Khrih a um timi le Thiang Thlarau a um timi cu sullam bangrep a si (Joh. 14:16-18; Rom 8:9-11). Mi hrekkhat in Thlarau khah nun a neizo pawl hrangah Paul in thlacam sak a qul hrih maw si, a titu kan um men thei (Rom 8:9-10; 1 Kor. 6:19). Theih qulmi pakhat cu zumtu ih nun ah Thiang Thlarau lawngih ukmi si ding a thupi a si. Grik qong in "*paroiked*" timi kan nun ah Thlarau in in umpi timi le "*katoiked*" timi kan nun ah Thlarau in hrambun ih karhzai qhangso dingah in qeemqawn timi qongfang pahnih kha Paul in a simfiang duhnak a si. Sim duhmi cu 'Thlarau in in umpi' menmen si sawn loin 'Thlarau in kan nun ah hram a bun ih nitin kan nun ah zumnak karhzai in a qhangso theinak dingah in bawm' ti a fiangter duh.

(b) Duhdawtnak ah hrambunnak

Paul in thla a cam bet hrihmi cu, "Nan hram le nan hramqohnak cu duhdawtnak sungah bun uhla, cuticun Pathian ih minung

zumtu kan zate ih kan neih ding le nunpi dingah a qul zetmi a si ti hi hngilh cio hlah uhsi. Midang parah qhatnak thawn hna quan in thluasuahnak thawn lehrul dinghi a thupi zetmi a si. Ziangah tile Pathian in in kawh tikah thluasahnak petu si dingah in ko a si, timi khal cingkeng cio ding kan qul ngaingai.

1. Thinlung hmunkhat nei ding

Innsang ah siseh, kawhhran le pawlkom sungah siseh, thinlung hmunkhat te um tlang dinghi a thupi zet. Cuti ih kan um tik lawngah midang thawn khal kan rualrem aw thei ding. Cumi cu a thupi zetmi a si. Jesuh Khrih ah thinlung hmunkhat ding hi a thupi zet. Kan thinlung hmu aw thiam loin, kan hmunkhat thei lo ahcun hna zianghman kan quansuak thei dah lo ding. A hleice in Pathian ram hrang le miphun hrangih hna kan quannak ah thinlung hmuhton awk thei ding hi a thupizet a si. Jesuh Khrih ih thinlung put vekin kan zatein bangrep in kan neih ding tinak a si (Fil. 2:5; 3:10). Zumtu pawl cu dingfelnak, thianghlimnak le thianfainak timi sinak thawn nei cio kan qul (Rom 12:1-2; 2 Kor. 7:1; Heb. 12:14). Thlarau lam ah pitling in rah tampi kan rah ding kan qul (Gal. 5:22-23; 2 Kor. 5:20).

Zumtu pawl thinlung hmunkhat kan nei tlang tikah zaangfahnak thinlung kan nei thei ding. Cumi cu innsang khat sungah neih khalah siseh, neih lo khalah siseh, hmunkhat umtlang tinak thawn a bang rep. Riahsia mi pawl thawn qap tlangin lungawimi thawn lungawi tlang ding a thupi (Rom 12:15). **Unau bangtuk duhdawtnak** (*brotherly love*) timi cu tisa hmunkhat sinak lungput neih nung tlang tinak a si. **Zaangfahnak** (*pity*) timi cu tlaihsannak, harsat ton tikah tuarpi venak, qanpi awknak tican a si (Tirh. 20:35; Heb. 13:3; Jeim 1:27). **Thinlung nemnak** (*courteous*) timi cu mah hrang ruat loin midang khaisang sawn,

Duhdawtnak ah hram kan bun thei ding. “Minung fimthiamnak ih a theih thluh thei lomi a duhdawtnak cu nan thei ko dingih a famkimmi Pathian a sinak thawn nan nunnak cu a khat ding” tiah Pathian ih famkimnak thu a tarlang (v. 19). Pathian ih famkimnak cu zaangfahnak, thianhlimnak le tlamtling nun neihnak tla an si (Mat. 5:48; 1 Pit. 1:15-16; Joh. 10:10). Jesuh Khrih bangin nungin hmuitinmi kan nei a qul (Rom 8:29; 1 Joh. 3:2). Ziangah tile Jesuh Khrih cu Pathian ah famkimnak a si. Zumtu pawl kan nun ah cuih a sang bikmi hmuitin lam panin a tlan rerotu kan si ding a qul (2 Kor. 3:18).

3. Kan sungah hna a quantu a huham cahnak

Jesuh Khrih a thawhsaltertu huham cahnak cu kan nunnak khalah hna a quan rero a si. Jesuh Khrih in a thawhsalnak ah in thoter sal ih tlunah vancung ah umnak hmun in pek a si. Cuih huham cahnak cu zumtu pakhat cio ih kan nunnak ah cat loin hna a quan a si. Cuticun kawhhran zate hnen khalah Amai' famkimnak thawn in thuan thluh a si. Paul in, “Kawhhran sung le Khrih Jesuh sungin amah Pathian hnenah thangqhatnak cu kumkhua um camcin ko seh! Amen” tiah a thlacamnak a net ter. Paul thlacamnak ih a hmaisai lam Efesa 3:14-16 ah Pathian cu kawhhran le miphun thar ih Pa a sinak le huham cahnak thawn a khat zia a sim. Cuihsin Efesa 3:20-21 ah Pathian cu Khrih Jesuh hmangin zumtu nun sungah hna a quan ih thlacam dilnak pawl a saangtu a si zia a langter. Pathian ih cangvai daan pawl cu;

- (1) Pathian cu hna a quan rero. Zaangzel ih um men, cangvai loin tomen tiin a um dah lo. A thi mi khal a si lo.
- (2) Pathian in kan dilmi pawl in pek. Pek theinak huham a nei. Kan dilmi pawl in theisak ih in pek.

- (3) Pathian in kan ruahnak pawl a thei. Ziangtin a qha bik ka pek ding ti khal a thei.
- (4) Kan famkim theinak dingah a duh ih cuih famkimnak dingah hna a quan.
- (5) Kan dilmi hnak hman in tam sawn in pe thei. Kan dil thiam lomi pawl tiang in pe qheu.
- (6) Pathian ih duhdawtnak cu rikhih a nei lo. Hmun le ram ih qhen theih khal a si lo.
- (7) Cuih a caangvainak pawl cu minung hmangin a rem, a tawlrel.

Lungawinak rel cawk lo dingmi hnaquannak pakhat a um. Cumi cu mit hmuh theimi "kawhhran" a si. Khrih cu kawhhran ih lu a siih zumtu pawl cu a ruangpum kan si. Kawhhran cu Khrih ih huham cahnak a si. Cutiin lu le ruangpum, Khrih le zumtu pawlih pehzom pawlkomnak hi mangbangza zaangfahnak ruangah a si. Curuangah George William in, "Pathian cu kumkhua huham cahnak thawn a um vekin Kawhhran le Khrih khal cu mit hmu theih a si. Cumi cu mangbangza ngaingai a si. Khrih le kawhhran hi qhen a thei lomi hrimrhim a si," a ti.

Manila, Philippines.

June 29, 2013|Saturday|11:45 pm.

(Kum 20 kim *TWCF Magazine 1994-2014*, June 2014)

(15)

THLUASUAHNAK THAWN LEHRUL SAWN UH

"Qhat lonak cu qhat lonak in lehrul hlah uh, siatcamnak khal siatcamnak in lehrul hlah uh; thluasuahnak thawn lehrul sawn uh. Zianghtile Pathian in a lo kawh tikah thluasuahnak petu si dingin a lo ko a si" (1 Piter 3:9)

Zumtu pawl cu mah le kiangkap qhansonak le a nuammi khua le ram dintu ding kan si. Kanmah le pumpak ihsin thokin kan innsungsang ah siseh, kan kawhhran sungah siseh, kan kiangkap khua le ram ah qhatnak thawn tuahremtu ding kan si. Zianghtile Pathian sersiammi kan si thluh ih kanmah le ruahnak le hmuh daan bang aw lo hmanseh Pathian duhnak bangin remzet le nuamzet in umkhawm tlang dingmi kan si. Minung pakhat le pakhat siatsuah aw rero dingmi kan si lo. A tlaksiat rero mi hi leitlun minung pawlih thinlung, taksa le thlarau rundamnak hrangah taimak suahin quantu ding kan si. Cumi cu mi piangthar,

siatsuahtu kan si pang ding. Curuangah kannih zumtu mi piangthar pawl cun nitin kan nunnak ah midang thawn kan pehzom awk tikah ruahnak khat le thinlung khat in kan um pei ih pakhat le pakhat unau bangin dudaw aw dingmi kan si. Cuihtlun ah midang parah qhat lonak cu qhat lonak in lehrul lo in thluasuahnak thawn lehrul sawn cio dingah Pathian in thluasuah in pe cio hramseh! Amen.

PCU, Manila, Philippines.
June 23, 2013|Sunday|10:55 am.

thinnemnak neih tican a siih hngalnak le mah le mah uar awknak a nei lotu kha sim duhmi a si (Mat. 11:29; 18:3-4; 23:12; Fil. 2:3-4; Kol. 3:12-13).

2. Thluasuahnak thawn lehrul sawn uh

Zumtu cu Pathian hrilmi kan si ruangah thluasuah ro cotu ding kan si. A hnaquannak ah tel dingin Pathian ih hrilmi kan si tihi cing ringring ding a qul. Kumkhua nunnak ro cotu kan siih midang sualnak ngaithiam ding a qul. Van ih a um kan Pa in kan sualnak in ngaidam bangin midang sual mawhnak khal ngaidam cio kan qul a si (Mat. 5:44-45; 6:14-15; 11:25; Efe. 4:32). Curuangah zumtu pawl kan nunnak ah pakhat le pakhat ral awk lo ding a thupi zet. Qhat lonak kha leh rul sal loin qhatnak in kan neh sawn ding. Khristian timi cu mai' ral hman duhdawt dingmi kan si.

Khristian pawl cun midang va soisel rero ding kan si lo. Duhdawtnak thawn kan lehrul sawn ding. Thluasuah kan pek sawn ding. Qongkam thlumte hmang sawn dingmi kan si. Thu eel awk ding a um tikah hrial kan tum sawn dingih remnak thawn kan tawp ter sawn ding a qzul a si (Efe. 4:31-32; Thuf. 25:21). Mi zovek par khalah thluasuahnak thawn lehrultu si dingah zuam cio hram uhsi.

3. Na lei hreng aw/na qong sup aw

Zumtu pawl cu ruahsannak tumpi nei dingmi kan si. Caan tawite sung kan neihmi kan nunnak hi kan duhdawt thiam ding a qul. Mi zovek khalin nisuah mawite le qhate hi kan hmu duh cio ko ding. Cubangtukin zumtu kanmah le pumpak khalin a qha bik in nung cio ding kan qul ve a si. A thupimi thu pakhat cu kan

'lei' (*tongue*) hi a qha lo mi thawn hnawihnih ter lo ding hi a si. Kan hmurka in thuphan qong ter hrimhrim lo dingah ralring zetin kan nung a qul. Thuphan per timi cu a dik lo qongkam le midang tluksiatnak qongkam a thlen tertu a si. Curuangah qongkam thlum, qongkam nem lawng qong suak dingin kan lei kilkhawi qhat a qul. Kan lei cu cin le daan qhate neih ter a qul (*Control and discipline your tongue*).

Thufim ngantu cun, "Awkaa neem ih thulehna in thinhengnak a daiter. Asinain qong hrang in thinhengnak a suahter sin. Mifim pawl ih lei in fimnak a karhter. Mi aa pawlih kaa in aatnak a suahter" a ti (Thuf. 15:1-2). Cuihtlun ah "A lei le a kaa a kil theitu cu harnak in a luat ding" a ti (Thuf. 21:23). Kan qong a tam ahcun midang hrangah qhatnak hnakin qhat lonak a thlenpi thei. Curuangah Baibal in, "Na qongkam in na nunnak a himter thei vekin siatnak khalah a siatter thei. Curuangah na qongkam ruangih a ra thlengmi thil pawl cu na tuar thei a qul" (Thuf. 18:21) tiah ralrinnak in pek a si.

4. Qhat lonak hrial ding

Kan 'lei' kan kilkhawi thei hnu ah a tang hrihmi cu a qha lomi pawl tlansan in qhatnak tuah seh, tiah forhnak a nei. Cutik lawngah midang thawn rem zetih um tlang thei dingah zuam ding, ngah hlan lo zuam ding ti a si. Zumtu cu Baibal siar, thlacam in Pathian thu sungah kan tlangleng, kan nung ringring a sile kan thinlung a thiang ding. Qhat lonak hrangah caan pe hrimhrim lo dingin kan kilkhawi awk a qul. Cutikah a qha lomi pawl kha kan hua ding. Qhatnak timi pawl cu kan thinlung in kan duh lawng si loin kan tuahsuak thei vivo ding a si.

Cuihtlun ah "A thinlung zate'n daihna hrangah quan seh," a ti. Quan ding kan ti tikah ngah lai hlan lo hawlin ngah zuam ding tinak a si. Daihna (*peace*) timi cu mi zovek thawn khal rualrelte'n um ding. Ziangtluk a har khalle duhdawtnak lawng hi kanlehrulmi si a qul. Pathian minung, remdaihna thawn a khatmi zumtu kan sizia kan tarlang a qul.

5. Thlacamnak thawn thu ngai ding

Thlacamnak thu cu zumtu cun kan theih thluh ciomi a si ko. Ziangtluk in hmual a neih huham cahnak thawn a khat ti khal thlacam nun neitu cun kan theih ciomi a si. Mi thianglim ih thlacamnak cu a huham a tum a si, tiah kan hmu (Jeim 5:16). "Ziangahtile Bawipa in miding cu a zoh qha ih an thlacam a theih sak a si. Sikhalsehla qhat lonak a tuahtu cu a dodal a si" (v. 12). Mi dingfel lo le qhat lonak a tuahtu cu Pathian in a hoihsan ding a si tiah fiangte'n a sim.

Qhat lonak a tuahtu a ti tikah lei a kilkhawi thei lo ih thuphan a pertu, midang thawn to awknak a tuahtu, remdaihna a nei thei lotu pawl an si. Cupawl cu Pathian in a mithmai dunglet a hoisan ding ruangah ralring uh tiah a sim.

Thunetnak.

Zumtu dik kan si ahcun midang parah siatnak tuah hnakin qhatnak tuah sawn dingmi kan si ti hi kan theih ciomi a si. Zumtu si lo hmanin kan minungpi, Pathian ih sersiammi pawl hrangah siatnak tuah ding kan si lo. Ziangahtile minung kan zate'n Pathian hmuihmel (*God's image*) kengih sersiammi kan si. Midang kan huat ih kan siatsuah ahcun Pathian a huatu le

Pathian ih soal ngaidamnak hi a zaangfahnak thawngin a si. Kan phu lo nain Pathian ih zaangfahnak liolio ruangah a si timi theihfiang ding kan qul. Cuticun zumtu pawl cu Pathian thawn rualrem le pawlkomnak nei salin, a zaangfahnak sungah Amai' duhnak bangih nung thei salnak ding kan rak co. Curuangah Paul in, "Bawipa in a lo ngaidam vekin nannih tla pakhat le pakhat ngaidam aw uh. Cule hibangtuk ziaza qha nan neihmi tlunah duhdawtnak bet uh," tiah a forh hngainak a si (Kol. 3:13b-14a). Mi a ngaidam thei lotu pawlcu Pathian ih ngaidamnak an co ve lo ding (Mat. 18:21-35).

2. Jesuh Khrih cu Sersiamtu a si

Zirhsualtu pawlin sersiamnak thu an thei lo. Khui hmun in a ra, zo in a sersiam ti khal an thei lo. Leitlun ih ummi thil hmuahhmuah hi a zate'n an thianghlim lo, an borhhlawh qeh, tihi an zirhmi thupi a si. Leitlun ih a ummi minung khal an borhhlawh. Jesuh Khrih cu borhhlawh mi minung sinak ah a cang lo, a thianghlimmi a si. A borhhlawhmi minung le a thianghlimmi Jesuh Khrih cu hmunkhat ah an um tlang thei lo. Jesuh Khrih cu minung a si lo ruangah minung pawl thawn pehzomnak an nei lo, an ti. Cumi zirhnak cu Paul in a do san bikmi a si.

Jesuh Khrih cu leilung sersiam hlan pi ihsin a rak um cia zo. Paul in, "Khrih cu hmuh theih lomi Pathian ih hmuihmel langnak a si. Amah cu Fapatir a siih siammi thil hmuahhmuah hnakin a cungnung bik a si. Zianghtile Pathian in Khrih sung ihsin ziangzongza vancung le leilung tlunah siseh, hmuh theimi le hmuh thei lomi siseh, thlarau lam cahnak huham neitu le bawi le uktu pawl le thuneitu pawl siseh a tuah. Pathian in van le

(16)

JESUH KHRIH KAN ZIANGKIM

"Zianghtile Pathian in Khrih sung ihsin ziangzonza vancung le leilung tlunah siseh, hmuh theimi le hmuh thei lomi siseh, thlarau lam cahnak huham neitu le bawi le uktu pawl le thuneitu pawl siseh a tuah. Pathian in van le leilung ziang hmuahhmuah Khrih sungin a tuah ih Khrih hrangah finkhawm qeh dingin a tuah a si" (Kolose 1:16).

Bawi Jesuh cu kan ziangkim a si. Pathian ih sersiammi hmuahhmuah cu Jesuh Khrih sung ihsin tuah le sersiammi an si thluh. Jesuh Khrih tel loin sersiammi zianghman a um lo, timi hi Baibal ih in simmi a si. Paul ih nganmi Kolose cakuat kan zoh tikah a thupibik cu zirhsualtu pawlih zirhsualnak pawl a donak thu le zumtu pawl thudik theifiang thei dingih simfiangnak a neihmi pawl kan hmu thei. Hinah hin zirhsualtu kan ti tikah anmah lam ihsin cun a dikmi tla a si thei ko. Sikhalsehla Pathian

thudik um daan thawn zoh le thlir tikah an simmi le zirhmi pawl a dik lozia Paul in a langter duhmi sawn a si. Atu ahnin Bawi Jesuh thawn pehpar aw in zirhsualtu pawlih sim daan a dik lo zia Paul in ziangvekin a simfiang timi kan zoh tlang hnik ding.

1. Jesuh Khrih cu Rundamtu a si

Kawhhran a siatsuah tertu zirhsualtu (*Gnostic*) pawl hi tuisun zirhtu dik lo hrekhat pawl vekin Jesuh Khrih ih a thupitnak thu ziangtik khalah an rel duh dah lo. Jesuh Khrih kha Lu-bik ah an ret duh lo. A hrek cun Jesuh Khrih hi biaknak lam hotu pawl lakah mi hminthang bik a si, an ti men. A hrek in Pathian hnen ihsin a rami milem pawl lakah pakhat a si ve, an ti. Jesuh Khrih thawngin Pathian thawn kan pehzom aw thei, ti cingin Pathian thawn pehzom theinak a dang lamzin tampi a um a titu khal an um. Cupawl cun Jesuh Khrih ih sinak an niam ter, an nauta ter. Cumi cu Paul in a dodalmi a si.

Paul in Jesuh Khrih lawng hi 'rundamtu umsun a si', ti a lang ter. Amah in kanmah in ukto thimnak huham sung ihsin in ruunsuak ih a fahniang uknak sungah in luhpi zo, a ti (Kol. 1:13). Minung hi soal ih fa kan si. Soal fa kan si ruangah sualnak kan tuah. Jesuh Khrih siar lo a dang zohman in cuih sualnak sung ihsin in luatter theitu an um lo. Curuangah misual cun rundamtu a hmarngai a qul. Jesuh Khrih lawng hi rundamtu um sun a si, timi kha fiangte'n a langter duh.

Fapa (Jesuh Khrih) thawngin soal ngaidamnak kan ngah ih miluat kan si zo, tiah Paul in a ti (Kol. 1:14). Minung cu misual a si ruangah amahte'n a rundam awk thei lo. Misual runtu dingah

cun sualnak a nei lotu lawngin a run thei. Jesuh Khrih cu sualnak nei lo a si ruangah minung a rundam theinak a si. Thim thuneihnak (lo le) Satan kut sungih a ummi minung pawl cu Jesuh Khrih in a rundam thluh. Asinain Zirhsualtu pawlcun Satan le a rualpi pawlin hi leilungpi hi an uk a si, an ti. Curuangah Paul in, "Pathian in Khrih sung ihsin ziangzongza vancung le leilung tlunah siseh, hmuh theimi le hmuh thei lomi siseh, thlarau lam cahnak huham neitu le bawi le ukto pawl le thu neitu pawl siseh a tuah. Pathian in van le leilung ziang hmuahhmuah Khrih sungin a tuah ih, Khrih hrangah finkhawm qheh dingin a tuah a si," a ti (Kol. 1:16). Jesuh Khrih in a hrihciami pawl cu a tleunak sungah a hruailut. Cule Amah a zumtu pawl hnenah Satan thuneihnak tlunah nehtu sinak a co ter.

Thukam Hlun sanah Pathian in Israel mi pawl Izipt sal in luatnak a pekih cawhnawi le khuaitizu luannak Kanaan ram ah a hruai. Cubangtuk qhiamqhiam in Jesuh Khrih a zumtu pawlcu an nun an thleng-aw ih hi leitlun an nun sung khalah a tlamtlingmi nunnak a pek (Joh. 10:10). Cuih nunnak tlamtling ngah theinak dingah Jesuh Khrih in Satan sal sungin luatnak in pek. A nunnak man liamin in kannih misual pawl in rundam a si. Jesuh Khrih ih thihnak, thawhsalnak thawngin luatnak kan ngah. Kalvari tlang parah Jesuh Khrih in nehnak famkim a lak. Satan kut sung a tangmi misual pawl hrangah thinglamtah parah thih tuar in, a thiisen luangin in leisuak zo. Jesuh Khrih cu leitlun misual pawl in Rundamtu umsum a si.

Jesuh Khrih in kannih misual pawl hrangah a nunnak liamin soal in thlahsak. Pathian hmaiah Jesuh Khrih thawngin soal ngaidamnak kan co zo. Pathian thawn remsalnak kan ngah.

Zum lotu cun lei tisa ih nun in a uk ruangah sunglam nun in Pathian a dodal qheu. Curuangah Paul in mi pakhat minung sinak ih a ukmi cu Pathian ih ral a si; ziangahatile Pathian ih daan a thlun lo; a thlun duh lo lawng si loin a thlun thei lo a si, a ti (Rom 8:7). Zum lotu cun thlarau nun an neih lo ruangah ziangtluk nuncan ziaza qha an neih hman ah a nungmi Pathian thawn an hlat aw thotho. Minung sinak ih daan a thluntu le a nungtu pawl cun Pathian lung an awiter thei lo (Rom 8:8). Pathian le minung karlak ih rualremsalnak hrangah Jesuh Khrih a thi. Jesuh Khrih thawngin leilung mi hmuahhmuah cu Pathian in a rualpi ah a buah zo. Pathian in kan soal khumnak cazin a ret nawn lo. Cule a rualpi ah in can ter zo (2 Kor. 5:19).

Zirhsualtu pawl le Pathian a um lo a titu pawl in Jesuh Khrih ai-ah a dang raithawinak thawn ai-rawl ding an tum. Tuisun kan nun khalah Jesuh Khrih ai-ah a dang thil pawl thawn kan ai-rawl qheu. Pathian le minung karlah kan pehzom awknak hrangah Jesuh Khrih siar lo a dang thawn ai-rawl a theih lo. Jesuh Khrih a neitu lawng nunnak a nei. Khrih a nei lotu cu nunnak a nei lo (1 Joh. 5:12). Jesuh Khrih cu Pathian sinak famkim le minung sinak famkim a neih ruangah minung le Pathian karlah ah ziangzongza a ti theinak a si (Joh. 1:14). Piter in, "Khrih in amai' taksa rori in kan sualnak cu thinglamtah ah a thlenpi zo ruangah kannih cu sualnak ahcun mi thi kan si zo ih dingnak sungah a nung dingmi kan si. Amai' hma ruangah damnak nan ngah zo," (1 Pit. 2:24), tiah a zirh ve.

Thunetnak

Paul in, Hlanlai ahcun Pathian ih ral kan rak si, sikhalsehla atu cu a Fapa thihnak thawngin a rualpi ah in buah zo. Pathian ih

leilung ziang hmuahhmuah Khrih sungin a buah ih, Khrih hrangah finkhawm qheh dingin a buah a si," a ti (Kol. 1:15-16). Amah cu "Fapatir a si" a ti tikah "a hmaisabik sersiammi a si" tinak a si lo. Fapatir a timi hi a cunngung bik, a thupi bik ti langternak a si sawn. Tahqhimnak ah Solomon hi David ih fapatir a si lo na'n fapatir ah a buahih siangpahrang lakih siangpahrang tumbikah ka buah ding, tiah David in a ti (Saam 89:27).

Jesuh Khrih cu Pathian ih hmuahhmuah langnak a si, a ti tikah minung pawl hnenah Pathian ih sinak a langter duhnak a si. Hebru cannangantu khalin, "Amah cu Pathian sunlawinak langtertu a si ih Pathian vek cekci a si. Huham a neimi a thu in lei le van pumpi cu a finkhawm ih a umter. Minung pawl ih soal ngaidamnak le soal thianternak a buah qheh hnu ah vancung ah Cunnung bik Pathian ih vorhlan ah a to," a ti (Heb. 1:3). Jesuh Khrih khalin, "Nan hnenah caan reipi ka um zo nain atu tiang in thei hrih lo maw, Filip? Zokhal keimah i hmutu cu ka Pa a hmu zo. Ziangtinso 'Na Pa in hmuh aw' tiah i sut hrih," tiah Filip hnenah a ti (Joh. 14:9). Zohman in Pathian cu an hmu dah lo. A Pai' Fapa neihsun, a maang sungih a pommi, Pathian a simi in a langter zo a si (Joh. 1:18).

Jesuh Khrih cu sersiamtu a siih midang ih an siam copmi a si lo. Amah cu ziangzongza sersiamtu a si tiah fiangte'n a simfiang (Kol. 1:15-16). Curuangah thli le tisuar pawl khal in a thu an ngainak a si. Mithi cia tiang a tho ter sal theinak a si. Ziang hmuahhmuah cu amai' ta a si (Joh. 1:3). Khrih cu ziang hmuahhmuah hlan ah a rak um zo ih amah thawn an pehzom awknak thawngin ziangzongza cu anmai' umnak hmun cio an nei (Kol. 1:17). Kolose 1:15-17 hi Paul in Zirhsualtu pawlih

zirhnak a dik lozia a lehsalnak thu a si. Ziang hmuahhmuah cu Khrih ih ta a si ruangah sersiammi pawl hi an borhhlawh thluh lo. An thianghlim ve ko. Satan le a rualpi pawl lawng hi a borhhlawhmi an si, ti hi a simfiang duhmi cu a si. Atui caan tiang sersiammi hmuahhmuah cun nausuak nat ih hrum le ai bangin kan hrum kan ainak hi Satan ruangah a si (Rom 8:22). Kan Pa Pathian cu Khrih thawngin nan thangqhat ruangah ziang hmuahhmuah nan buah ah siseh, nan sim ah siseh, Bawipa Jesuh hmin in buah uhla sim uh, tiah in forh hngai a si (3:17).

3. Jesuh Khrih cu Kawhhran ih Lu a si

Thukam Thar sungah Kawhhran hi Khrih ih ruangpum, mo thar, mipun thar tiah a phunphun in a sim. Kawhhran hi Khrih ih ruangpum a si timi hi a hleice in a sim deuh (Rom 12:4; 1 Kor. 12:14; Efe. 4:8-16). Zumtu pawl hmunkhatte umkhawmnak hmun cu Kawhhran ah a si. Mi pakhat in Khrih a zum ih a pom tikah Thlarau ih hnimmi a siih Khrih ih ruangpum sungah a rak thleng (1 Kor. 12:12-14).

Khristian hmuahhmuah cu Khrih ih Thlarau ruangpum ah sungtel kan si. Khrih cu cuih Thlarau ruangpum ih 'Lu' a si. Grik qong um daan ah 'Lu' timi ih sullam cu a 'hramthoknak, thawhkehnak' tinak a si. Hotu, uktu tikhal in sim a theih. Hramthoktu (*originator*) ti'n khal ti theih a si. Simduh bikmi cu Jesuh Khrih hi Kawhhran ih 'Lu' a sinak kha a si. Jesuh Khrih ih Thlarau thawngin cuih Kawhhran cu hna a quan (Rom 8:9). Thlarau laksawng pawl khal a pek (1 Kor. 12:7-10). Cuih Thlarau laksawng pawl thawn Kawhhran sungah hnaquan cio dingmi kan si (Efe. 5:25-30; 1 Kor. 15:20+). Khrih lawng hi a

cungnung bik a si (Kol. 1:10). Amah siar lo a dang cungnung bik zohman an um lo.

Pathian ih duhnak vekin Khrih cu rundamtu, sersiamtu le Kawhhran ih Lu a si. Khrih cu ziangzongza ih ziangzongza a si (Kol. 3:11). Evangelist hminthang D.L. Moody in, "Jesuh Khrih hi biaknak lam hruaitu pakhat a si lo. A cungnung bik Ruundamtu (*Preeminent Savior*) a si", a rak ti dah. Zirhsualtu pawlih an zirhsualmi pakhat cu Khrih hi Pathian hnen ihsin a rami milem tapi lak sungih pakhat a si, ti'n an timi khi a si. Thungaita kan ti ahcun Jesuh Khrih amah lawng hi lamzin, thutak le nunnak a siih Khrih siar lo cun zokhal Pa'i hnen thlen theih a si lo (Joh. 14:6).

4. Jesuh Khrih cu Pathian Fapa a si

Jesuh Khrih cu Pathian ih duhdawtsetmi a Fapa a si (Kol. 1:13). Paul in, Pathian cun Jesuh Khrih sung in a faate si dingah a rak tum cia zo. Cumicu a lungawimi le a tumtahmi a si. Pathian cu a sunglawimi a zaangfahnak le a duhdawtmi a Fapa sungin laksawng in pekmi ruangah hin thangqhat si ko seh! a ti (Efe. 1:5-8). Curuangah kannih zumtu pawl cu Pathian ih hrilmi kan si. Thianghlim nun neitu dingmi kan si. Pathian ih hrilmi minung kan si ruangah zawnruahnak, zaangfah thinpemnak, tangdornak, thinlung nemnak le thinsaunak pawl cu hnipuan bangin hruk dingmi kan si (Kol. 3:12). Zianghahle Khrih lawng hi ziangzongza a si ih ziang hmuahhmuah sungah a um a si (Kol 3:11). Grik qongfang "*pleroma*" hi Mirang qongfang ah "*fullness*" ti a siih a khatmi, ziangzongza tinak a si. Jesuh Khrih cu ziangzongza a si ruangah Pathian a si. Curuangah Paul in, Pathian sinak cu Khrih a minung sinak sungah famkim zetin a um, (Kol. 2:9) a ti theinak a si.

Pathian in kan qulsammi fimnak, thiamnak ziangkim in pe. Thuruat theinak a phunphun in pe. Fimvarte ih um ter in duh ruangah a si. Daithlang in aa zetih um ding in duh lo. Thu qhate ruat in kan ralpa Satan ih bumnak tangah hlo ta lo ding in fimvar a qul. Cuticun Paul ih in forhmi bangin “mi aa” si loin “mifim” dinhmun ah kan um thei ding. Satan in duhtawk in in bum thei nawn lo ding. “Mi aa” timi hnakin “mifim” timi cu zovek minung khalin kan duh ciomi a si ko. Kan thuruatnak le kan nunnak kan fimvar ahcun Satan ih bum tuar rero mi kan si nawn lo ding a si.

Curuangah fimvarte in um uh, tiah Piter in a tinak a si. Daithlang ih um lo ding hi a thupi. Aa zet ih um ding khal kan si lo. Ziang kan tuahmi kipah ralringzet in, thuhla um daan zoh thiam phah in kan um a qul (Joh. 10:10; Mat. 26:41; Luk. 12:37; Thup. 16:15).

2. Ralringte in um uh

Piter ih thucah a pahnihnak cu “Ralringte in um uh” ti a si. “Ralringte in um uh” timi qongfang hi Piter ih hman thokmi a si lo, Bawipa Jesuh in a rak hmang zomi a si. Bawi Jesuh in a ratsalnak ding thu ah a simmi a si. A ratsal caan ding hi zohman theih lo le tiar aw lo laifang ah a si ding. Curuangah “ralring in um uh” tiah thupizet in zumtu pawl hnenah a cah zomi a si (Mat. 24:42-44; 25:13).

Satan in Pathian a hua ruangah Pathian ih duhmi minung pawl khal a hua zet. Curuangah siatsuah dingah a phunphun in a tawlrel. Hnaihnik thei dingin a phunphun in thu a ruat. Zumtu pawl ziangtin ka siatsuah thei pei, tiah cat loin thu a ruat ih a tawlrel ringring. Curuangah zumtu pawlin ralring zet in um thiam ding kan qul. Ziangtinkim ah timtuah in um ringring ding kan qul. Nitin kan nunnak ah ti luala ih um men ding kan si lo.

rualpi kan si zo ruangah Khrih ih nunnak in ziangtlukin so in runsuak ding, a ti (Rom 5:10). Curuangah “Fapa in amai’ sungah Pathian sinak famkim in a neihnak cu amah Pathian ih lairelnak in a si,” (Kol. 1:19).

Duhdawtmi zumtu u le nau pawl, tuini ah Jesuh Khrih hi keimah misual rundamtu a si tiah na cohlang ngah zo maw? Amah cu ziangkim sersiamtu a si, Kawhhran ih LU a siih Pathian Fapa neihsun a si, tiah na pom thei maw? A si lole zirhsualtu pawl bangin kaa lawngin Jesuh Khrih thei ih nun cun dodal rero tu kan si pang maw? Kanmah le nunnak cio ah cekfel awk sal uhsi. Jesuh Khrih cu kan ziangkim a si.

Manila, Philippines.

July 6, 2013|Saturday|11:45pm/

(17)

RALRINGTE IN UM UH

“Fimvarte in um uh! Ralringte in um uh! Nan ral Satan cu deh ding hawl ah a huuk reromi kiosa bangin a tawi a vak zok rero a si. Nan zumnak ah hngetkhoh uhla Satan cu do uh, ziangah tile leilung tlun khuazakipih a ummi Khristian unau pawl khal hi bangtuk in harsatnak hi an tuar rero ve a si ti kha nan thei” (1 Piter 5:8-9).

Zumtu pawlih kan ral cu khawvelmi zum lotu pawl an si thluh cuang lo. Cuih zum lotu pawl thawn rualremzet in kan um thei ko. Kan zumnak hrangih kan ral tumbik cu Satan ih ral qihnungza hi a si. Satan cun zumtu kan nunnak ah nitinte'n a phunphun in in do, in siatsuah ringring. Kan duhzawng thlunin in siatsuah qheu. Veitampi ah in siatsuah a si ti hman kan thei lem lo. Remcang zet le nuam zetih kan um lai khalah Satan cun a thupte'n hnaquan in kan zumnak siatsuah dingin hna a quan ringring. Satan ih donak cu minung duhnak thlun in hna a quan

qheu ruangah in siatsuah lam khal kan thei man lo. Ziangruangah innsang ah harsatnak, nom lonak tampi a suak ti khal kan ruah ban qheu lo. Kan hnaquan ah remcangzet laifangah ruah lopin harsatnak kan ton qheu khal hi ziangruangah ti kan thei lo. A tamsawn cu kan ralpa Satan ih hnaquannak in a suahpi mi a si mheu. Curuangah ralringte in um kan mul. Satan kha fimvar zet in do kan qul a si.

1 Piter 5:8-9 sungah Piter in zumtu pawl hnenah tuah dingin thupizet ih thu a cahmi pathum in ka tarlang duh a si. Cu pawl cu: (1) Fimvarte in um uh, (2) Ralringte in um uh, le (3) Satan cu do uh, tla an si.

1. Fimvarte in um uh

Piter ih thucuh hmaisabik cu “Fimvarte in um uh” ti a si. Efesa 5:15 sungah Paul in mifim le mi aa ih kekar daan pawl thuhimnak in a simmi kan hmu thei. Paul ih zirh daan ah “mifim” timi cu “tleunak hnuai ih a tlanglengmi” a si. Tleunak hnuai ahcun ziangkim hi a lang thluh (v. 14), thuhmi le hmu thei lomi zianghman a um lo. “Mi aa” timi cu leitlun tisa duhnak bangih nungtu an siih ziangkim ah khuaruahnak nei cuca loih um huahhi men pawl kha a sim duhmi a si. Curuangah leilung duhnak tuk ah kan nungih lei thilri lawnglawng ruatin nitin nuntu khawsak in kan um ahcun Paul ih hmuh daan ahcun “mi aa” kan si. Thu ruat mumal lo ih um hi aat hlawhnak a si.

Vei tampi kan nunnak ah zianghman ruat loin in kan um huahhi men caan a tampi. Cutin an um huahhi men ruangah ziangtik hmanah an qhangso thei lo ding. Kan ralpa Satan ih bumhnak hnuai ah kan pilhlo cingcing ko ding. Pathian faate kan si kan ti ko nain leitlun kan um sung cu kan nunnak qhangsopi dingin a phunphun in tawlrel kan qul. Zumtu kan nunnak hi a phunkim in qhang dingmi kan si (Efe. 4:15). Cumi hrangah

laifang hi thawng a tlak laifang a siih a luatsal ding hi a zum tuk lo. Sikhalsehla midang pawl zawnruah ah nun ding cu a duh hrih. Thih le nun kha zianghmang a thleidan cuang lo. A thi khal le a poi lo, a nung khal le a poi cuang lo. Amah hrangah miatnak a si lo ih a tlunih a thlengmi poh hi Pathian sunlawinak langtertu ah a ruat sawn a si. A simmi qongkam pawl khal hmual a nei ngaingai. Cumi qongkam thupi tampi sung ihsin "Nun cu Khrih a si" a timi thu thawn thazang kan lak cio hrih ding.

1. Nun cu Khrih a si

A dikmi zumtu qha cu amai' hrangah a nung dah lo, nun ding khal a ruat lo. Midang hrangah, Bawipai' ram hrang lawngah a nung a si. Paul in, cutin a nung tikah a thupibik ah a ret dingmi cu Jesuh Khrih a si, tiah simfiangnak a nei. Amah Paul khalin amai' nun ah a hmancihmi a si. Himi thuhla thawn pehpar aw in Paul in sim duhmi thu panga a nei. Cumi pawl cu:

(1) Kan ruangpum cu Jesuh Khrih hrangah a thiangmi le cohlan tlak raithawinak ah hmang ding (Rom 12:1);

(2) Taksa ruangpum ih a ummi kut, ke le taksa qhen a zate'n Jesuh Khrih ih dingfelnak thu phuannak ding hrangah hmanrua ah can ter ding (Rom 6:13);

(3) Thinlung timi hi a cangvai cak tuk ruangah a vaivuan thei. Curuangah thinlung suup aw thei dingah zuam ding. Jesuh Khrih lawng zohqhim in nung ding. Thinlung ih ruahmi a zate'n Jesuh Khrih hrang lawngah a si ding (2 Kor. 10:5; Fil. 4:8);

(4) Hi leitlun khawvel ah zalen le dingthluk lairelnak thawn a nuammi kiang le kap sersiam tum ding. Jesuh Khrih vekin midang parah duhdawtnak thawn hna quan ding (Mat. 7:12; 22:39).

Ziang ruat lem lo le daithlangin kan um ahcun Satan duhnak thang sungah kan tla pang thei. Satan ih thlemnak dungah olte'n kan tla pang thei. Cuticun Satan in kan thinlung a luahsuak pang ahcun a duhduh in in fehpi thlang ding. Duhhiarnak a phunphun, thlemnak a phunphun thawn in lem ding. A netnak ah kan thlarau lam nun tiang a siatsuah thei ding a si (1 Thess. 5:6-8; 1 Tim. 3:11; Tit. 2:11-13).

3. Satan cu do uh

Piter ih thucuh netabik cu "Satan cu do uh" ti a si. Satan cun a thokpek ihsin Pathian a dodal rero zo. Pathian ih ral a si ruangah kannih zumtu pawl ih ral khal a si. Satan cu deh ding hawl ah a huuk dumdomi kiosa vekin a tawivak rero, tiah ralrinnak in pek. Satan cun a thlennak kip ih ummi zumtu pawl siatsuah ding lawng hi a ruat. A bum theimi pawl cu Pathian dodal ve dingah a sawm tengteng ding. A sawm ngahmi le a hmanrua tampi an um zo ko ding. Zumtu pawl kha Pathian thawn hlat theinak dingah a phunphun in a zuam rero. Tleunak sungin thimnak sungah kinter a duh ngaingai. Curuangah zumtu diktak cun nitin kan nunnak ah fimkhur in, ralringzet in um ringring ding kan qul a si. Tulai zirhtu hrekkhat in minung cun kan ralring thei lo, tiah an zirh rero na'n Baibal sungah ralring uh timi thu sawn hi thupi ah kan ret thiam a qul.

Satan cu 'kiosa vek a si' ti a si ruangah zumnak thazang a malmi cu a deh tengteng ding. Zum lotu pawlih pa hi Satan a si, tiah Jesuh Khrih in ralrinnak in pek cia zomi kha cingkeng ringring uhsi (Joh. 8:44). Satan ih mi thlem daan phun (4) a um. Cu pawl cu: (1) Tisa duhhiarnak (Joh. 2:15-16); (2) Mi nunnak that (Mat. 13:19; 1 Pit. 5:8; Job. 1:9-11); (3) Thudik eelnak (Joh. 8:44; 1 Joh. 3:8); (4) Thuphan per le mi bum (2 Kor. 4:3-4; 11:13-15), tla an si.

Thunetnak

A sile zumtu pawl ih kan quanvo cu ziang a si? Nitin kan nunnak ah fimvarzet in nung in, ralringte in nung in, kan zumnak hngetkhoh dingin quanvo tumpi kan nei a si. Cumi pawl lak ah a hleice in tuah dingmi quanvo tumpi (2) kan nei.

(1) Satan caan kan pek lo ding. Malte tal khal caan kan pe pang lo dingah ralring le fimkhur kan qul. Curuangah Satan kha cat loin kan do ding. Zumnak thazaang kan cak tikah ziang tinkim ah Pathian duhzawng in kan nung thei. Satan ih mi bum daan kan thei ngah thei. Cutikah fimkhur zet le ralring zet in do neh ding kan qul. Satan ih bumnak sungah kan tla pang ahcun kan cemta mai ding a si.

(2) Leitlun khuaza ramkip ih a ummi zumtu pawl hmuahhmuah Satan ih thlemnak an tuar thluh. Nangmah lawngin na tuar lo. Curuangah zumtu zate'n Jesuh Khrih ah kan hngat, kan qhum awk ringring ahcun Satan cu nehcia a si. Ziangah tile Bawi Jesuh in Satan ih huham cahnak le thunei hnak a neh thluh zo (Rom 6:13; 1 Kor. 10:13; Efe. 4:26-27; Jeim 4:7).

Manila, Philippines.

July 13, 2013|Saturday|2:55 pm.

(18)

NUN CU KHRIH A SI

“Nun timi hi ziangso a si? Kei ka hrang ahcun nun cu Khrih a si. Curuangah thih khalle a hlawk sinsin” (Filipi 1:21).

Jesuh Khrih ih rundamnak thuhla thawn pehpar in simfiangnak a tuah tam biktu cu Paul a si. Paul ih nun kan zohsal tikah Jesuh Khrih thawn an ton-awk hlan le an ton-awk hnu a nun hi linglet in a dang aw thluh ti cu kan theih ciomi a si. Jesuh Khrih thawn an ton-awk hlan ahcun Khristian pawl hremtu le siatsuahtu a si. Asinain Jesuh Khrih thawn an ton-awk hnu ah thih ngam tiangin thuthangqha qanpitu ah a cang. Amai' hrangah a nung nawn lo, Jesuh Khrih hrangah a nung a si. Tuini tiang zumtu tampi hrangah Paul ih thuzirhmi pawl hi a nung ringring lai. Hmual a nei zet lai.

Himi “Nun cu Khrih a si” timi thu thawn peh awin Baibal simfiangnak ngantu tampi in Paul ih nunnak muril a si, an ti cio. Warren Wiersbe khalin Filipi 1:21-16 sungih thu pawl hi “Paul ih leitlun a nun san kha fiangtein a sim,” a ti. Hi caan

lungawi le nuamzet in caan an hmang tlang ding. Cuih lungawinak cun Jesuh Khrih hrangah ap-awknak dingah thazaang a pek sinsin ding. Mai' duhnak hrangah nung nawn loin midang hrangah nung dingin ap-awknak a nei sawn. Cule zumtu pawl ih nun a pitling theinak dingah le Kawhhran a qhanso theinak dingah Baibal thu zirh-awknak tampi nei ding khal a duh. Cule Kawhhran sungih zumtu pawl thawn kut ongzom in Pathian thuthangqha karhzaihnak ding hrangah hna quan sinsin ding hi a saduhthah tumbik a si.

Thunetnak

Duhdawtmi zumtu unau pawl, tuini kan nunnak hi zianghrangah, ziangruangah a si? ti hi kan ruat dah maw? Kan nunnak caan tawite sung hi leitlun nomceennak ah kan hmangliam men pang maw? Kanmah le kanmah kan cekfel awk a mul ngaingai. Baibal ih in sim vekin kan san hi sansia a si. Curuangah nun man nei kan si cio theinak dingah Paul ih simmi "Nun cu Khrih a si" timi hi kan nunnak hrangah si cio ve hram seh. Cutin kan ti thei ahcun atu kan nun hi kanmai' hrangah si loin midang hrangah, a hleice in Khrih hrangah a hmang theitu si cio dingah hlan-awk cio hram uhsi. Pathian in zumtu dik pawlih nun hmang in a hmin sunglawinak hrangah hmang sinsin hramseh! Amen.

Manila, Philippines.

July 21, 2013|Sunday|9:20 am.

(5) Kan nun sung caan hmuahhmuah (setkant, minit, nazi) Jesuh Khrih vekin thuthangqha sim le phuang vivo ding (Mat. 20:28; Joh. 20:21; Tirh 1:8) timi pawl tla an si.

Tuini zumtu pawl kan nunnak ah Paul vekin nung ve cio sehla ziangmi sullam a nei pei? Ziangruangah kan nung? Kan nunnak ih hmuitin teh ziang pawl tla an si pei? Sui le ngun, hnipuan, thilri neihnak hrangah ka nung maw? Lennak le thuneihnak thawn khat thei dingin kan zuam ih kan nung maw? Hminthang duh ah kan nung maw? timi pawl suh awk ding tampi a um ko ding.

A tlun ih kan tarlangmi pawl hi minung tampi cun kan duh ciomi a si ko. Leitlun kan nun sung caan tawite sungah hlawhtling, hminthang, neinung le nuam zetih nun cu kan duh ciomi a si ko ding. Kan nunnak ih kan ruahsan bikmi khal a si thei ko ding. Kei cu ka duhmi a si lo, kan ti ahcun kan path sawn thei men. Culaifangah Paul cun, "Kei ka hrang ahcun nun cu 'Khrih' a si" a ti tariai. Leitlun thilri zianghman ah a buaipei nawn lo ih Bawipai' duhnak sawn a hril a si. Bawipa Jesuh khalin Matthai 6:33 ah, "Cuhnakin Pathian Uknak le a felnak hawl hmaisaw sawn uhla thil dang hmuahhmuah cu a lo pebeet ding a si" tiah in simmi kan hmu thei. Hihi kan nunpi dingmi khal a si.

2. Thi khal le a qha thotho

Paul ih nun kan zoh sal tikah nunnak a phunphun lakah tlangleng dahmi a sizia kan thei thei. Cuih a nunnak pawl a zoh rero tikah hi leitlun nun hi a hnget lozia, natnak, tar le thihnak pawl zohman in kan el thei lozia a hmufiang tuk. Curuangah kumkhua nung theinak lamzin kan hawl a qul, ti a fiang sinsin. Cuih kumkhua nunnak hrangah Paul cun Jesuh Khrih lawng hi a kaihnet ringring tamai. A kaihnet ringringmi Jesuh Khrih

lawng minung sualnak ngaithiam theitu a si. Kumkhua nunnak lamzin ah in thlenpi theitu a si timi thu hi Thlarau Thianghlim ih zirhnak thawngin a theifiang tuk. Jesuh Khrih thawn lawngin van thar le lei thar hi minung ih ta a sizia khal a theifiang. Curuangah hi leitlun ah a nung dam sung cu Khrih ta a si. Nung nawn loin a thi khalle Khrih hnenah cat bang loin a um ngah thlang ding ruangah a qha thocho, tiah a ti theinak a si.

Kannah zumtu pawl hi Jesuh Khrih ah nung in, kan thih khal le Jesuh Khrih ta thocho kan si. Curuangah Jesuh Khrih hnenah a thlengtu ding kan si tiah kan zumhngat ngam maw? Kan theifiang aw zo maw? Rundam cia mi piangthar ka si tiah kan theifiang awk taktak zo maw? Mah le mah kan cekfel awksal ding a thupi zet. Rundam cia mi piangthar diktak kan si ahcun kan nun ah siseh, kan thih khalah siseh Pathian ta ka si timi theih aw in thlangamnak famkim kan nei ringring ding a si.

3. Ziangmi sawn kan hril pei

Paul cun, hi lei taksa thawn leitlun ih a nun sung cu Khrih hrangah, Khrih ih thuthangqha karhzainak hrangah hnaquantu ding a sizia a simfiang. Cubangtuk qhiamqhiam in kannah zumtu pawl khal ziang kan tuah ah siseh, khui kan um ah siseh Khrih thuthangqha karhzainak ding hrangah quantu ding kan si. Jesuh Khrih riantu ding kan si. Kanmah le nitin pumcawmna hrangah cangvai ih quan ding cu a dikzet ko. Leitlun kan nung dam sung hmuahhmuah cu kan nitin nunnak hrangah kanmah te'n kan tawlrel a qul. Asinain Pathian thu zianghman siar nawn lo khop in mai' pumpak cawmdawlnak hrangah kan caan kan hman pang lo ding hi a thupi ngaingai. Zumtu kan si bangtukin zumtu kan sinak hi kan tuahnak le

cangvainak ah langter dingmi kan si. Jesuh Khrih hi a hmaisabiknak ah (a pakhatnak ah) kan ret ringring cio hram pei. Pathian hmin sunglawi le thangqhat ih a um ringring theinak dingah zumtu dik pawlin quanvo tumpi kan nei a si.

Caang 23 ah "... Hi nunnak hi tlansan ih Khrih thawn um cu ka duhzet; cumicu a qha deuh ngaingai," tiah kan hmu thei. "Tlansan" tiah a hmanmi hi Grik qong in '*analusa*' a siih 'hmunkhat khat ah va qhawn aw' timi sullam a nei. Zumtu dik pawl kan thi tikah hloral tamen fang kan si lo. Jesuh Khrih sungah kumkhua um dingin kan qhawn aw sawn a si. Curuangah Paul hrangah hril ding laklawh zetin a um. Ziangmi sawn hril ding ti ka thei lo, a ti. A. Leitlun ah nung dam hrih in caan a neihmi zate'n Bawipai' hna quan dingah le Jesuh Khrih thawn hmunkhat ah kumkhua nuamzet in va um ding hi a si. Curuangah thi khal le a qha thocho a tinak san a si.

Zumtu pawl hrangah Pathian ih thukammi pawl cu:

- (1) Jesuh Khrih thawn kumkhua in umtlang ding (Joh. 3:16; 5:24; 2 Tim. 1:10; Joh. 14:2-3; 2 Kor. 5:8; 1 Thess. 4:16-17).
- (2) Jesuh Khrih vekin Thlarau taksa thawn thuam kan si ding (Mat. 13:43; 1 Kor. 15:50-53; Fil. 3:21; Kol. 3:4).
- (3) Pathian hnenah ihsin ro cotu kan si ding (Rom 8:16-17).
- (4) Jesuh Khrih thawn kumkhua uk tlang ding (Mat. 25:23; Thup. 22:5).

4. Midang hrangih ap-awknak

Paul in, "Sikhalsehla ka nun hrih ding cu nan hrangah a rak qulzet fawn. Cumi cu fiangtein ka theih ruangah ka nung hrih ko ding. Zumnak sungah nan qhansonak le nan lungawinak kha a lo betbawmtu si dingah nan hnenah ka nung rei hrih ding a si," a ti. Curuangah a nung hrih ahcun a duhdawtmi Filipi kawhhran hnenah a ra ding. Anmah thawn pawlkomnak nei in

Jesuh cu a nung ih a thuk tukmi kom-awknak, rualrem awknak an nei, tinak a si. Jesuh Khrih kan theih deuhdeuh ahcun Jesuh Khrih nun in kan nun ah in ciahneh vivo ding a si. Jesuh Khrih kan theih taktak ahcun Jesuh Khrih ih thninlung put cu kan nun ah kan co ngah thei ding a si.

4. Jesuh Khrih thawhsalnak theih (v. 10).

Paul in Jesuh thawhsalnak hi amai' hrangah cahnak a si, a ti. A liamciamu thuanthu pakhat menmen a si lo. A tho salmi nunnak cu cahnak a neih ruahsannak in pek. Himi thu hi phunthum in fiangter theih a si.

a. *Kan nunnak sungah Jesuh Khrih a thosal:* Jesuh Khrih thawhsalnak ruangah minung kan nunnak sungah a thosalmi Jesuh Khrih nunnak a um ih cahnak in pek. Cumi nunnak cu Khrih in a thiantermi a siih cahnak a zumtu pawl hnenah in pek.

b. *Ruahsannak in pek:* Jesuh Khrih thawhsalnak in kan hmailam hrangah ruahsannak in pek. Leitlun taksa nun a thihnak hi a cemnetnak a si lo, thawhsal nunnak a um hrih timi aamahkhan in peknak a siih kumkhua nung dingin hramthoknak a si. Jesuh Khrih in thihnak a neh bangtukin kan neh ve dingih a thawhsal bangtukin kan thosal ve ding timi kha fiangte'n in thei ter.

c. *Kan hnenah in umpi:* Jesuh Khrih cu thi zo hman sehla thihnak kha a neh zo ih a thlarau in kan hnenah in umpi. Leitlun cemnet tiang nan hnenah ka lo umpi ding tiah thu a kam cia bangtukin nitin kan nunnak ah in umpi ringring. Cule hngamnak le daihnak in pek.

(19)

JESUH KHRIH THEIH TIMI CU ZIANG A SI?

"Thildang ziangtinkim khal hi ziang hmuahhmuah hnakin a sunglawi sawnmi ka Bawipa Khrih Jesuh ka theih ruang ahcun sunnak pittawp ah ka ruat a si" (Filipi 3:8).

Paul ih nun kan zoh tikah a hmais a ahcun Jesuh Khrih le a zumtu pawl dodaltu le hremtu a si. Sikhalsehla Damaskas fehnak lamzin parah Jesuh Khrih thawn an ton-awk hnu ah a ruahnak, a thupom le Pathian thu a fehpi daan pawl a thleng aw thluh. A nunnak ah Jesuh Khrih lawng thupibik ah a ret. Jesuh Khrih ih pekmi dingnak le famkimnak cokim thluh a duh. Cumi cu mai' zuamnak ruangih ngahmi a si lo. Jesuh Khrih in in pek tik lawngah ngah theihmi a si. Curuangah Jesuh Khrih theih hi a thupizet a si, tiah Paul in a nunnak ih a hmuhtonmi pawl hmangin in zirhmi a si.

1. Daan pawl a hlon thluh (v. 7-8)

Paul cu Jesuh Khrih thawn an ton-aw hnu ah daan thlun tahratin miding a sinak pawl a hlon thluh. Judah daan thlunnak ruangih hlawnak tiah a ruahmi Farasi sinak le Senhedrin Council upa sinak pawl khal a tu ahcun sunnak pittawk ah a ruat a si (v.7). Hlan ih a nunhlun tuahnak hmuahhmuah kha Jesuh Khrih zumtu a si zo ruangah a hlon thluh. Cuih thil pawl cu zianghman ah a siar nawn lo. A nunnak zatein a thleng aw thluh thlang a si. Daan thlun hi a qha ko, asinain zohman in kan thlunkim thluh thei lo. Jesuh Khrih zum in amai' pekmi daan thar sungih um hi a thupi sawn ih zumtu hrangah hahdamnak le hnangamnak khal a si.

2. Pathian ih Dingnak (v. 9)

Judah mi pawl in dingnak tiih an ruahmi cu daan thukham thlun thluh theinak hi a si. Sikhalsehla Paul in Pathian ih dingnak a timi cu Jesuh Khrih zumnak (rinnak) ruangih ngahmi dingnak kha a si. Daan thukham kan thlunnak ruangah miding kan si tiah Judah pawl cun an ruat. Farasi le daan thukham zirhtu pawlin anmah le anmah miding ih an ruah awknak cu thukham kan thlun thei a si, tiah an ruah awk ruangah a si. Curuangah Paul in, "Daan thlun tahratih ngahmi dingnak pawl khal ka nei nawn lo a si" a tinak a si (v. 9). Minung mithmuh ih kan thlun theimi a lenglam dingnak in Pathian lung kan tong thei lo. Grik qong in Pathian ih dingnak cu "*dikaioisune*" a siih "Pathian thawn a dikmi pehzomnak" tican a si.

Pathian thawn a dikmi pehzomnak neih theinak dingah daan thukham pawl a cangthei tawkin kan thlun. Sikhalsehla daan thukham thlunnak thawngin ngahmi dingnak cu hnawnhne men ah ka ruat a si, tiah Paul in a sim. Atu ahcun Jesuh Khrih zumnak

(rinnak) thawngin pehtlaihna thar, a dikmi pawlkomnak ka nei zo ih cumi cu daan thlunnak parah hngat loin Jesuh Khrih zumnak parah a hngat-aw mi a si. Daan thlunnak cu ziang hrang hmanah san a tlai nawn lo. Jesuh Khrih theifiang lawng hi dingnak taktak a siih kumkhua nunnak sungah in luhpitu a si. Paul in, "Khrih in Daan cu a cemter zo ruangah zo khal zumnak a neitu pohpoh cu Pathian thawn rualremnak a ngah a si" a ti (Rom 10:3-4).

3. Jesuh Khrih Theih

Lai qong in "theih" timi qongfang le Grik qong in "*ginoskein*" an timi "theih" sullam hi an bang aw lo. Paul in Jesuh Khrih ka thei a ti tikah minung pakhat thawn kan thei awmi bangtuk si loin an nunnak sungih a khummi khi a si. Thukam Hlun sungah kan hmu theimi pakhat cu, "Adam le a nupi Evi cu an pawl-aw (Mirang Baibal cun "*knew*" tiah a hmang) ih Evi cu nau a keng. Fapa a nei ih 'Bawipa ih bomnak in fapa ka nei' a si, tiah a ti. Cuhrangah a hmin ah Kain a a sak" ti a si (Seem. 4:1). Hebru qong in "*yada*" an tiih nupi le pasal karlakih pawl (theih) awknak kha sim duhnak a si. Minung kan theih aw tikah nupi le pasal dinhmun ih theih awk hi a sangbik a si. Bawi Jesuh ih in simmi vek kan zoh tikah, "Cu a si ruangah mipa in a nu le a pa a tanta pei ih a nupi thawn an ko aw ding; cuti cun annih pahnih cu pakhat ah an cang pei, a ti. Curuangah annih cu pahnih an si nawn lo, pakhat an si" a ti (Mat. 19:5-6; Mar. 10:6-8). Nupi le pasal karlak ah thuhmi zianghman a um nawn lo. Sinak vek cekci in theih aw thluh khi a si. Midang nih theih sak thei lomi tiangin an theih aw thluh. Cuvek qhianqham cun Paul in Jesuh Khrih a theih ve daan a si. Thihnak le nunnak hlawn-aw tiangin a thei. "Ka zummi cu ka thei" a ti tikah Paul ih nunnak sungah

Pathian thawn pawlkomnak a neih a qul. A neih lo ahcun tihlo a si ding. Thlacam thuhla thawn mah le theih daan in siseh, mah le hmuhtonmi ihsin a phunphun in nganmi tampi a um. Kan hmuhton daan a bang aw lo men ding. Cumi cu a thupi tuk ti langternak a si.

Thlacamnak timi cu ziang a si? Pathian mihman tampi in thlacamnak timi sullam cu a tanglam bangin an sim cio.

1. Thlacamnak timi cu kan duhmi dilnak a si (*John R. Rice*).
2. Thlacamnak timi cu Pathian thawn biak awk a si (*Fredrick K. C. Price*).
3. Thlacamnak timi cu Thlarua Thianghlim hnenah thuron a si (*Francis Chan*).
4. Thla kan cam lo ahcun Pathian kan rinsan lo tinak a si (*Warren W. Wiersbe*).
5. Ka hlawhtlinnak thuthup cu kawhhran mipi pawl ih thlacam saknak hi a si (*Charles Spurgeon*).
6. Ka duhmi si loin ka qulmi lawng Pathian hnenah ka dil (*George Mooller*).

Thlacam thuhla cu tampi in ka telh nawn lo ding. Kan rel duhmi sawn cu zumtu pakhat le pakhat hrangah thazang pek awk in thlaza camsak awk ding a thupitzia hi a si. Pakhat le pakhat thlaza camsak awknak hi zumtu pawlih kan thazaang in cak tertu khal a si. Pakhat le pakhat thla kan camsak awk ruangih kan qulmi tampi kan ngah qheumi pawl sim ding tampi a um ko ding. Thla kan samsak awknak ruangih hlawhtlinnak khal tampi a um ko. Ziangah tile Pathian cu kan thlacamnak in theisaktu a nung Pathian a si.

5. Tuarnak in Jesuh Khrih duhdawtnak in theifiangter (v. 10).

Harsatnak kan tonmi in Pathian ih duhdawtnak a tharin in theifiang ter. Zumtu diktak cun harsatnak kan tong tikah Pathian ih duhdawtnak a thar in kan theifiang deuhdeuh qheu. Cuih harsatnak cu tuar ding a harzet kona'n Jesuh Khrih ih tuarnak thawn kan tahqim tik ahcun sim le reltlak hman a si nawn lo. Paul in harsatnak a tuar tikah beidongnak ah a hman dah lo. Harsatnak le tuarnak cu zumtu dang pawl thawn an hlawm-aw tikah Pathian cahnak hmual a siih Pathian sunglawinak langternak a si. Jesuh Khrih ih tuarnak kha kan hlawm ve ih a thawhsalnak khal kan hlawm ve. Harsatnak kan tuarmi hi dantatnak kan huat ruangah si loin cuih harsatnak in thuthangqha karhzainak hrangah caan qha petu lehlam a rak si (2 Kor. 1:5; 4:10-11; Gal. 6:17).

6. Jesuh Khrih ih sinak kan qawm (hlawm) ve.

Kan Bawipa Jesuh a tuarnak kha kan qawm ve ih Jesuh Khrih thawn hmunkhat ah a thihnak khal kan qawm ve. Jesuh Khrih kan thei, kan ti tikah amai' lamzin kha kan thlun ih a thinglamtah kha kan phur. Kumkhua nunnak sungah in luhipi ih Jesuh Khrih sinak cekci kha kan qawm ve. Jesuh Khrih theih cu Pathian thu (*theology*) zirnak sang deuh neihnak kha a si lo. Kan nunnak in Jesuh Khrih sinak vekih cohlangtu a si sawn. A thihnak ah kan thi ve dingih a thawhsal nunnak ah kan tho ve ding. Curuangah Bawi Jesuh theih cu a thihnak le a thawhsalnak, a sinak zate kan qawm-aw kha a si. Bawi Jesuh sinak kan qawm ngah ahcun kan minungpi pawlih harsatnak le tuarnak pawl kha kan qawmpi thei ve ding a si.

Thunetnak

Jesuh Khrih ih pekmi nunnak cotu rundam fa, mi piangthar ka si, tiah kan thei aw taktak zo maw? Farasi le daan zirhtu saya pawl bangin mai' tuahnak in miding si kan tum lai maw? Nunnak tlamtling kan ngah theinak dingah Jesuh Khrih in ziangkim in tuhsak thluh zo. Paul cu Jesuh Khrih thawn an tong aw ih a theih ngah taktak tikah a nunnak a zate'n a thleng aw thluh. Hlan ih kan nunhlun vekih nung ringring cingin mi piangthar, rundam fa ka si kan ti aw hrih pang maw? Jesuh Khrih kan theih ngah taktak ahcun Paul bangin kan nunnak khal a thleng aw thluh tengteng ding. Pathian ih faate kan sinak khal thlarau in in theifiang ter ding. Jesuh Khrih theih timi cu nunthar sungah tlangleng in pitlin lam pan ih qhan vivo hi a si (Efesa 4:12-16).

PCU, Manila, Philippines.
July 27, 2013|Saturday|10:25 pm.

(20)

**THLACAM SAK AWKNAK IH
THUPITZIA**

"Taimak in thla cam uh; thla nan cam tikah, Pathian hnenih lungawi thu sim pahin thinlung fimtein cam uh. Cuti nan cam tikah Khrih thuthup phuan theinak caan qha Pathian hnen ihsin kan ngah theinak dingah kannih hrang tla-ah in cam sak ve uh. Atu thawng sungih ka umnak khal hi cuih thu ka phuan ruangah a si. Curuangah Khrih Thuthang ka phuan tikah fiangzetin le ka sim ding hrimhrim a si mi vekih ka phuan theinak dingah thla in cam sak uh" (Kolose 4:2-4).

Thuhmaihruai

Thlacamnak hi zumtu nun ah a thupi bikmi sinak pakhat a si. Thlacamnak hi zumtu pawl hrangah lo theih lo ih neih qul tengteng mi a si fawn. Phun dang in kan sim a sile thlacamnak timi cu Pathian thawn pehzom pawlkomnak a si (*Prayer is communication with God*). Zumtu pakhat cu amah sersiamtu

3. Ralq̄hazet in phuang ding

Paul in thla a cam tikah thawnginn sangka ong dingah a dil lo. Asinain thuthangq̄ha phuang dingin sangka on dingah a dil. Ziangahtile dodaltu tampi an um nain hitawk ahhin a q̄hahnemmi hnaquan theinak caan q̄ha a um, a ti (1 Kor. 16:9). Antiok khua khalah Pathian in anmah kha a rak hmanzia le Zentail mi pawl Pathian thu zum dingih lamzin a onsakzia pawl an sim (Tirh. 14:27). Thawnginn sungih Paul thlacammi pawl kan zoh tikah amai' humhinnak hrangah a dil dah hrimhrim lo. Thlarau thazaang cakzet nei dingin le hmual neizet ih thuthangq̄ha a phuan theinak ding hrang lawngah a dil ti kan hmu thei. Paul cu Khrih ruangah thawngthlak a tuar. Cumi cu Zentail mi pawl rundamnak an co theinak ding hrangah a si (Efe. 3:1-13). Judah mi le Zentail mi khal Khrih thawngin pumkhat ah tuah a si zo (Efe. 2:11-22). John Bunyan cu thuthangq̄ha a phuang ruangah thawng a tlak. Phuang nawn loih a um ahcun thlahsal ding tiah thuneitu bawi pawlin an sim. Sikhalsehla anih cun atu in thlah a sile atu ka phuang thotho ding, tiah ralq̄hazet in a ti mai. Pathian hnenah, 'Maw ka Pathian hi pawlin in dawnkham hlah hai seh', ti in thla a cam.

Thlacamnak le thuthangq̄ha phuan hi a pehzom aw ringringmi a si (Tirh. 6:4). Baibal siar le thlacamnak a tam tikah phuan hiarnak a suak thei. London khuapi ih ummi Charles Spurgeon ih Kawhhran ah a ra lengtu pawl hnenah Spurgeon in thazaang laknak khaan fate a hmuh q̄heu. Spurgeon thu a sim tikah cuih thazaang laknak khaan fate sungah thlacamtu pawl in nasa takin thla an cam sak ringring. Curuangah a hmin a thang zetnak hi mangbang ding a si lem lo. Ka hlawhtlinnak thuthup cu kawhhran mipi pawl ih thlacam saknak hi a si, tiah a sim q̄heu.

A hleice in Pathian hna a quantu Pastor, Evangelist, Missionary le Zirhtu pawl hrangah nasazet in thlacamsak a qul. Caan kim hnaquantu an si vekin Satan dodalnak a hleice ih a tong theimi an si. Dingfelnak le pumpeknak taktak thawng Pathian hna an quan theinak dingah thlacam sak ding hi a thupi ngaingai. Cutin kan ti tikah Pathian hnaquan lotu pawl hrangah thlacam sak nawn lo ding tinak a si lo. Pumpe ih hnaquantu pawl hmual nei zetih hna an quan sinsin theinak dingah thlacamsak a qulzia tarlang duhmi a si sawn. Curuangah Paul khalin thlacam sak dingah thupi zetih a sim hngaimi thu kan hmu thei.

1. Taimak suahin thlacam a qul

Leitlun biaknak zate in thlacam kan nei thluh. Thlacamnak a nei lomi biaknak a um lo kan tile kan palh ding ka zum lo. Biaknak hrekhat pawl cu nasazet le taimak suahin thlacamnak caan an hmang q̄heu. Kannih zumtu Khristian pawl khal hi thlacamnak thupi zetih a retmi biaknak pakhat kan si ve. Thlacamnak thawng pehpar in sim ding tampi a um ko ding.

Pathian mihman hminthangzet DL Moody ih hlawhtlinnak thuthup hi mallai in tarlang hnik sehla. DL Moody hi Thuthangq̄ha simthiam ciamco mi a si lo. Sikhalsehla taimak in thlacamnak a neih ringring ruangih hlawhtlingmi a si. Amai' hrangah ruahsannak zianghman a um nawn lonak hmun le harsatnak pittawp a ton lai caan khalah thlacamnak a nei ringring. Ziangahtile Pathian hrangah thil harsa zianghman a um lo tihi a theifiang tuk. Taimak ih thla a camnak ruangah DL Moody tiah Pathian mihman hminthangzet ah a rak cang theinak a si.

Curuangah zumtu kan si vekin thlacam nun neih ding hi a thupizetmi a si. Paul cun remdaihnak ngah na duh ahcun thlacamnak ah thazang cak a qulbik a ti. Curuangah “Ziang thuhla hmanah donhar in um hlah uh; thla nan cam tinte in nan qulmi cu Pathian hnenah dil uhla lungawi aipuang tein dil uh. Cuticun minung ruah ban lomi Pathian ih daihnak in nan thinlung le nan ruahnak cu Khrih Jesuh ah himte in a kilkhawi ding” a ti (Fil. 4:6-7). Donhar thinphangza pawl kan do theinak dingah le nehsuak theinak dingah kawhhran in “ziangtinkimah lungawi thusim thiam ringring ding” a qul. Kawhhran in a lungawi thei lo ahcun ziangtinso a sungtel pawl cu lungawi nun kan nei thei ding? Curuangah kawhhran in thlacamnak caan pawl qhate’n tawirel in thlacam tlangnak kan nei tengteng a qul a si.

2. Thlacam saknak hi a thupi tuk

Paul in Khrih ih thuthup ka phuan theinak dingah le thuthang ka phuan tikah fiangzet le a sinak vekih ka phuan theinak dingah thla in cam sak uh, a ti (Kol. 4:3,4). Pathian thlarau ih hriak a culhmi zumtu cun Pathian thuthup pawl an thei thei. Cuihnu ah Pathian ih on sakmi caan qha hman tahratin phuan theinak an ngah. Pathian hnaquan timi hi a fate e, a tum e tiah ruah ciamco ding a si lem lo. Kanmah le kan sinak tawkte ciar in kan quan thei tawkte kha rinsantlak ih quan vivo ding hi a thupi sawn a si. Pathian thu kan phuan tikah hmual a neih theimi hi kanmai’ thiam ruangah si loin Pathian ih laksawng kan don ruangah a si sawn. Napi’n thlacam saktu kan neih tam le hmual a nei deuhdeuh. Kan Pastor pawl hmual nei zetih hna an quan theinak dingah zumtu pawlin nasazet le taimak suah in thla kan camsak ringring ding a qul. Pathian hnaquantu cu Pathian ih

duhnak vekin pumpek le ap awk nun nei taktak ding hi a thupi zet. A hmin men ih Pathian hnaquantu si hi cu duh a um lo nasa. Pathian khalin a hmang dah lo ding.

DL Moody ih Pathian thusim hmual a neihnak hi amai’ taimak suahin thlacamnak lawngin a si lo. Amai’ hrangah a dunglam ihsin taimak suahin le nasazetin thla a camsak ringringtu nupi nu pathum ruangah a si. Curuangah thuthangqha a phuanmi pawl hi hmual a neizet ih a hlawhtlin theinak a si.

Paul in a rualpi pawl hnenah amai’ hrang thlacam sak dingah a dil. Zumtu zapi hrangah thlacamsak ding a qulzia hi Paul in a theifiang tuk. Teimak in thlacam ding a thupi zetmi a si. Cuti ih thlacam tik khalah Pathian hnenih lungawi thusimpah in le lungfimte’n cam ding a si. Tuisun zumtu tamsawn cu veikhat hnihte lawng thla kan cam. Thla kan cam tik khalah lungfimte’n thlacam hnakin hnok celcel in thla kan cam. Harsat vansannak kan ton caan ah thla kan cam deuh cuang a bang. Cumi cu thlacam lo ih kan um lawlaw hnak cun a qha ve ko. Asinain nom caan le remcangzet caan ih thlacam ding kan hngilh qheu hi cu a poi zet. Baibal cun catbang loin thlacam dingah in zirh (1 Thes. 5:17). Ziangtinkim parah lungawi thusimnak thawn thla kan cam ding a qul (Fil. 4:6). Kan nom le ramcang caan ah siseh, harsat caan khalah siseh lungawinak thawn thlaza kan cam ringring dingah in zirhmi a si. Johan cun, “Kannah cu Pathian hmaiah ralqhatnak kan nei, ziangah tile amai’ duhnak thawn a kaih aw in kan dil ahcun kan dilnak kha in theih sak qheh a si ti hi fiangte in kan thei”, a ti (1 Joh. 5:14). {Thawnginn sungih Paul thlacamnak pawl; Fil. 1:9-11; Efe. 1:15-23; 3:14-20; Kol. 1:9-12 sungah siar aw}.

ih thuthangq̄ha an phuan theinak dingah thlaza camsak a qul. Midang pawl hnenih tettikhan theinak dingah thlacamsak a qul. Kanmai' hrang lawng si loin midang hrangih thlaza camsaknak ah kan hman a qul. Cuticun zumtu kan nun a pitling vivo dingih Pathian a sunglawi sinsin ding a si.

PCU, Manila, Philippines.
September 7, 2012|Friday|1600hrs.

Zumtu pawlih thlacam saknak thawngin ralq̄hazet ih a phuanmi, a simmi le a zirhmi pawl hi hmual a nei ngaingai. Zumtu kannih khal cumi cu kan co theimi a si. Nitin kan feh, kan cangvaihnak phah in mi hnenah thu kan sim ding, thu kan relpi tikah thuthangq̄ha kha kan telh phah ding a qul. Ralq̄ha in phuang kan qul. Cuticun kan biakmi Pathian a sunglawi thei ding a si.

4. Midang pawl hnenah tettikhaan ding

Kolose Kawhhran hi zirhsualtu pawlih zirhnak le siatsuahnak pawl an do neh meh hnu ah lungruual zetin Pathian thu phuang ding an qul. Lungkhat thinkhat te'n tettikhan ding an qul. Cumi cu Paul in a forh duhmi a si. Thlarau hlo rundam ding hi Kawhhran ih a thupi bikmi hnaquan tum bik a si. Leitlun mi tampi hi Satan kut sungah an um ti hi thei ringring ding a thupi ngaingai. Cuih Satan kut sungih a umtu pawl hrangah rundamnak thu phuang ding zumtu pawlih quanvo a si. Tuini ah zumtu zatek sawmkua (90) lam cu kanmah le quanvo mhate'n kan quan lo. A hmin men zumtu ah kan um rero men. Ka hlo ti hman thei loin kan hlo rero phah zo a si hmang. Zumtu tampi lakah zatek pahra (10) lawngin thlarau a hlo mi pawl hnenah tetti an khaan, thuthangq̄ha an phuang rero a si. Phun dang in kan sim a sile zumtu tam sawn cu Pathian thuthangq̄ha phuang ding quanvo kan neihmi kan quan lo tinak a si. Quanvo kan nei lam kan thei lo khal a si thei. Curuangah Paul in zumtu a si lomi lakih nan tlanleen tikah fimnak thawn tlangleng uhla caan q̄ha nan neihmi paoh kha felfaite'n hmang uh tiah a sim duhmi a si (Kol. 4:5).

Pathian thu kan phuan tik khalah mah thuthu ih phuang sisawn loin midang thinlung sungah lut thei ding zawngin sim le phuang

thiam ding a qul. Cutin si theinak ding ahcun zirnak tapi nei hmais a qul. Midang thinlung um daan tla thei hmais a qul. Kawhhran sung zirnak tapi ah tel thei ringring ding hi a thupi ngaingai. Midang hnenih kan zirhmi, kan phuanmi vekin kan nun sung khalah langter ding a thupi zet. Kan simmi vekin kan nunpi ding hi a thupizet ih hmual a neizetmi khal a si fawn.

America ram Atlanta khua Baptist Tabernacle Kawhhran ih Pastor a quan dahtu Dr. Bill H. Hougrton ih nunzia hi cawn tlak zetmi pakhat a si, ti a si. Amai' nunzia theifiang duhtu pawl in a simmi le a nun daan hi ziang a bang tiah an thei duh ruangah a thupte'n thlingthlatu an thlah. Thlahnih sung an rak thlingthla hnu ah a sim vek cekci in a nung a si, tiah an thei fel ngah. Cuih thu a theitu mi tapi cu Khristian an cang. Caan qha kan neihmi kha felte'n hmang thiam kan qul; ziangah tile kan san hi sansia a si (Efe. 5:16).

Curuangah caan qha felte'n hmang thiam in kan qongkam khal ngai nuammi le a mawimi hmang thiam dingah zir kan qul. Cuihtlun ah midang in Khrih thuthup an theih duhmi pawl kha thinsauzet le tangdornak thinlung thawn simfiang ding kan qul. An suhmi thuhla pawl khal felfai zetih let thei ringring dingah timtuah cia ringring hi a thupi (1 Pit. 3:15-16).

Thunetnak

Ca Thianghlim sung kan zoh tikah 'lei' ih a thupit zia kan hmu thei (Jeim 3:5-10). 'Lei' hi a fate zet. Sikhalsehla himi a fate zetmi 'lei' in kap khat lamah mi a siatsuah thei vekin, a dang kap khat lamah mi thinlung a hnem ter thei. A fate zet kona'n kan nunnak ah sia le qha tapi a thlenpi thei. Lei kan hman

tikah thlacamnak le thangqhat hla saknak ih kan hman a si ahcun a man a nei zet. Asinain mi relsiatnak, qong qha lo le qhat lonak a phunphun ah kan hman ahcun qhathnemnak zianghman a um lo. Kanmai' hrangah a qhatnak a um lo vekin midang hrangah tluksiatnak a thlenpi thei. Curuangah Paul in, "Nan biak awk tikah qongkam hraang hmang hlah uh; nan qong a theitu pawlin qhathnemnak an ngah theinak dingin qong qha le qong mawi hmang uh", tiah Efesa Kawhhran hnen khal a rak sim dah (Efe. 4:29).

Kawhhran qhanlen pitling vivo theinak dingah kan 'lei' hi Pathian thawn pehzomnak hrangah kan hmang thiam a qul nasa. Kan 'lei' ruangah mi tapi rilhbah tertu si lo dingin kan ralring a qul. Kan 'lei' kan ralring lo ahcun Kawhhran sungah nom lonak a thlenpi thei. Cuihsin a harhdam lo ding. Cuticun netabikah Kawhhran qumsuknak ah a thlenpi thei. Curuangah kan 'lei' hi ralring thiam in qong mha le qong mawi pawl hmang ding kan qul. Kan 'lei' hi Bawipa thangqhatnak ah le thlacamnak ah kan hmang thiam sawn ding a thupi ngaingai.

Tuini kan Kawhhran ah Pathian hmin sunglawi theinak dingah nasazet in thlacam kan qul. Taimak in thlacam kan qul. Kan Kawhhran kilkip a qhanso theinak dingah siseh, a harhdammii Kawhhran a si theinak ding hrangah sungtel zumtu kan zate'n taimak in thlacam ringring kan qul a si. Cutin kan cam tikah Pathian hnenih lungawi thusimnak nei phah in thinlung takin thlacam ding kan qul. Zianghman lo dinhmun ihsin atu ih kan dinhmun, kan sinak tiang in khaisang ruangah lungawi thusim rero phahin thlacam ding kan qul a si. Pathian hnaquan pawl hrangah nasazet in thlacam sak sinsin ding kan qul. Ralqha zet

titikah Pathian fa sinak ih a hring dingmi pawl cu khuahlan ihsin rak remruat cia zo tinak a si. Cumi pawl cu Pathian rundam an si hrih lo khalle Pathian fa sinak an co ngah thei zo, timi thawn a bang aw theimi a si.

Khat lam ah fa sinak kan co theinak hi Jesuh Khrih thawngin a si, tihi Baibal ih in zirhmi a si fawn. Leitlun mi pawl hi misual kan si ruangah Pathian in a hnenah in hruai duh lo. Sualnak thawn Pathian hnen thlen a theih lo. Pathian cu a thianglim ih minung cu sualnak ruangah kan borhhlawh. A thiangmi le thiang lomi hmunkhat ih um ding timi cu a cang thei lomi a si. Curuangah a hmaisah ah minung pawl hi thianter ding kan qul. Minung pawl kan sualnak thianter dingah a Fapa Jesuh cu hi leitlun ah a thlah. Jesuh Khrih ih thihnak, phumnak le thawhsalnak thawngin minung pawl kan sualnak ihsin thinhlimnak kan co ngah. Phun dang deuhin kan sim a sile Pathian fa sinak kan co theinak hi Jesuh Khrih ruangah a si. Cumi cu Pathian ih khuakhang lairel ciami khal a si.

Cutin asile ziangruangah zumtu cu khuahlan ihsin Pathian fa si dingah hrilmi kan si tiah Paul in a ruat a si pei? Asi, cumi cu zaangfahnak ruangah timi Pathian ih huham cahnak thawng in a si. Pathian ih laksawng a si. Man pek a qul lo. Man loin a lak ih in pekmi a si. A duhdawt bikmi a fapa in pek a si. Curuangah Paul in, "A sunglawimi a zaangfahnak le a duhdawtmi a Fapa thawngin laksawng in pekmi ruangah Pathian cu thangqhat si ko seh," a tinak a si.

Pathian in a minung pawl parah kumkhua a tumtahmi pawl simfiangnak a nei hnu ah Jesuh ih famkim tuahnak thawngin

(21)

PATHIAN IH HRILNAK

"Khrih thawn kan pehzom awknak thawngin Pathianin kannih cu Amah ih hmaiah mi thianglim le mawh nei lo si dingin leilung a sersiam hlan hman in Amah ih ta-ah in rak hril zo. In duhdawt ruangah Pathian in Jesuh Khrih thawngin a faale ah in canter ding cu a lungawi zawng le a duh zawng in rem a rak ruat cia a si" (Efe. 1:4-5).

"Pathian ih hrilnak" timi ruahnak hin kan nun ah buainak tampi a suah ter qheu. A hleice in zumtu sungah Pathian ih hril cemi an um maw? tiah ruah ding tampi a suak thei. Himi thu hi theih harzetmi thu pakhat a si. Curuangah himi thuhla thawn pehpar aw in Paul ih sim duhmi hi ziangbik teu a si timi hi a tanglam bangin kan zohtlang hrih ding.

1. Rundam duh ruangah hrilnak

A pakhatnak cu Pathian in minung pawl rundam a duh ruangah in hril a si timi ruahnak a si (2 Thes. 2:13). Pathian theitu pawl lawng hi a tumtahnak bangtuk ih hrilmi kan sizia Piter in a sim (1 Pit. 1:2). Cumi cu thuthangqha kan lehrulnak in hrilmi sinak a langter. Cuih thuthangqha a lehrul duh lotu cu Pathian ih hrilnak sungah a tel ngah lo, tinak a si deuh. Thuthangqha a thei ih a zumtu pawl cu hrilmi pawl an si (1 Thes. 1:4-7).

Khatlam ah hloral dingih hrilmi ti cu a um lo. A hrek pawl a hril hngai timi cu mi hrek kha thuhennak co dingih a hril, mi hrek cu a hnong hngai a si, timi thu a um lo. Hnong dingih hrilmi a um lo nain rundamnak a co ngah lotu pawl cu soal thuhennak a tong dingmi pawl an si. Hrilmi pawl hi Paul in “Cuvek qhiamqham in Pathian ih thil tuah daan khal ah a si. A thinhengnak langter ding le zokhal in a huham an hmuhnak ding kha a duh. Sikhalsehla a thinhengnak a tuartu ding le siatsuhnak a tongtu ding pawl ih par ahcun a thin a sauzet ih mi a zawi theizet fawn” (Rom 9:22) a ti.

Hrilnak hi Pathian ih tuahmi a si. Pathian ih remruat ciami a si. Pathian cu ziangkim tithei le huham nei a si. Ziangtik lai khalah a dik lomi a tuah lo. Hrilnak a um lo ahcun minung zate'n kan hloral thluh ding. Curuangah cutin hloral thluh lonak dingah le hruaikir saltu dingah a hrek pawl a hrilnak san cu a si. Himi kan tarlangmi pawl ih Pathian lamih quanvo pawl an si.

Khat lam ah minung lamih quanvo a um lala. Rundamnak a co lotu pawl cun hrilnak thuhla hi an thei lo ding. Pathian cu hmun tinkim ah, caan hmuahhmuah ah minung pawl rundamnak an

co theinak dingah man loin a pek ringring (Joh. 3:16; 3:36; 5:24; Rom 10:9, 13). Mai' sualnak thei aw in sirnak thilung thawn Jesuh Khrih a zumtu pohpoh cu rundamnak kan co. Curuangah 'hloralnak' timi cu Pathian ih duhnak a si lo, minung ih duhhrilnak ruangah rahsuhmi a si.

Rundamnak timi cu minung zate ih co theimi a si, tiah Baibal in in zirh. Cumi thu thawn peh aw in Johan 6:37 ah, “Ka pa ih i pekmi pohpoh cu zokhal ka hnenah a ra ding. Ka hnen ih a rami cu zohman ka khirh lo ding,” tiah fiangzet in a simmi kan hmu thei. Himi caan ih a hmaisalam cu 'Pathian ih hrilnak thu' a siih a neta sawn cu 'minung hnenih a thlentermi zaangfahnak thu' a si. Himi thu hi minung ruahnak in cohlan dingah a harsa zetmi a si. Minung zate'n rundamnak in pe ko fawn ih ziangruangah mi hrek khat lawng a hril a si pei? Cuti'n thil um daan hi thuthup pakhat a si. Sikhalsehla cuih thuthup cu Pathian ta a si lo. Minung ih hrilnak ruangah a si. A mhabik cu kaphnih in cohlan thiam ding hi a si. Ziangah tile khui lam kan feh khal le Baibal ih zirhnak in a si thluh. Hrilnak le minung ih duhnak karlak ah thutak timi hi kan tong thei lo ding. Curuangah W.G. Blaikie in hiti'n a sim: “Pathian ih huham cahnak le minung ih quanvo, zalennak le ziangkim parih zaangfahnak a neihzia hi Baibal ah kan hmu thei. Cumi pawl cu hmunkhat ah kan hmu thei lo nain thilung ruahnak sungah a um ringringmi a si” tiin.

2. Remruat ciami vekih hrilnak

Pathian pekmi thlarau laksawng cu hlanlai ihsin remruat cia zomi a si. Mihrek in hrilnak thawn an bang aw a si, tiah a titu khal an um. Bang aw ding vekin a um nan an bang aw deuh lo. “Hrilnak” cu rundamnak hrangah a si. “Rem a ruat cia zo”

kan Baibal sungah in sim. Curuangah Pathian ih hrilnak hi a thupizet. Pathian in a hmuihmel kengih sersiammi minung hmuahhmuah amai' ta si dingah in hril thluh ko. Amah lawngte Pathian duhdawtnak a cohlangtu le cohlang duh lotu kan um. Kan zate'n in hril na'n a cohlangtu hrangah Jesuh Khrih thawngin a faale ah in canter a si tihi kanmah le pumpak nun cio ah cingkeng ringring hram uhsi.

PCU, Manila, Philippines.
Aug.10, 2013|Saturday|10:47pm.

sualnak ih qeemqawn tuarnak ihsin a luatter (*redeem*) hngai. Cumi cu amai' thiisen thawngin a si. Cuticun sualthlahnak a um. Sualthlahnak le luatternak hi an bang aw lo. Sualthlahnak hi luatternak ih rahsuahmi a si. Jesuh in kan sualnak ziangkim in ngaithiam. Thinglamtah parah famkim in a tuah thluh zo a si.

Sualthlahnak thu kan zoh tikah zaangfahnak a famkim ruangah a si. Pathian ih zaangfahnak ziangtluk in a tum ti in theiter ih sualnak ziangtluk a tum khalle a ngaithiam thei , sual a thlah thei a si. Cumi cu khuahlan ihsin Pathian ih remruat ciami a si. Siangzet ih in pekmi zaangfahnak a siih minung hmuahhmuah hrangah a si. Pathian ih zaangfahnak a tumzia langternak a si.

3. Pathian thuthup langter dingah

“Pathian cun a fimnak le a thukmi a thutheihnak in a tumtah ciami cu a tuahsuak ih Khrih sungin kimter a duhmi a thuthup cu kan hnenah a langter zo” (Efe. 1:9). Himi caang hi Efesa cakuat ih tumtahmi a si. Khrih le kawhhran ih huham hmual cu thutak a si. Thuthup a ti ko nain atu ahcun mithiang pawl hnenah phuansuah a si thluh zo. Cumi cu Pathian ih tumtahmi, a ruahnak le a duhmi a si. Cuih a ruahnak cu Jesuh Khrih a si. Jesuh Khrih ah phuanlang in a um thluh zo.

Pathian ih khuaruahmi famkim deuh in simfiangnak a nei (Efe. 1:10). A ra lai ding caan hrangih thuthup a si. “A caan a kim” timi cu tui hnu lam ih Pathian uknak a thlennak ding caan a si. Leilungpi hi a cemral leh ding tiah Baibal in a sim cia. Cumi caan a thlen tikah vancung ih ummi hmuahhmuah le leitlun ih a ummi hmuahhmuah cu Jesuh Khrih in a uk ding. A tu caan ah Jesuh Khrih a eltu pawl cu cuih caan a thlen tikah Pathian ih elnak an tuar ve leh ding.

“Van ah siseh, lei ah siseh siammi thil hmuahhmuah hi” timi mongfang thawn peh aw in John G. Bellett in, “Himi qongfang ih thuthup cu simfiangnak a um lo. Isaiah cun kum 1000 uknak thu a tarlang. Asinain Jesuh Khrih sungah vancung ih tong aw ding thu a si. Cumi cu van le lei ih siammi thil hmuahhmuah hi Jesuh ah a famkim ti sim duhmi a si ding,” tiah a ti. Hi Baibal caang ih simmi hi ziangkim rundamnak thu langtermi a si. Marcus Barth cun, “Minung hmuahhmuah le ziangkim hi Khrih ah finkhawm qheh a si ding, ti a si tikah Khrih ih rundamnak cu sersiammi hmuahhmuah hrangah a famkim a si” a ti (zohqhim Joh. 3:16).

Khrih ah a hmun awmi zumtu pawl cu an co dingmi thlarau laksawng pawl a theitu lawng si loin a cotu khal an si. Judah mi siseh, Zentail mi siseh banran in co theinak an nei cio. Pathian ih minung cu Pathian ih ta a si ruangah co dingin a retmi pawl co thluhtu ding a si. Curuangah Pathian minung pawl cun Pathian hmin sunglawi theinak ding hrangah nun a qul. Israel pawl hi Pathian minung an si ruangah Pathian in tirh a fial hngai (Daan. 32:9-10). Tuini zumtu pawl khal Pathian ro cotu kan si ih tlunah kawhhran khal Jesuh thiisen ih leimi a si ruangah Khrih ta a si (Tirh. 20:28; Tit. 2:14; 1 Pit. 2:9). Curuangah Khristian cu Pathian mi (Efe. 1:1), Pathian ih minung (Efe. 1:14) a si.

A sile ziangruangah minung cu Pathian ta si a qul? Pathian ih duhnak a si ruangah a si lole Pathian hmuihmel keng ih sersiammi a si ruangah a si. Pathian in a duhnak vekin a minung pawl cu a hmang thei, a hmang ding tinak a si. Efesa 1:13 ah “...a dikmi thuthang cu nan theih tikah” timi hi cuih thudik, thutak hi rundamnak thu le thuthangqha a si. Curuangah Jesuh

Khrih zum a qul. Cuih hnu ah Pathian in thu a kam cia vekin Thlarau Thianghlim ih hmingsinnak co theih a si. Cumi cu mi hrekin thuthangqha sim a qul lo an ti ruangah Paul in a lehnak a si. Thuthangqha cu phuang ding, sim ding, zirh ding, cuihsin Thlarau ih hmingsinnak lak ding tiah a zirh hngai. Pathian cu cuih Thlarau thawngin zumtu pawl ih nun ah a nung ih a cangvai.

Efesa 1:13-14 ah thu pathum tarlangmi kan hmu thei. (a) Thukam, (b) hmingsinnak (c) ro co theinak dingah aamahkhan a si (*promise, seal and guarantee*). Thukam hlun san ah Profet pawl hmangin siseh, Khrih thawngin siseh Thlarau ka lo pe ding tiah Pathian in thu in tiam cia. Cumi cu Pentikos ni ah a pek. Cuhnu ah Thlarau hmingsinnak a khen. Hmingsinnak khen a si zo ruangah a neitu zo a si ti a fiang. Thutak/thudik sinak a langter. Cuih hmingsin khennak pawl hi a lenglam thu a si lo. Sunglam hmingsin khennak a si. Cule ro cotu sinak aamahkhan khal a si. Aamahkhan timi qongfang hi Grik qong in ‘*arrabon*’ ti a siih ‘hamcianak zunghruk’ kha sim duhmi a si. Pursum leilawnnak ih an hmang qheumi thilri duhmi a um tikah paisa zate’n pe hrih lo hmansehla sumpai mal lai ap awkcia vek hi a si deuh. Neta ah sumpai kimte’n a pek thei leh sal a si. Cuvekin zumtu hnenah Thlarau in pek cia ruangah rundamnak laksawng cu co tengteng ding ti a fiang. Pathian uknak ram ih a thawtzia tep cia theinak khal a pek a si.

Thunetnak

Pathian in amai’ hmuihmel kengih sersiammi minung pawl in duhdawt thluh. Kan zate’n amah hnenah thlengkim thluh sal dingah in duh. Zohman hloral ding in siang hrimhrim lo, timi hi

Neta ah Saul in David cu a ko ih mi 1000 uktu dinhmun ah a ret. David cu hruaitu qha a siih a mipi pawl qhatein a uk thei tiah 1 Samuel 18:13 sungah kan hmu thei. David cu ziang tinkim ah fimkhur in a um ih a hnenah Pathian a um (1 Sam. 18:14). Cutikah Saul in a qih sinsin. A taktak ahcun David in Saul hi a qih sawn dingmi a si. Saul cu siangpahrang a si vekin ralkap hmuahhmuah cu a kut sungah an um thluh. A rampi khal a kut sungah a um ko. Sikhalsehla David kha a qih sawn riangri.

Grik khuaruathiam Socrates cu a fimzet vekin a thinlung khal a thianghlim, a dingfel ngaingai. Alletyradis hi misual, mi qha lozet a si. Alletyradis cun Socrates a hmu tinte'n "ka lo hua tuk" a ti ih a daw ringring. Socrates in ziang ruangah cutin in daw ringring tiah a sut. Cutikah "mi dingfel ka hmu tinte'n ka qhat lonak ka hmu aw ringring ruangah a si' tiah a ti. Thil qha lo a tuahtu cun mi qha pawl an um men hmanah kan qih qheu a si cu.

2. Iksiknak thinlung in ral a suahti.

A hmaisah Saul in David cu a fanu upasawn Merab kha qhit ter a tum. A tumtahmi cu, "Saul ih ruahnak ahcun David cu amah ih thah qul loin Filistin pawl a donak ah an that leh pam ding," ti a si (1 Sam. 18:17). Hinah ah David ih a thinlung tangdor in a umzia fiangtein kan hmu thei. "Kei hi zoso ka si ih zo ih sungkhat ka si ruangah so siangpahrang ih maakpa ka si zik?" a ti aw (1 Sam. 18:18). Saul ih fanu a pahnihnak Mikhal in David a duh ti a thei tikah Saul in lungawizet in David thawn a qhit ter hngai (1 Sam. 18:25- 29).

David cu ral kut ah a thi thei lo tikah Saul cu a thinlung sungah a lungkim thei lo. Qingqang a tum tikah fei thawn khawh that

(22)

IKSIKNAK THINLUNG

"Ka duhdawtmi pawl, ziangtik khalah phulak tum hlah uh; Pathian thinhengnak sawn in cumi cu tuahseh. Zianghatile Ca Thianghlim sungah, 'Keimah in phu ka la ding; Keimah in ka leh-rul ding, tiah Bawipa in a ti,' tiah a um. Cule Ca Thianghlim in, 'Na ral a ril a rawng a sile rawl pe aw; a ti a haal a sile tidai pe aw; cutiiah na tuah a sile a lu-thlungah meiling na ret a si ding,' a ti. Qhat lonak in lo neh hlah seh; qhat lonak kha qhatnak in neh sawn aw" (Rom 12:19-21).

Siangpahrang Saul le David tei' thuhla ngankhummi 1 Samuel bung 17, 18 le 19 sungih thu pawl hi theihqhazetmi an si. Siar nuamzet khal an si fawn. Siangpahrang Saul hi Israel miphun pawlih siangpahrang hmaisabik a siih 1020 BC ihsin 1000 BC kiangkap tiang Israel ram a uk. Amai' uk caan laifang hi Filistin miphun pawl thawn atu le atu ral an do awk rero caan khal a si.

Nikhat ni ah Filistin mi lakih an micakbik Goliath an timi cu ral do dingah an thlah. Goliath cu a ruangrai a tumzet ih thacakzetmi a si. Goliath cun Israel mi pawl hnenah amah thawn ral do-aw dingah pakhat hnu pakhat a sawmngiar rero. Israel ralkap pawlin Goliath an hmu tikah an qih ih an khur thlurhthlo. 1 Samuel 17:4-8 sung kan siar a sile Goliath cu dong ruk le khap khat (pi kua le hrek hrawng) a sang ih qih a nungzetmi ralkap cakzet a si. Dar lukhuh a khummi le a hrukmi ralthuam pawl cu cuai sawmli le cuai ruk tluk a rit. A ke pawl cu darphaw in a tuam-aw thluh fawn. A kenmi feipi cu cuai nga leng lo a rit. Cuih Goliath cu zohman in an do ngam lo, an qih thluh. Sikhalsehla a thuanthu ah David timi tlangval note pakhat in lungto hlumte pakhat le lungherhden hmangin a neh timi thu hi nauhak lai ihsin kan theih ciomi a si ko. David in Goliath a neh tikah Filistin pawl cu an rinsanzetmi micakzet a um nawn lo. Curuangah an qih ih an tlanhlo thluh. Israel ralkap pawl khalin an dung ihsin an dawi ih an that theizat an that thluh hngai.

Cuticun ral nehin a tlungtu Israel ralkap pawl cu an mipi hmuahhmuah in nasazet in an hmuak. Mipi lakih hlasak authawng a simi "Saul cun a thawng a sawm in a that. David cun a thawng a za in a that" (1 Sam. 18:7) timi hi a lar nasa ko. Himi an aunak zawnte in buainak a rak suahpi. Mi pakhat uar deuhmi kan sunloih cu a qhazet. Asinain a dang pakhat sawn kha kan tuahmawh ahcun duh a um qheu lo. David uar tukih an aumi thu ruangah siangpahrang Saul ih thinlung sungah buainak nasazet in a suak a si cu! 1 Samuel 18:8 kan siar tikah, "David cu a thawng a za that ah an ruatih kei cu a thawng a sawm lawng that ah in ruat. David hrang ahcun siangpahrang ih hung can ding lawng a sam a si," tiah Saul in a ti. Cuih si thokin Saul ih thinlung sungah iksiknak nasa zet in a suak a si.

1. Iksiknak thinlung in mhat lonak thil lawng a suahpi.

Thungaithlak in kan sim a sile Saul in David hi "paral qha" tiah a hnenah ko in lawm ding a tlakzetmi a si. Lawm rori ding mi khal a si. Amah hrangah hminqhatnak laksawng a phunphun pekin sunloih dingmi a si. Sikhalsehla iksiknak thinlung sawn a suahpi tikah qhat lonak a phunphun a rung suakta pan lo maw.

Curuangah 1 Samuel 18:9 kan siar a sile "Curuangah Saul cun cuih ni ih thokin David cu a nahsiikta a si" tiah a um. Cuih iksiknak thinlung a suak ruangah minung tampi hrangah harsatnak tumpi a si. Cuih iksiknak thinlung ruangah leilung seemtir ihsin thokin tuini tiang mi tampi siatnak le harsatnak a tong ter. Seemtirnak 4:8 sungah, "Cule Kain in a naupa Abel hnenah, 'Hramlak ah feh uhsi', tiah a ti. Hramlak an thlen tikah Kain in Abel cu a zon ih a thah" tiah kan hmu. Kain in a naupa Abel a iksik ruangah a that a si hi. Luka 15:28 kan siar tikah 'fapa tlan hlo' thuhla sungih a upasawn cu a naupa parah iksiknak thinlung a neih ruangah a pai' timtuahmi zaanriah einak puai ah a ei ve lo lawng si loin innsung hman a lut duh lo, timi thu kan hmu thei.

Saul ih thinlung sungah iksiknak a khat deuhdeuh tikah a thin khal a heng deuhdeuh. Cule David cu qingqang tum dingah a fial. David qingqang tummi cu a ngainuamzet, mi thinlung a hnem thei zet. Asinain Saul hrangah cun thinhennak le qhat lonak thinlung a karhzai ter sinsin ruangah fei thawn vei hnih tiang David kha rin lo laifangah a khawh that. David cu a zuan a rang zet ruangah thihnak ihsin a luat ngah fangfang a si cu. Cumi cu Saul in David a iksik tuk ruangah a cangmi a si.

(23)

KAN RAM DAMNAK DING HRANGAH

“Ka hmin in kawhmi ka minung pawl in ka hnenah lungsiir in thla an cam ih ka mithmai an hawl ih an thil qha lo tuahnak ihsin an kirsal a si ahcun van in an thlacamnak ka thei dingih an sualnak ka ngaithiam ding ih an ram cu ka damter ding” (2 Sansiarnak 7:14).

Tulai kan leitlun dinhmun kan zoh tikah a him nawn lo. Duh a um lozet. Ral awknak a tam. Ram pakhat le pakhat, mipun pakhat le pakhat do-awk le to-awknak hlir in a khat. Hmun tinkim ah kan theih dah lomi thil a phunphun a cang. Atu le atu ling a hnin. Harsatnak a phunphun in a khat ti cu kan theih cio mi a si. Kan theih dah lomi natnak a phunphun a suak vivo. Biaknak lam thu khalah Pathian thu kan duhzet vek a bang na'n a hmin men ih zumtu kan tam vivo. Zirhsualnak khal a tam deuhdeuh. Pathian thutak hnakin qongthiam, simthiam zet pawlih qongkam nal zutzo ih an sim, an phungmi thuphan le

dingin a tum lala (1 Sam. 19:1-9). Asinain David cu a tlan ih a luat ngah ta. Saul in David thah dingin thu a pek a si timi thu Mikhal in a theih tikah David zamrang ih tlan thei dingah a bawm (1 Sam. 19:11).

Saul in a ralkap pawl thawn David that dingah hramlak ah a hawl. Hi caan khalah David ih thinlung a qhatzia kan hmu. 1 Samuel 24:1-6 kan siar tikah David in En-gedi ramcar ah Saul a that thei ko nain a korfualpi zimte lawng tan in a kirsal. Pathian ih hriak thihmi siangpahrang ih korfualpi zimte ka tan ngah tiah a thin a nuam lo nasa. Cutin Saul in David thah dingin a tawlrel rero mi pawl hi iksiknak thinlung ihsin ral a suahter ruangah a si.

Culawng si loin 1 Samuel 26:1-12 sung kan siar tikah David in Saul thah theinak caan a ngah. Abishai in keimah in ka that ko pei, tiah a dil na'n David in a siang lo. Cuticun a feipi le tithawl lawng an laksak. David cun a nunnak siatsuat ding tiangin ral ih a tuah rero tu hman kha a lehrul ve lo thu fiangte'n kan hmu thei a si.

David in cutin caan qha a ngah rero ko nain a siangpahrang Saul cu zianghman tuahmawh lo tein a ret ringring. Hitin zianghman a lehrul sal lotu David kha thah dingin a tum rero mi hi Saul ih thinlung sungih a ummi iksiknak ih rahsuhmi a si. Cuih iksiknak thinlung in David cu a ral ah a cang ter a si.

3. Iksiknak thawn ral a tuahtu Saul cu sunnak thawn a thi ta. Saul ih nunnak neta lam kan zoh tikah iksiknak thinlung ihsin hram a thokmi huatnak, mi that duhnak le thinhennak pawl in mi-aa dinhmun ah a thlenter. Cutiuh thinlung qha lo a neih ruangah

Pathian khalin a umpi nawn lo. Curuangah kutqial zohthiam le Pol pawl a ko ih a tuah dingmi pawl sut qul dinhmun ah a thleng. Filistin ralkap pawl thawn an ton awk tikah a qih ngaingai. Pathian hnenah bomnak a dil nain Pathian in thu a let hrimhrim lo tiah kan hmu thei (1 Sam. 28:6, 15). Iksiknak thinlung thawn a nungtu Saul cu a nun sung hmuahhmuah a nom aw thei dah nawn lo. Cuticun ral donak ah a sungih a netnak ah amah le amah a that aw ih a thi ta (1 Sam. 31:4). Iksiknak thinlung a neih ruangah a thi tiang a nun a nuam dah lo ih a hna khal a ngam dah kel lo.

Thunetnak

Kan Baibal sungah, “Ka duhdawtmi pawl, ziangtik khalah phulak tum hlah uh; Pathian thinhengnak sawn in cumi cu tuahseh. Zianghatile Ca Thianghlim sungah, ‘Keimah in phu ka la ding; Keimah in ka lehrul ding, tiah Bawipa in a ti,’ tiah a um. Cule Ca Thianghlim in, ‘Na ral a ril a rawng a sile rawl pe aw; a ti a haal a sile tidai pe aw; cutiuh na tuah a sile a lu-thlungah meiling na ret a si ding,’ a ti. Qhat lonak in lo neh hlah seh; qhat lonak kha qhatnak in neh sawn aw” tiah kan hmu thei (Rom 12:19-21).

A tlunih Saul le David thuhla kan theihmi sungin thlarau lam thu ah a tanglam bangun thu pathum kan zir thei a si.

1. Iksiknak thinlung hi a thok pek ihsin kan hloh ter thei lo ruangih a nun sungah qihnak, ral suahpinak le qhat lonak a phunphun thawn a caan a hmangtu Saul ih nun zohqhim in kan zir dingmi cu iksiknak thinlung fate kan nei a sile kan nei pek

ihsin ngaithiamnak thinlung thawn kan hloh ter a qul. Cu lo ahcun kan thinlung sungah qhat lonak in a bet vivo ding.

2. Midang siatsuah dingin a phunphun tawlrel in kan cangvai rero pang khalle a netnak ah kan hrangah sunralnak a thleng thei a si.

3. Ral cu ral ah ret loin thinlung qha nei in rualpi ah a ret theitu David kha zohqhim in Khristian nun diktak ah kan nung thei ding hi a thupi zet.

Cubang minung pawl hnenah Pathian ih umpinak a hleice in a lang thei. Midang in kan parah qhat lonak le iksiknak thawn in siatsuah khal le kanmah in lehrul a qul lo. Bawipa in, “Keimah in ka lehrul ding” a ti. Tangdor nun le thinlung qha neih ruangah David cu Pathian ih khaisannak a co vivo. Culawng si loin David ih tefasin sung ihsin Messiah suah ding tiangin Pathian in thluasuah a pek a si.

Duhdawt ngaithiamnak cu hmual a nei. A netnak ah huatnak tlunah a neh thei a si.

PCU, Manila, Philippines.

August 17, 2013|Saturday|23:55hrs.

5. An ram cu ka damter sal ding.

Himi qongkam hi a thupizet ih a thukzetmi a si fawm. Pathian cu lei le van le ziangkim sersiamtu a si ti cu kan theih ciomi a si. Pathian in a sersiammi pawl pakhat hnu pakhat a zoh tikah a qha a tiih a lungkim zetmi a si (Seem. 1). Jeim khalin, "A qhami le a famkimmi laksawng hmuahhmuah cu vancung ihsin a rami an si. Vancung tleunak a tuahtu Pathian hnen ihsin a rami an si", tiah a ti (Jeim 1:17). Sikhalsehla minung ih kan duhhamnak le qhat lonak ruangah kan ram hi a siat qheh thlang. Hosea cabu sungah, "Maw Israel, a simmi hi ngai hnik: 'Hiram sungah hin duhdawtnak a um lo ih rintlak sinak khal a um lo. Minung pawl in an Pathian ah in ruat lo. Mi an camsiat, thuphan an per, mi an that, ruk an ru, nupi le pasal pawl in midang an ngai san. Thiisen luannak a karh vivo ih mi thahnak pakhat hnu pakhat a um. Curuangah hi ram cu a caar dingih ram sungih nunnak a neimi hmuahhmuah an cau qheh ding. Ramsa le vate hmuahhmuah le nga hman an thi qheh ding,' a ti" tiah kan hmu (Hosea 4:1-3).

Cuti ih a siat zomi kan ram cu a qhat theisalnak dingah Solomon in thla a cam. Cutikah Bawipa cu Solomon hnenah a langih, "Ka hmin in kawhmi ka minung pawl in ka hnenah lungsiir in thla an cam ih ka mithmai an hawl ih an thil qha lo tuahnak ihsin an kirsal a si ahcun van in an thlacamnak ka thei dingih an sualnak ka ngaithiam ding ih an ram cu ka damter ding," a ti a si (2 Sansiarnak 7:14).

Thunetnak

Duhdawtmi zumtu u le nau pawl, tuni ah a siat cuahco mi kan ram tungding sal dingah le a dam sal theinak dingah zumtu kan zatein quanvo tumpi kan nei. Pathian thu hi ziang siar lo in, leitlun duhnak le hiarnak ah kan caan mha pawl kan hman liam

phuahcop thu pawl kan uar sawn thlang. Kan khawm ding caan khalah Pathian thu hnakin Korea movie pawl nih in thlem ih khawm theinawn loin kan umlan vivo. Mipa le mipa, nunau le nunau qhit awknak tiang a pung vivo. Online le groupmail pawl khalah Pathian thutak hnakin leitlun khawvel thu ah kan buaipei paih sawn. Pathian thu a ngan ringring pawl cu mi bang lo vek an si vivo. Kan dinhmun kan zoh tikah Noah san ih thil cang bangin kan um vivo ti hi el theih loin a fiang nasa.

Tuisun kan dinhmun hi Pathian thu in siseh, kan leilung sinak le thilcangmi pawl in siseh qihnungza dinhmun ah kan thleng vivo ti a fiangzet a si. Curuangah kan leilungpi a dam nawn lo timi hi thei cio in Bawipa Pathian hnenah napi'n thlacam kan qul a si (2 San. 7:14).

Kan caanghril 2 Sansiarnak 7:14 kan zoh a sile kan leilungpi a dam nawn lo ruangih Solomon ih thlacammi kan hmu. Cuih thlacammi parah Pathian ih a simmi thu pali tuah dingah a dilmi le tuahsak dingih thu a kammi khal kan hmu thei a si.

1. Lungsiir Tangdornak nei ding

Mi zovek khal tangdor ih nung thei ding hi kan harsa zet. Thiamnak, theihnak, lennak le sinak pawl kan neih tikah cuih kan sinak pawl parah kan uar aw qheu. Biaknak lam ih kan lut deuhdeuh, Pathian thu kan thei deuhdeuh tikah kan puarthau deuhdeuh a bang. Hlanlai kan pipu pawl cu Pathian thu an theihmi a malzet na'n an theihmi vekin an nunpi. Tusan zumtu pawl cu kan theihmi tamtuk zona'n khat lam hna in a lut ih khat lam hna in a suak thluh sal. Kan thinlung sungah a tuhlut thei lo. Luka 18:9-14 sung kan siar a sile Farasi le Siahkhongpa ih thlacamnak thu kan hmu. Farasi pa cu amah le amah Pathian

mi tiah a ruat aw ih a puarthau zet. Siahhong pa cu a tuahmi pawl a thei aw tikah a sualnak a hmu aw ih Pathian hmaiah thinnau le lungsiir le tangdor in a um. A netah ah Jesuh Khrih in hi te pahnih thlacamnak thu thawn peh aw in, "Fiangtein ka lo sim: Farasi mi pa si loin siahhongtu pa sawn kha inn ih a tlun tikah Pathian hmaiah thu ding cotu a si. Ziangatile zokhal amah le amah a khaisang awtu cu namthlak a si ding ih tangdortu cu khaisan a si ding," tiah a ti" (Luk. 18:14). Piter khalin tangdornak ih a thupitzia hiti 'n a sim ve: "Nan zate'n tangdornak thawn thuam aw uhla pakhat le pakhat bawm aw uh. Ziangatile Ca Thianghlim in, 'Mi hngal pawl cu Pathian in a dodal ih tangdormi cu mithmai qha a pek a si,' tiah a ti. Curuangah a cakmi Pathian ih kut hnuai ah tangdorte in um uhla amah in caan a kim tikah a lo khaisang leh ding." (1 Pit. 5:5-6).

2. Pathian mithmai hawl ding

Pathian mithmai hawl ti tikah amah Pathian rori a hmel kan hmu thei lo ding. Hinah sim duh sawnmi cu Pathian ih duhnak kan hawl cio ding kha a si. A sile Pathian duhnak cu ziangtin kan hawl ding? Bawi Jesuh cun Matthai sungah hiti 'n fiangtein in sim: "Cuhnakin Pathian Uknak le a felnak hawl hmaisaw sawn uhla thil dang hmuahhmuah cu a lo pebeet ding a si" (Mat. 6:33). Pathian duhnak cu Baibal ca sungah famkim in a um thluh a si. Pathian thu sungah kan um ih Baibal ca ih in zirhmi bangin nitin Baibal siar, thlacamnak nei in kan kiangkap ih ummi kan innhnen pawl kan duhdawt ding. Kan zate'n Pathian hmuihmel keng ih sersiammi kan si timi cingkeng cio in kan minungpi pawl ih siatnak tuah sawn loin qhatnak hrangah a tuahtu kan si cio ding hi a thupi ngaingai. Cuticun Pathian mithmai kan hmu ngah thei ding a si.

3. Thlacam ding

Zumtu le thlacamnak cu qhen theih lomi a si. Thlacam thu cu kan nun ih kan hman ciomi a si ruangah tampi ka sim bet nawn lo ding. Hinah hmun ih thlacam ding thu thawn peh awin a simmi cu thlacam menmen kha si loin Bawipa hmaiah lungsiir in thlacam ding kha a si. Bawi Jesuh hmin in thinlung tak le lungsiir in kan ram damnak ding hrangah thla kan cam ahcun Pathian in a kim ter tengteng ding. Jesuh Khrih in, "Cuih ni a thlen tikah cun zianghman in sut nawn lo ding. Thungai in ka lo sim: ka hmin in nan dilmi hmuahhmuah cu ka Pa in a lo pe ding. Atu tiangah ka hmin in zianghman nan dil dah lo. Dil uh nan ngah ding; cuticun nan lungawinak cu a kim ding" (Joh. 16:23-24) tiah a simmi kan hmu thei.

4. Thil mha lo tuahnak ihsin kirsal ding

Minung hi thil qha tuah hnakin thil qha lo tuah hi kan duh deuh qheu. Mi mha mi famkim ah kan ruat aw thluh na'n kan famkim lonak thu hi Baibal sungah fiangte'n in sim. "Ca Thianghlim in: 'A dingmi zohman an um lo, A fimmi pakhat hman an um lo, Pathian biatu khal an um lo. An zatein Pathian hnen ihsin an pial thluh ih, zinpeng an zawh qheh zo. Zohman thildik a tuahtu an um lo. Pakhatte hman an um lo. An qongkam cu thihpi tlakmi bumnak hliir a si; An lei ihsin qihnungza thuphan pernak a suak; An hmur ihsin thihsii, rul tur bangtuk a suak. An qong cu mi camsiatnak hliir in a khat" timi kan hmu (Rom 3:10-14). Ziang a va si khalle kan tuah palhmi kan theih ahcun kirsal thiam ding hi a thupi. Kan kirsalnak ding lamzin khal Bawi Jesuh in in onsak cia zo. Bawi Jesuh in, "Keimah cu lamzin le thutak le nunnak ka si. Keimah hnenin siar lo zohman ka Pa hnenah an thleng thei lo" a ti (Joh. 14:6).

thei. Minung kan siih kan famkim thei lo. Vei tampi kan nunnak ah leitlun sualnak tampi kan tuah qheu ih sualnak sungah kan tlangleng. Cuticun Bawipa thawn hlat awk caan tampi kan nei qheu. Sikhalsehla Bawipa Pathian cun Amai' hmuihmel le pianhmang kengih sersiammi kan si ruangah hloral tamen ding cu in siang hrimhrim lo. A hnen kirsal dingah in hngak rinring lai. Ngaidamnak sangka kauzet in ong sak ringring lai. Minung cun ngaithiam thei lomi kan nei qheu na'n Pathian cu ngaithiam thei lomi a nei lo; kan sualnak zate'n in ngaithiam thluh theitu a si. Amah cu mi zaangfahtu a si, tiah Isaiah cun a sim.

Curuangah misual kan si khalle Pathian in caan qha sunglawi in pek. Amah kan hawl theinak dingah le tong thei dingah caan qha in pek hrih. Kan thinlung duhnak taktak thawn kan hawl ding hi a qul zetmi a si. Baibal sungah, "Cutawk ahcun Bawipa nan Pathian cu nan hawl dingih nan thin le nan lung taktein nan hawl ahcun Amah cu nan tong ding," tiah kan hmu thei (Daan Peksalnak 4:29). Israel pawlih nunnak kan zoh tikah sualnak a phunphun le anmai' duhnak tampi ruangah Bawipa thawn a hlat aw ringring qheunak a si. Asinain cuih sualnak ihsin Bawipa hnenah an kirsal tikah Bawipa in a ngaithiam ih a cohlang ringring. Curuangah kan sualnak ziangtluk in tam khal hai sehla Bawipa cu ton theih a si lai ruangah kan sinak, kan umnak hmun ihsin Amah kan hawl cio ding hi a thupizetmi a si (Isa. 55:6-7). Pathian thudik, thutak tampi theih ding le siar ding a um laiah ziang siar loin um pang hlah uhsi. Pathian thu simtu le a ngantu an um nawn lo tikah a poi tuk aw, tiah kan aihram leh pang ding. Cuih caan ahcun zianghman a um nawn lo ding tiah Baibal ih sim cia mi kha mang ringring kan qul.

thluh ahcun a poi nasa ding. Caan qha kan neihmi pawl hi pamhmai a um tuk ruangah man neizet ih hmang thiam ding kan qul. Kan ram damnak ding hrangah kan nunnak rem aw in, kan thinlung put daan pawl remqhat sal in, Bawipai' remruat vekin a mihman kan si theinak dingah kan nun kan hlan awk a qul. Kan ap awk a qul. Thinlungtak in kan sinak hmuah phorh thluh in Pathian hmaiah kan pankir sal a qul. Cutin cu Pathian ih ngaithiamnak kan co dingih kan ram a dam sal ding. Kan duh lozetmi biaknak dang, sakhua dang khal kan ram sungah a lut thei lo ding. Pathian lawng rinsan in kan umnak hmun cio ihsin qangrual cio ding kan qul. Duhsaknak tumpi thawn thazang lakin kan qangrual a qul.

Kan ram damnak dingah Pathian in a thu humhim in thluasuah in pe cio hram seh! Amen.

PCU, Manila, Philippines.
August 31, 2013|Saturday|23:40hrs.

(24)

PATHIAN THU IH PAAMNAK

“Ton a theihlai ah Bawipa cu hawl uh. A nai lai ah Amah ko uh. Miqha lo in an ziaza tlansan in an ruah daan thleng hai seh. Bawipa kan Pathian hnenah kir hai sehla, a ngaidam lohli ding. Amah cu mi zaangfahu a si” (Isaiah 55:6-7).

“Hi ram sungih paam ka tlunter ding ni a ra thleng cing ding. Mipi pawl cu an ril a rawng ding na’n rawl duh rilrawn a si lo ding; an ti a haal ding na’n tidai duh tihaal a si lo ding. Bawipa ih qongkam theih duh rilrawng le tihaal an si ding. Cungungbik Bawipa keimah in ka sim zo a si. Mi pawl cu saklam in thlanglam ah, nisuahnak in nitlaknak ah an vakvai ding. Khuazakip ah Pathian ih qongkam an hawl ding na’n an hmu lo ding. Cuih ni ahcun fala le tlangval harhdamzet pawl hman tihaal in an bah an ril ding.” (Amos 8:11-13).

Thuthoknak

Baibal caanghril Isaiah 55:6-7 kan zoh tikah ton a theihlai ah Bawipa hawl a qulzia in simmi kan hmu thei. Himi thu in a langtermi cu Bawipa hi kan hawl rero ding na’n, kan tong thei nawn lo caan a um leh ding ti a langter a si. Cumi thu cu Profet Amos ih sim ciami sungah kan hmu thei (Amos 8:11-13). Tuihsun kan sinak le thilcangmi pawl kan zoh tikah Bawipai’ ni le caan a nai zia hi kan hmu thei. Tulai kan leilungpi hmun tinkim ih thilcang pawl kan zoh tikah Bawi Jesuh ih a simmi thu pawl hi a kim vivo thlang ti hi a fiang ngaingai (Mat. 24:4-14; Mar. 13:3-13; Luk. 21:7-19). Baibal ih a simmi pawl el tum khal sehla a famkim rero ti cu el theih a si lozia a lang vivo.

Curuangah ton theih in a um lai ah Bawipa cun kan hawl a qul. Ton a theih laiah kan nunnak in Bawipa cu kan tong taktak zo maw? Atu hi zaangfahnak caan a si lai ruangah Pathian ih zaangfahnak tumpi kan co hrih. Pathian thu hi sim le phuangtu a um laiah zianghman kan siar duh lo ih kan um huahhi men ahcun Pathian thu ton theih lo caan, ngai ding um nawn lo caan a um leh ding timi hi kan theih cia sehla a qha ding. Ton a theih lo caan a thlen ni ah Bawipa cu kan hawl, kan ko rero khal le man a nei leh nawn lo ding. A tu hi Bawipa ton theinak caan qha duhumzet kan neih lai fang a si, ti hi hngilh hlah uhsi.

1. Ton a theih laiah Bawipa kan hawl ding (Isaiah 55:6-7)

Pathian in Amai’ hmuihmel kengin minung in sersiam. Asinain cuih minung cun Pathian duh lomi sualnak kan tuah. Curuangah Pathian thawn qhen awknak a suak tiah Seemtirnak 3 sungah kan hmu. Isaiah 59:12 sung kan zoh a sile kan sualnak a tam tuk ruangah cuih kan sualnak in in mawhthluknak thu kan hmu

dingih cuh caan ahcun siirman a um nawn lo ding. Pathian thu ih paamnak a tlun hlanah Patian thu theih ding a um ih, siar ding a um laiah le ton theih a si laiah Amah hawlto kan si cio ding hi a thupizetmi a si. Pathian in caan qha in pekmi hi man nei zetin a hmang thiamtu kan si cio ding a thupi.

PCU, Manila, Philippines.
September 7, 2013|Saturday|1:40pm.

2. Pathian kan hnenah a um (Isa. 7:14; Mat. 1:23).

Hlanlai Israel mi pawl cun Pathian hi Israel ram lawngah a um tiah an ruat. Jerusalem biakinnpi sung lawngah Pathian a um a si, tiah zumnak an nei: “Na umnak Zion Tlang cu ciing ringring hram aw” an ti (Saam 74:2). Curuangah ramdang, hmundang an thlen tikah Pathian in in tansan zo a si, tiah an ti qheu. “Babilon tiva kap ah kan to ih kan qap. Cutawkah kan qap, Zion kan ngai caan ahcun,” tiah Jerusalem cuan phahin Saam hla tiang an sakmi kan hmu (Saam 137:1). Daniel khal nikhat veithum thla a cam tikah Jerusalem lam hoi in thla a cam qheu (Daniel 6:10). Himi pawl kan zoh tikah Pathian kan hnenah a umzia an thei ngah lo ti a fiang nasa.

Gnostic timi zirhnak sual phunkhat pawl ih thuzirhnak khalah Pathian cu hmun hlapi ah a um. Ziangahtile a thianghlimmi Pathian cu a borhhlawhmi minung hnenah a um thei lo. A thianghlimmi le a borhhlawhmi cu hmunkhat ah a um thei lo a si, tiah an ruat. Cuih an ruahnak cu mipi hnenah an zirh qheu. Sikhalsehla Baibal Thianghlim in fiangzetih in simmi cu Pathian kan hnenah a um (Immanuel), ti hi a si (Isa. 7:14; Mat. 1:21). Saam cangantu khalin, “Bawipa cu ka hnenah a um; zianghman ka qih lo ding” a ti (Saam 118:6).

Curuangah tuini zumtu diktak pawl cun Pathian kan hnenah, kan nun sungah a um taktak a si, timi hi kan thei cio. Kan nunnak khalin kan tep cio. Pathian cu kan hnenah a um ruangah Amah ton ding a har lo. A hrangah kan thinlung sangka kan ong le ong lo thu lawng a si. Cutin a sile kan hnenah a um ringringtu Pathian cu tong loin maw kan um? Innsang pakhat sung um ringring cingin tong aw lo ih kan um ahcun kan innsang ih

pehzom awknak ah sambaumi a nei ti a lang ter. Cuvekin Pathian kan hnenah a um timi thei cing in amah kan tong ngah lo ahcun Pathian thawn kan pehzom awknak ah sammi a nei tinak a si. Kan pehzom awknak kha qhate'n kan cekfel sal a qul. Pathian cu hmun tinkim ah hmakhatte sungah a um a si timi hi thei ringring uhsi. Cule theih men lawng si loin Pathian thawn pehzomnak cat lo ding in qhangharh ringring uhsi.

3. Pathian thu ih paamnak (Amos 8:11-13)

Pathian thu hi kan ke hrangah mei-inn a siih kan lamzin hrangah tleunak a si, tiah Saam cangantu in a simmi kha hngilh men hlah uhsi (Saam 119:105). Zumtu pawl kan nunnak ah Pathian thu tel loin kan nung pang ding hi qih a nungtukmi a si. Pathian thu cu kan nun in hruaitu a si. Nunnak lamzin dik kan zawh theinak dingah in zirh, in simtu a si. Cuih Pathian thutak cu kan hrangah sim le phuang in, ngankhum in a um lai. Cumi cu ziangsiar loin kan um san men ding maw?

Profet Amos ih simmi kan siar tikah Pathian in kan ram sungah paam a tlunter ding ni a ra thleng cing ding, ti a si. Cuih thu cu zumtu diktak hrangah cun raphlakza ngaingai a si. Mi hrekkhat in cuvek cu a cang thei lo tiin tla kan ruat men thei. Minung ih qongkam men sisehla zum dingah a har thei men ding. Sikhalsehla himi Pathian thu ih paam ding thu hi Amai' thawkhummi Baibal sungih ngankhummi Pathian qongkam a si, ti hi hngilh hlah uhsi. Cuih paam a tlunter dingmi khal hi a mak zet. Rilrawng paamnak a si lo ding. Ti in ding um lomi tihaal paamnak khal a si fawn lo ding. Cuih paam cu Pathian ih qongkam theih duh rilrawng le tihaal an si ding, tiah Baibal in a sim (Amos 8:12). Cuih paam a tlun tikah Pathian thu ngai duhah

mi pawl cu saklam in thlanglam ah, nisuahnak in nitlaknak ah an vakvai ding. Khuazakip ah Pathian ih qongkam an hawl ding na'n an hmu lo ding. Cuih ni ahcun fala le tlangval harhdamzet pawl hman tihaal in an bah an ril ding" tiah Baibal in fiangte'n in sim (Amos 8:11-13). Himi thu kan theih mi parah ziang siar loin kan umsan men hrih ding maw?

Curuanghai duhdawtmi zumtu u le nau, tuini ah Pathian thu ngai ding kan neih hi Pathian kan thangqhat ding a si. Pathian thu siar ding kan neih hi lungawi ding kan si. Pathian qongkam theih duh paam a tlun taktak ahcun rilrawng le tihaal paam hnakin a besia sawn ding. Rilrawng le tihaal paam a tlun tikah ziangtluk a harsa ti cu Baibal sungah siseh, kan kiangkap ih kan theih, kan hmuhmi in siseh ka theifiang cio ko ding.

Thunetnak

Duhdawtmi zumtu u le nau pawl, tuini ah nang le kei hrangah Bawpa thawn tong-aw thei ding in caan qha duh umzet kan nei hrih. Bawpa thawn hlatnak hmun ah kan um pang ahcun atu hi Amah kan hawl ding caan cu a si. Ton theih laiah Bawpa cu hawl cio uhsi. Kan biakmi a nung Pathian cu ton theih ding in kan hnenah a um ringring lai a si. Pathian thu thei dingah simphuangu tu an um lai ah thinlung takte'n ngai duhnak thinlung thawn ngai cio uhsi. Pathian thu le hla qhaqha siar ding a um laiah zaangzel loin duhnak thinlung taktak thawn siar uhsi. Hebru cangantu cun, "Ziangahtile Pathian a pantu in Pathian a um, ti le amah a hawl tu hnenah hawlman laksawng a pe ti an zum a qul a si" (Heb. 11:6) a ti. Kan Pathian cun amah a hawl tu pawl a cohlang lawng si loin hawlman laksawng khal a pek theitu a si. Cutin a si lo ahcun ton theih lo caan a thleng lai

4. Thlarau lam pitling pawlih nun daan ding

Filipi kawhhran sungah Khristian kan si ahcun daan thukham thlun a qul nawn lo, Amai' zaangfahnak in rundam kan si thluh zo tiah ol tukin a ruatmi kan um. Cubang ruattu pawl cu Paul in, "thinlung put daan dang nei pawl" tiah a ti hngai. Ziangvek kan tuah khalle Pathian ih duhdawt zaangfahnak cu a tum tuk lawmmam ruangah in rundam ko ding. Minung in kan va zuam rero ih kan qan rero ding khal a qul lo, tiah an ruat ih nuncan ziaza lam ah a siatsuah awtu mi tampi an um. Thukham thlunnak in Pathian ih dingfelnak ah kan thlengban thei lo ih hnawmhne vek fang kan si tiah zirhsualnak in zinpeng ah an fehpi. Curuangah Paul in a tahqhimmi pakhat cu Khristian nunnak cu lekpannak ah a zuam reromi bangtuk kan si ti hi a si. Nehnak a ngah theinak dingah a phunphun in zuam a qul. Jesuh Khrih a thei ih a zuammi pawl cun midang pawlih zohqhim tlak si dingin an nung. An simmi an qongkam ah, an nuntu daan le an ziaza ah a qhabik in an nung. Zumnak cu tuahnakin a lang lo ahcun zumnak famkim a si lo. Jeim cun, "Cutu a si ruangah ruangpum cu thlarau lo cun a thih bangtuk in zumnak khal tuahnak lo cun a thi ve a si," a ti (Jeim 2:26). Curuangah Paul in, "Thlarau lamih pitling kannih pawl kan zatein hi bangtuk thinlung nei ciar ding kan si," tiah Filipi kawhhran kha a zirh hngainak a si.

Tlangkawmna

Zumtu u le nau pawl, mi zovek khal kan nuntu khawsaknak pitling in qhangso vivo theinak dingah to men in a ngah lo. Kan qhansonak le qhanlen pitling theinak ding hrangah kanmah rori in kan zuam a qul. Qhangso in qhanlen pitling thei dingah hmuitinmi nei in hmailam ah nor in zuam vivo kan qul a si.

(25)

HMUITINMI LAM PANIN

"Curuangah hmuitinmi lamah zuam man ngah dingin dingtein ka tlan. Cuih zuam man cu Pathian in Khrih Jesuh sung ihsin kumkhua nung dingah in run kawhna kha a si" (Filipi 3:14)

Minung zovek khal nu pumsung in kan suah ihsin hmai lam ah kan nor vivo, kan qhanglian vivo a si. Leitlun kan nunnak a cem hnu khalah hmai nor in feh vivo lai dingmi kan si. Mi zovek khal dunglet hoi in a tikcu caan a hmanqirsal ti hi a um thei lomi a si. A um dah kel fawn lo. A hleice in zumtu kan nunnak ah rundamnak kan congah zo hnu ah pitlin lam panin hmai nor vivo dingmi kan si. Piangthar pek dinhmun ah kan cawlta ringring dah lo. Kan thlennak hmun ah dingin cawl men dingmi khal kan si lo. Hmuitinmi nei in hmailam ih kan nor vivo ding a qulzia Paul in Filipi kawhhran hmangin in simmi pawl thawn thazaang lak cio uhsi.

1. Jesuh Khrih ih retsakmi zuam man co dingah

Paul in Pathian hmaiah a tlingmi, a famkimmi kan um lo ti hi fiangzetin a thei. Jesuh Khrih cu ka Bawipa le i rundamtu a si tiah a zumih a nunnak zate a pek ruangah thawng tiang a tlami a si nain ka famkim zo tiah a ruat aw cuang lo. Amah a neitu cu Jesuh Khrih a si zo ruangah cuh tlinnak lamah a si thei tawk suahin zuam man co dingah ka nor rero a si, a ti (Fil. 3:12). Minung sinak ih kan famkim thei lozia cu Rom 7:18-19 ah fiangzetin a simmi kan hmu thei. Hi zawn ih a hmanmi "famkim" timi qongfang hi Grik qong in "*teleios*" an siih a sullam cu "nutling, patling dinhmun ah thleng thei" tinak a si. Cun soisel ding a um lomi, thinlung ruahnak lam khalah upa lungfim pitling dinhmun a neimi, zumnak lam khalah rinsak a tlakmi kha sim duhmi a si. Paul tei' san laiah pitling an ti bikmi pawl cu a zumnak ruangah *martyr* in thihnak a tuar ngamtu pawl an si qheu. An zumnak ruangih an thihni khi an pitling ni a si, an ti. Cumi cu Jesuh Khrih ih retmi zuam man co dingah a si.

2. Hmailam ih a ummi kha ban dingah dawhnak

Paul cu Damascas fehnak lamzin parah Jesuh Khrih in a kaih tikah a kaihna san a um. Jesuh Khrih nih a kawh tikah amai' lam qangtu dingah a duh. Gentail pawl hnenah thuthangqha phuangtu ah a hriil. Jesuh Khrih kha fiangtein a tong tikah a nunnak cu Khrih a si ti kha a theifiang aw ih a sinak zate'n a pek aw. A famkim zo tiah ruat aw loin Bawipai' hnaquan hrangah hmailam ah nor in a feh vivo. Pathian ih fehternak lamah a feh ih a net tiangin feh vivo dingah tumtahnak a nei. A liamcia dunglam ih a nunhlun a fehsan zomi pawl kha a ruat nawn lo. Hlanah Judah biaknak upa a rak sinak, a hmin thannak, a zuamnak, a cahnak pawl kha zianghman ah a siar nawn lo.

Jesuh Khrih duhnak lawng kha thupibik ah a ruat. Zumtlak Khrih ih salqha, pitlin dinhmun ah dingin a nung. Kannih zumtu pawl khal Jesuh Khrih in in kawh cio tikah hmailam ah ral qhazet in feh ih nor vivo ding hi kan hnaquan tumbik a si. Pathian in in kawhnak san kha famkim ter thei ding hi kan hnaquan tumpi a si. Kan hmailam ih a ummi Bawipai' in timtuah sak cia mi kha banthei dingah kan dawh rero ding a qul.

3. Hmuitinmi lam panin tlannak

Paul in tlanzuam awknak ih a tlantu bangtukin Khristian nunnak kha mithlam ah cuang dingin a sim. Tlanzuamnak ah a teltu pa/nu cu a hmuitinmi lam pan in a tlan qul a si. Hmuitinmi thleng theitu lakah a nehtu cu laksawng pek a si qheu. Curuangah laksawng ngah thei dingah tlan a zuammi poh in an hmuitin cio a si. Cubangtuk in Khristian kan nunnak hi hmuitin lamah a tlan rero mi kan si. Dunglam a liamcia thil pawl ruat nawn loin, thinlung tenau lo tein Bawi Khrih kha zohin kan feh ding a qul a si. Grik ram sungah lehpah zuamnak a phunphun a um ih cuh zuamnak ih a teltu pawlih nuntu daan zuk kha Khristian nunnak ah a bunsak hngai. Hmuitinnak a thlengtheitu cun a hrangih retsakmi laksawng an ngah bangtukin Bawi Khrih zumnak sungah a net tiang a tlan theitu pawl cu kumkhua nunhnak le lawm man suilukhuh kha an ngah ding a si. Bawi Jesuh Khrih in, "Sikhalsehla a netnak tiang a dingnget theitu cu rundam a si ding," a ti. (Mat. 24:13). Hebru cangantu khalin, "Thihnak tuar ding a si hmanah ka hrangah rinsan tlak in um uhla nan neh man ah nunnak suilukhuh ka lo pe ding," a ti ve (Thuphuan 2:10). Curuangah hmuitinmi lamah zuam man ngah dingin dingtein kan tlan vivo ding hi a thupi ngaingai.

tuar theinak thazang in pe. Mah le mah kan el-awk a qul. A duhnak bangin kan ap awk a qul.

1 Piter 1:1 ah, “Khrih cu a taksa in harsatnak a tuar ruangah nannih khal amah ih thinlung neihmi bangtuk nei in nan thinlung khohter uh. Ziangah tile taksa harsatnak a tuartu cu sualnak sungah a tel nawn lo a si” a ti. Taksa harsat tuarnak pawlin sualnak thawn a hlat ter. Khrih tuarnak ah kan tuar ve. Khrih a nehnak ah kan neh ve. Dingfelnak thawn in nung ter. “Curuangah a tuih thok ihsin leilung tlun nunnak caan nan neih sung hmuahhmuah ah minung duhnak si loin Pathian duhnak in lo uk seh” tiah thazaang pek phah in a tarlang theinak a si. Kanmah le kan mah kan el-awk ding hi a thupi ngaingai.

2. Sualnak huat ding

“Pathian awi lo khawvel pawlih tuah an duhmi thil kha tikcu tawkfang nan rak duh ve zo. Nan nunnak cu zoh mawi lo nunnak, taksa diriamnak, zuritnak, nun nuamin nupa sualnak, ei le in in puai tuah nomnak, le fihnungza milem biaknak ah nan hmang zo” (1 Pit. 4:3) a ti bangin a liamcia ih kan nunnak ih a balhzia, kan borhhlawhzia kha theifiang-awin a dikmi siirnak thinlung neih ding kan qul ngaingai a si. Kan sualnak a tam tuk zo. Tawk thlang seh. Hmailam ah ka tuah nawn lo ding tiah qhencat thei ding kan qul.

Sualnak thu thawn peh-awin zumtu hrekkhat cu thupte sualnak a phunphun tuahmi kan nei qheu. Cubang kan sualnak pawl hi mi nih in thei pang ding ti kan phangzet. Asinain Pathian in in thei ding ti cu kan qih lo, poi kan ti lo, kan phang fawn lo. Cuti ih kan nun hi khawvelmi nun daan a si ti hi kan thei aw lo. Tisa

Ziangvek mi piangthar khalin leitlun kan nun sungah cun hi leitlun thilri le sinak pawl tansan a theih thluh lozia kha kan hngilh lo ding a thupi. Leitlun ah tlanglengmi kan si hrih ruangah leitlun thil pawl hi hngong thluh a theih lo, timi hi kan thei cio. Hnaquannak, fimthiam zirnak le ziangtinkim kan tuahmi pawl hi kanmah le pumpak nunnak qhanlen pitlinnak hrangah a si. Curuangah kanmah le theihtawkw suahin kan qang, kan quan a qul. Paul ih nunnak kha zohqhim in hmuitinmi lam panin nitinte'n hmailam ah nor vivo cio dingmi kan si. Bawi Jesuh in kan hmailam ih in retsakmi zuam man laksawng co dingah hmuitinmi lam panin hmailam ah nor cio ding hi a thupi ngaingai.

PCU, Manila, Philippines.

September 14, 2013|Saturday|11:00pm.

(26)

PATHIAN DUHNAK IN LO UK SEH

“Khrih cu a taksa in harsatnak a tuar ruangah nannih khal amah ih thinlung neihmi bangtuk nei in nan thinlung khohter uh. Ziangah tile taksa harsatnak a tuartu cu sualnak sungah a tel nawn lo a si. Curuangah a tuih thok ihsin leilung tlun nunnak caan nan neih sung hmuahhmuah ah minung duhnak si loin Pathian duhnak in lo uk seh” (1 Piter 4:1-2).

Minung pakhat in Khrih hrangah nun ding timi hi a harsa zetmi a si. Ziangah tile Pathian thu sungah nung in dingfelzet ih a nungtu mi tampi hi khawvel mi pawl in an hnong qheu. Pathian mi le khawvel mi hi hmunkhat ah umtlang ding a harsazet. Cuih khawvel mi pawl cun anmah veki duh tawk ih a nung thei lo pawl hi an hmuhsuam, an hmuniyam qheu. Minung timi cu kanmah thawn duh daan, ruah daah, hmuh daan a bang-aw tik lawngah kom kan duh. Feh tlang, ei tlang, it tlang, tlangleng

tlang kan duh. Cutikah Khristian pawl le khawvel mi pawl hmunkhat kan si thei ding hi a harsa ngaingai. Curuangah khawvel mi pawlin zumtu pawlcu nasazet in, a phunphun in harsat an pek, an hrem, an hmuhsuam. Cuti vek caan ah zumtu hrangih a thupi bik cu Khrih ih lungput vek nei in A keneh zawh ding hi a si. Cuti ih kan zawh theinak ding ahcun Khrih ih lungput bangin kan thuam aw ding a qul. Khrih khal cu hremnak nasazet tuar in thahnak tiang a tuar. Sikhalsehla cuih hremnak le harsat tuarnak pawl a nehsuak thei. Cubangtuk qhiamqhiam in zumtu pawl khal Jesuh Khrih thawngin nehnak khuan kan nei ve a si. Kan nunnak hi khawvel duhnak bangin nung loin Pathian duhnak bangin kan nung thei ding hi a thupi ngaingai.

Pathian duhnak in nitin kan nun in uk theinak dingah a tanglam thupawl hi a thupizetmi pawl an si.

1. Mah le mah el-awk ding

Zumtu pawl hi sankhat hnu sankhat hremnak a phunphun an rak tuar. Cumi pawl lak ihsin luattheinak ding hrangah an neihmi hriamhrei thupibik cu “Khrih ih thinlung put thawn thuam aw ding” kha a si. Culawngah ziangkim ah mah le mah el-awk theih a si ding. Jesuh Khrih cu zumtu pawl hrangah kan zohmhim ding umsun a si. A netnak tiang amah le amah el-aw tahrat in kanmah misual pawl hrangah a thi. Kan theih cio veki Jesuh Khrih cu sualnak zianghman a nei lo. A thianghlimmi khal a si. Sikhalsehla misual kanmah hrangah hremnak, vuak tuarnak le thahnak tiang a tuar. Khrih minung a sinak cun cuih harsat a tuar duh lo, el a duh a si. Asinain Pathian fialnak bangin a tuah, thahnak a tuar. Kannih zumtu pawl khal Khrih bangin

(27)

DONHAR LOIN ZUMNAK THAWN THLACAM UH

“Ziang thuhla hmanah donhar in um hlah uh; thla nan cam tinte in nan qulmi cu Pathian hnenah dil uhla lungawi aipuang tein dil uh. Cuticun minung ruah ban lomi Pathian ih daihnak in nan thinlung le nan ruahnak cu Khrih Jesuh ah himte in a kilkhawi ding” (Filipi 4:6-7).

“Nan donharnak hmuahhmuah cu Amah ih hnenah qhum uh, ziangah tile Amah cu nan zawn a lo ruattu a si” (1 Piter 5:7).

Paul ih san lai ah Khristian biaknak cu thuneitu pawlin an duh lo ruangah himi san laiah Khristian va si hi cu nunnak pek thawn a bang aw. Filipi kawhhran khal thinlung rethei ding thil tapi a nei. Zumtu an thok pek a si ruangah qihphan ding tapi a um. Hremnak a phunphun a um ruangah mi tapi cu donhar in an bei a dong ngaingai. Zirhnak dik lo a phunphun khal a suak. Nunnak a siatsuah theimi tapi a um. Paul le a rualpi pawl

hiarnak thlunin kan feh, sui le ngun le hlawnthil kan duh tuk. A qha lomi thil ziangkim kan tuah. Nomnak men a sisi, zianghman a poi lo kan ti. Rit thei a phunphun kan hmang khalle poi kan ti lem lo. Kawhhran hruaitu lamin ziangtluk sim mheu khalle thei lo vekin kan um san men. Mi hmaiah qha zet vekih um cingin khatlam ah mi theih lote'n a phunphun in sualnak kan tuah rero qheu.

Zumtu diktak cun sualnak huat neknek dingin kan thinlung kan zirh-awk a qul. Kan sualnak kan huat ngaingai lo ruangah sualnak sungih tlangleng hi poi kan ti lem qheu lo. Curuangah thinlung pitling takin thu kan ruat dingin sualnak kan huat a qul thlang a si. Cutik lawngah kan nun a dik thei ding. Retheih harsat kan tong tik khalah kan tuar thei ding a si.

3. Hniksaknak tuar thei ding

Veikhat lai ah khawvel mi pawl thawn hmunkhat ah duhtawk ih a tlangleng ve mi zumtu pawl cu a nun thleng-awin a qhangphawkmi zumtu ih an can tikah sualnak an duh nawn lo. Khawvel mi daan vekin nun an duh nawn lo, a dangte'n an um thlang. Cutikah khawvelmi pawl in an zum thei lo. Curuangah anmah thawn nuamzet ih tlangleng sal dingah an va thlem, an va hniksak. Zumtu pawlin an el tikah a phunphun in mawh an puh, an hrem, an siatsuah duh zet. Cubang minung pawl cu thuqhennak an co tengteng leh ding. An nung sung ah maw, a si lo le an thih hnu khalah maw an tong tengteng dingin hrial theih a si lo ding.

“Hniksaknak” (test) cu Pathian hnenin kan hnenah a ra qheumi a si. Hniksak ih kan ummi hi Pathian in thilsual a tuah ruangah

a si lo. Kan nun pitlinnak dingah le hlawknak kan ngah theinak dingah in bawmtu a si sawn. Jeim 1:2-3 sungah, “U le nau pawl, nan hnenah hniksak harsatnak a thlen tikah mi vannei kan si tiah ruat aw uh; ziangah tile nan zumnak in cubangtuk hniksak harsatnak nan neh tikah tuar theinak a ra ti nan thei”, ti ah in ti (cf. 1 Piter 1:6-7). Vei tampi ah hniksaknak timi hi kan hrangah duh um lo le harsa zet vekin a ra lang ko. Sikhalsehla kan hrangih kan hmuh thei lonak hmunah thil qha thup aw in a um ringring a si.

Piter in, “Ka duhdawtmi ka rualle uh, a harsazet hniksaknak nan tuar ruangah hin mangbangin um hlah uh; zohman ih an ton dah lomi harsatnak kan parah a thlengce tiin ruat hlah uh. Khrih ih tuarnak a hlawmawmi nan si ruangah nan lungawi sawn uh. Cutiin nan ti asile a sunlawinak a lang tikah nannih cu lungawinak in nan khat ding,” a ti (1 Piter 4:12). Pathian faate cu a lem kan um lo ruangah hniksaknak hin kan nunnak diktak a sizia a langter qheu. Cuih nunnak diktak cu zum lotu pawl hmai ah kan langter dingmi a siih Pathian sunglawinak kan langternak khal a si.

Hniksaknak kan ton tikah Pathian in tumtahmi a nei ringring ti hi kan hngilh lo a qul. Pathian in in hniksak tikih tumtah a neihi cu kan sinak taktak langter a duh ruangah a si (zohqhim: Job 23:13-14). Tuar theinak kan neih ding a duh. Cuticun hman tlak zumtu ah kan cang thluh thei ding a si.

4. Pathian duhnak phuan ding

Jesuh Khrih thinlung kan neih ngahding hi a thupi bik. Hlanlai zumtu paral qha pawl ih nun zohqhim ding tampi a um. Pathian

in leilungpi hi nasazet in thu a qhen leh tengteng ding. Jesuh Khrih a cohlang duh lotu pawl cu hell meisa sung thawnginn ah thlak an si thluh ding. Curuangah Khrih ih thuthangqha phuang le tettikhan ding hi a thupizet tiah ralrin in pek. A thicia zomi zumtu pawl hman thuthangqha an theihnak thawngin rundam co theinak khuan an ngah zo (1 Pit. 4:6). Pathian hmaika ah thinlung thlarau ih nun theinak an ngah zo. Jesuh Khrih cu minung hmuahhmuah hnenah zirhnak (*teaching*), vancung uknak thu thawn peh-aw mi thuthangqha phuangnak (*preaching*), harhdam ding hrangih damternak (*healing*) pawl a quan bangtukin zumtu pawl khal Khrih ih tanta mi vekin cohlang ding, tuah ding, quan dingmi kan si.

Thunetnak.

Zumtu piangthar kan si cio vekin nitin kan nunnak ah kanmah le kanmah kan cekfel aw sal ding hi a thupi ngaingai. Ziang ruat loin um huahho men ding kan si lo. Leitlun khawvel duhnak thlun dingah kanmai’ duhnak le thlemnak tampi kan tong ko ding. Cuih duhnak dungah kan thlun pang lo ding hi a thupi ngaingai. Pathian duhnak in kan nun in uk ding a thupzetmi a si. Curuangah kanmai’ duhnak kha el in, sualnak kan huat a qul. Cuihsin hniksaknak kan tonmi pawl khal thei thiam in Pathian duhnak kan phuang ding a qul. Pathian duhnak lawngin kan nun in uk thlang hramseh. Cuticun kan nunnak hmangin Pathian a sunglawi sinsin thei ding a si.

PCU, Manila, Philippines.

September 21, 2013|Saturday|23:22hrs.

hrangah a qha bik a si maw, a si lo ti hi fiangte'n a thei thluh. Kan dilmi hrekkhat cu kan hrangah siatralnak in thlentertu khal a si thei men. Cubangtuk pawl kan dil ahcun in pe lo ding. Kan thei qulmi pakhat cu, Pathian cu duhdawtnak a si, ti hi hngilh hlah uhsi. Curuangah a duhdawtmi a faate pawl hrangah a qha bik in duhsaktu a si. Pathian cu fimnak Pathian a si fawn. Kan hrangih a qha, a sia pawl a thei thluh. Cun Pathiancu ziangzongza tuah theitu a si. Minung kan qulmi hnakin a qha deuhmi in tuahsak theitu Pathian a si. Curuangah Pathian ih duhdawtnak, Pathian ih fimnak le Pathian ih cahnak pawl zum hngat phahin kan dilmi hrangah a qha bik in pek tengteng ding a si. Ziangah tile Pathian in kan hrangah a qhami ziang a si timi hi a thei thluh.

5. Minung ruah ban lomi Pathian ih remdaihnak

Minung ruahnak thinlung a theithluhtu cu Pathian lawng a um. Minung cun pakhat le pakhat thinlung kan thei aw thluh hmanah kan ti qheu nain ziangtik khalah kan theikim thluh thei lo. Minung ruahnak ih kan ban thei lomi Pathian in kan hrangah a qha bik ziang a si ti a thei thluh. Leitlun kan nunnak caan tawite sungah nomnak le lawmnak lawng a um cawk lo. Harsatnak, donharnak, beidonnak, riahsiatnak, qahnak le mitthli tlaknak kan ton caan a um. Hlawhtlinnak kan ngah caan a um vekin sunralnak kan ton caan a um. Himi pawl hi kan nunnak a hlunghlai tertu pawl an si. Ziangvek dinhmun kan thleng khalle Pathian hnenah zumnak taktak thawn thla kan cam ahcun daihnak le thlangamnak in pek ding. Himi hi minung pawlih kan pek aw theimi a si lo. Pathian lawngih in pek theimi a si. Cumi cu Khristian zumnak ih a thuk bik khal a si.

khal thawng an tlak. Hivek caan laiah Paul in, ziang thuhla hmanah donhar in um hlah uh; thla nan cam tinte in nan mulmi cu Pathian hnenah dil uhla lungawi aipuang tein dil uh, tiah a forh hngai. Nitin kan nuntu khawsaknak hrangah thu a phunphun ruat in kan donhar qheu ko ding. Saam cangantu cun, "Harsatnak le donharnak in ka khat; asinain na thukham in lungawinak i pek" (Saam 110:143) a ti. Kan qulmi pawl cu Pathian in pe dingah in tiamkam cia mi lawngte an si thluh. Thufim ngantu khalin, "Donharnak in na lungawinak a dawi hlo ding; Asinain zaangfahnak qongkam in thazaang a lo pe ding" (Thuf. 12:25) a ti ve.

Pathian hnenah kan donharnak zate qhum ta in thla kan cam tik lawngah remdaihnak le hnangamnak kan ngah thei a si. M. R. Vincent in "Zumtu pawl ih thlacamnak cu remdaihnak le hnangamnak a si" a ti. "Remdaihnak dik" kan ngah duh ahcun "Thlacam nun" neih ding a thupi ngaingai. Curuangah Paul in donhar loin thla nan cam ringring le minung ruah ban lomi Pathian ih daihnak in nan thinlung le nan ruahnak cu Khrih Jesuh ah himte in a kilkhawi ding, a ti. Donhar ding thuhla tampi a um ko ding. Asinain cumi pawl lansuah theinak dingah ziangkim ah lungawi thusimnak neih ding a thupi. Thlacam hi zumtu nun ah a thupibikmi a si. Zumtu ih kan numuril cu thlacamnak a si. Baibal siarnak thawn ceem in nitin thazang thar kan lak ringring ding a qul ngaingai.

1. Thinlung taktak thawn thlacam ding

Thla kan cam tikah kan thinlung zatein Pathian hnenah pekin thlacam ding a qul. Nan qulmi cu Pathian hnenah dil uhla lungawi aipuang tein dil uh, a ti ruangah thinlung thukqhunnak nei loin

thungaitlak ih thlacam hi a thupi ngaingai. Pathian cu ziangkim tithei a si vekin kan kan qulmi a tum, a te ti loin thinlung tak thawn kan sinak zate'n hlan aw in kan dil qul a si. Hanah khal a sinak zate'n mithhli thawn thla a cam (1 Sam. 1:15). Nu le pa hnenah kan qulmi zatein thup lo le sup loin kan dil tikah kan nu le pa in faate pawlih qulmi cu an cang theibik in tuahsak a si qheu. A hleice in nauhak cun a thinlung sungih a ummi zate'n a nu le pa hnenah a dil qheu. Cubangtuk in kan sinak zate'n Pathian hnenah thlacamnak in kan phuan dingmi a si. Curuangah Paul in Filipi kawhhran hnenah nan donharnak le nan qihphannak hmuahhmuah kha Pathian hnenah thlacamnak in dil uh. Daihnak le hnangamnak nan ngah ding tiah a zirh hngai a si. Nitin kan nunnak ah kan qulmi tampi a um ko ding. Kan donharmi tampi a um ko ding. Cupawl hmuahhmuah cu ziangkim in tuahsak theitu Pathian hnenah thinlung taktak thawn sup loin thla kan cam ahcun kan hlawhtling tengteng ding a si.

2. Midang hrangah thlacam sak ding

Pathian hnenih thla kan cam tikah kan qulmi hmuahhmuah kan sim ding. Sualnak kan tuahmi hrangah siseh, tuisun ih kan qulmi hrangah siseh, hmailam ih kan nunnak hrangah siseh, Pathian lamhruainak a um ringring theinak dingah kan dil ding a qul. Kanmah le kan nunnak kha qhate'n ruatfel in Pathian hmaiah thup lo le sup loin kan phuang ding a qul. Ziangah tile kan sinak kan ziangkim Pathian in a thei thluh. Cuihtlunah kanmah hrang lawng thlacam loin midang hrangah thlacam sak hi a thupi ngaingai. Kanmah bangin harsatnak a tongtu pawl, donhar le beidong in a umtu pawl, thinlung zonzai rethei ih a umtu pawl hrangah thla kan cam sak ding a si. Tangdornak thinlung le thinlung thiang te thawn Bawipa kan pan ahcun daihnak le

hnangamnak in pek ding a si. Kawhhran hrangah siseh, rampi hrangah siseh, lamhla lamnai ih ummi kan mitheih pawl hrangah thlacam sak ding kan hngilh hram lo pei. Cumi cu zumtu diktak pawl nunnak ih kan langter dingmi a si.

3. Pathian hnenah lungawi thu sim ding

Pathian hnenah lungawi thusim thlacam hi thlacamnak sangbik pakhat a si. Ziangvek dinhmun ah kan thleng khalle Pathian hnenah lungawi thusim ding hi a thupi tuk. Paul cun, lungawi aipuangte'n dil uh, tiah in zirh hngai. Curuangah "Cat loin nan lungawi uh, thlacam ringring uh. Ziangvek dinhmun khalah lungawi thu sim uh. Cucu Khrih Jesuh ah Pathian ih a lo duhsakmi a si" (1 Thess. 5:16-18) tiah a simmi kan hmu. Vei tampi thla kan cam tikah kan qulmi lawng kha atu le atu kan dil ih lungawi thusim ding kan hngilh qheu. Pathian ih duhdawtnak dang cu sim hrih loin thlacamnak caan qha kan ngahmi hrimhrim hman hi lungawi thu sim ding a qul tuk zo. Pathian in kan parah a thlentermi thil hmuahhmuah hi kanmah qhatnak hrangah a ruat ciami lawngte an si, tiah kan pom thei ahcun Pathian hnenah lungawi thu sim ding hi a har lo. A thluasuah kan co zomi pawl ruat salin lungawi thusim phah in thlacam ding tamtuk kan nei. Kan duhmi le kan dilmi vekin a kim lo khalah Pathian in kan hrangah a qhami lawnglawng a si tiah kan cohlang thei ding a thupi ngaingai.

4. Pathian in kan hrangah a qhami a thei thluh

Thla kan cam tikah kan dilmi le kan ruah vekih kan ngah lo caan a um qheu ko ding. Cuvek caan ah mi tampi cun Pathian in ka thlacamnak in theisak duh lo, tiah kan vuihram qheu. Cumi cu a dik lomi a si. Pathian in thlacamnak ih kan dilmi kha kan

Cumi cu Pathian thawn a hlat awmi minung pawl kha Pathian thawn remsalnak, pehzomnak le a ta kan sinak a langter. Miphun hmuahhmuah cu hmunkhat ah a komkhawm. Cutin a komkhawmnak ihsin miphun thar a suak ter. Cumi cu Pathian in a thuphuan a kimternak khal a si.

Cuihsin Paul in miphun thar a si lole kawhhran in ziangtin a cangvai dingih a nunpi ding timi thu pawl Efesa bung 4-6 sungah a simbet. Pathian ih in tuhsakmi pawl a simfiang hnu ah zumtu pawlih tuah dingmi quanvo pawl a sim sal. Phundang in kan sim a sile Pathian lam ih tuahmi pawl a sim hnu ah minung lam quanvo pawl a tarlang. Pathian lamih tuahmi a um vekin minung lam ih kan tuah qulmi a um ringring timi hi kan hngilh lo a qha. Curuangah “Bawipa ih hnaquannak ruangih thawng a tlami keimah in Pathian kawhmi nan si bangtuk in nan nunnak ah amah ih kawhmi nan sinak kha langter uh, tiah ka lo forh” a ti (Efe. 4:1). Himi zawn ah “nan sinak kha langter uh,” a timi hi minung ih kan tuah dingmi pawl simduhmi a si. A pakhatnak ah miphun thar sinak cu lungrualnak in langter ding a qul. A pahnihnak ah cuih miphun thar hi thianghlim nun nei a mul.

1. Pathian duhmi lungrualnak

Hi hmun ah Paul in Pathian duhmi “lungrualnak” hi thu pali in a langter.

- (a) Thinlung neemnak, tangdor le thinsaunak neiin duhdawtnak thawn pakhat le pakhat zawiawk theinak in langter ding (Efe. 4:2).
- (b) Bawi pakhat, rinnak pakhat, baptisma pakhat lawng a um. Pathian pakhat a umih ziang hmuahhmuah ih Pa a simi

Thunetnak

Minung cu donhar theizet kan si. Kan donharnak in thil tampi ah qhathnemnak zianghman a suaipi lo. Curuangah Jesuh Khrih khalin donhar in siang lonak a si (Mat. 6:25-34). Minung ih kan qulbikmi cu nitin kan nuntu khawsaknak hrangah a si. Ei le in, hnipuan sinfen thu ahhin mi tampi kan donhar qheu. Umnak inn thu ah kan buaipi qheu. Duhvek in thil a cang lo tikah kan beidong qheu. Himi pawl hrangih kan donhar ciamco ruangah thildang kan tuah qulmi tiang kan siatsuah phah qheu. Curuangah Baibal cun “Cuti a si ruangah ka lo sim: nan nunnak hrangih nan qulmi ti le rawl le nan ruangpi hrangih hnipuan pawl thu ruat le donhar in um hlah uh. Thungai ih ti ahcun, nunnak hi rawl hnakin a thupi sawn lo maw? Hnipuan hnak khalin taksa ruangpi hi a thupi sawn lo maw?” a tinak a si (Mat. 6:25-26).

Zumtu tampi kan donhar cuahco qheunak cu a thupi sawn kha tuah hmaisai loin a thupi lo sawn kha kan ruah le kan tuah hmaisak qheu ruangah a si bik. Bawi Jesuh in ei le in, hnipuan sinfen a thupi lo tiah in ti lo. Cu hnakin nunnak le taksa ruangpi a thupi sawn in ti. Thil ziangkim ah thupi sawn a um qheu ruangah cumi cu kan tuah hmaisai ding a qul. Culawng si loin “Nan donhar ruangah nannunnak caan tawite tal nan sauter thei maw?... Curuangah thaisun hrangah donhar in um hlah uh; thaisun in donharnak amah tawkin a nei ve ding. Ni ni khat ih a phurhmi harsatnak tlunah a dang beetchi ding a si lo” (Mat. 6:27, 34) tiah Bawi Jesuh in fiangte’n a simmi kan hmu thei. Thaisun hrangih kan donharnak in tuisun ih kan lungawinak pawl in siatsuah thei a si. Tuah hmaisai dingmi kan tuah ahcun pe beettu Pathian in quanvo in laksak thluh mai ding a si. Curuangah Piter cun, “Nan donharnak hmuahhmuah cu Amah

ih hnenah qhum uh, ziangah tile Amah cu nan zawn a lo ruattu a si" (1 Piter 5:7) a ti. Kan donharnak zatein Pathian hnenah qhum in, zumfeknak thawn thla kan cam ahcun zawn in ruattu Pathian cun in zoh men lo ding a si. A sersiammi faate pawl hrangah kan qulnak vekin zawn in ruat ringringtu a nung Pathian kan nei a si.

PCU, Manila, Philippines.
September 28, 2013|Saturday|20:35hrs.

(28)

KHRISTIAN PUMKHAT SINAK

"Thlarau in a lo pekmi pumkhat sinak kha qunghmun dingah hmun khatih a lo qemkhawmtu ih remnak in hmunter uh" (Efesa 4:3).

"An zatein pakhat an si theinak dingah thla ka cam. Ka Pa, nangmah cu ka sungah na um ih kei khal na sungih ka um vekin annih khal kan sungah um ve hram hai seh... Nangmah le keimah cu pakhat kan si vekin annih khal pakhat ih an can theinak dingah nangmah ih i pekmi sunlawinak kha anmah khal ka pek ve a si" (Johan 17:21, 22).

Baibal siarbet: Efesa 4:1-6.

Efesa cakuat bung 1-3 kan siar tikah Paul in Pathian ih kawhna le zumtu kan si theinak ding hrangah Pathian ih khua a khangmi pawl thuhla ngami kan hmu thei. Jesuh Khrih cu misual pawl hrangah a thi ih a thosal. Cuih Bawi Jesuh thihnak ah Pathian in kan nun hlun, minung hlun kan sinak hmuahhmuah a cem ter. Cule miphun thar ah in siam thar ih kawhhran a dinsuak.

timi cu Jesuh Khrih ih ruangpum a si ruangah cuih ruangpum qhansonak dingah cun quanvo kan neih daan a dang cio ti hi theifiang cio ding a thupi.

Thunetnak

Zumtu piangthar a ti awtu hlir kan si zo vekin kan biakmi khal a nung Pathian pakhat a si. Kan ruah daan, kan hmuh daan le kan pom daan a bang aw lo ruangah qhenqhek aw thluh dingmi kan si lo. Ruangpum pakhat ah kut, ke, hna, lu, mit, hnar, hna tvp. in anmah le hnaquan cio an quanih cumi cu ruangpum qhansonak ding hrangah a si thluh. Cuvekin kan bang aw lo thluh ko nain kanmah le thiamnak, sinak cio hi Pathian ram hrangah kan hmang cio ding. Hmuh daan, ruah daan, pom daan a bang aw lo khalle pakhat le pakhat upat aw in, theithiam aw in, theihpi aw in kut ongzom in Jesuh Khrih ih ruangpum qhansonak ding hrangah kan quan cio ding a qul. Mai' sinak kan thei aw cio peih, midang soisel le relsia rero a qul lo. Zumtu kan zate'n "Jesuh Khrih ah Pumkhat kan si thluh". Kan "LU" a simi "Jesuh Khrih" sungah a phunkim in qhang dingmi kan si, ti hi hngilh cio hlah uhsi. Paul in, "Curuangah nan ei ah siseh, nan in ah siseh, ziangthil nan tuahmi kipah Pathian sunlawinak hrangah tuah uh" (1 Kor. 10:31) timi hi cingkeng ringring in "CHRISTIAN PUMKHAT SINAK" qunghmun tertu zumtu si cio dingah Pathian in thluasuah in pe cio hram seh! Amen.

PCU, Manila, Philippines.
October 5, 2013|Saturday|1955hrs.

Pathian pakhat lawng a um timi tlun ah hram bun ding (Efe. 4:5-6).

- (c) A hrilmi pawl cu pumpak ciar in covo laksawng an nei fingfing ruangah pumkhat sinak ih laimuril a langter (Efe. 4:7).
- (d) Pumkhat sinak le remdaihnak pawl kilkhawi theinak dingah Khrih ih famkimnak a simi pitlinnak kan neih cio theinak ding hrangah a si (4:13).

Curuangah lungrualnak le pumkhat sinak kan kilkhawi theinak dingah duhdawtnak thinlung (*Charity*), pumkhat cannak (*Unity*), a dangdang sinak sungin bang awknak (*Diversity*) le qhanlen pitlinnak (*Maturity*) pawl ih nei lo theih lo kan neih qulmi sinak pawl an si.

2. Kan qulmi sinak pawl

Pathian ih hrilmi pawlin sinak (*qualification*) pa 5 thawn kim a qul. Cupawl cu, (1) thinlung neemnak (2) tangdornak (3) thinsaunak (4) duhdawtnak thawn pakhat le pakhat ngaithiam awknak (5) pawlkom awknak pawl tla an si (Efe. 4:2-3). Zumtu pawlin himi sinak pawl kan neih theinak dingah Paul in thla a cam (Efe. 3:17). Tuini khalah zumtu pawl duhdawtnak thawn a khatmi nun kan nei cio theinak dingah Paul in in forh a si. Mi hrek cun thinlung neemnak a neitu pawl kha an hmuhsuam qheu. Thinlung neemnak hi thupi an ret lotu an um. Sikhalsehla zumtu cun thinlung neem in tangdor in um hi thupi ah ret ding kan qul (Fil. 2:3-8; 1 Pit. 5:5-6). Tangdornak thinlung thawn lawng pumkhat sinak a suaipi thei ding. Puarthaunak cun mi a qhenqhek ter sawn a si.

Thinlung neemnak hin dingthluk lairelnak le remnak a suaupi thei. Thinlung neemnak timi hi famkim lo le qihhrut ruangah a si lo. Minung kan nun in kilhimtu pakhat a si. Hotu pawl thinlung neem an neih tikah zoh a mawi zet. Thinsaunak khal hi mi zaraan ih neih theihmi a si lo. Duhdawtnak cu a thupi bik. Duhdawtnak cun a dang sinak zate parah a khuh thluh thei a si. Vei tampi thuhla pakhat khat parah thuhla qhate'n ruat ta loin kan qong lohli ih midang in zianghman in sawn sal lo tikah ka neih a si, tiah kan ruat aw qheu. Thufim sungah, "Rintlak mi thutheitu in thudik a sim qheu. Asinain rintlak lomi cun thuphan lawnglawng a sim" a ti (Thuf. 14:5). Cuihtlunah "Thinsau mi cu mifim a si; Asinain na thin a tawi ahcun na aatnak khan a langter" a ti hrih (Thuf. 14:29). Curuangah "awkaa neem ih thulehnak in thinhengnak a daiter. Asinain qong hrang in thinhengnak a suahter sin" (Thuf. 15:1) timi hi hngilh lo ding a thupizet.

Paul in, "Thlarau in a lo pekmi pumkhat sinak kha qunghmun dingah hmun khatih a lo qeemkhawmtu ih remnak in hmunter uh" a ti (Efe. 4:3). Hinah hin thumkom Pathian sinak thu thawn a pehzom tiah lak theih a si. Pathian ah "Pa, Fapa le Thlarau Thianghlim" tiin caan dangdang ah sinak phunthum thawn a lang ko nain Pathian cu pakhat lawng a si.

3. Ruangpum pakhat

"Ruangpum pakhat" a ti tikah "Khrih ih ruangpum a simi kawhhran" a sawh duhmi a si. Thlarau pakhat a ti tik khalah zumtu pawlih nun sungah a ummi Thlarau Thianghlim kha sim duhmi a si. Cuih Thlarau thawngin zumtu pawl cu kawhhran ah lut dingin tihnim hmaisa a qul (1 Kor. 12:13). Thlarau

Thianghlim a neimi zumtu cun Jesuh Khrih ih ruangpum a simi kawhhran sungah pumkhat sinak nei cio ding a qul a si. Cun "ruahsannak pakhat, rinnak pakhat, baptisma pakhat" a timi hi "Bawi pakhat lawng" kan neih ruangah a si. Jesuh Khrih sungah zumnak, ruahsannak le baptisma conak pawl hi um lo theih lomi pawl an si (1 Kor. 1;13; Gal. 3:27). Bawi Jesuh ratsalnak a hngakhlaptu zumtu pawl kan si. Curuangah Paul cun zumnak pakhat, ruahsannak pakhat, baptisma pakhat lawng nei ding hi in duhsak. "Pa, Fapa le Thlarau Thianghlim" sinak pathum thawn a lang awmi Pathian cu pakhat lawng a si vekin kannih khal a dangdang kan si ko nain pumkhat si thei ding hi a duhsak a si. Bawi Jesuh ih thlacammi khal a si (Johan 17).

Sikhalsehla tuini ah kawhhran tampi in kan qhenqhek aw thluh. Ruah daan, pom daan le zirh daan bang aw lo ruangah a si. Cumi thu ah Paul cun, "Thlarau in a lo pekmi pumkhat sinak kha qunghmun dingah hmun khatih a lo qeemkhawmtu ih remnak in hmunter uh," a ti (Efe. 4:3). Efesa kawhhran sungtel pawl hrangah kuatmi a si kona'n Asia sungih a ummi midang pawl hrang khalah a si. Tuni zumtu kan zate hrang khalah a si. Efesa khua ah innsang ah a khawmmi inn-kawhhran a um vekin khua dangdang khalah a um thei ve mi a si. Ziangvekin mah le inn ah, biakinn ah kan khawm aw khal le pakhat le pakhat do awk rero dingmi kan si lo. Zuam aw rero in iksik aw rero ding khal kan si lo. Thuthangqha pakhat a hlawmtu kan si cio ih Baibal sungih ummi thu pawl kha kanmah le duh daan in kan sim kan phuang ciomi a si. Curuangah kan qanpi awk theinak ah qanpi aw in, nel aw zet in hnaquan tlang ding hi a thupi sawn a si. Cutin kan quankhawm theinak ding lamzin kha kan hawl sawn a qul. Cumi cu Paul ih duhsakmi khal a si. Zianghatile kawhhran

Baptist sungtel hi zatek 70 lenglo kan um. Kan Falam mi sungah cun Baptist sungtel hi zatek 65 hrawng kan um ding. 1970 hnulam ihsin kan Chin mi sungah Pawl qhennak a suak. Culai ahcun Baptist hi ahleice in an do. Asinain tulam ahcun hlan deuh vekin Pawl pakhat le pakhat do awknak hi a um nawn lo ti ding tluk a si. Sikhalsehla Pawl pahnikhat cun Baptist hi kaihhruaitu deuh le Pa dinhmun ih a um ringring kha an duh lo ruangah a thupte'n do an tum ringring. Do khal an do rero. Amai' pawl an qan duhtuk ruangah a si. An mawh ve lo. Zumtu sungah pakhat le pakhat do awk rero loin rualrem theinak lamzin a ummi hi zawh tum sawn sehla duh a umzet. Kan thei keukeu na'n kan tuah duh lo hi a poizetmi a si. Tuni tiang kan lungual thei dah lo a si phot cuteh.

Baptist sungtel pawl cun "O" le "Aw" hi amah le dinhmunte'n a hmannak ding hmun ah a pahnih in a hmang ringring. Himi kan Chin ca ngan daan cu Baptist lawng si loin Pawl dangdang ih ummi Chin ca hi diktak le felfai te'n a zir ngahtu pawl cun "o" le "aw" ah buai pi ding zianghman an nei lo. Chin cangan daan hi "O" lawnglawng uar ih cangan daan fehpi an si dah lo. Cuvekin Baptist le Chin cangan daan dik a thluntu pawl cun "o" lawnglawng hmangin ca an ngan tum dah lo. Anmah le ngannak ding hmunte an thei ih an ngan thiam. Asinain "Aw" lawng a uartu pawl cun Mizo cangan daan cawng in ca an ngan duh ruangah an nganmi tinkim ah "aw" hli hman an duh. Hmang khal an hmang rero. Kan Chin cangan daan zianghman an thiam lo maw, an thiam lo awter maw cu thei ve hlah. Cumi cu kan Falam calai in buaitertu hrik tumpi pakhat a si. Minung kan si ruangah Chin zate huap cun maltete buainak a um ve ko nain a rohbik cu Falam calai ah kan buaibik in ka thei. Cumi

(29)

FALAM CALAI THUBUAI PARAH KA HMUH DAAN

2013 kum August-September thla hrawngah *Falam groupmail* le *Facebook group* pawl ka on caan ah ka hmuh tambikmi pakhat cu kan Chin ca thuhla hi a si. Cumi cu acozah tlawngah Chin ca zir thei dingah Dr. Riang Vel quanvo peknak le calai lam ih rinsanmi pawl ih an cangvaihnak thuhla pawl an si. Acozah tlawng ah Chin ca zir thei ding tiah acozah in lamzin a on hi lungawiza a si. Asinain hiti'n lamzin a ong rualrual in kan Falam mi sungah buainak tawkfang a suak. El-awknak tampi a suak. Himi buainak khal hi thu thar cu a si cuang lo. Hihlan kum 10 luan hrawng ihsin kan buai phah ringringmi thu a si ko. Himi thu pawl kan zoh tikah kan Falam mi hi kan lung a rual thei lozia a langfiangzet in ka hmu.

Mi hrekhat hi Falam calai (Chin calai) hi kawhhran in anmai' taa bangin an hamtuk ruangah a si tiah an puh nasa. Cuih an puh bikmi kawhhran cu Baptist hi a si. Khatlam ah kan zoh a sile Baptist hin kum reipi sung kan Chin ca humhimtu dinhmun ah an um ruangah a si. Cumi cu a si lo tiah an el tum khalle el theih a si lo ding. Cun kan Chin calai thuanthu kan zoh tikah Siangbawi Rev. Dr. Joseph Herbert Cope ih tuahsakmi a si ruangah Baptist ih hramthok tluk a siih Laimi tambik ih hmanmi khal a si. Cumi karlak ih theih a qul vemi pakhat cu Chin calai kalhmang dikte'n a fehpi hi Baptist kawhhran a si ko nain hlanlai ihsin Chin ca qhate le dik te'n a zirtu pawl khal an thlun ih an hmang thluhmi a si thotho. Tuni tiang kan Chin calai kilkhawitu le qhanso tertubik hi Baptist a si ko. Asinain Baptist in Chin calai hi "ka taa" tiah ziangtik khalah a ham bulce dah cuang lo. Oha te'n fehpi vivo dingah kilhimtu sawn kan si. Kum tampi sung Chin calai humhim dingah khohzet ih a dingtu khal hi Baptist a si ko. Asinain Chin calai parah thu a nei tum dah lo. Feh daan dikte ih feh thei dingin a ti thei tawk tein a fehpi ro sawn a si.

Kan Chin ca le Falam cangan daan thu kan zoh tikah Chin mi zate'n kan hman daan a bang aw thluh. Zianghatile Chin ca le a ngan daan hi kan thei cio vekin Dr. Cope in hram in thoksak ruangah a si. Cun Falam calai thu khalah hram a thoktu hi Baptist hotu pawl an si. Laitlang ah a hlan deuh ahcun tlawng ah Chin ca hi kan rak zir dah. Keimah khal Falam ih Kawl tlawng (atu cu BEHS 2, Falam) ihsin phun 4 ka rak ong. Chin ca qhate'n ka rak zir ngah ve. Cuticun Chin ca zirnak ah phun sangbik ka rak ong ve. Lairawn (Kawlrawn) ahcun tlawngah Chin ca zirnak a um lo. Curuangah Kawhhran lam in kumtin qhaal caan ah taimak

suah in qan an laak ih fanau pawl Chin ca thiam theinak dingah zirhnak a um ringring. Cuti fang in Chin ca a thiam ngahtu tampi an um.

Baptist in kum tampi sung a kilkhawimi Chin calai hi Pawl qhenqheknak a suak tikah buainak khal a um thok ve tiin ka ruat. Baptist an do ih, cuihsin Baptist in dik le qhate'n a fehpi reromi Falam Calai khal an do. Mizo cangan daan an uar deuh ih cumi thawn airawl an tum. Curuangah tulai calai thubuai pawl suak dingih thuhram kan zoh saal tikah a thupibik ih a langphahmi cu (1) Pawl qannak le donak (2) Pumpak kan uarmi le uar lomi (3) Miphun dang cangan daan uar ruangah mi nehkhuh duhnak (4) Mah lawng fimbik ih ruat awknak pawl an si hmang maw tiah ka ruat.

1. Pawl qannak le donak

Pawl qannak le donak ka ti tikah a tlangpi thu in Baptist hi Pawl dang mal lai in an do ih anmai' Pawl kha an qanpi, an humhim duh. Anmai' Pawl hi an karhter duh. Cukhal cu an mawh ve lo, sungtel tam neih an duh ve cu a dik ko. Kan Chin mi lakah Pathian thu a thlen hmaisabik hi Baptist a si tikah Baptist sungtel hi a tambik. Chin mi le Kawlram dinhmun kan zoh tikah Baptist hi kum reipi sung kawhhran tumbik, sungtel tambik dinhmun ah a ding ringring. Baptist kum tawkfang a din hnu ah Catholic, Presbyterian, Methodist, AG, Church of Christ, Gospel Baptist, Revival Baptist, ICM le Pawl dangdang din a siih sungtel tawkfang ciar an nei. Baptist sungtel a karhzai vekin Pawl dangdang khal an karhzai ve ro. Cumi cu Chin mi sungah zumtu kan karhzai a si ruangah lungawiza a si ko tiah ka ruat. Tulaifang Chin mi zumtu zate sungah ka theipalh lo ahcun

ngahtu pawl cun “o” le “aw” hmannak ding fiangzet in kan thei thluh. Asinain Mizo cangan daan uartu pawl cun ziangkim ah “aw” hliir an hmang ve thung. A taktak ahcun Mizo ca khal amah le an ram ih sinak ah a dik ve ko. El ding a um ciamco ve lem lo. Mizo qong ih canganmi tampi a suak zo. An casiar le cabu suah tam zia hi kan tluk, kan bang thei lo ding. Kannih Chin ca ih suahmi cabu cu duhzat a suak thei lo. Cuihtlunah a suak sun khal kan siar paih lo caan a tam. Casiar duhtu kan maltuk lai. Amah lawngte kan Chin ca thawn cokrawi cokpolh a theih lo. Mizo ca kan ngan le fel te’n Mizo cangan cawng mai ding. Chin ca kan ngan ahcun Chin cangan daan felte’n hmang mai ding. Cuti’n si loih Chin mi hnenah Mizo cangan daan kan uar sawn ruangah mi nehkhuh duhnak a um sung cu kan Chin ca thu ah kan famkim thei dah lo ding. Kum 100 lai Chin cangan daan thawn a ciahneh zomi cu ramdang Mizo cangan daan in a nehkhuh thei dah lo ding. Mizo cangan daan kan cawng duh ahcun kan Falam mi lakah kan buai ringring hrih ko ding. Mi mal sawn in mi tamsawn nehkhuh theih khal a si dah fawn lo ding, timi hi ruat ciamciam thiam ding a qul. Miphun dang cangan daan uar ruangih mi tampi in kum tampi sung hman rero zomi parah nehkhuh (influence) duh hi cu ziangtik khalah a cang thei lo dingmi a si.

4. Mah lawng fimbik ih ruat awknak

Kan Chinmi pawl hi Pathian in thluasuah in pek ih hmuntinkim ah kan thleng. Kan qhangso ngaingai. Amah lawngte ram nuam ih kan thleng ruangah mifimbik ah kan ruat aw thluh qheu a bang. Ka theibik, ka thiam bik tiphun in kan rak um. Na hnakin kei Chin ca ka thiam deuh tiphun in kan um deuh a bang. Kan theih qulmi pakhat cu mifim ram kan um ruangah mifim kan si

khal cu a thuhla kan zohkom tikah anmah le Pawl an qan duhtuk ruangah sungtel mi tambik a neitu Baptist kha an do rero a si ko lo maw? Zianghtile Falam calai ih hngetkhoh dingah tuni tiang kum tampi sung a kilkhawitubik cu Baptist le a hruaitu pawl an si. Pawl dang khal tawkfang an tel ve. Netalam ih Pawl a ding thar pawl in anmah hmin langter duh ah biaknak le thu dangdang ih a langbikmi Baptist cangvaihnak hi an do duh ruangah thu a phunphun suah in hna an qan rero ko lo maw, tiah ka ruat. Pawl do duh ruangah “o” le “aw” hmangin qan an hawl timi hi kei ka hmuh daan a si.

2. Pumpak kan uarmi le uar lomi

Himi thu ahcun online ih canganmi tampi zoh in a lang nasa. Online ih cangantu pakhat hi kan uarmi a si phot ahcun a thuhla sungah famkim lozet le palhnak a um khal le tongpa uar in kan rak uar top. Thu sau kan ruat lem lo. Cuih kan uarmi pa ih a tipalhmi khal kan rak thei sak nawn lo. Kan uarmi pa ih a nganmi parah thih ngam ding khop in kan qanpi. Culawng si loin kan uarmi pa ih cangan daan hi a dikbik tiah a ruattu tampi kan um. Qhate’n kan ruat a sile Chin ca hi phun 4 tlun a kaitu zohman kan um lo. Curuangah kan Chin ca ngan daan hi kan uarmi pa a si lole nu ih nganmi hi a dikbik timi ruahnak kan neih sung cu ziangtik khalah kan lung a rual thei lo ding. Chin ca phun 4 ong ciocio khal kan bang aw thei lo ding. A thiam deuh kan um dingih a thiam fangfang kan um ding. Chin ca thiam fangfang ih phun 4 ong cun a umzia a theifel thluh zik lo. Chin ca phun 4 ong timi hmin pu ve maimai kan tampi ko ding. Amah lawngte a hramthoknak a qha ahcun a thiamnak khal rin a tlak ding a si. Chin ca in phun 4 tlun a um lo ruangah Mirang ca lam ihsin kan zir bet vivo a qul. Linguistic lam ihsin zoh

thiam vivo kan qul. A thiam pawl ih in hruaimi hi a dik thluh lo ding nain an hnen ihsin kan zir thei dingmi tampi a um. Lungrual in kan fehpi vivo thei ahcun kan hmuh daan khal kan bangrep thei leh mai ding.

Atu tiang kan rinsanmi upa pawl lakah calai lam zir saang a neitu cu Siangbawi Rev. Dr. S. Hre Kio le Rev. Khar Thuan lawng an um hrih in ka thei. Dr. S. Hre Kio hi ka thei soal lo ahcun Ph.D a kai laiah Linguistic nasazetin a zir. Curuangah Baibal caletnak lamah leitlun dinhmun banin Consultant tiang a thlen theinak a si. Rev. Khar Thuan cu MA (Linguistic) a ngah a si. Anih khal calai lam ah tampi zirtu a siih rinsan tlakmi a si. Tufangah Linguistic lam zirin qhehsuaktu kan neihsun a si. Cu lo cu kan Falam mi sungah Linguistic a zir taktak an um lo in ka thei (Ka thei ngah lo tla a si thei). {Keimah khal India ram Serampore University ih BD ka kailai ah Grik le Hebru ka zir dah ih Grik cu Advanced Level tiang ka qhehsuak. Atu PhD ka kai tikah German le Korean ca pawl ka zir. An calai feh daan pawl tawkfang cu ka zir ngah ve ih ka thei phah ve. Asinain linguistic lam ah ka thiam ka ti aw ngam lo. Ka thiam lomi tamzet a um ti ka thei aw}. Curuangah ka sim duhmi cu pumpak kan uar an timi pawl hi linguistic lamah zirsang nei le thiamsang an si cuang lo ahcun an calai fehpi daan hi tongpa uar ih uar ding a si cuang lo. Tuhnu ah kan miphun sung in “linguistic” lam ah zirsang an um bet vivo dingih cumi pawl in calai feh daan dik in fehpi vivo thei lawngah kan qha thei vivo lai ding a bang. Cumi hman ah an thu fehpi mi kan thlun thluh thei pei maw, timi parah hram a bun lai ding. Cuti loih atu kan dinhmun vek ahcun “linguistic” lam ih zirnak a nei zotu pawl ih rem le qha an timi hi a cang thei tawkin thlun thei kan zuam ding hi a

thupi sawn in ka ruat. Kan calai thu ahcun pumpak kan uarmi le uar lomi parah hram kan bun lo a qha. Hram kan bun ding khal a sile cuih kan uarmi pa/nu hin calai lam ah zirnak sang neitu si tengteng a qul. Kan Chin ca khal thiam le thei neknek ciatu si a qul. Kan Chin ca a thiam lomi le a thei lomi in ziangtinso kan ca in tawlrel sak thei ding?

Pumpak ih kan uarzetmi pawl hi uar ding a si ko. Amah lawngte a uar daan kan thiam a qul. A tuahmi a dik lo, a fehpi daan a dik lomi tiang kha thlun thluh ding a si lo. Kan uarmi ih thufehpi mi parah mit-siing in thuruat mumal loih kan thlun qheu ruangah palhnak tampi a suahti thei. Cumi cu kan fimkhur a qul. Biaknak ah siseh, ram hruaitu dingah siseh, uar daan thiam kan qul. Tongpa uar ih uar men hin kan hmailam kan miphun hrangah siatsuahnak le qhat lonak tampi a suahti thei.

3. Miphun dang cangan daan uar ruangih mi nekhuh duhnak

“Miphun dang” ka ti tikah ka tarlang duhmi cu “Mizo” a si. Unau kan si kan ti qheu ko nain kan umnak ram a dang veve tikah unau lo vekah kan cang. Kan umnak ram a bang aw lo ruangah vei tampi ahcun unau ih kan ret awk lo caan tampi a um. Kan thei cio vekin kan Chin cangan daan le Mizo cangan daan hi a bang aw lo. Chin cangan daan ahcun “o” le “aw” hi amah le hmannaq ding hmun ah hman vivo a si. Asinain Mizo cangan daan cu ziangtinkim ah “aw” lawnglawng an hmang thluh. Famkim lo veve an si ko nain Mizo cangan daan hi a famkim lo deuh in ka ruat. Ziangah tile Mizo mi santhar cathiam tampi in Mizo cangan daan ih a famkim lonak a hmutu an um rero zo ruangah a si. Khatlam ah Chin ca dik le qhate’n a zir

(30)

PHILIPPINES RAM LE TLAWNGKAINAK LAM THEIHQHA MALLAI

Philippines ram ih tlawngkainak lam thuhla thawn pehpar aw in cahram ngan ding hi thil ol a si lo. An ram ka thlennak a rei tuk hrih fawn lo. An sinak le dinhmun ziangkim khal ka thei famkim ngah thluh hrih fawn lo. Curuangah duthusam vekin famkimzet in ka ngan ngah thei lo men ding. Ka tlinban fawn lo ding. Sikhalsehla a cang theitawk in ka hmuhtonmi le ka suhhlam ban tawk sungin ka tarlang tum ve hnik ding. A famkim lomi le a dik lomi a um ahcun cangantu ih famkim lonak le a theih famkim ngah lo ruangah a si, tiah rak theihthiamsak hram uh.

Philippines ram thuhla tawi.

Philippines ram ih official hmin cu "the Republic of the Philippines" a siih Asia nisuhnak thlanglam, Pacific tipithuanthum nitlaknak ih a ummi tikulh ram pakhat a si. Philippines ram hi Tikulh (islands) 7,107 komkhawmmi ram a

cuang lo timi hi a si. A hlan ihsin zianghman kan si lo ahcun khui hmun kan thlen khalah kan zirbet cuang lo ahcun kan fimbik dah cuang lo ding. Tuisan ah fimnak a karhzet ih mifim an tamzet timi hi kan hngilh lo a qha. Ka tarlang zo vekin kan Chinmi sungah Linguistic lam feh hi kan malzet. Rev. Dr. S. Hre Kio hi PhD a zir tikah Linguistic qhate'n zir hmaisabik kan neihmi a si. Kan Falam sung ah tla cun Rev. Khar Thuan lawng a si hrih. Chinmi lakin Dr. Kenneth Van Bik in PhD (Linguistic) a ngah ti cu tunai te ah ka theimi a um. Curuangah zozo khal in Chin ca thu kan fehpi tikah kanmah le thiam daan in kan fehpi cio. A thiam hleice deuh timi cu kan um ding nain a tlangpi thu ah kan bang-aw thluh thotho. Cuih kan thiammi parah mi hnakh thiam deuh le fim deuh vekin kan ruat aw sual ahcun kan palh nasa lai ding. Zianghahle hmunkhat ah ziangtluk in kan thiam khalle kan thiam lonak hmun tampi a um hrih thotho. Calai thu ahcun linguistic qhate'n a zirtu ih suahpimi parah ruat tlang, relkhawm tlang in kan zate hman theih dingmi ah lungrual in fehpi thei ding hi a thupizet. Mahte lawng fimbik dinhmun ih um san a si nawn lo. San a thlengh aw thluh zo, timi hi kan hngilh lo a qha.

Atu kan ram dinhmun kan zoh tikah Democracy ah kan lut kan ti. Kawhhran picang pawl cun democracy daan in kum tampi kawhhran kan kaihruai aw rero zo. Curuangah mi tamsawn ih lungkimnak hin ziangtinkim ah hna kan quan qheu. A karlak ah thiam lo ruangih palhnak le famkim lonak tete cu a um ko. Sikhalsehla mi tamsawn lungkimnak thawn feh kan si qheu ruangah ruah zia khal tampi kan thiam. Mah le zalennak kan neih ciomi kha qhate'n kan hmang thiam ding a thupi. A poizetmi pakhat cu mai' ke parah ding loin midang bomnak parih a dingtu

pawl cun an hruaimi kawhhran sungah mai' thuneihnak thawn fehpi an tum. Kawlram acozah in kum reipi in fehpiimi thunei tukih uk awknak (dictatorship) in in ciahnehtuk ih biaknak sung tiangah kan hmang vivo. Cuticun bomnak ngahmi pawl hmangin mipi an kaihruai. Cutikah an sungtel pawl cun an duh lo khal le sumsaw huham nei an si ruangah an thu vekin an thlun. Cumi cun mi tamsawn lungkimnak ih thupitzia hi an theithiam thei nawn lo. An theithiam khal le an hmang thei nawn lo. Ziangkim hi hotu, thuneitu ih fehpi duh daan vekin an feh vivo. Kum a rei tikah an mipi sungah a ciahneh vivo ve. Culawng si loin mi hrekhat cu an hmanrua ah an hmang ih anmah ai-awh mi dotu dingah an hmang. Mah lawng fimbik ih ruat awtu pawl ih kaihruainak a um sung cu kan Falam miphun sungah remnak, daihnak a um thei dah lo ding ti cu a fiangzetmi thu pakhat a si.

Thunetnak

Chin cangan daan hi Rev. Dr. J. H. Cope ih in tuahsakmi a si ruangah a tlangpithu in kan Chin mi zate'n kan cangan daan a bang aw thluh. Curuangah kannih Falam mi pawl khal hi Chin mi zate ih hmangmi vekin kan fehtlang thei dingah kan thinlung kan rem a qul. Thu dang deuh ih kan fehpi duh ringring ahcun lungrualnak thawn cu kan hlat awtuk lai. Falam mi lakih kan lungrual thei qheu lomi cu (a) Hrinhnam kan qantuk, (b) Pawl kan qantuk, (c) Kan uarmi pa/nu parah kan hngat duhtuk, kan qan tuk, (d) Mipi lungrual ih feh theinak lamzin kan thlun duh lo. Mi tamsawn ih duhmi ziang a si ti thei nacing in mi malsawn in mai' duhnak thupi ah ret thocho kan duh. Democracy ih a muril kan tep thiam ngaingai hrih lo. Curuangah hi hlan ihsin lungrualnak dingah a cangthei tawk in tonkhawm le

relkhawmnak tuah a si zo na'n kanmah thu duh daan in kan thluk saal cingcing. Cuti'n tuni tiang kan lungkhat thei lonak cu a si. Hiti'n kan feh vivo ahcun Falam mi malte sungah hrinhnam le Pawl qan in kan fehmi a reh thei lo dingih lungrualnak a um thei dah lo ding. Falam Baibal thu ah kan buai; Calai thu ah kan buai; Pawl thu ah kan buai; ramkhehnak thu ah kan buai. Hitin kan feh vivo ahcun kan Falam mi zate huap thluh thei ding cu thli lak ih innsak bangin kan si hrih lai ding, timi ka ruah tikah ka thin a nuam lo ngaingai. Kan zate'n tangdornak thinlung taktak nei in lungsiirnak thawn Pathian hmai ah kan kir saal a qul thlang (2 Sansiarnak 7:14). Mah lawng fimbik bangih puarthauzet in um nawn loin Thufim 13:10 sungih, "Puarthaunak cun harsatnak lawng a suahter; midang ruahnak thuron cu fim deuhnak a si" timi hi Baibal qongkam te hi kan nunpi cio dingah a qulzetmi a si, tiah ka ruat. "O" le "aw" hi amah le sinak ah diktak in kan hmang thiam tum sawn pei ih himi "o" le "aw" hminbun in thubuainak um nawn hram hlah seh.

(Hminsinsin): Ka nganmi thu pawl hi a siartu pawlih pompi thei lo tampi an um ko ding. In pom sak lo khalle poi ka ti lo, a siartu in freedom/right a nei. Kei khal freedom/right ka nei ve ruangah ka hmuh daan ka ngan ve mi a si ko. Hmuh daan a phunphun kan nei cio ruangah ka hmuh daan ka nganmi a si. Ka nganmi ah na duh lo zawng le na pom lo zawng a um ahcun "a sia lam" si loin "a qha lam" in comment in pe thei).

PCU, Manila, Philippines.

September 23, 2013|Monday|5:23pm.

a si lomi tlawng hmin nei deuh pawl cu: Silliman University (Presbyterian), Adventist University of the Philippines (Seventh-day Adventists), Wesleyan University-Philippines (Methodist & UCCP), Central Philippine University (Baptist), Philippine Christian University (Methodist), Trinity University of Asia (Episcopalian), New Era Universita (Iglesia ni Cristo), Centro Escolar University, Far Eastern University pawl tla an si.

Philippines ram ih tlawng hminthang deuh pawl

Philippines ram hi fimzirnak lam ah South East Asia ahhin a qhangso hmaisabik ram pakhat ih tel ban ve mi asi. Hiti ih an tel theinak hi khatlam ahcun kum reipi sung Spain le American pawlih uknak hnuaiih an um ruangah a si hmang ding. Asia ih zirsang tlawng University hmaisabik a simi University of Santo Tomas (UST) hi Philippines ramah a um. University of Santo Tomas hi zirnak lam ah leitlun ih theihbanmi tlawng a si. Hi tlawng hi 1611 kum April 28 ah Miguel de Benavides (Archbishop of Manila) le Dominican missionary pawlih dinmi a si. Leitlun Catholic university pawl lakah hmunkhat ih tlawngta tambik kainak tlawng tumbik a si. Cuihtlunah Manila khuapi sungih university pawl lak khalah tlawng tumbik a si. Himi UST tlawngah Pope pahnih in an ra tlawng dah: Paul VI (Nov. 28, 1970) le Pope John Paul II (Feb. 18, 1981 le Jan. 13, 1995) tla an si. Cu lo leitlun theihbanmi University pawl cu Ateneo De Manila University (1859 – Jesuit), Silliman University (1901 – Presbyterian), Central Philippine University (1905 – Baptist), University of the Philippines (1908 -UP), De La Salle University (1911 – Catholic), Adventist University of the Philippines (1917-Seventh-Day Adventist), Adamson University (1932 – Catholic), Xavier University (1933 – Catholic), Philippine Christian University (1946 – UCCP & Methodist), ti pawl tla

siih tikulh tumbik pawl cu Luzon, Visayas le Mindanao pawl tla an si. An ram a tumnak zate kom in kilometres thawng zathum kim zikte (300,000 sq kilometres or 115,000 sq miles tlun) a si. An ram ih khuapi bik cu Manila khua a si. 2013 kumah Mipum zate kom 97 million tlun an um. Asia ram sungah mipum tam lam a pasarihnak a siih leitlun huap in hleihnihnak a si. Cu lawng si loin ram dangdang ih a ummi Philippines mipum 12 million an um hrih.

Asia continent sungah Khristian ram ti'n kawh theimi ram pahnih te lawng a um. Cumi ram pawl cu East Timor le Philippines pawl an si. An ram pahnih te'n Khristian ram kan ti tikah Catholic tambik umnak ram an si. East Timor ram hi a ram pumpi in Catholic lawnglawng an si. Philippines ram mipum sungin 93% cu Khristian an si. Cumi sungah 80.9% cu Catholic an si. Cumi lo 12.1% pawl cu Iglesia ni Cristo, the Philippine Independent Church, the Seventh-day Adventist Church, United Church of Christ in the Philippines, United Methodist, Baptist, Presbyterian le Jehovah's Witnesses le pawl dangdang an si. Cumi lo a dang 7% zikte cu Muslim (Islam) le biaknak dang tete pawl an si.

Philippines ram hi 1946 kum July 4 ni ah American uknak hnuai ihsin zalennak (independence) an ngah. Himi ni hi official ih theihpimi a si. Asinain Spain kuttang ihsin anmahte'n independence ni tiah an hmanmi cu June 12 a si. 1898 kum June 12 ni ih an phuanmi hi an thlun deuh.

Philippines mi pawlih Biaknak le khawtlang nun daan

A tlunih kan tarlang zo vekin Philippines mipum tambik cu Khristian (Roman Catholic) an si. Biaknak lam ah a tlangpi thu

in zalenzet an si. Biaknak lam ih kapkhattuk ih fehtu (extreme) khal tawkfang an um ve ko. Sikhalsehla mipi tam sawn cu biaknak lam ah zaran men fang (ordinary) an si. A hrekhat cu biakinn lam a thleng dah lo an tamzet tiah an simmi khal ka thei. Asinain mi tampi cu khawm caan ah felfaite'n an khawm qheu ko tiah an simmi khal ka thei thotho. Mah le zum daan ih zirin Pathian biakkhawmnak lamah cun an zalen nasa.

An mipi thinlung um daan hi an tluang nasa. A tlangpi thu in kan zoh asile to aw rero, kaww aw rero an um dah lem lo. An thinheng ih buainak a um ahcun meithal thawn an kap that men qheu, ti a si. A hleice in faate nunsim ih kaww rero khal an nei lo. Zalennak hi an uar ngaingai. Curuungah an nuncan ziaza lam thu ka zoh tikah remcang lo tiih ka hmuhmi a tam nasa. Amah lawngte an thinlung a tluangtlamzet (simple) in a nungtu an tam zet. A tlangpi thu in kan zoh a sile an nun a felzet pam in ka thei. Thuqhmna ah Bus fate kan to tikah (a hleice in Jeepney) to man hi a khongtu (spare) a um lo. A mawngtu (driver) pakhat lawng a um. A to tu pawlin mah le fehnak ding hrangih cem dingmi zat cio an pe mai. Pe loin an um ka thei dah hrih lo. Kan ram ah sisehla pe loin a umtu kan tampi ding tiah ka ruat rero qheu.

Amah lawngte pakhat le pakhat bom-aw rero ti hi a um tuk lo. Mipi umkhawmnak hmun ah harsatnak pakhat khat kan tong khalle bom aw ti a um lo, an

zoh men, thei lo vekin an tlansan men. Ziangah mi nan bawm qheu lo, tiah theihthiammi rualpi ka sut tikah cuih buainak kan bawm pang a sile a dung ih buainak tampi lakah kan telngah vivo ding hi kan duh lo ruungah a si, in ti. Cuvek thinlung cu a mak tuk ual, tiah ka thinlungte'n ka ruat rero qheu.

Philippines ram ih tlawng um daan thuhla maltein

The National Statistics zung ih 2003 kum thuthannak ah cathiam menmen 93.4% le hmantheihmi cathiam 84.1% a um. Fimthiamnak hrangah Acozah ih hmanmi cu GDP ih 2.5% a si. 2009-2010 kum Department of Education ih suahmi cazin sungah Elementary tlawng 44,846 le Secondary tlawng 10,384 a um. Commission on Higher Education (CHED) ih theihpimi zirsang tlawng 2180 a um. Cumi sungah Acozah tlawng 607 le Private tlawng 1,573 a um. Rampi huap theihpinak tuahtu pawl cu Department of Education, Technical Education and Skills Development Authority (TESDA) le Commission on Higher Education (CHED) tla an si. Department of Education in Basic Education lam quanvo a lak. TESDA in technical-vocational le post-secondary middle-level tlawng pawl a tawltrepi ih CHED in College, University le zirsang program pawl a tawltre hngai a si.

Catholic tlawngih hmin nei deuh tlawng pawl cu: Adamson University (Vincentian), Anteneo de Manila University (Jesuit), De La Salle University (Christian Brothers), Don Bosco Technical College (Salesian), Notre Dame of Dadiangas University (Marist Brothers of the Schools). Saint Louis University, Baguio City (CICM), San Beda College (Benedictine), University of San Carlos le Divine Word College of Vigan (SVD), le University of Santo Tomas tla an si. Catholic

in um theih a si. Tlawng hrekkhat lala ahcun an umnak inn (hostel/family housing) ah thilri kimte'n um cia thluh a siih a sanman khal a khung ve thung. Thlakhat ah US \$ 300 lai cem a qul ih sponsor qhate'n neitu pawl hrangah a remcangzet. Amah lawngte sponsor nei lo hrangah cun ruah ban dingmi a si lo.

Kannah Kawlrammi pawl, a hleice in Chin mi tamsawn pawl cu harsatnak ruangah a tlun ih ka tarlangmi tlawng pawlah kan lut a tam deuh. Tlawng fees khal a ol deuh, ih luh ding khal a ol deuh ah a cang. Scholarship peknak tlawng an um vekin pek lonak tlawng khal tampi a um ve. Hmun dang ihsin bawmtu nei cia lo ahcun tlawngkai ding hi thil ol lo tak a si. Mai' tlawng kai duhnak ah scholarship thawn remcang cia in tlawngkai ding timi cu Philippines biaknak tlawng dinhmun kan zoh tikah a harsa zetmi a si. Scholarship thawn tlawngkaitu khal cu an um phah ve ko nain a tlangpi thu cu unau sungkhat, rualpi le pawlkom pawlih bomnak thawn tlawngkaitu kan tam deuh ding tiah ka ruat.

Thunetnak

Philippines ram hi democracy ram an si vekin zalennak thawn a khat ih a nuamzet. Sumsaw neih ahcun duhtawk ih tlanlen theinak ram a si. Kan tarlang zo vekin fimthiamnak zirnak ding hrang khalah a rak qhazet dah. Amah lawngte atu an dinhmun kan zoh tikah academic level lamin kan tah tikah an tla niam vivo tiah ka ruat. Ziangatile anmai' qong le nunphung hi thupizet ah an ret ih zirnak lamah hlan deuh vekin English hmannak hi a mal deuhdeuh. Mai' qong le nunphung kilkhawi in khaisan cu a qha ko. Sikhalsehla mipfun dang pawl fimthiamnak zirnak ding ruah ahcun a qha lo deuh men ding. Midang pawl an ram ih fimthiamnak zir dingih rat ter an duh

an si. Cumi lo tlawng qha tampi an um hrih na'n kan tarlang cawk lo ding. Himi tlawng pawl a tam sawn ahhin leitlun lam (Secular) le biaknak lam (Theology) fimthiamnak phunhnih in zir a theih cih.

2007 kum PRC le CHED ih report pekmi (1994-1998) kum 5 sung hrangih tlawng qhabik top 10 an timi pawl cu: (1) Xavier University, (2) University of the Philippines, Diliman le Silliman University, (4) University of Santo Tomas, (5) Ateneo de Davao University, (6) University of the City of Manila, (7) Mapua Institute of Technology, (8) Central Philippine University, (9) Saint Louis University le (10) Mindanao State Univestity tla an si.

Philippines ram sung Kawlram mi pawl kainak tlawng

Kawlram mi a tam sawn cu Protestant le Evangelical tlawng pawl ah an kai. An kai tamnak tlawng pawl ahcun Secular le Theology zirnak a kom aw-mi tlawng hnak in Theology tlawng an si deuh. Kawlram ihsin a hleice in Laimi pawl kai tamnak le tlawng lar deuh pawl cu: Manila ah a ummi Philippine Christian University (PCU le Union Theological Seminary UTS), Asian Theological Seminary (ATS), Manila Theological College (MTC), Alliance Graduate School (AGS), Asia Pacific Nazarene Theological Seminary (APNTS), Adventist University of the Philippines (AUP) le Adventist International Institute of Advanced Studies (AIAS), Baguio city ah a ummi Philippine Baptist Theological Seminary (PBTS), Asia Pacific Theological Seminary (APTS) pawl an si. Doctorate program hrang ahcun PCU-UTS, CPU, AIAS le AGST (Asian Graduate School of Theology) tlawng pawl hi hmin nei ih lar deuh pawl an si. PCU hi Doctorate program a neihmi Development Administration

ah a hmin thangzet ve. Cumi lo tlawng dang khalah a kaitu tlawngta an um phahphah nain ka tarlang nawn lo.

Philippines tlawngkaitu pawl theihqulmi le Visa thuhla

Philippines ram tlawng pawl ih cazirh daan cu a phundang deuh a bang. Philippines ram ih fimthiamnak lam an fehpi daan cu United State of America thawn an nai zet. Philippines pawl cu zalennak hi an thupitter ngaingai. Curuangah Saya le Tlawngta pawl karlak ah rualpi sinak neih ding hi an uar zet. A tlangpi in, Saya pawl in thuzirhtu hnak in thuruah thiamnak mi simtu dinhmun ah an um. Program dang pawlah ziang an bang ti cu ka thei thluh lo. Sikhalsehla doctoral level ahcun class sungah Saya le Tlawngta kan zate'n mah le theihmi cio hlawm aw le reltlangnak neih a si qheu. Saya lawngin zirh rero ti hi a tam tuk lo.

Tutiang dinhmun ahcun Philippines ram kan luh vete'n a tlangpi thu in ni 21 sung hrangah Tourist visa pek a si qheu. Tlawngkai duhtu pawlcun cuih caan sungah luhnak ding tlawng zamrangzetin tawlrel lohli a qul. Tlawng luh ngah hnu ah a malbik veikhat tal cu visa extension tuah a qul. Cuhnu ah Student visa ngah theinak dingah tawlrel a qul. A si lole Missionary visa ngah theinak dingah tawlrel a qul.

Cun, Philippines ram ih tlawng pawl lakah CHED ih theihpi mi tlawng le an theih pi lomi tlawng tiah phunhnhin in qhen a theih (CHED ih quanvo pawl cu hmaisai lam ah mallei ka tarlang zo). CHED ih theihpimi cu an acozah ih theihpimi tlawng an si. CHED theihpi lomi tlawng ih kaitu pawl cun Student Visa dil a theih lo. Curuangah Philippines ram sungih tlawngkai dingah cun CHED theihpimi a si maw, si lo timi theih hmaisai a

qha. A cang thei ahcun CHED ih theihpimi tlawng ah kai thei cio a qha. CHED theihpimi a si lo ahcun Missionary Visa thawn khal tlawng kai a theih. Sikhalsehla Missionary Visa cu Baibal tlawngta le an ram ih kawhhran thawn pehzomnak a neitu pawl hrang lawngah a si, tuah le tawlrel daan a tam deuh. Missionary visa hrangah cun acozah ih theihpimi pawlkom, kawhhran pakhat khat thawn pehzomnak nei a qul. A tuah daan ding hi thil ol a si deuh lo in ka ruat. A tlangpi thu in Student visa hi a hmaisabik kum ahcun kumkhat hrangah pek a siih neta ahcun thla 6 tinte'n tuahbet sal a qul. Cutin neta khalah thla 6 tinte'n tuahbet vivo a si ko. Missionary visa cu kum khat ihsin kum thum sung hrangah ngah theih a si. Khatlam ahcun missionary visa thawn um thei ahcun tlawngkai sung hmuahhmuah a remcang deuh ih visa thuhla ah sumpai cem khal a mal deuh. Philippines ram sung umtu hrangih harsatnak bik pakhat cu visa thuhla ruangah a si qheu. Visa hi an ram ih sumlutnak bik pakhat khal a si. Visa man hi a tam theizet ih visa policy khal Immigration lamin atu le atu an thleng cingcing qheu.

Philippines ram sungih Tlawngta hrang Nuntu khawsaknak

Philippine ram sungih tlawngta hrang nuntu khawsaknak lam kan zoh tikah nun man a khung ngaingai. Kan Kawlram thawn tahqhim ding cu a um hrimhrim lo. Mi pakhat in thlakhat ah rawl ei man tenren aw zet in a malbik US \$ 100 hrawng a qul. Cumi lo cu mai' rawl ei duh daan ih zir in a si. Cun, umnak ding innsan man ah khuasung deuh hmun remcang le tlawng kainak nai ahcun thlakhat hrangah US \$ 120 kiangkap hrawng a qul. Cumi cu inn khan kau tawkfang pakhat san man a si. Tlawng hrekhat ahcun umnak ding Hostel remcang a um. Cuvek ih um ngahtu hrangah cun thlakhat ah US \$ 60 hrawng

thei fawn lo", tiah an hnenah mission hna quan dingah in sawm. 'A hleice in Kanpetlet peng Kyindwe kiangkap khua 28 lai hi zumtu pakhat hman an um hrih lo', tiah in sim bet.

4. Kanpetlet, Mindat le Matupi ka thlennak ih mi ka tonmi zumtu mi tampi le Pastor tam nawn in "Na pa, Rev.C. Hrang Tin Khum, in CCOC a thok ruangah kannih pawl khal zumtu ah kan cang. Pastor tiang kan quan thei. Na pa parah kan lungawinak a cem thei lo. Asinain atu ahcun CCOC a um nawn lo ih CMC in kan hnenah hna an quan nawn lo ruangah harsatnak tampi kan tong. Kan unau Laimi pawl zum lotu an tamtuk zo ih an hnenah mission hna nan quan sal ahcun a qha zet ding a si", tiah Thlanglam Lairam ah mission hna tampi quan dingah in sawm nasa.

5. ZBC BM meeting, Matupi khalah rinsanmi Pastor tam nawn thawn tokhawm thunuum titi kan rel tlangnak ah Thlanglam Lairam ih Pathian thuthangqha simphuan a qulzia tampi kan rel tlang qheu. Pastor tamnawn ih kan thinlung ah CCOC program kan cemnet ter hi a poizet. Laimi hnenah quan peh hrih in, Kawl le mipun dang hnen ih hnaquan khal hi quan thocho ko sehla, a hleice in Thlanglam Lairam ih a ummi Laimi pawl hnenah qan lakin quan dinghi si thei sehla a qha zet ding na'n... tiah kan ruat, an ti. Kei khal hi thu hi a thupi zetmi a si tiah ka ruat ih ka lungkimpi nasa.

6. Kan Kawhhran pumpak in mission hna kan quan thok ding tiah relcatnak ka nei. Cutikah khui ah kan quan ding timi thu a suak. Kei in Kanpetlet ram ah quan thei sehla a qha ding tiah ka ruat, tiah kan kawhhran mipi pawl ka relpi. Kan Kawhhran hruaitu upa tamnawn ih thinlung sung khalah cumi cu a qha ding, an ti cio ve. Cutikah mi zapi lungkimnak in Kanpetlet ram ah mission field nei in mission hna quan dingah

taktak ahcun English hi leitlun huap hmanmi a si ruangah thupi ah ret a qul ringring ko ding. Curuangah hmailam kum 5-10 hrawng ahcun English qhanso duh ruangah fimthiamnak ka zir peh ding tiih tumtahnak thawn pan dingah a tlak nawn lo men thei tiah ruahnak ka nei. Amah lawngte ziangvek tlawngqha ih kan kai khalle kanmah (personal) ah a qhum aw. Kanmah hrimhrim in kan thiam ahcun ziangvek tlawngah kan kai khalle kan thiam, kan qhangso ko ding. Kanmai' sinak ih tlin lo ahcun ziangvek tlawngqha timi ah va kai hmansehla kan thiam thei cuang lo ding. Kanmah le zuamnak parah a um a si, tiah ka ruat. Ziang a va si khalle kanmah le pumpak ciar ih kan zuam, kan duhnak ih zirin fimthiamnak kan zirmi ah qhathnemnak le hlawhtlinak kan co ngah cio ko ding, tiah ka hmuh daan cu a si.

PCU, Manila, Philippines.

July 22, 2013|Monday|9:51pm.

References:

- http://en.wikipedia.org/wiki/Commission_on_Higher_Education_%28Philippines%29
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Philippines>
- http://en.wikipedia.org/wiki/University_of_Santo_Tomas
- http://en.wikipedia.org/wiki/Higher_education_in_the_Philippines
- http://en.wikipedia.org/wiki/Silliman_University
- https://en.wikipedia.org/wiki/Xavier_University_%E2%80%93_Ateneo_de_Cagayan
- https://en.wikipedia.org/wiki/Central_Philippine_University

(31)

CCOC KA HMUH DAAN

CCOC (Chins for Christ in One Century) Second Round program thu thawn peh aw in online le fbp groupmail ah thuhla a phunphun in an ngan cio. CCOC hi Falam mi rori a simi ka pa (Rev. C. Hrang Tin Khum) ih hramthokmi a si tiah theifeltu ka si ruangah ka hmuh daan ka ngan ve ding. A cangsuak le cangsuak lo cu Pathian kutsungah a um (Atu hi a quan daan ding thu ah ziangtin an tawlrel timi netabik thucat cu ka thei ngah ve lo).

1. A hmaisa CCOC hram a thoktu taktak hi kanmah Falam mi kan si. CCOC a thoknak thu kan zingzoi asile ka pa, Rev. Charles Hrang Tin Khum, ih a thokpimi a si tiah thuhla fiang a theitu hmuahhmuah in an rak sim dahmi a um. Ka pa ZBC (2013 March thla ihsin CBC tiah hmin thleng a si zo) General Secretary a quan lai ih sunmang a nei hmi a siih amai' GS term a cem kum ihsin hram rak thok a si. A thuanthu cabu ngan dingah ka khawlkhwmm laiah a hnaquanpi tampi in CCOC

hrangih sunmang a nei hmaisatu a si zia an sim ciomi cu "A Biography of Rev. C. Hrang Tin Khum" timi cabu sungah a um thluh. Online ihsin himi cabu a siarduhtu hrangah <http://chinworld.info/Rev_Hrang_Tin_Khum.html> <<http://www.scribd.com/doc/97209677/E-Book-Rev-C-Hrang-Tin-Khum-Thuanthu>> ah siar theih a si. CBC lam in a hramthok daan thu ah ziangtin hmainsinnak le ngankhummi an nei ti cu ka theifiang ve lo.

2. Himi a hmaisa CCOC program hi 1999 kum Hakha khuapi ah cawl in 2000 kum ihsin Centenary Mission for Christ (CMC) tiah CBC in hmindang in an pehzom. Hruaitu thuhla qhaqha a ruat thei pawlin qha an timi a si tiah zianghman thuhla ka rel, ka ruat dah tuk lem lo. Cuihtlun ah CMC program an thok tikah pastor ka quan hlan deuh thu a siih thuhla famkim in ka thei ban lo. Cu lawng si loin CCOC program cemnet ruangah kan Laitlang thlanglam ah ziangtiang a thleng ti khal ka thei tuk dah lem lo. Culai ah hna ka quannak LBA hi CBC sungah kan um lo ruangah khalah a si.

3. 2010 kum March thla ah LBA pastor tam nawn cu thlanglam Laitlang a simi Kanpetlet, Mindat le Matupi ah kan tlawng. Matupi ih tuah dingmi CBC BM meeting kai phah dingah kan feh. CBC ih program in suaisakmi vekin Kanpetlet (KTBA) minister pawl thawn pawlkonnak nei phah ding khal kan si. Kanpetlet kan thlen tikah thuhla relkhawmnak kan nei. An simmi thu pawlin thuhla tampi in ruat ter. In simmi pawl laksungin ka hmainsin ngahmi qongfang pakhat cu 'CCOC program a cem hnu ah kan Laimi zumtu thar tampi pawl hi kilkhawitu an nei nawn lo ruangah zum lotu ah dung an tolh sal thluh. Curuangah kan hnenah mission hna nan quan theisal ahcun kan duh tuk a si. Kanmah in le zianghman kan famkim

ram ah PhD kai dingin ka pok hlan tiang Regional Secretary ka si. Tlawngkai pok loin ka um ta sehla atu khalah quanvo pakhat khat ah in pe hrih dingah ruat cia mi a si ko. Cule Kawlram Regional Treasurer cu Rev. Cin Za Dal a siih Tidim-Siyin a si. Ka sim duhmi cu unau Hakha pawl in anmah lawng quanvo an lak thluh lo, a remcang daan in quanvo zemkhawm in kan quantlang a si, ti hi ka sim duhmi sawn a si. Curuangah CCOC hnaquanah ah politics an telh ahcun Rev. Hre Mang ih a sim zo vekin anmah le Pathian thu a si ding. Kannih cun kan tel theinak hmun ah LAIMI zate'n qang tlangin quankhawm thei sehla ti hi ka saduhthah tumbik cu a si.

CCOC ka hmuh daan thuhla ka nganmi hi a hmaisa CCOC hramqohtu Rev. Hrang Tin Khum ih fapa ka si ruangah rualpi hrekkhat in na hmuh daan na ngan ve ahcun a qha ding tiah in sawm ruangah ka hmuhmi pawl ka rak tarlang venak a si. CCOC thoktu ka pa ih hmin a hlota ding ka siang hrimhrim lo tiah mah duhnakte vun rel mai ko ning. Midang in ziangtin in ruat, ti cu anmah thuthu a si ko. Ka pa, Rev. Chrales Hrang Tin Khum, hi leitlun ah a um nawn lo ruangah a thu khor dinghi fa le pawlin quanvo tumpi kan nei ve tiah ka ruat aw. Amah belte mah lawng ih tuah theih a si lo ruangah ruahnak thawn lawng ka tel thei lai a si. Ka pa, Rev. C. Hrang Tin Khum, a nun lai ih tumtahmi bikmi khal cu kan Laimi zate'n zumtu kan si thluh ding hi a si dah ih tutiang khal cumi cu ka duh bikmi a si hrimrhim ko.

Kan LAIMI (CHIN MI) zate hmunkhat ah Pathian sunlawinak hrangah kutongzom in quan tlang thei cionak dingah thlaza cam phah in... seherhnaq tumpi thawn...

PCU, Manila, Philippines.
Nov. 10, 2012|Saturday|22:30hrs.

kan relcat. Cuticun mission field zoh dingah 2011 kum October thla sungah kan kawhhran hruaitu upa 2 thawn Kanpetlet ah kan feh ih KTBA hruaitu pawl thawn mission hnaquan daan ding thuhla reltlangnak kan nei. Cuticun 2012 kum May thla ihsin palai 2 kan thlah thok. Atu kan Kawhhran in mission hna kan quannak khua pawl cu Kyindwe khua 28 sungih a ummi 'Phungdwekyin' le 'Nga-aw-kyin" timi khua pawl an si (2013 ihsin thuhla a phunphun ruangah mission field cu Ngaphe ram ah kan qhawn sal).

7. Atu ah kan Siangbawi Rev. Dr. S. Hre Kio ih hohatnak thawn USA ih kan Laimi pawlin CCOC 2nd round quan ding thu ka thei tikah ka thinlung in ka duh nasa. Amah lawngte cuih program hi Lai miphun dang pawl tel tum lem loin CBCUSA pawlin an quan ding tiah thu kan thei tikah Hakha mi pawl lawng an si ahcun kan sung tuk tiah ka ruat. A hmaisa CCOC hnaquanah hi kanmah Falam mi ih thokmi a si ruangah Falam pawlin nasazet thazang pe aw, qang tlangin telpi thei sehla tiah duh a va um ve, tiah ka ruat. Laimi zate komkhawm in hmunkhat ah hnaquan tlang vialvo thei sehla duh a um zet tiah ka thinlungte'n ka ruat nasa.

8. A hmaisa CCOC hnaquan laiah kannih Falam mi pawl hi sumsaw peknak lamah siangzet in kan thawh cio ih pe tambik kan si lo hmanah a pahnihnak lole a pathumnak hrawng kan si ringring in ka thei, ka palh soal lo ahcun.

9. Curuangah atu CCOC veihnihnak thok sal tikah kannih Falam mi zate'n tel thei thluh sehla a qha tiah ka ruat (CBANA, FBA, LBA le hmuntin um Falam mi zate in). Kan tel lo khalle kan unau Hakha pawl cun an quan thotho ding, dung an sip cuang lo ding ti cu a fiangzet a si.

Curuangah keimai' pumpak duh daan le ka ruahnak pawl hi a tanglam bangin ka tarlang ding.

(1) CCOC timi hmin rori hi ka duh tuk. Laimi zate Pathian thluasuah tampi kan co, kan donnak hrampi pakhat a si tiah ka ruat. A hmin lawngte CCOC timi hin in buai pi tuk a si ahcun CCOC ti kher lo khalle Laimi zate'n qangrual in Pathian thuthangqha phuannak ah tel tlang ding hi a qul tuk tiah ka ruat.

(2) Cun kan mission hna quannak hi Laimi (Chinmi) hnenah quan ding ti hi ka sim zo vekin ka duh tuk. Mah le pumpak le khawbul Kawhhran pawl cun Laimi hnen lo a dang ah an va quan khalle Laimi komkhawm ih quantlangnak hmun cu Laimi hnenah si rori sehla ti hi ka duh.

(3) Himi hnaquannak hi USA le ramleng ummi Laimi pawlcun sumsaw lam lawng tawlrel in ZBC ih kaihhrainak hnuai ah quan si sehla ka duh. A qulmi hmuahhmuah cu ZBC thawn rontlang in t.uan tlang thei sehla.

(4) Unau Hakha lawng quanvo lakin quan ding cu ka siang hrimhrim lo. Curuangah ramsung/ramleng ihsin kan Chinmi zate in qan lak thei sehla a qhazet ding tiah ka ruat.

(5) CCOC hmaisai vekin Laimi Khristian zate'n thathozet in quan tlang thluh thei sehla ka duh tuk. Pathian ram karhzainak le a hleice in kan Laimi zate Pathian ih rundamnak ngah thluh in thinlung, taksa le thlarau kilkip qhanso pitlin theinak dingih bom le cawmdawl ding hi Pathian ih fialmi hnaquan tumpi a si ruangah qangkawm cio thei sehla duh a um zet. Politics le thudang ah kan lungrual lo hmanah Pathian ram karhzainak hnaquan ahcun kutkai aw in quan thei ding hi duh a um zet.

Himi CCOC thu thawn peh aw in Dr. Lai Sum, Rev. Hre Mang le a dang pawlin group mail sung ihsin kan si daan ding qha zetzet in hlawm mi kan siar ngah. Mi tampi in khal kan

siar. Minung pumpak ih do le qhuat kan hman hi bansan a qha tiah ka ruat. Kanmah in himi mission hnaquan cu kan tel duh lo khalle midang cun an quan totho ding. Curuangah kannih in kan quan duh lo khalle soisel le relsiat rero ding a um in ka ruat lo. Mi pumpak parih duh lonak thu khal tarlang ciamco in relsia a qul lo tiah ka ruat. Thudang ah kan thinlung a bang aw thei lo hmanah Pathian ih sersiammi minung ciocio kan siih Pathian a thei ngah hrih lomi kan unau LAIMI pawl hrangah quankhawm ding tal ahcun kan lung a rual ding hi a thupi a si, tiah ka ruat. Ziangahtile mission hnaquan hi Pathian thupek a si. Mission hram a thoktu hi kan biakmi A NUNG PATHIAN a si. Zumtu pawl kan quan dingah Fapa Jesuh ih quanvo tumpi in peksinmi a si. Curuangah Laimi zate'n peng le ram, phun le hnam thleidan awknak um loten quan tlang cio theinak ding lamzin hawl sawn ding hi a thupizet tiah ka ruat. Cutin hmunkhat ih kan quankhawm thei lo khalle mission hnaquan cu bansan lo ding a thupi. Baptist hi mission hnaquantu kawhhran kan si ringring ti hi kan hngilh lo a qha. Kan Laimi zate'n Pathian thluasuah kan donnak ding hrangah a si. Pathian hmin sunlawinak ding hrangah a si. Pathian ramkarhzainak ding hrangah a si.

Cun GCCF thu thawn peh aw in malte sim duhmi ka nei bet hrih. GCCF a thoktu lakah a telmi Rev. Pa Ni Maung hi Falam mi a si. Laizo khua mi a si. A qhangliannak hmun hi Thantlang peng a si ruangah qhanlennak ih zir in a feh. A nupi khal Falam mi Zanniat cithlah Dar Thang hrin a siih Hakha unau lakih qhanglian mi a si ve. Cuihtlunah GCCF ah keimah le Dr. R. Thawng Hlei lawng si loin Falam hruaitu tam nawn kan rak tel. Kei khal LBA EC ih lungkimpinak in ka tel ve mi a si. GCCF sungah Central in quanvo kan zem awk tikah kei hi Kawlram Regional Secretary quanvo ka lak. Atu Philippines

Cuihsin 2004 kum ah MIT le UTS komkhawmin DMin program an thok tikah kai ve dingin timtuahnak ka rak nei ve. Sikhalsehla cuih thu (information) ka theih tikah thlakhat lai a rak tlai zo. Cuticun qumkhatnak ah ka kai thei lo. Curuangah Bethel Theological Seminary, Kalaymyo ah Vice Principal quan phahin tikcu caan hngakin ka um. 2006 kum June ah DMin thuhla an thanmi ka hmu ih dilnak ca ka thunlut ve. Cuihhnu ah luhnak camipuai kan tuah ih qhate'n ka rak ong ve. Luhnak camipuai (Entrance exam) a tuahtu 19 sung ihsin 14 lawng kan ong. MIT ih luhnak camipuai hi a harzet tiah rel qheumi a si ruangah a thok ahcun ka phang nawn na'n Pathian remruatnak in ka rak ong lohli thei ve. 2006 kum October thla zarhnhnihnak ihsin MIT, Insein tlawngah DMin program cu kan rak kai thok. Kan kai thok ni ahcun Dr. Dennis le UTS ihsin professor pahnih pawl thawn hmel theihnak in tuahsak. Cuihsin thokin Dr. Dennis thawn hi naih aw zet le nel aw zet in kan rak um thok.

Dr. Dennis ka hmuh daan

MIT ah DMin kan zir tikah kum tluan in kai rero kan si lo. Doctorate level a si tikah Seminar system hmangin tlawng kan kai qheu. Semester tinte'n UTS ih DMin Coordinator a simi Prof. Dr. Dennis cu quanvo neitubik a si ruangah in ra tlawng ve ringring. A rat tinte'n subject pahnih khat a lak ih in zirh ringring qheu. Class sungih a cazirh mi hi nuam ka tizet qheu. Ziangahtile theih ding thu qhaqha tampi in simmi pawl hi a qha thei zet. Ka hrangah man a nei nasa. Amah le qongkam thiam le zirh thiamzet a si tikah in zirhmi thuhla pawl hi Pathian hna ka quannak ah bawmtu qhazetzet ah an cang. International level ih cazirhtu a si vekin thu a theihmi khal a mak thei nasa. Kan theih ban lomi le kan ruah ban lomi thuhla tampi a pursuak

(32)

KA THEIHMI REV. DR. DENNIS SHU MAUNG

Leitlun kan nun sungah pakhat le pakhat hmu aw dah lo le thei aw dah lomi tampi kan um. Ton aw duaK dahmi khal kan rak um. Cumi pawl cu thuhla pakhat khat ruangah hmunkhat khat ah kan tong awknak ih mallai kan theih aw dah na'n kan ton awk lonak a rei cun kan hngilh aw sal mai qheu. Asinain a hrek cu kan theihlan cih mi khal tampi kan nei ding tiah ka zum. Cumi lak sungah Rev. Dr. Dennis Shu Maung ("Dr. Dennis" tiah ka hmang vivo ding) thawn kan theih awknak thuhla khal hi pakhat ah a tel ve. Ka theihmi Dr. Dennis ih thuhla pawl cu keimai' hmuh le theih daan bangin a tanglam vekin ka tarlang ve hnik ding.

Ka theih hmaisabiknak

1987-88 hrawngah Yangon University ah phunsang tlawng ka rak kai thok. Culai ah University tlawngta pawl thawn pehparmi biaknak lam cangvainak pawlah ka tel tam tuk lo. Asinain University Christian Fellowship (UCF) khawmnak ah cu ka remcang caan poh ah ka tel ve ringring qheu. Culaiah Dr. Dennis khal MBC Judson Aid ah quanvo neitu a si ih tlawngta thuhla ah a ra phah qheu hmang. Veihnih khat ka rak hmu qheu. Asinain amah thawn cu kan biak aw dah lo. Veikhat cu MBC Judson Student Aid ka rak dil ve. Dr. Dennis cu Director a si vekin a dang quanvo neitu pawl thawn Pyi Road ih a ummi Judson Center ah an ra. Thu le hla um daan pawl tawkfang simfiangnak an nei ih kan ngah ding zat ciar in zem. Cunah cun Dr. Dennis hi fiang nawn in ka rak thei thok a si.

Cu hnu ah keimah khal Yangon Phunsang tlawng ihsin degree ka ngah ih caan tawkfang sung cu Yangon ah ka thleng nawn lo. Ka umnak Toungphila, Kalay ahcun ka rak um. Dr. Dennis khal Korea lam ah Baibal degree sang deuh kai dingin a feh zo timi thu cu midang hnen ihsin ka rak thei phah. Cuih hnu ah 1996 kum ah India ram Calcutta khua kiang ih ummi Serampore College (University) ah tlawng ka kaiih BD course ka zir. Culaiah ka rualpa Stephen Lian Hup Ling (atu Rev. Dr. Stephen Lian Hup Ling) in Dr. Dennis ih thuhla a sim qheu. A simmi sung in ka theihmi le ka uar zetmi pakhat cu Korea ihsin Baibal tlawng a qheh hnu ah Philippines ram ah tlawng a kai bet ih Doctor of Ministry a qheh zo. Cule cathiam sang a si cia ruangah zirhtu dingah an lak cih timi thu hi a si. Kan Laimi sungin hmun dang, ram dang tiangah zirhtu quan thei hi kan mal zet lai ih cuih thu ka theih cun ka uar nasa. Kawlram a um lai khalah

Acozah University ah Lecturer dinhmun tiang a quan theitu pakhat a si. Ramdang a thlen khalah hiti vekin zirhtu dinhmun a thleng thei hi mi thupi pakhat a si tiah ka thinlung te in ka upat nasa.

Fiangzet le nel aw ih kan theih awknak

A tlun ah ka sim zo vekin a hlan deuh ahcun Dr. Dennis thawn pumpak hmuhton awknak ngaingai kan rak nei dah lo. Curuangah pakhat le pakhat thu hla khal kan thei aw tuk lo. Anih khalin i theifiang lo ding ka zum, kei khalin ka theifiang ve lo. Sikhalsehla Pathian hna kan quannak ah Pathian ih remruatmi cu kan theih ban lomi thil tampi a um qheu.

Dr. Dennis thawn fiangzet le nel aw zet ih kan theih awk hram a thoknak cu 2006 kum October thla ah a si. Dr. Dennis professor a quannak Philippines ram ih Union Theological Seminary/Philippine Christian University in Yangon ah a ummi Kawlram sungih Baibal tlawng qhabik le hminthangbik Myanmar Institute of Theology thawn kom aw in Doctor of Ministry (DMin) program nei dingah an rak tawlrel. Cuih program cu 2004 kumah rak thok zomi a si. Kei hi 1999 kum March thla ah Serampore College (University), Serampore-Calcutta, India ihsin BD ka rak qheh zo. Asinain Church ministry sungah quanvo a phunphun ka nei vivo ruangah tlawngkai ka pehzom thei lo. Zirpeh ding hi ka duhzetmi a si ruangah tumtahnak cu ka thinlung sungin ka nei ringring. Pastor hna quan phah in, Lairawn Baptist Association (LBA) ah le Bethel Baibal tlawng (BTS) lamah quanvo ka nei vivo tikah ram leng suakin tlawngkai pehzom ding cu ka hrangah a ol lo zetmi ah a cang. Hmansehla ka thinlung thupte cun pehzom ding ka tum ringring ko.

Curuangah Dr. Dennis thawn fiangzet in kan hmuhton awknak hi kum tampi a si hrih lo. Asinain kan hmuhton awknak caan sungah a hnen ihsin zir dingmi le cawn ding a tlakmi thil tampi ka sarsuak ngah. Pathian hna ka quannak ding hrangah thazaang tampi in pek. Dr. Dennis nun ah a thupibik pakhat tiih ka ruahmi cu 'amai' hrangah hna quan loin a rianmi Pathian hrangah lungthiangte'n hna a quan ih midang hrangah hna tampi a quansuak' timi hi a si. Dr. Dennis Shu Maung le a innsang parah Pathian in thluasuah hmuifu tam sinsin in burh hram seh! Amen.

PCU, Manila, Philippines.
August 10, 2012|Friday|5:30pm.

*(Philippine Chin Christian Fellowship Annual Magazine,
September 2012)*

ngahmi pawl in hlawm, in sim qheu. Curuangah zirhnak lam ahcun ka rinsan ngaingai. Cumi laiuh in zirhtu kan professor pawl hi anmah le zirhmi subject pawlah an tawk zetzet ko. Culakah Dr. Simon Pau Khan En, Dr. Sang Awr (thizo) le Dr. Dennis ih in zirhmi pawl hi a hleice in ka duh deuh cuang. Zirhnak lam ah Dr. Dennis hi ka uar ih ka upat zetmi zirhtu pakhat a si.

Cun, Dr. Dennis hi mi thinlung khaisan daan a thiam zet. Semester pakhat hnu pakhat kan qheh tinte'n term paper ngan ding a tomtom in kan nei qheu. Kei khal cu khatlam ah BTS ah tlawngta pawl zirh phahin khatlam ah term paper (assignment) tuah qulmi pawl a qha thei bik ding zuamin ka tuah ringring. Curuangah Semester thar kan thok tinte'n a hmaisai semester laiuh term paper tuah ding in fialmi hmuahhmuah kimte'n ka a ap thluh thei ringring. Cu lakah kan rualpi hrekkhat cu ap thei loin an um hnuaihni qheu. Term paper kan apmi pawl hi Dr. Dennis cun qhate'n in siar sak, in zoh sak thluh qheu. A qhatnak zawn le rem qulmi zawn pawl khal catisen thawn hmingsinnak in tuahsak qheu. Cutin kan paper nganmi cu a qha le qha lo dinhmun zohin a hmat (mark) in pe qheu. DMin program ahcun grading system an hmanmi hi PCU-UTS ih hman daan in an fehpi qheu. Term paper tam nawn ah 1, 1.25 le 1.5 pawl ka rak ngah. Ka rualpi tam sawn cu 1.75, 2.5 le 2.75 tivek pawl an ngah tikah keimah le keimah ka ruat aw mi cu ka paper hi rualpi pawl hnak in a qha lo sawn qheu a si hi... tiah thinnuam lozet in ka rak um qheu (A tlangpi thu in grading system cu a mal ihsin a tam ah a feh qheu. 1 cu a malbik a siih 5 cu a tambik a si).

Sikhalsehla Dr. Dennis thawn kan ton aw tinte'n in sim ringring mi cu, "Khah, qhate'n rak zuam ko aw. Na mark khal a qha. Na ti qha theizet sokhaw. Na pa hi kan Laimi zate'n kan rinsanmi Pa a si vekin nangmah khal kan Laimi pawlih rinsanmi Pa si thei ve dingin napi'n zuam sinsin aw" tiah thazaang in pe qheu. Cuihtlun ah "DMin nan qheh hnu ah PhD pehzom na duh a sile keimah in a cang thei tawkin ka lo qanpi ding sokhaw", tiah thazaang in pe ringring. Asinain ka ruah aw qheumi cu ka hmat ngahmi le midang thawn ka qhim tikah a mal deuh ih ziangtin ka pehzom thei ding tiah ka tha a nau phah qheu. Dr. Dennis ih simmi cu mi thazaang a peknak le qongkam a thiamnak men a si ko lo maw, tiah ka thinlung sungte in ka rak ruat qheu. Thungai ti ahcun thu ka theihnak a mal ruangah a rak si sawn. DMin ka qheh hnu Transcript of Records (mark sheet) ka rak lak tik lawngah ka mark ngahmi pawl hi ka rualpi pawlih ngahmi hnakin a qha sawn riai tihi ka rak theifiang sal. DMin degree khal cu GPA 'A-' in ka rak ong hngehng (GPA 'A' hi a sangbik a si). Cumi cu grading system kan hmanmi a bang aw lo ruangah a si timi cu lehnu lam ah ka rak thei ngah salmi a si. Kawlram le hmun dang ah grading system cu 5,4,3,.. tiah a tamnak ihsin a mal lam ah hman a si qheu. 5 ngah cun A, 4 ngah cun B, 3 ngah cun C tiah qhen a si. Asinain PCU-UTS ih an hman daan cu 1,2,3... tiah a malnak ihsin a tam lam ah pek a si sawn. 1 ngah cun A, 2 ngah cun B, 3 ngah cun C tinak a si. Ziang a si khalle Dr. Dennis hi mi thinlung khaisan daan a thiamzettu a si ti cu keimai' hmuh daan a si.

Cuticun DMin ka qheh hnu ah PhD kai peh thei ding cun ka thinlung thupte'n ka duh ringring. Zirnak lam ah ka duham nasa. Sikhalsehla 2010 March ihsin BTS Principal quanvo ka

lak tikah remcang lonak a um phahphah. Dr. Dennis hnenah email thawn pehzomnak ka tuah tikah professor a quannak Philippine Christian University ah zamrangzetin rak ra thlang aw tiah duhsaknak tumpi thawn in sawm. BTS ah Principal quan ka si fawn tikah ka laklawh nasa. Curuangah 2010 kum ahcun ka poksuaq thei lo. Asinain 2011 November 13 ni ahcun BTS Principal quanvo ka neihmi ihsin suak dingah dilnak ca cu hramhram in ka thunlut ih Philippines ram ahcun PhD kai dingah ka rak thleng. Dr. Dennis chun PhD (Religion) kai dingah in forh. Asinain PCU ah secular PhD (Development Administration) course ka duh deuh ruangah ka qhawn aw a si. PCU ah PhD kai peh theinak dingah lam in hruaitu a hrampi cu Pathian a siih thu le hla in qanpitu bik cu Dr. Dennis a si.

Thunetnak

Philippines ram ah tlawngkai in ka um sungah Dr. Dennis in kilkip ihsin in qanpi ngaingai. Thinlung lam, theih le ruahnak lam, thlarau lam, mi pawlkomnak lam ziangkim ah a hnen ihsin zir ngahmi tampi ka nei. Minung kan siih famkim lonak cu kan nei cio ko. Dr. Dennis khal cu a famkim lonak tampi a um ko ding. Sikhalsehla tu tiangah cun keimai' hmuhnak ahcun sim rel ding tampi ka nei tuk lo. Ka theihfiang lomi cu ka rel lo mai ding. A qhatnak lawng ka ngan sawn ding. Thuthangqha in simmi pawl hi ka hrangah taksa, thinlung le thlarau lam thazaang ngahnak lawnglawng a si. Kan Laimi tampi hrangah mi pakhat an si cio theinak dingin a tungding sakmi tampi an um zo. Ramdang ah a um ko nain kan Laimi tampi hrangah miphun dang le ramdang mi karlak ah thil qha tampi a tuahsuak mi pawl ka zoh tikah ka upat zet. Professor a quannak PCU-UTS ih a hnaquanpi pawl khalin an qihzahzet qheu ti hi ka hmuh daan a si.

a mil aw lomi le Baibal sungah a tel lomi zirhnak pawl cu Khristian zirhnak dik an si lo.

Timote cu a nauhakte lai ihsin a pi le a nu te' i zirhnak ruangah Baibal thu zumnak ah a hram a hngetkhoh zet. Cuih hnu ah caan reipi sung Pathian thuhla a zir bet rero. Cubangin Pathian hna a quantu cun nitin Baibal siar ding, zir ding a qul. Cutin kan siar, kan zir rero tikah kan thei thluh cawk lo ding. Sikhalsehla zianghman zir lo, siar lo ih kan um hnak cun kan zumnak nun ah qhathnemnak tampi in pe ding. A zate' n ka thei thluh zo tiah ruah aw ding cu a si lo (2 Tim. 2:15; 3:5, 15-16; 1 Pit. 2:2-3).

Riantu qha cun Pathian thu (qongkam) hi a sun a zaan in a zir rero ding a qul. Theifiang thei dingah thlacamnak thawn simfiangnak cabu tampi khal zoh phah ding a qul a si. Cutikah mi in ziangvek thuhla an sut khalle a simfiang thei ding. Baibal caang simfiangmi vekin a sim thei ding. Leitlun fimnak thawn rawi in simfiang ding a si lo. Mi tampi cun *Pathian thu thawn pehtlaihnak zianghman a nei lomi pawl simrel tlak lo thuanthu menmen pawl* hmangin thu an sim qheu. Cupawl cu hrial dingah Paulin in forh. Cuhnakin Pathian duhzawng ih nung dingin zirh aw ringring ding ah in sawm hngai. Jesuh Khrih vekin thu kan zirh tikah Baibal bung le caang hmangin zirh thei ding zuam kan qul (1 Tim. 4: 7)

Pathian hnaquantu cu zumtu pawlih zohqhim a tlakmi dinhmun a nei ding a thupi. *Pathian thu ah a ciah awtik* lawngah midang nun a sim thei ding. Mai' nun sungah ah zianghman um loin midang va zirh ding ti hi a cang thei lomi a si. Hmual khal a nei thei dah lo ding. Taksa harhdam ding hi man a nei zetmi a si. Taksa thazaang cahnak kan nei ding hi a qulzet fawn. Asinain

(33)

JESUH KHIRH IH RIANTU QHA

“Hi zirh awknak hi Khristian kan unau pawl na sim a si ahcun Khrih Jesuh riantu mha na si ding. Nangmah khal na thlun rero zomi a dikmi thuzirhnak le zumnak mongkam ihsin thlarau lamah na cawm aw ding” (1 Timote 4:6).

Zumtu pawl cu Jesuh Khrih in amah riantu dingah kawhmi kan si. A hleice in Jesuh Khrih ih riantu menmen si loin riantu qha si ding hi a thupi ngaingai. Timote cakuat pakhatnak kan siar tikah Paul in Timote hnenah Jesuh Khrih ih riantu qha si thei dingin forhfialnak a neihmipawl kan hmu thei. Paul le Timote tei' san laiah zirhnak dik lo tampi a um ruangah cumi pawl khal ralrin thiam thei dingah nasa zetin a forhfial hngai. Zumtu kan zate hnen khalah hi thu hmangin tuni tiang in forh hrih a si.

1. Khristian Pitlinnak a siatsuah termi zirhnak dik lo

Ziangruangah zirhnak dik lo thu le a dik lo thuzirhtu pawl rat ter kan duh lo? kan ti a sile "Zirhnak dik lo" timi cu "Baibal thawn a kalh awmi zirhnak a si" ruangah Khristian Nun khal a siatsuah thei ruangah a si. Cutikah Khristian pitlinnak khal a vaivuan theih Satan kut sungah an tla qheu. Timote cakuat sungih a dik lomi zirhnak cu "*Gnostic*" zirhnak a hramthawhnak ih zirhnak pungsan an si. Cuih zirhnak dik lo ruangah zumtu Kawhhran pawl cu Jesuh Khrih ih fialmi hnaquan hi quan ding an tum/paih nawn lo. An zumnak khal an thlahthlam vivo.

Curuangah Paul in, "Caan neta lam ahcun mihrek in Khristian thurin hi an taan ding; bumtu thlarau an zum dingih khuasia ih zirhnak an thlun ding, tiah fiangtein Thlarau in a sim. Cubangtuk zirhnak cu *thuphan per mibum thiam* pawlin an zai ter. An *sia qha thleidannak thilung cu thirling ih holh kangmi bangin a thimi* a si," (1 Tim. 4:1,2) tiah nasazet in ralrinnak a pek hngai.

A dik lomi thuzirhtu pawlin an tlaksammi palhnak phun (3) an nei.

- (a) Zumnak taansantu an si. Kawhhran sungih zirhtu hrekkhat cu zirhtu dik lo an can tikah zumnak an nei nawn lo. An nun ah Pathian thu um nawn loin a dang thu pawl an zum ih an zirh. Misual kan siih in tlen theitu cu daan thlunnak lawngin a si, an ti. An nun ah Khrih ih rundamnak thudik a um nawn lo (Rom 10:9-10; 1 Kor. 15:3-4; 1 Pit. 2:24; Joh. 3:16-18).
- (b) Thuphan per mibum hmanngmi thlarau sia an pom. Leitlun tisa duhnak a thluntu pawlih tuah vekin an tuah (2 Kor. 11:13-15; 2 Tim. 4:3-4; Tit. 1:10-11).

- (c) Khawsia, khuavang thawn pehpar mi zirhnak pawl malte te'n an pom vivo ih Jesuh Khrih ih thudik cu an nunah a um nawn lo (Luk. 12:54-56; Rom 16:17-18; Kol. 2:8).

Cuih "Gnostic zirhnak" ruangah Efesa Kawhhran sungah nupa qhit awknak tuah hlah uh, rawl hrekkhat (sa le ngasa pawl) ei tla a qha lo, an ti (1 Tim. 4:3). Innsang nei loin mahte um uhla Pathian thawn nai zetah nan um ding tiah an zirh. Thlarau lawng hi a thupi ruangah leitlun taksa cu a borhhlawh ruangah hrial dingmi a si. "Lei taksa cu thupitnak zianghman a nei lo. Curuangah ziangbangin kan nung khal le a poi lo, kan thlarau hrangah zianghman a siatsuah thei lo", tiah minung lam duhzawngin zirhnak an nei.

Curuangah Paul in, "Pathian ih a tuahmi hmuahhmuah cu an qha qheh; zianghman hnon ding an um lo. Sikhalsehla ziang hmuahhmuah cu lungawi thlacamnak thawn cosaan ding a si; ziangahatile Pathian ih thu le thlacamnak in a thianga a can ter", tiah a letsalmi kan hmu thei (1 Tim. 4:4-5; cf. Mat. 6:31-33; 1 Kor. 8:8; 10:25-27).

2. Jesuh Khrih ih Riantu qha

Jesuh Khrih ih riantu qha a can theinak dingah Paul in Timote hnenah thuzirhnak a nei hngai. Cupawl cu zumnak thu le Khristian nuncan ziaza zirhmi thu pawl tla an si (cf. 1 Pit. 1:12-15; 3:1-3). Cuih thu pahnih hi zumtu kan zate ih nunpi dingah a thupi zetmi a si. Baibal ih zirhmi zumnak thu pawl thei thluhin midang pawlih in sut tikah simfiang thei ding hi a thupi ngaingai. Khristian nun zirhmi thu pawl khal Baibal sungah famkim zetin a um thluh. Cumi cu theihfel in nunpi ding a qul. Baibal thawn

lo. Curuangah Paul in zumnak lamzin dik ihsin pial lonak dingah Timote hnenah le tuisun ih Pastor, hruaitu le zumtu kan zate hnenah thu in forhnak a si. Kan zate'n mah le quanvo cio kha felfaizet le duhnak thinlung tak thawn quan cio uhsi. Jesuh Khrih ih riantu qha si cio dingah kan nunnak zate'n ap aw cio uhsi. Jesuh Khrih ih riantu qha siding kan duh ahcun a quanvo kha a hmin men lawngin quan dingmi a si lo. Duhnak thinlung tak in le nun pek awk rori in kan quan a qul.

PCU, Manila, Philippines.
October 12, 2013|Saturday|10:36pm

thlarau lam Pathian thu thawn kan khat bet tikah hmual a nei sinsin. Leitlun kan nunnak hrangah le kan hmailam nunnak hrang khal ah a thupi zetmi a si (1 Tim. 8-9). Taksa, thinlung le Thlarau lam kilkip in qhanso ding hi a thupizet a si.

Cuihtlunah Paul in, "*Rethei zet le harsa zetin hna kan quan qheu, ziangahtile kumkhua in a nungmi Pathian parah kan ruahsannak kan bum. Cuih Pathian cu mi hmuahhmuah Rundamtu a siih amah a zumtu pawl hrangah a si hleice*" a ti (1 Tim. 4:10). Pathian ram hrangah tiin retheih harsa tuar dingih ap aw zomi cun cumi pawl tuar theinak dingah thazaang nei ringring a qul. Minung ruah daan phunphun thawn tlangleng tlang kan si ruangah cumi pawl kan ton tikah thinsau a qul, ngaithiam a qul, hremnak khal tuar thei a qul. Cucingin raal qhazetin thuthangqha phuang sinsin ding, raal qhazet in zirh ding, Thlarau Thianghlim bomnak thawngin quan ding a qul a si.

3. Zohman in lo nautat hlah hai seh

Timote hi mino te a si kona'n Pastor hnaquan tumpi a rak quan. Mino te a si kona'n upa, mino, nauhak, nu le pa pawl hnenah nitin thu a sim, a zirh. Upa deuh mi hrekkhat cun mino ih thusimmi cu ziang an siar duh qheu lo. Mai' fa tluk a simi ih zirhmi cu an cohlang duh lo. Na no tuk hrih, na hmuhtonmi a mal tuk hrih, an ti qheu. Cutikah Timote hrang ahcun a harsa ngaingai. Cumi cu Paul in a theih ruangah thu a zirh hngai. A hrang ahcun Pathian qongkam Baibal siar lo rinsan ding a nei nawn lo. Cumi cun a qong daan, a umtlan ziaza, duhdawtnak le zumnak le thianhlimnak a neih mi pawl kha zumtu dang pawlih zohqhim tlak dinhmun ah a thleng ter.

Zohqhim a tlakmi riantu qha (pastor) a si tikah mino a sinak khal mi in an hmu nawn lo ih an rinsan tlak hruaitu upa pakhat a si tiah mi in an hmu thei ding a si. Timote cu Paul ih simbangan zumnak fekzet ih nungmi a si. A nun daan a thianghlim ih cawntlak le zohqhimtlak mino pastor pakhat a si.

4. Riantu ih nitin quanvo.

Zohqhim a tlakmi Pastor ih a nun daan cu nitin Ca Thianghlim siarnak, thlacamnak pawl tuah ringring hi a si. 30 Minutes tluk Baibal siar qheh tikah a malbik nazi pakhat sung thlacam a qul. Cuih hnu ah midang pawl le sungtel zumtu pawl thawn ton awk tikah Pathian Uknak dinding hi ka quanvo a si ti theiin felzetin a hna quan ding a qul. Thusim a qul ahcun thusim ding, thlacamsak a qul ahcun thlacamsak ding, nunsim a qul ahcun nunsim ding, ruahnak pek a qul ahcun ruahnak qha pek ding.

Thlarau laksawng thlahthlam lo ding hi a thupi zet. Thlarau laksawng tampi sungin ziangbik hi ka ngahmi a si tihi thlacamnak thawn theihthiam kan qul. Cuih kan ngahmi Thlarau laksawng cu qhangso ter dingah le hmanthiam a qul ngaingai (Efe. 4:11-12; 2 Tim. 1:6).

Nitin Khristian Nun ih kan qhanso ding hi Pathian ih duhmi a si. Pastor le Hruaitu upa pawl ih nun lawngah qhangso ding si loin zumtu Khristian hmuahhmuah qhanso ding a thupi. Cuti ih Pathian mihman dinhmun kan thlen tikah kanmai' hminthannak ding a si lo; Pathian sunlawinak ding hrangah a si. Kawhhran le a thuthangqha karhzai sinsin theinak ding hrangah a si. Cumi cu mi hmuahhmuah ih an hmuhnak dingah tikcu caan le thazaang pe in hman ding a qul. Jesuh Khrih bangin zirhnak,

phuannak, damternak hnaquan pawl cu kanmah le 'talent' kan ngah cio mi vekin hman cio ding a thupi ngaingai.

Curuangah Pastor/hruaitu cun nitin a nun daan ralring zet a qul. Kan umtlaan daan, kan qong daan, kan cawlcaang daan ruangah midang ih rilhbahnak a si ahcun Pastor/hruaitu quan lo a qha sawn. Midang pawlin kan nun daan in zohthup ringring. A qha khal siseh, a sia khal siseh sim le rel an duh ngaingai. Kan Pastor/hruaitu cu a siava tuk timi hi a hruaimi mi zovek hman in kan thei duhmi a si lo. Nun daan ralrin lo ahcun tluksiat a ol te. Kan raalpa Satan cun kanmah in do thei lo tikah kan nupi, kan faate, kan sungtel pawl sungah hna a quanih in do thei. Curuangah thlacamnak thawn ralring zetih nun ringring a qul.

Thunetnak

Kan kut sung ih in ap tami cu Pathian thutak a si. Thukham pawl, zirhnak dik pawl an si. Kenneth Wuest cun na hnenah thudik zatekom a lo ap a si, a ti. Matthew Henry khalin Pathian ih dingfelnak le thudik le thukham pawl kilkhawi dingah a ap a si, a ti. William Barclay cun thutak, lamzin le nunnak thuhla kilkhawi dingah Timote ihsin thokin mino zate le hruaitu zate hnenah ap a si. Cumi cu kan nunpi ding. Cutik lawngah zumtu siseh, zum lotu siseh midang pawl in an hmu dingih Pathian sunlawinak an hmu ding, tiah a ti.

Baibal ih zirhmi hi thupi bik ah kan lak dingmi a si. Baibal ca siar lo a lenglam cabu pawlih nganmi pawl cu thudik an si thluh lo. Mihrek cun anmai' ruahnak, duh daan le hmuh daan kha thupi tukah an ret qheu. Cupawl khal cu anmah le sinak tawk ahcun a qha ve ko. Asinain Pathian thu thawn tahqhim theih a si

canglai ding, kan tong lai ding timi thu pawl kan theih awk cia thei hrih lomi nun pawl an si ruangah “Theih awk lo Nun” tiah kan ko. Himi Theih awk lo nun hi kanmah in kan thei lo. Midang khal in an thei lo. Pathian lawng ih a theihmi nun a si.

Himi “mah le mah theih awknak lamzin 4” ih tumtah le duhsanmi cu kanmah le kan nun cio thei aw in, midang thawn kan pawlkom awknak karhzai ter ding in le “thuh awkmi nun” le “mitcaw nun” pawl malter vivo theinak dingah a si. Kan nun cek aw ih kan hmailam nuntu khawsak daan ding khal hmu fiang thei cia vivo dingah in bawm a si.

Cutiin kanmah le kanmah kan theih awk thei ahcun:-

1. Thu kan ruatmi le theihmi, kan tuarmi pawl kha midang thawn kan relltang, thu kan hlawm aw tlang (*sharing*) thei ding. Cu le midang in thu in simmi qhate in kan ngai (*listening*) ding ih, kan tlamtlin lonak pawl khal qhate in ruat (*thinking*) in kan rem qha vivo ding. Cuticun zapi theih nun kan kauter vivo thei ding. Mi qha, mi tluang, kom nuammi, biak nuammi ah kan cang thei dingih midang thawn kan pehzom awknak khal a qha ding a si.

2. Khristian pawl hrang ahcun theih awk lo nun ihsin theifiang theinak lamzin tampi a um, (a) Pathian in pumpak ciar kan nun ah thu le hla in theihtermi ihsin siseh, (b) ruah ban lopi ih thu kan polsuak ngahmi ihsin siseh, (c) harsat mangbangnak kan tonmi lak ihsin siseh, (d) Baibal kan siarnak in siseh, (e) midang nun zohqhimnak in siseh, (f) Jesuh Khrih ih nun zohqhimnak in siseh, hmailam nun daan ding tampi kan theifiang aw thei ding a si. Cuih tlunah Pathian ih in hmuh daan, in duhsaknak pawl kan thei ngah a sile midang thu ngai duhnak kan nei ding. Cun midang hnenah thinlung ong kauzet in pehzom duhnak thinlung

(34)

MAH LE MAH THEIH AWKNAK LAMZIN (Ways to Self-Knowledge)

Midang thawn kan pehzom awk tikah an thu le hla qhate ih theifiang dingah kanmah in mi kan pehtlaih daan le kan nun kan theifiangawk hmaisat a qul. Kanmah le kanmah kan theih awk hmaisat ahcun midang thawn kan pehzom awknak hrangah a qhathnemzet a si. Mahte nun theih awknak dingah cek-awk daan phun (4) a um. Pastor, Zirhtu, Baibal tlawngta le Khristian mi pitling pakhat si dingih, tuahqhat-awk le remqhat-awk theinak ding ruhsanmi a si. Himi mah le mah theihawknak lamzin (4) cu, “Johari Window” tiah an ko. Himi “Johari Window” timi hmin hi a hram a thoktu American mipfun ‘Joe’ le ‘Harry’ tei’ hmin pahnih kommi a si.

Pumpak kan nun cio ah kanmahte’n kan theih awmi le theih-aw lomi nun a um. Cuvek thotho in kan nun daan khal midang in in theihmi a um ih, in theih lomi nun khal a um. Cuih nun phun (4) cu hibang pawl tla hi an si.

1. Mizapi ih Theihmi Nun (*A Clear or Public Area*)

Himi nun hi kan nun kan theih awk vekin midang khalin kan pawlkom awk ruangih in theihmi nun kha sim duhmi a si. Thuqhimnak ah himi hmun ih a telmi pawl cu kan hmin, kan tlanlennak hmun, kan umnak inn, kan innsungsang, kan ruangrai le pianzia, ziang hna kan quan, kan tuah paih zawng le kan cangvaihnak pawl hi kanmah in midang hnenih kan theihternak le relsuahnak ihsin siseh, hmun dang ihsin siseh, mahte kan theih-awk vekin midang khal in in theihmi kan "nun" kha sim duhmi a si. Cumi cu "Mizapi ih theihmi nun" ti a si. Mizapi ih in theih daan kha a si. Kanmah le kanmah kan theih-awk vekin midang khal in in thei ve. Midang theih ih a lang fiangmi kan nun tlangpi a si. Kan nun tamsawn cu hivekin, midang theih ding khalah ningzak um lo. A langfiang theimi siter kan zuum a qha ih mah le mah kan ong aw dingmi nun a si.

2. Thuh awkmi Nun (*A Hidden Area*)

"Thuh awkmi nun" timi cu kanmah lawng ih kan theih awmi kan nun a siih midang cun in theihpi ve tuk lomi nun a si. Kan thup ringring ih, midang hnenah kan rel, kan phuang dah lo. Kan rel duh lomi nun thuthup pawl a si. Thuqhimnak ah cumi pawl cu: a thupte ih thu kan ruahmi pawl, a thupte ih kan tuar (*feelings*) reromi pawl, a thupte ih kan ruahsanmi pawl (*hopes*), qihphannak kan neihthup mi pawl (*fears*), kan porh-awknak (*pride*), hngalnak kan neihmi, mi huat kan neihthupmi pawl cu kan thup aw. Thu le hla kan tawrelmi le ruahmi lakah mi in thei hai sehla ningzak mualphonak, thinheng theinak a si ding tiih kan ruahmi pawl cu kan thup ringring. A si lole kan thuruahmi le kan theihmi pawl hi a saangtuk, a thuuktuk, a

qhatuk kan ti ruangih midang hnenih kan rel sian lomi pawl tla an si ih, "thuh awkmi nun" tiah kan ko.

3. Mitcaw Nun (*A Blind Area*)

"Miticaw nun" kan timi cu kan nun kha kanmahte'n kan thei-aw lo nain midang cun in hmu, in theih ringringmi kan tlamtlin lonak nun pawl an si. Kan duh lo nain kan nun ih a rak um qheumi kan taksa ziaza mawi lo le qong mawi lo kan hman qheumi pawl tla khi an si. Midang in a si lonak lam zawngih in hmuh daan le thu an ruahmi pawl a siih kan tlamtlin lonak nun ziaza pawl tla an si. Kan qong tamtuk, kan cil pettermi, midang ziang ih siar tham lotuk ih kan um daan, thu nei awtertuk ih kan qong hmanmi, mi in in ning zetmi nun sualral pawl, kan theihban lo ih mi thin kan natter, kan ninghangter, kan riahsiatternak pawl a tel. Cuvek thocho in kan theih ban lo ih thil qha kan tuahmi pawl, kan hngilh zomi pawl, midang kan hnemnak, kan bomnak, thil kan pekmi pawl tla an siih kanmah cun kan thei nawn lo ruangah "mitcaw nun" tiah kawh a si.

4. Theih awk lo Nun (*An Unknown Area*)

Himi "theih awk lo nun" timi cu, "kan nun daan kanmah in tla kan thei aw lo, midang in tla in theih sak lo; a hlan ih kan nun daan ah siseh, atu ih kan nun rero daan ah siseh, hmailam ih kan nuntu khawsak daan ding thu ah siseh zianghman kan thei nawn lo. Pathian lawng in a hmu ih in theihsakmi kan nun pawl a si. Cumi pawl cu: kan thinlung sung thukbik ah thei aw lem lo ih a ummi kan tuarnak (*feelings*), thu kan ruat qheu daan le thu kan lak duh daan (*prejudices*), kan nuntu khawsak duh daan, kanmahte in tla ziangruangah hiti vekin kan cang ti kan theihfiangawk thei lomi nun daan pawl" tla an si. Kan nun ih a thlen netnak ding le Pathian ih tumtahmi sungah ziangvek kan

USA ram Colorado ramqhen ah kum 400 tiang a nungmi thingkung tumpi pakhat a um. Cuih kum 400 sungah qeek in vei (14) a kap, vei tampi thlisia nasazet hrang tik khalah a tuar thei. A tluk, a sawn dah lo. Sikhalsehla nikhat ni ah qeek khalin a kap lo, thlisia khal a hrang lo lai caan ah rin lopi'n cuih thingkungpi cu a tluk. Thingkung lam a thiamtu (Botanist) pawl an mang a bang tukih an zingzoi tikah a sungah nget tumpi an hmu, ti a si.

Curuangah zumtu pakhat kan hlo theinak cu, "hi bang te maimai, zianghman a si lo" tiih kan ruahmi sualnak fatete pawl, qhat lonak fatete pawl, mi iksiknak, relsiatnak pawl hi a rei vivo tikah kan zumnak tiang in siatsuah theitu ah a cang a si. Zumtu dinhmun ihsin zum lotu dinhmun tiang in thlenpi thei a si. Cumi cu ziang siar lem loin mah le mah remqhat aw duh lem loin kan nunpi vivo ahcun netabik ah nuamtete'n kan hlo ta pang ding hi phan a um ngaingai a si.

2. Daithlang ruangah hlo a theih

Zumtu tampi cu veikhat ka khawm lo ruangah zianghman a poi lo. Neta le ka khawm leh mai ding tiah daithlan ruangah a hlomi zumtu tampi an um. Kan daithlannak ruangah biakinn thawn in hlatter vivo ih kan hlo qheu. A netnak ah kan daithlannak a roh tukih biakinn ah kan thleng duh nawn lo.

Kuak zial khat te ka fawp ruangah, zu kuat khat te ka in ruangah zianghman a poi lo, in siatsuah tham lo ding, tiah daithlang zet ih kan um qheu. Cumi ruangah netabik ahcun kuak fawp ringring in le zu in ringring ih um lantu an tampi. A poi lo, tiih kan daithlanpi mi in a poizetmi ah in thlen ter. A hmaisaa ahcun kanmah in kuak kan fawp, zu kan in na'n, neta ahcun

kan nei ding. Cule kan thei awk lo nun hi a fate vivo dingih zapi theih nun a karh zai vivo thei ding.

Kanmah le kanmah kan theih awknak taktak hi famkim zetin ziangtik khalah kan thei kim aw thluh cuang lo ding. Ziangah tile kan nun ih mitcaw nun, thuh awk nun le theih awk lo nun pawl hi famkim in kan ong aw thei thluh lo ding ruangah a si. Sikhalsehla ziangvek a si hman ah a cang thei bikih kan theih awk theinak ding cu kan zuam phot dingmi a si. Kan zuam rero phot a qul. Cutin kan zuam phot ahcun a mawi tawk cu kan thei awk thei ko ding.

BTS, Toungphila, Kalaymyo.
August 15, 2010|Sunday|11:30pm.

Ref: Harold Taylor, *Applied Theology 2: Tend My Sheep*, Cahmai 61-65.

(*Bualkhaw Youth Diamond Jubilee Magazine*, 2011?)

(35)

HLO

(Luka 15; Galati 6:1-5)

"Hlo" timi hi kan theih ciomi qongfang a si. A olzawng in kan sim a sile "hlo" timi cu "a umnak ding hmun ah a um lo ih, a um lonak ding hmun ah um kha a si," tiah kan sim thei. Minung pawl kan umnak ding hmunah kan um lo, kan um lonak ding hmun ih kan um ruangah Pathian hmai ihsin kan hlo a si cu! Ziangruangah cutin kan hlo, ti hi kan zoh sal tikah minung kan siih lei lam lawnglawng zohin kan feh ruangah a si. Thuqhimnak pakhatte ka tarlang ta ding. Veikhat laiah mi pakhat a caw hlo a hawl. Lamzin ah mi pakhat thawn an tong aw. Cumi pa in "Ziangmi na hawl rero?" tiah a sut tikah, "ka caw a hlo ih ka hawl" tiah a sawn. "Ziangruangah na caw a hlo thei?" tiin a sut bet tikah, "Caw timi cu hrampi lawng zohin a feh vivo ruangah a hlo si ko ding," tiah a sawn. Minung khal cuvek kan si. Lei tisa duhnak dungah kan thlun vivo tikah Pathian hmai ihsin kan hlo. Kan umnak ding hmun ih kan um lo tikah kan hlo kha a si ko. Cuih a hlomi minung pawl hawl dingah vancung

sunlawinak hmuahhmuah tanta in Jesuh cu minung pianzia lakin hi leitlun ah a rung mum. A hlomi pawl hawl dingah a ra a si. Baibal sungah hlo daan a phunphun ih nganmi kan hmu thei. Luka 15 sung kan siar tikah hlo phun 3 thuhla kan hmu thei. Asile minung pawl ziangtin kan hlo thei timi thuhla mallai in ka tarlang hnik ding.

1. Nuamtete'n hlo a theih

"Hlo" timi thuhla kan zoh tikah hmakhatte ah hlo lohli timi hi a um tuk dah lem lo. Nuamtete'n kan hlo vivo qheu a si. Thuqhimnak ah tuu hlo thu malte'n kan zoh hmaisai hnik ding. Tuu pawl hi ziangtin an hlo thei? Tuu dum sung ihsin a lenglam ah an pet, an dawp ruangah an hlo dah lo. Tuu hlo tambik cu hramhring ei phah vivo in an hlo qheu a si, tiah kan thei qheu. Tuu ih um daan kan zoh tikah an mit a qha tuk lo. Hla pi an hmu thei lo. An hmailam pi 20 hnak hlat an hmu thei lo, ti a si. Cuihtlun ah qih neizetmi rannung an si. Cucing in ziangtin an hlo thei ti kan zoh tikah hramhring an ei phah vivo ih, nuamtete'n an qhawn aw vivo. Cutin a rei deudeuh tikah lamhlatpi tiang an thleng. Tuu dang pawl thawn an hlat aw vivo. Cutin anmahte'n inn an tlung thiam nawn lo ih an hlolan ta qheu, ti a si.

Thuqhimnak pakhat ka tarlang bet hrih ding: Butlak pakhat cu pung sungah retin tisazet toih sehla a pet hlo vurvo mai ding. Cutin si loin cuih butlak cu pung sungih tidai sungah ret hnik sehla a pet nawn lo ding. Cule cuih tidai cu nuamtete'n tisa bet vivo sehla tisazet a cang tiang butlak cu a pet nawn lo dingih daite'n a thi lanta mai ding. Cubangtuk qhiamqhiam in zumtu pakhat khal nuamtete'n kan siatsuah aw qheu a si. Kan hlo qheu a si. Hnawmhne fate pakhat ruangah inn tumpipi tiang meisa in a kangral thluh thei, timi hi ciing ringring kan qul.

ralringte'n kan nung a qul. Kan fehnak zin a dik maw dik lo ti hi kanmah le kanmah kan zohfel cingcing a qul. Kan Bawipa Jesuh Khrih cu a hlo mi hawl ding le run ding ah a ra a si. Cuih a hlomi pawl in tong tikah Pathian a lungawi. Kannih zumtu dik pawl khalin a hlomi pawl Pathian duhdawtnak sungah a um theinak dingah kan bawm pei ih, siirnak thawn a tlungkiru pawl kha duhdawtnak thinlung taktak thawn hmuakin kan cohlang thiam ding a qul ngaingai a si.

PCU, Manila, Philippines.
December 12, 2012|Sunday|11:25 pm.

(*Vankau Arsi Magazine, Vol. 17, No. 3; December 2012*)

kuak nih in fawp, zu nih in in lanta qheu a si cu! Cutin nun a siatsuah aw mi tampi an um.

Thilri kan neihmi lukhuh, ballpen, paisa bawm tivek pawl hi daithlang ruangah kan hlo ter qheu. Zumtu pakhat cu a umnak ding biakinn ah um loin zu dawr ah, phe kahnak ah, qhat lonak hmun timi pawlah kan um ahcun kan hlo a si tamai. Umnak ding hmun ah um loin um lonak ding hmun ih kan thleng ahcun a netnak ah hlo tata theih a si. Zumtu pakhat cu kawhhran sungah Pathian ih pekmi talent hmangin amah titheitawkte'n a cangvai ringring a qul, hman thiam a qul a si. Cu lo ahcun hlo a ol te.

Luka 15 sungih tangka hlo thu malte'n kan zoh duak hnik ding. Hlanlai Palestine pawl ih daan ah innsang nei cia nupi nu pakhat cu a lu parah puante khum a si qheu. Cuih puante parah tangka fanghra cu ngunhri thawn an qeem qheu. Tuihsan ih kutsih zunghruk neih vekin a thupi ngaingai. Cumi tangka fanghra le khummi puante cu nupi nu hrangah a thupi zetmi a si. Baibal sungih tangka hlo thu kan zoh tikah nupi nu ih daithlang ruangah a ngunhri qeemmi a cat ih a tangka a hlo a si, tiah an simmi kan thei qheu. Himi tangka hlo thu kan zoh tikah a qeemnak hri a cat ruangah a si ko ding. Cuih a hri qeemmi kha a zohfel sal dah lo, daitlang ih a um ruangah a mawr ih a cat a si ko ding. Veikhat laiah Manila khuapi sungah tlawng sayama pakhat in tlawngta nauhak tete 30 lai kha kiangkap theihnak dingah *lehlayee* a fehpi. Manila khua sung cu mi an tam tuk ih a hnok ngaingai. Zanolam ah cuih nauhak 30 pawl thawn tluangte'n an tlungkir thei. Ziangruangah himte'n an tlungkir thluh thei, tiah an sut tikah tlawngta nauhak zate'n "hridai pakhat" kha an kut ah thlah loin an kai thluh ruangah a si, tiah an sayama in a sim.

Zumtu kan zate'n a dikmi Sabit hri thawn pehzomnak kan neih ringring a qul (Johan 15). Cutin daithlang lote'n Jesuh thawn kan pehzom aw ringring ahcun kan hlo dah lo ding a si. Daithlang ruangah hlo a theih timi hi cingmang in thuruat thei, thluak neimi kan si ruangah hlo lo dingah ralrin thiam kan qul ngaingai.

3. Kawhhran sungah um cingin hlo a theih

Zumtu pakhat hi kawhhran sungah um cingin kan hlo thei thocho. Thuqhimnak ah; fapa hlo thuhla kan zoh tikah kan theih cio vekin fapa nauta sawn cu a pa hnen ihsin a co dingmi ro thil pawl a lakh nu ah inn ihsin a tlan. Asinain a netnak ah a pa ih inn ah siirnak thinlung thawn a tlungkir sal. Sikhalsehla fapa upa sawn cu a pa ih inn ah um cingin a hlo riai. Ziangtin a hlo kan ti a sile a thinlung umtu daan kan zoh tikah a hlo rero ti a lang nasa. A pa hnenih co dingmi hi a bawh rero tu a si. Luka 15:29 kan siar tikah, "... Vun ruat hnik! Kum hizat liangluang sal bangin na hna ka quan ih na thu veikhat hman ka lo el dah lo. Ziang so kei i pek? Ka rualpi pawl thawn nomnak puai tuahnak ah me pakhat hman i pe dah lo! Sikhalsehla hi na fapa cu hlawhhlung pawl thawn nomnak ah na thilri hmuahhmuah a thehvorh qheh ih na hnenih a ra kir sal tikah a thaumi caw faate na thah sak!" tiah iksiknak thawn a pa cu a ti.

Kannah zumtu pawl Khristian kan sinak hi duhdawtnak ruangah a si maw? a si lole co dingmi laksawng thilr in kan um so? Ka quanvo a si tiah Pathian kan biak pang maw? Fapa upa sawn cun a naupa tlunah duhdawt zawnruahnak a nei lo lawlaw. "Ka naupa" ti loin "hi na fapa" tiah qongfang a hmanmi kan hmu thei. A thuanthu um daan kan zoh tikah fapa nautasawn cu "hlawhhlung thawn ..." timi a um lo. Asinain upa sawn in

"...hlawhhlung pawl thawn nomnak ah na thilri hmuahhmuah a thehvorh qheh..." tiah qongsia zet a hmang. Fapa nauta sawn siir awk ih a tlungkir cu a lungawi thei hrimhrim lo, ti a langfiang nasa. A thilri neihmi pawl long thluhtu ding ah a ruat ih a cohlang duh hrimhrim lo a si ko ding. Himi thu kan zoh tikah fapa upa sawn cu a pa ih inn ah a um ringring kona'n a hlo tariai aw. Fapa nauta sawn a tlung tikah a pa thawn tong aw loin a u thawn tong aw hmaisai ta bang sehla inn ah a tlungkir thei sal hrimhrim lo ding.

Cubangtuk in Kawhhran sungah kanmah le dinhmun, kan sinak ah kaihngat aw ringring in midang lungsiirnak thinlung thawn a ra pantu pawl kha zianghman a siar lotu kan si pang maw? Nangmah le keimah hi Kawhhran sungah kan um ruangah mi hlo siirnak thinlung thawn a tlungkir dingmi pawl dawnkhamtu kan si pang maw? Qhate'n ruatsal ding kan qul ngaingai a si.

Tlangkawmnak

Galati 6:1-2 sungah, "Ka u le ka nau tla, nanmah lakah pakhatkhat in sualnak a buah pang nan hmuah tikah nanmah sungah a thlaraumi deuh pawl in lamzin dikah hruai kir uh. Cuti nan buah tikah thinneemnak thawn nan buah pei. Cule nanmah lala khal cuh sualnak ih tla ve pang lo dingin ralring uh. Pakhat le pakhat nan thilrit sawng aw uhla cuticun Khrih ih daan cu nan kimter ding", timi thu kan hmu thei. Zumtu cu kanmah le tawkwawn cio ah kan hlo thluh. Minung a hlo dah lo timi kan um lo ding. Asinain pakhat le pakhat theihthiam aw in qanpi awk ding kan qul a si. Zumtu kan nunnak cio khalah nuamtete'n hlo lo dingah, daithlan ruangih hlo lo dingah le mai' umhmun ihsin hlo lo dingah kan nun kan cekfel awk a qul. Kan nun ah

hi a thupi zetmi a si. Pathian hmaih kan thinlung put umtu daan khal a thupizetmi a si.

Filipi 2:4 sungah Paul in, "Nanmah duhnak lawng si loin midang in an hrangah a thupi bik ih an ruahmi kha a hmuhzia thiam ve uh," tiah a simmi kan hmu thei. Phundang in kan sim a sile mai' zawn lawng ruat loin midang zawn ruat ve ding, tinak a si. Himi Baibal caang hi minung sinak le kan dinhmun lam zohih kan ruat ahcun thlun ding a harzetmi a si. A dikzet. Kanmahte hman ei khop, in khop fangfang nei ih midang va zawnruah ih va peksin ding timi hi thil harsazet kan ti ko ding. Asinain himi qongkam hi Baibal ca ih in zirhmi a si. Kan nun ah tuah dingih in fialmi a si. Tuah kan tum ahcun kan tuah theimi khal a si. Rundamnak a ngah zotu cun kan nun ih langter dingmi zumtu kan sinak "rah" pakhat a si fawn. Pathian in a cang thei lomi tuah in fial dah lo. A cang thei lo kan timi cu kanmah minung lamin tuah kan tum lo le thlun kan tum lo ruangah a si sawn. Kan tuah tum ahcun kan tuah thei thluhmi a si ko. Kanmai' duhnak lawng kan zoh tikah cun midang hrangah kan zohsak nawn lo, kanmai' zawn lawng kan zoh qheu. Sikhalsehla midang hrang zawnruat ih zohsak ding khal kan tuah duh cun kan tuah thei thotho mi a si.

Pathian qongkam pawl theifel thei dingah Baibal siar le thei men in a ngah lo, Thlarau Thianghlim ih zirhnak le kaihhruainak a um a qul. Kan nun sung muril taktak ah in ciahneh ding a qul. Kanmai' duhnak thupi sawnah ret loin midang ih an qulnak kha a hmuhzia thiam dinghi a thupi ngaingaimi a si. Cucu Jesuh ih thinlung put um daan hramthoknak a si. Hinah hin "midang" a ti tikah mai' Kawhhran sungih zumtu pawl lawng simduhmi a si lo. Hmun dangdang, Pawl dangdang umtu zumtu zate

(36)

JESUH KHRIH IH THINLUNG PUT

(Filipi 2:1-11)

Bawipa Jesuh Khrih in "Thilrit a phurmi le zonzaih a tuartu pawl, ka hnenah ra uh, colhdamnak ka lo pe ding. Ka kawn hi phurhnik uh. Kei cu nunnem le tangdornak thinlung neimi ka si. Ka hnenah ihsin zir uhla colhdamnak nan ngah ding. Ziangahtile keih kawn phurh cu a nuam ih ka thil khal a zaang a si." a ti (Mat. 11:30).

Himi Baibal ca kan zoh tikah Bawipai' kawn cu phurh a nuam ih zaang khal a zaang, tiah kan hmu thei. Cutiuh a si theinak ding ahcun minung ruahnak, khawkhannak le kan thazaang in a tlin thei lo ding. Curuangah cuh kawn kan phur theinak dingah Jesuh hnenah kan zir hmais a qul. Kan qhum aw hmais a qul. Kawn phur daan timi tawhfung kan thei tik lawngah phurh a nuam dingih kan phurh khal a zaang ding a si. Cumi tawhfung thawn a ram le a felnak cu kan nunnak ah kan dinsuah thei ding ti cu a fiangzetmi a si.

Tuisun ah mi tampi cu rethei harsazet in an nung. Duh le duh lo khalle a khaa-mi tidai (tidai-khaa) an in rero (retheih harsat tuar ciocio ah tuar hleice vekih ruah awtu pawl). Kannih zumtu pawl cun kha bang tidai-khaa pawl hi in ve ding kan si lo. Ziangahatile kannih cu Jesuh Khrih thawng in nehtu kan si. In nehsak thluh zo. Paul in, “Hi bangtuk a si ko na’n kannih in duhdawtu ih thawngin hi thil hmuahhmuah tlunah kannih cu nehtu hnakin kan uak deuh a si,” a ti (Rom 8:37). Curuangah kan tuarmi hmuahhmuah Khrih thawng kan tuar tlang ti hi kan hngilh lo ding a thupi. Pathian in leitlun tleunak dingah in retmi kan si ruangah tidai-khaa in ding kan qul lo. Kan qulmi le kan duhmi tidai thlum, tidai thawte lawng in dingmi kan si. Midang in ziangvekin tikha an in khalle kannih zumtu pawlcun tidai thlum, tidai thaw lawng in ding kan si. ‘Tidai thlum’ timi cu ‘a ram le a felnak a si’ tiah ruatin kan nun lamtluan ah fehpi ding kan qul. Midang hnen khalah cuh tidai thlum cu va zem thei vivo dingin kan nung ding a qul a si. Va zem vivo tu ding khal kan si. Cutin kan nung thei a si ahcun kan taksa nun le kan thlarau nun ah thinnuam thlangamnak thawng kan khat thei ringring ding.

“Kawn” timi cu...

“Kawn phur” timi cu Laimi pawlin kan theizetmi a si ko. Nu pawlin bawm an phur tikah bawmhri kha “lu” par in an phur. Pa pawlin an phur tikah cun tamdeuh phur thei ding tiah liang parah “kawn” retin an phur qheu. Cuti cun thilri tam deuh in phur theih a si. Lu ih phur vek si loin liang parah phur a si tikah phurh a nuam zet, tam deuh le phur theih a si fawn. Phundang in kan sim a sile “Kawn” timi cu harzet in “Lu” ih phur dingmi hmuahhmuah sawngtu a si. Cuvekin Jesuh Khrih ih pekmi “kawn” kan phur tikah phurh a rit kona’n a zaangih phur a nuam. Ziangtluk tam kan phur khal le phur theih a si. Ziangahatile

duhdawtnak parah hrambun ih phurmi a si ruangah. Thuqhimnak ah nauhak nu te pakhat kum 7 hrawng a um. A zaang parah a qapa kum 2 hrawng cu a nu ih fialnak vekin a pawk. A pawk thei fangfang na’n a pawk qenqo. A pawk rei tikah a bangzet. Asinain a tuar qenqo ih a pawk ko. Ziangahatile a duhdawtmi a qapa a siih duhdawtnak thawng a pawk ruangah a pawk theinak a si. A thinlung a qhum aw ih duhdawtnak in a khuh ruangah a si. Ka pawkmi hi ka qapa a si ti a theifiang tuk ruangah a si.

Cuvek qhiamqhiam in nitin kan nunnak ah harnak tampi kan ton ko ding. Asinain in duhdawttu Jesuh Khrih kan duhdawt ve ruangih kan phurmi a si ruangah a phurh a zaang ih a nuam theinak a si. Kan thinlung in amah Jesuh kan duhdawt taktak ahcun kan phurmi thil pawl cu a rit nawn lo. Ziangahatile kannih phurmi le tuarmi cu a mal te, kan sualnak ruangah kan tuarmi an si. Sikhalsehla Jesuh ih in phursakmi cu amai’ sualnak ruangah si loin kanmah misual pawl in duhdawtnak ruangah in phursakmi a si. Jesuh in hiti’n minung pawlih kan thilrit in phursak thluh theinak hi minung parih a thinlung put a dik ruangah a si. Jesuh Khrih ih thinlung put hi ziangvek tla an si timi hi kan zoh vivo hrih pei.

Mai’ duhnak lawng si loin:

Pathian Fapa Jesuh Khrih kan zum tikah Pathian ih fa sinak kan co ve ih tlunah kumkhua nunnak kan ngah. Rundamnak cu kanmai’ tuahqhatnak le zuamnak in a si lo, zaangfahnak zumnak thawngin rundamnak kan co (Efe. 2:8). Curuangah rundam fa kan sizia hi kan nitin Khristian nun ah nunpi le langter dinghi a thupi zet. Cuticun Pathian hnenih thluasuah tinkim dongtu kan si ding. Pathian thu vekin nun ding hi a thupizet ih cuti ih nun theinak dingah cun zawnlung thungainak

siangnak thawn nung dingmi kan si. Jesuh Khrih cun kannih misual pawl hrangah a nunnak tiang hman a pe siang a si.

Pathian ih duhnak vekin tuah ding

Pathian ih siannak vekin Solomon siangpahrang bawipa in Biakinpi cu kum sarikh sung a sak a si (1 Siang. 6:38). Solomon hi Pathian ih hrilmi siangpahrang pakhat a si. Pathian hnenin thluasuh hmuifu tampi a dongtu khal a si. A thok pek ah Pathian duhnak vekin tuah le nungtu a si. Asinain neta lamih a nun kan zoh tikah Pathian thu ah tlaksamnak tampi a nei tiah kan hmu thei. Jerusalem biakinpi kha kum sarikh sung a sak qheh timi hi minung hmuh daan ahcun sunloih tlak, lawm tlak a si. Sikhalsehla Solomon ih nun daan le Nuhmei nu ih nun daan cu an dang aw ngaingai. Solomon in biakinn a sak laiah a fimthiamnak neihmi hmuah suah in a sak, kan ti ding. Cuih inn a sakmi cu Pathian ih thluasuh pekmi fimnak ruangah a si. Asinain amai' umnak ding inn a sak tik ahcun kum hlei thum a rei a si (1 Siang. 7:1). Himi kan zoh tikah Solomon ih nun ah Pathian a qihzah kan ti ko ding nain a si tuk lo hmang tiah ruah a theih. Zianghahle Solomon tei' san kan zoh tikah innsaknak thilri pawl hi tulai vekin ol te'n ngah theih a si hrih lo. Amai' inn cu caan sau deuh a sak timi cu a inn hrangih a qulmi thilri qhaqha hawl in a khawl ruangah a rei deuh a sak tinak a si thei. Biakinn saknak hrangah cu ol te'n ngah theihmi thilri qha lem lo pawl a hmang tiah ruah theih a si. Ca thianghlim in, Pathian qihzahnak cu fimnak ih hramthoknak a si, a ti (Thuf. 1:7; Saam 111:10). Solomon in hiti'n a tuahmi thawn peh awin Pathian a thin a heng ding ti a phang hrimhrim lo. Cumi cu Solomon ih a netalam lam a nun daan kan zoh asile kan fiang thei ko ding.

hrangah a si ti hi kan theithiam a qul. Hlan deuh ahcun zumtu pawl hi Pawl bang awk lo le biaknak bang awk lo ahcun kan komaw thei lo, kan biak aw thei lo. Hmuh daan le ruah daan a bang lo tik ahcun a dangdang ciar in kan um. Kanmah le zawn cio lawng kan ruah cio ruangah a si. Ruahnak le hmuhnak kap khat lawng zoh in kan rak nung cio. Curuangah biaknak dang (Sakhua dang Budhist, Hindu tvp.) pawl in, "zumtu Khristian an ti awk ih anmah le anmah hman an rem-awk fawn cuang lo", tiah soisel le hmuhsuamnak ah in hmang qheh.

Kan Bawipa Jesuh Khrih cu a nun a liam hlanah a sinak hmuahhmuah a tanta ih hi leilungah a rung qum, timi thu hi kan thinlung ah cingkeng ding a thupi ngaingai a si. Jesuh ih rundamnak in thleidannak zianghman a nei lo. Minung zate hrangah a si. Cun minung hrangih a tuarnak ding caan a nai taktak tikah minung tisa ih ummi a si vekin tuar lo ding a duh. Curuangah, "Ka pa, a cang thei a si ahcun hi tuarnak khuathai hin i luatter hram aw! Asinain ka duh vekin si hlahseh, na duh vekin si ko seh", tiah a ti (Mat. 26:39). Amai' duhnak kha tanta in minung kan zate luatnak hrangah a nun liam ding in thu a qhencatnak kan hmu thei. Cumi ih in zirhmi cu mai' duhnak hi kan nei cio kona'n "midang hrangah" timi thinlung put neih ding a thupitzia le a hmuhzia kan thiam qulmi in sim a si.

Pek siannak thinlung thawn nung ding

Paul in rundamnak a ngah cia mi pawlih kan thinlung put daan thu thawn peh aw in, "Nan thinlung put daan cu Khrih Jesuh ih thinlung put daan vekin siseh", tiah a ti (Fil. 2:5). Himi Baibal caang kan zoh tikah Pathian in kannih zumtu pawl hi Khrih thinlung put daan vek neih ter in duh a si, timi a fiang nasa. Cuih thinlung put daan vek kan neih tikah ziangvek thluasuh

kan co thei pei? 1 Siangpahrang 17 sungah Profet Elijah le nuhmei nu ih thuhla kan hmu thei. A thuhla um daan cu a tawinak in kan tarlang ding. Pathian in profet Elijah ih ei-in hrang tawlrel saktu dingah nuhmei nu ih inn ah a thlah hngai. Elijah cawmtu dingah Pathian in nuhmei pakhat a hmang. Milian inn ah a thlah lo. Minung ruah daan in kan ruat a sile profet ropi pakhat a si ruangah milian inn ah va thlah awm tak cu a si ko. Sikhalsehla minung ih ruahnak le Pathian ih ruahnak hi ziangtik lai caan khalah an bang aw lo, a dang aw a si (Is. 55:8-9). Zianghman a si lo tiih ruahmi mi farah zonzai te, nuhmei nu sawn a hmang tariai. Pathian ih thil ti daan hi a caan caan ah theih a har ngaingai.

Hinah ahhin “a farah ruangah le nuhmei a si ruangah Pathian in a thlah” timi hi “cuih nuhmei nu ih a thinlung put ah tangdornak a neih ruangah” timi khal a si thei. Minung ih kan ruahmi “farahnak” kan timi hi Baibai ih zirhmi thawm an bang aw qheu lo. Minung ih kan ruah qheumi ‘farahnak’ timi cu vei tampi ahcun sumsaw nei lo pawl, thilri zianghman nei lo pawl an si qheu. Asinain kan Baibal cu kan thinlung lam a sim duh sawn qheu. Mi farah zet si cingin thinlung siava tak tampi kan um thei. Cuvekin milian zet si ko nain tangdor zet ih a nungtu tampi an um ve. Himi thu ih kan hmu theimi cu Jesuh Khrih ih thinlung put vek a simi “tangdor nun” hi minung zate hnenah um dingin Pathian in a duh. Milian hnen ah siseh, mi farah hnenah siseh, nuhmei hnenah siseh, zovek hnen khalah cuih “tangdor nun” cu a um thei thluhmi a si. Cuih thinlung put vek a nei lomi milian le nuhmei, mi menmen tampi kan um thei. Leitlun thuhla lawng ruatin mai’ qhathnemnak lawng ruat ih hmai a feh vivo tu hrangah cuih thinlung put cu a nun ah a um thei hrimhrim lo ding. Ziangahatile a thinlung sungah “keimah”

timi in a uk ruangah a dang cu a ruat thei nawn lo a si. Keimah timi thinlung in in uk sung cu “tangdornak” timi kan nun ah a cam thei dah lo ding.

Sikhalsehla Jesuh Khrih ih thinlung put vek a neitu ih hrang ahcun ei in hrangah siseh, hnipuan sinfen le umnak hrangah siseh phan ding a um lo. Donhar rero ding khal a um lo (1 Pit. 5:5-7). Hiti’n kan ti tikah thinphang loin, um huahhi men ding tinak cu a si fawn lo. Kan tuah dingmi cu kan tuah kel te’n kan tuah thotho ding hi a thupi. Profet Elijah in nuhmei nu hnenah “Zaangfahnak in tidai inding i pe aw”, a ti. Tidai suak dingih nuhmei nu a feh lai ahcun “Rawl ei ding khal i rak ken aw,” tiah a hei auh bet. Cutikah nuhmei nu hnenah sangphut malte le olif siti malte lawng a nei thlang. Cuih sang cu suangin an ei qheh cun a fapa thawm an nufa cu thih hngak in um dingmi an sizia Elijah hnenah a sim. Cutikah Elijah in, “Phang hlah! Va feh awla na rawl cu va suang aw. Asinain hmaisai bikah na neihmi sungih hlom khat fate in la awla ka hnenah rak keng aw. Cule a taangmi cu nangmah le na fapa hrangah suang aw. Ziangahatile a hi thu ahhin Israel ih Pathian Bawipa in, ‘beel sungih sangphut cu a cem dah lo dingih palang sungih hriak khal a cem dah lo ding, Bawipa keimah in ruah ka surter ni a thlen hlanlo cu,’ a ti a si” tiah a sim (1 Siang. 17:13-14). A tawinak in kan sim a sile nuhmei nu in Elijah ih simmi vekin a tuah. Cuticun paam sung hmuahhmuah Elijah hrang siseh, nuhmei nu te nufa hrangah siseh, rawl ei ding an nei ringring. Nuhmei nu in amai’ hrang hnakin midang hrangah ruat in a nunpi. Cutiiah a nunpi ruangah Elijah hrangah le rawk khop in a um thei, an nufa khal rawl khop thotho in an um tlang thei a si. Cuih nun cu Pathian in tuini kan nunnak cio khalah neihter in duhmi cu a si. Pathian ih pek termi vekin midang hrangah pe

thinlung thup sungih a thleng aw cia mi cu a thei aw hrih cuang lo. Jesuh thawn an tong aw ngaingai tik lawngah a langfiang. Midang hrangah nungtu ah a cang. Cuticun zohman ih sim qul loin a neihmi a hrek cu mifarah pawl hneah a zem thluh hngai. Cuih siannak thinlung a neihmi cu Pathian in a hmu ringring. Curuangah Jesuh cu Zakia inn ah qhum awin zan a riak a si, timi thu kan hmu thei. Jesuh ih thinlung put bangin Zakia in a nunah a qhum aw thei ruangah Jesuh thawn an tlangleng tlang theinak a si.

Thunetnak

Jesuh thawn pehzom pawlkom in kan um theinak dingah cun kan thinlung put kan rem awk hmais a qul. Kan hngalnak, kan puarthaunak le “keimah” timi sinak hmuahhmuah kan qhum aw ding a qul. Kan “kawn” kha Jesuh hnenah kan qhum-aw a qul. St. Augustine in a sim dahmi cu, “Zumtu diktak ih nun ah a neih dingmi thupi pathum lawng a um; Cumi cu a pakhatnak ah ‘tangdornak’ a si. A pakhnihnak ah ‘tangdornak’ a si. A pathumnak khalah ‘tangdornak’ a si,” tiah “tangdornak” ih thupitzia a sim dah. Curuangah Jesuh Khrih in thinlung put kan zoh tikah amah le amah a khaisang aw dah lo. Mi parah thuneihtu dinhmun a la dah lo. Renmi si loin riantu dinhmun ah a qhum aw. Pathian duhnak a thei ih amai’ duhnak cu a tansan ih midang duhnak a hmu sak thiam. Amai’ hrangah a nung lo ih midang hrangah a nung. Midang hrangah a nunnak tiang pek ding a pamhmai lo. Duhdawtmi u le nau, Bawi Jesuh ta ka si a ti awtu pawlin tui’ caan ah ziangvek thinlung put kan keng? Bawi Jesuh ta kan si taktak ahcun Bawi Jesuh ih thinlung put vekin kan nunah keng ve, nung ve ding kan si lo maw? Kanmah le kanmah kan cekfel awk a qul thlang a si.

Tuisun Pathian hna a qantu pawl kan zoh tikah tamsawn cu Pathian lungkim lo ding hnakin mipi, minung pawlih lungkim lo ding hi an phang sawn. Pathian hmai ih hmai qha ngah hnak in minung hmai ih sunloih co ding kan duh sawn, kan lungkim sawn a bang. Minung mit hmuh ih lawm co hnak cun Pathian lungkimmi si ding a thupi sawn lo maw? Pathian lungkim tiang quan ding le buah dingah kan zuam qul lo maw? Solomon siangpahrang bawipa cu Bawipa Pathian ih duhnak hnakin amai’ duhnak sawn thupi ah a ret deuh ruangah a netnak lamah ziang dinhmun a thleng ti cu kan thei cio ko ding ka zum. Tuini ah Pathian ih hmangzetmi zumtu tampi khal Pathian ih in khaisang ruangah ti hi thei nawn loin kan um ahcun ka tlak tikah tlaksiatnak nasa zet a si thei. Zianghman kan si lo dinhmun ihsin Pathian ih khaisang copmi kan sizia hi hngilh hlah uhsi. Ziangvek dinhmun ihsin ka ra timi hi qhate’n zoh kirsal in Pathian duhnak vekin buah ringring dingah kan ap awk a qul.

Mi tampi cun Pathian mi pawlin siangzet ih an pekmi par in anmai’ qhathnemnak hrangah duh tawkin hmang an ngam. Ka hrangah ka qhathnem tak ah, an tiih Pathian ta a simi khal duhduh in an hmang men. Pathian hrangih a pekmi cu mah duhduh ih hman dingmi a si lo. Pathian hmin maw, biaknak pawlkom hmin in maw kan ngahmi sumsaw hi mai’ pumpak qhathnemnak men ah hman dingmi a si lo. Pathian mithmai zohin nun kan thiam a qul. Nun kan zir a qul. Kanmai’ qhatnak hnakin midang hrangah a hmu zia thiam ih nunpi kan qul. Cuticun midang parah duhdawtnak kan neihzia a lang thei ding. Pathian duhnak vekin kanmai’ zawn kan ruat awk hnakin midang hrangih a qhami kha theihpi sakin kan nung a sile Pathian sunlawinak langtertu kan si ding. Kan theih cio vekin, “Khrih cu Pathian sinak a nei ringring. Asinain Pathian bang dingah hramhram in a tum dah

lo" (Fil. 2:6) timi in Khrih cu Pathian duhnak bangin tuahtu a sinak a langter a si. Kan tuahmi ziangkim hi Pathian duhnak le sunlawinak hrangah tuah ding kan qul. Kan ei mi, kan in mi hi ziangvek a si? Kan nunnak hrangah a qha maw? Mi mithmuh ah teh zoh mawimi a si maw? tihi qhate'n kan ruat a qul. Paul in, "Curuangah nan ei ah siseh, nan in ah siseh, ziangthil nan tuahmi kipah Pathian sunlawinak hrangah tuah uh... Ka tuah vekin tuah ciar uh. Keimah ih hrangah qhathnemnak ruat loin mizapi qhathnemnak kha ka ruat ih rundamnak an ngah theinak dingah mi hmuahhmuah lungawinak tuah kha ka zuam a si," tiah amai' nun zohqhim in in zirh bet hrih a si (1 Kor. 10:31, 33).

Midang hrang ih nung ding

Johan 6 kan siar tikah nauhak pate pakhat ih thuhla kan hmu. Cuih nauhakte cu Puithiam a si lo. Daan thiam saya khal a si lo. Farasi mi khal a si lo. Nauhak menmen lawng a si. Sikhalsehla cuih nauhakte ih thinlung sungah midang hnak ih hleifuanmi duhdawtnak thinlung a nei ti kan hmu thei. A neihmi sang 5 le nga 2 kha midang ei ding hrangah pe ding a siang zet. A kenmi sang le ngasa cu amah khop hrang cu a si ko. Sikhalsehla cuih a kenmi sang le ngasa ruangah mi tampi hrangah qhathnemnak a thlenpi thei. Cuih nauhak pate cu amai' zawn hnakin midang hrang zawn a ruat theitu a si. Tuini ah zumtu tampi le Pathian hnaquantu pawl cu khuapi sungah kan um lo ruangah maw? a si lole kuate ih hnaquan le qhanglianmi kan si ruangah maw? midang pawlih mit hmuh ah zianghman lo ih ruahmi khal kan si thei men. Asinain thinnau le beidong in um men ding a si lo. Minung mit hmuh ahcun kuate fa, zianghman lo vek kan si ko ding nain thlarau thuhla ah Pathian kan qihzah ih kan nun in uk ringring ahcun thazang cahnak kan nei thotho. Khuapi, kuate sung um tiah umhmun lawng a dang na'n thlarau thu ah kan

bang aw thluh thotho. USA kan thleng ruangah vanram kainak a si cuang lo ih, Lairam khua fate ih kan um ruangah vanram kan sunnak a um cuang lo. Thlarau nun a neitu cu khuivek hmun ah kan va um khalle kan nunah lungawinak in a khat ringring ding. 2 Korin 8:9 sungah "Kan Bawipa Jesuh Khrih ih mi a zaangfah zia cu nan thei: Amah cu a lianzet na'n nanmah ih ruangah mi farah ah a cang; cuticun a farahnak thawngin milian ih nan cannak dingah a si," tiah kan hmu thei.

Jesuh Khrih cu kanmah misual pawl tlending ah harsatnak phunkim tuar dingin minung ah a piang. Cule thinglamtah ah thihnak harsabik tuarin a nunnak a liam. Jesuh Khrih ih nun kan zoh tikah hi leitlun qhatnak hrangah, a sersiammi minung pawl qhatnak hrangah a nung a si ti a fiang. Cuih nun cu kan nunnak cio ah neih ter in duh. Cumi cu a sunlawinak langtertu dingih in duh ruangah a si. Cutin Khrih ih thinlungput hi kan thinlung sungah a nung ngah ahcun Pathian sunlawinak langtertu kan si. Paul in "Kei ka hrangah nun cu Khrih a si" a ti (Fil. 1:21) tikah Paul ih nun sung hmuahhmuah ah Jesuh hmel langter ringringtu a si tiah kan hmu thei a si.

Luka 19 sungah Zakia timi siahkhongtu pa ih nun thuhla kan hmu. A dik lo zawngih nungtu a siih Pathian in a sualnak a ngaithiam thei lo ding tiah an ruat-awmi pa a si. A nun sungah amai' duhnak lawng thlun le tuah in a nungtu a si fawn. Sikhalsehla Jesuh Khrih hmai ih a din tikah a thleng aw thluh viarviar. A nunzia pawl a hmu aw thluh ih a puarthaunak pawl hlit tahratin a thinlung cu tangdorte'n a qhum aw thei a si cu. Hiti ih a thleng awk hi Jesuh thawn an ton-awk tikah si loin cumi hlan ihsin a thinlung thup sungin Pathian duhnak cu Thiang Thlarau thawngin a nung cia zo ruangah a si. Asinain cutin a

thlun le nunpi kan qul. Khrih bangih kan nun tik lawngah Khrih fate kan rak si thei ding (You become a small Christ) (cf. Filipi 2:5-9).

Zawnruahnak, zaangfah thinpemnak, tangdornak, thinlung nemnak le thinsaunak pawl (Kol. 3:12) hi dungthluntu dik pakhat ih neih lo theih loin a neih qul tengtengmi sinak pawl an si. Pathian faate cun cuh sinak pawl neih tengteng dingmi kan si. Cumi pawl cu zaangfahnak thawngin ngah theihmi a siih thinlung takin kan dil tik lawngah kan ngah thei ding. Zaangfah thinnemnak pawl kan neihmi cu midang ih hmuh thei dingin nunpi a qul. Kaa lawngih sim le rel menin a ngah lo. Thinlung tangdornak hi Khristian pawl hrangah a thupi zetmi sinak pakhat a si. Hlanlai Judah san laiah thinlung tangdormi pawl hi zianghman an siar aw lo. Puarthau le hngal zetin a umtu le mi hnaki a cungcuang aw thei deuh pawl kha mi in an uar. Hotu ah a tlak an ti. Cucu Jesuh ih zirhnak thawn a mil-aw thei hrimrhim lomi a si. Curuangah Jesuh Khrih in amai' nun hi zohqhim dingmi sinak a si, tiah in hmuh. Jesuh Khrih in amai' sinak hmuahhmuah cu a tanta ih hnen-um vekin a um. Minung ah a cang ih minung pianzia in a piang, ti kan hmu thei (Fil. 2:6-7). Tangdornak ih sinak pakhat cu midang kha hmunkian thiamnak hi a si. Amah zawn a ruat lo ih a thinlung khal a nem. Cucu thazaang a mal tinak a si lo. Ziangkim ah suup theinak huham a nei. Curuangah Dr. David Yongi Cho in thinlung nem le tangdor pawl cu Thlarau Thianghlim ih huham cahnak in a uk vekin nannih khal a lo uk ve ding, tiah tangdornak le thinlung nemnak neih ding thu ah a sim dah.

Thinsaunak in harsatnak a phunphun tuar theinak a neihpi ih a netnak ah nehnak a ngah ter. Thintawimi cu a hmur a suup aw

A netnak ah "tidai le meisa" thawn tahqhim ka duh. Tidai ih sinak kan zoh tikah a sannak hmun ihsin a niamnak hmun ah a luang ringring. Ziangtik khalah tidai hi a so lam ah a luang ti kan thei dah lo. Cuvek thocho in meisa alhkhal in a niamnak ihsin a sannak lamah a kai ringring. Meisa alh cu a niamnak lamah a alh ti kan thei dah lo. Meisa a kang tikah tidai thawn kan mit qheu. Cutin kan mit tikah meisa ziangtluk in tum khal hmansehla a netnak ah tidai hmangin kan mit thei. Sang lam a cuhtu meisa hlio cu niam lam a pantu tidai in tuini tiang a neh ringring lai. Meisa alh in a neh dah lo. Jesuh Khrih khal a sangbik van ihsin minung hnenah a niamnak bikah a qum ih in hawl. Bawi Jesuh suahnak Bethlehem cawkuang umnak hmun hi leilung zaran hnakin pi 200 a niam hrih tiah an simmi ka thei dah . Asinain cuh a niamnak in tuini tiang mi hmuahhmuah tlunah nehnak a co. Curuangah kannih zumtu pawl khal Jesuh ih thinlung put le sinak hi kan nun uktu ah kan hmang ahcun kan nunnak hi a sunglawi dingih man neizetmi ah a cang thei ding a si.

Jesuh Khrih ih thinlung put hi nitin kan pumpak nun ih kan neih cio theinak dingah Pathian in thluasuah in pe cio hram seh! Amen.

BTS, Toungphila, Kalaymyo.
September 1, 2011|Thursday|02:00 hrs.

(Lairawn Magazine, No. 3; December 2012?)

(37)

KHRIH IH DAIHNAKIN IN UK SEH!

Kolose 3:12-17

Pathian lamhruainak in kumkhat hnu kumkhat kan liam vivo ih dam le cakin kan um thei hrih. Pathian ih zaangfahnak le a kutcak in lam in hruainak parah lungawi thu sim ding lawnglawng a khat. Harsatnak, lungawinak, riahsiatnak, nomnak a phunphun in kan tikcu le caan kan hmang cio. Ziang a va si khalle Pathian ih lamrhainak in hi ti vekin caan tampi kan hman theinak a si ti a fiang.

Kalaymyo Pastor Area khal hi Pathian kutcak le a thil ti theinak in lam a hruai ih harsatnak tampi karlak ah tuini tiang Pathian ram hrang hnaquannak ah rinsantlak le cakzet in hna a quan. Kan miphun hrangah Pathian in in dinsakmi a si timi hi zohman ih el theih loin a lang. Atu ah kum 25 kimnak Tin Jubilee tiang sunglawizet le zohqhimtlakzet in a hngetkhoh ih a qhangso vivo ruangah Pathian hmin kan thangqhat.

Hih dinhmun tiang a thlentertu cu Pathian a si ti fiangzetin a lang. Himi kum 25 sungah Kalaymyo Pastor Area hruaitu le sungtel pawl an zatein an renmi a nung Pathian an duhdawtzia khal kan hmu thei. Kalaymyo Pastor Area hi atu kum (25) kimnak ihsin hmailam kum tampi tiang Pathian ram hrangah taimak suahin hna a quantu le hmai a nor sintu si hramseh tiah thlaza ka cam. Kalaymyo Pastor Area parah "Pathian ih daihnak in uk seh" timi thulu hmangin thazang kan lak cio hram pei.

1. Khrih ih Zaangfahnak (Kol. 3:12-14)

'Zaangfahnak' kan ti tikah kanmah misual pawl hrangah phu lo le tlak lo cingin Pathian ih pekmi laksawng kha sim duhmi a si. Khrih ih zaangfahnak cun kan tling lo cingin a tlingmi dinhmun ah in ret. Kanmai' tuahqhatnak zianghman a tel lo. Pathian ih zaangfahnak laimuril um daan kan theihfiang lo ahcun zirhsualtu pawl dung kan thlun ngah pang thei. (Zirhsualtu kan timi pawl cu Baibal ca hi mah le duh daan in a fehpi ih mipi zin palh ko ih a hruaitu pawl an si). Zumtu pawl cu Pathian ih hrilmi kan si (Rom 8:28-30). Zaangfahnak in rundamnak laksawng a cotu kan si ti hi ziangtik khalah kan cingkeng ringring dingmi a si. Kan tuah le kan quan thei ruangah rundam kan si lozia cu kan theifiang cio ko ding.

'Mithiang pawl le Pathian ih minung' (Kol. 3:12., RSV) timi cu a hrante ih hrilmi pawl an si. Cu pawl cu quanvo pakhat tuah ter dingih hmunkhat ih ret khawmmi pawl an si (cf. Rom 8:28). Anmai' ta an si lo ih Pathian ta an si, tiah a thei-aw ciami pawl an si (1 Kor. 6:19-20). Pathian ih duhdawtmi a faate pawl kan siih a Fapa neihsun ih thiisen luangin tlencia zomi kan si fawn. Curuangah sualnak sungih kan umsal tikah Pathian a ningna zet a si. Pathian kan duhdawt taktak a sile a qongkam ngaiin

qongfang hmunthum ah hmang in a um (Tirh. 11:26; 26:28; 1 Pit. 4:16). Khrih a zumtu, Khrih dungthluntu pawl tiah zum lotu pawl ih kawhmi hmin a si. Jesuh Khrih in, ka hminin nan dilmi hmuahhmuah cu ka lo tuahsak ding, (Joh. 14:13) a ti. Jesuh Khrih ih hmin hi a thupi zet. Ka hmin in nan dilmi hmuahhmuah cu ka Pa in a lo pe ding, tiah Jesuh Khrih in thu in kam cia, a ti hrih (Joh. 16:23). Curuangah ziang tinkim tuah ding kan tummi pohpoh hi kanmai' thuthu in kan tuah thei lo, Khrih hmin in tuah dingmi kan si. Amah vekih nun ding cu Khrih in in duh sakmi a si. Khrih hmin keng in ziangkim kan tuah tik lawngah nehnak kan nei ding. Khrih hmin karhzai ter dingah quanvo tumpi khal kan nei fawn. Cuih quanvo cu um san men, to men ding a si thiam lo.

Paul in, "Kan Pa Pathian cu Khrih thawngin nan thangqhat ruangah ziang hmuahhmuah nan tuah ah siseh, nan sim ah siseh, Bawipa Jesuh hmin in tuah uhla sim uh," a ti (Kol. 3:17). Ziang hmuahhmuah kan ton mi parah Bawipa hnen lungawi thusim thei ringring ding hi a thupi zetmi a si. Rom thawnginn sungih sin Paul ih lungawi thu a sim theinak hi ruat in kannih zumtu pawl khal lungawi thusim nun neitu si dingah kan nun kan ap awk ringring a qul. Khristian pawlin harsatnak thlisia hrang khal hmanseh la tuar thei dingin ngaidamnak nei kan qul (Kol. 3:13); Khrih ih pek mi daihnak (Kol. 3:15); Khrih Thuthangqha thawn a khatmi nun (Kol. 3:16); A hmin thianghlim upat sunloih pe ringringmi nun (Kol. 3:17) pawl ngahtu si kan qul. Thlarau Thianghlim thawngin Khrih thawn pakhat sinak kan neih tikah thianghlim nun neih ding hi a har lo. Baibal siar ringringmi nun le thlacam nun neih ding hi a thupi zet. A zaangfahnak liolio in cuih dinhmun kan co ngah thei a si, ti hngilh lo ding a thupi. Khrih a co ngahtu cun ziangdang so a qul hrih. Khrih a co ngahtu

thei lo ruangah a netnak ah harnak le buainak in a thlun qheu. Thinsaunak in el-awknak a hloter ih hmunkhat si thei ringring ding a thlenpi. Mawhthluk ding pakhat khat um cingin thinsaunak thawn ngaithiam theinak kan nei ahcun pitling Khristian sinak lamzin a si. Tuisun zumtu pawl kan neih dingmi sinak thupi pawl cu thinlung tangdornak, thinnemnak le thinsaunak tla an si. Kolose Kawhhran sungah zirhsualtu pawl ruangah thinlung qhenqheknak a rung suak. Cuti ih um ding kha Paul in a duh lo. Curuangah Paul in, "Pakhat le pakhat karah thinlung hmuh awk lonak le phunzainak a um ahcun pakhat le pakhat zawi awk theinak le ngaidamnak nei uh. Bawipa in a lo ngaidam vekin nannih tla pakhat le pakhat ngaidam aw uh," tiah a forh hngai (Kol. 3:13). Efesa Kawhhran hnen khalah Paul in Khrih thawngin Pathian in a lo ngaidam bangin pakhat le pakhat ngaidam aw uh, a ti (Efe. 4:32). Pakhat le pakhat ngaidam awk a qulzia Jesuh Khrih in felfai le fiang zetin a sim (Mat. 18:15-35). Jesuh Khrih in, "Zokhal nan unau kha nan thinlung ngaingai in nan ngaithiam lo a si ahcun vancung ih a ummi ka Pa in cuih hnen-um pa bangtukin a lo tuah ve ding a si," tiah a sim (Mat. 18:35).

Culawng in a tawk hrih lo. Khrih a nei ngahtu cun Khrih hnen ihsin ziangkim ngah ding a qul. Paul in hibangtuk ziaza qha nan neihmi tlunah duhdawtnak bet uh; ziangah tile duhdawtnak cu ziangtinkim famkim zetin a finkhawmtu le a rem tertu a si, a ti (Kol. 3:14). Khristian sinak ih a mawibikmi nuncan ziaza cu duhdawtnak famkim thawn qemqawn-awk hi a si. Duhdawtnak cu Thlarau ih rah hmaisa bik a si (Gal. 5:22). Duhdawtnak ih a ukmi zumtu cu a sang bik Khristian nun le duhnungza nun neitu an si.

2. Khrih ih Daihnak (Kol. 3:15)

Neta ah zirhsualtu pawlih hnainnoknak a um thei nawn lonak dingah Paul in Kolose zumtu pawl hnenah, Khrih in a lo pekmi daihnak cu thu nan ruah, nan relcatnak kipah a lo hotu ah tuah uh; ziangah tile hi daihnak sungih um dingah Pathian in taksa ruang pakhat sungah a lo kawhmi nan si, a ti (Kol. 3:15). Zumtu cu Pathian ih duhnak kan theih tik lawngah a dikmi nunzia kan nei thei ding. Curuungah a hmaisabik ah Khrih ih pekmi daihnak ngah hmaisabik a qul. Cuih daihnak a cotu cu Pathian ih thu kha pumhlum in thungaitu an si. Pathian ih thu a ngaitu cu Pathian ih thupek vekin thluntu a si ruangah daihnak a ngah. Cuih a ngahmi daihnak cu midang hnen khalah a zemdarh vivo. Pathian in taksa ruang pakhat sungah a lo kawhmi nan si a ti tikah Kawhhran sungah thinlung rualtein le lungawi daihnak thawn kutkai in quantlang ding tinak a si. A zaangfahnak thei in lungawi thusim nun a neitu khal kan si ding. Siangpahrang David khal sualnak in a khat tikah a nun ah thinharnak in a khat. Lungawi thu sim ding a hngilh. Asinain sual a phuang ih ngaidam a dil tikah daihnak a ngai ih lungawi thu a sim thei (Saam 32: 51).

3. Khrih Thuthangqha (Kol. 3:16)

Khrih Thuthangqha cu Pathian qongkam, Pathian thu a si. Zirhsualtu pawl in Baibal sirhsan malte an lak ih nunphung daan thawn rawi in, thukham hrekkhat kha an lak; Grik nunphung le ruahnak hrekkhat an lak; Gnostic zirh daan thawn an komkhawm ih nasa zet in an zirh, an sim. An zirhmi thu pawl cu mi in an uar theinak ding hi thupi zet ah an ret. Annih ih thupi an retmi pawl cu van ihsin a rung qummi milem pawl kha a siih cumi cu an khihmuh. Asinain Pathian qongkam cun Khrih kha a khihmuh a si.

Zirhsualtu pawl ih zirhmi pawl cu nitin nun ah midang lu parih fehvah theinak dingah zirhmi a si ruangah rundamnak a pek thei lo. Khrih ih Thuthangqha cun minung pawl nunnak a pek. A humhim ih thazaang a pek ringring (1 Pit. 1:22-23). Fimnak phunzakip thawn pakhat le pakhat zirh aw in nun sim aw uh, a ti tikah Kawhhran sungah Pathian thangqhatnak, thlacamnak, lungawi thusimnak, Baibal zir tlangnak, Thuthangqha simnak pawl a zate'n a tel. Tulai Kawhhran tampi ah Baibal zirh awknak a um tuk lo (crusade le camping lawng a tamih Baibal thu hnakin a zirhtu ih a duhmi phuahcop thu a tam deuh), thlacamnak caan a mal, pawlkom nun a reh vivo. Hi pawl hi qihnungza ngaingai a si. Baibal ih zirhmi Pathian thu zirkhawmnan nei ringring ding hi a thupi zet.

Efesa Kawhhran ah Paul in, Thlarau in khat sawn in, pakhat le pakhat Saam Hlabu sung hla, aap awknak hla, thangqhatnak hla, le hla thiang in bia aw uh. Bawipa cu aap awknak hla le thangqhatnak hla thawn nan thinlung takte'n thangqhat uh, tiah a forhfiail hngai (Efe. 5:18-19). Kolose Kawhhran khalah Paul in, Khrih ih Thuthangqha thawn nun famkim ter a duh. Saam Hlabu thawn thangqhat hla sak ter a duh. Thlarau thawn khat in, a thu sungah nung in Khristian nun pitlin ter a duh. Khristian nun a pitlingtu cu lungawi thlangamnak, midang bom duhnak, sal vekin riantu dinhmun ih va nun theinak ding a neitu pawl an si ti hi an nun ah a lang thei (Efe. 5:19-20; Kol. 3:16-17).

4. Khrih Jesuh'i Hmin (Kol. 3:17)

Paul san laiah hmin hi a thupi zet. Hmin qha, hmin sia nei ti hi an rel duh zet. Thilcang mi pakhat khat ruangah hmin a thleng duh lo khal an um. Khristian timi hmin khal hi Khrih hmin keng in sakmi hmin a si. Thukam Thar sungah Khristian timi

Baibal thiam hrekkhat in Saam 68 cu Pentikos ni thawn komkhawm in an tarlang qheu. 'Pentikos' ih sullam pakhat cu Moses in Pathian hnen ihsin 'Thukham Pahra' a ngah ni a si. Cuih ni ah Israel mi pawlin Thukham pahra an ngah bangin Bawi Jesuh Khrih khalin zumtu pawl Thiang Thlarau a pek hngai. Cuih Thlarau thawngin zumtu pawlin a hna quan theinak ding hrangah a si. Kawhhran tungding dinsuah vivo ding hrangah a si. Tirhthlah 2:33 sungah Piter ih simmi cu, "Pathian a Pa ih vorhlam kapah sunglawi zetin thlenter a si zo ih a kam cia bangtuk in Thlarau Thianghlim cu a Pa hnen ihsin a ngah zo. Atuih nan hmuhmi le nan theihmi cu kan parih a burhmi amah ih laksawng a si," tiah kan hmu thei. Cule Paul in a simbet hrihmi cu 'a hung thleng,' a ti tikah a tican cu 'a hmaisai bikah leilung hmun niam bikah a vung thleng' tinak a si. A rung qummi cu lei khawvel le van tloak khat qheh dingah van leeng tiangih a hung thlengtu amah thotho kha a si, tiah simfiangnak a nei (Efe. 4:9-10). 'Leilung hmun niam bikah a vung thleng' ti hi Khrih minung ah a cannak thu tarlangnak a si. Jesuh suahnak Bethlehem khua cawkuang umnak hmun hi tipithuanthum hnakin pi 200 tluk a niam, tiah Baibal thiam mifim pawlih simmi a um. Cule sal dinhmun lakin thihnak a tuar (Fil. 2:5-11). Cutin a niamnak bik hmun ah a qum hnu ah vancung ah a kaisalnak thu langtermi a si.

2. Thlarau Laksawng a phunphun

Paul in, "Thlarau laksawng cu a phunphun a um, asinain cuih laksawng pawl hmuahhmuah a petu cu Thlarau Amah lawng a si," tiah 1 Korin 12:4 ah a simmi kan hmu. Galati 5:22-23 ih a ummi Thlarau laksawng phun 9 khal mi hrekkhat in thupibik ah an ret. Mi hrekkhat in Thlarau laksawng zate kom in phun 20 tlun a um, an ti. Sikhalsehla Efesa 4:11-12 sungah Paul in a

cu atu ih nun ah nunnak tlamtling a nei ngah (Joh. 10:10). Kumkhua nunnak khal a co, a nei (1 Joh. 5:13).

Khrih ih zaangfahnak, daihnak le thuthangqha ruangah tuini zumtu pawl hrangah thazaang cahnak a si bangin nan zate par khalah kumkhua in hmun ringring hram seh! Amen.

BTS, Toungphila, Kalaymyo.
July 5, 2011|Tuesday|2:00 am.

(Kalaymyo Pastor Area Tin Jubilee Magazine, 2011?)

(38)

THLARAU LAKSAWNG (Spiritual Gift)

“Minung hnenih laksawng a petu’ khal cu amah a si. A laksawng pekmi cu: a hrek cu tirhthlah an si, a hrek cu profet an si, a hrek cu Thuthangqha phuangu an si, a hrek cu pastor an siih a hrek cu zirhtu an si. Hi bangtuk in laksawng a peknak cu Pathian minung pawl in Khristian hna an quan thei ih Khrih ih pum an qhansoternak dingah a si” (Efesa 4:11-12)

Pathian in zumtu kan zate hrangah kanmah le tawkin laksawng in pe fingfing. Asinain kan comi laksawng an bang aw thluh lo ti cu kan thei cio ko ding. Paul in, “Kan zate pumpak ciar in covu laksawng kan nei fingfing ih cumi cu Khrih ih in pek ciarmi vekin a si,” a ti (Efe. 4:7). Paul in zumtu kan si hnuhnu kan comi pawl an bang aw thluh ding tiah a ti lo. Pangpar hmuandum sungah pangpar rong a phunphun a um ih anmah le mawinak ciar an nei thluh. Cumi cun pangpar hmuan a mawi ter, pangpar hmuandum ih mawinak ah a cang. Cuvek in Jesuh

Khrih ih ruangpum a simi kawhhran sungah kut, ke, lu, mit, hna timi pawl hi mah le sinak ciar ah qhathnemnak an nei thluh. Zumtu pawl cu comi talent pakhat ciar kan nei fingfing. Pathian ih in pekmi talent ciar hmangin a hmin thangter dingin quan cio dingah a sim duhmi a si. Cuticun Pathian kawhhran a mawi dingih a qhangso vivo ding a si.

1. Thlarau Laksawng

Thlarau laksawng timi cu Grik qong in “*charismata*” ti a siih “Thiang Thlarau ruangih kan ngahmi thil titheinak pawl” sim duhmi a si. Cumi Thlarau lakawng kan comi pawl cu a bang aw cekci thei lo ding. Sikhalsehla kan comi ciar vekin rinsantlak le felzet in kan quan cio ding a thupi sawn a si. Cumi pawl komkhawm in kan quantlang tikah Khrih ih ruangpum a simi kawhhran qhansonak hrangah kan hlawm aw cio, tinak a si.

Paul in, “Ca Thianghlim in, ‘A saannak bik hmun a hung thlen tikah kaihmi tampi a khor; minung hnenah laksawng a pek,’ a timi kha a kim a si” tiah a ti (Efe. 4:8). Himi zawn hi Paul in Saam 68 sung ihta a lakmi a si. Israel mipi pawl Zion tlang timi Jerusalem khuapi ah thukham kuang an luhipi tikah thangqhatnak an tuahmi khal mitthlam ah a cuang ter. Cuvekin Paul in Jesuh Khrih khal van ah khaiso a sizia a tarlangmi a si. Jesuh Khrih cu nehnak co in Pathian vorhlam ah a to. A ral Satan lam qang pawl a neh ih ralkaihmi pawl khal a hruai hai (Efe. 1:20-22; Kol. 2:15). Ralkaihmi pawl hnenih an ngahmi thil mankhung pawl cu siangpahrang in mipi hnenah an zem qheu timi hi Thukam Hlun san laiah kan hmu thei (Seem. 14; 1 Sam. 30:26-31; Saam 68:12).

Thlarau laksawng a phunphun a peknak ih tumtahmi cu kawhhran ah quansuak theinak ding hrangah a si. Khrih ih ruangpum a simi kawhhran tundinnak hrangah qhangso dingin quansuak ding quanvo kan nei. Pastor in a quanvo a thei awk a qul. Hruaitu pawl khalin mah le quanvo fel le qhate'n thei in quan cio ding a qul. Thlarau laksawng kan comi cio felzet le qhazet in hmang cio ding kan qul. Sungtel pawl khalin mah le quanvo neihmi vekin felzetin quan cio ding a qul. Kawhhran timi cu zumtu pawl kawhkhawm pawlkomnak bur a si vekin cuih kawhhran qhansonak ding hrangah mah le tuah dingmi pawl kha felte'n quan cio ding a qul. Cutin quan cio theinak ding hrangah Thlarau laksawng in pe cio. Cuih kan comi Thlarau laksawng hmangin thuthangqha karhzai dingin Pathian ih fialmi a hnaquan kan quan cio theinak ding hrangah a si. Hi hmun ahhin 'hnaquan' (ministry) hi Grik qong in '*diakonia*' ti a siih Pastor lawng sim duhmi a si lo. Sungtel zumtu zate kha sim duhmi a si. Pathian ih hrimli zumtu zate tinak a si. Pastor cun kawhhran sungtel pawl Pathian hna an quan cio theinak dingah kaihhruaitu ding a si. Evangelist, Missionary le Zirhtu pawl khalin kanmah le dinhmun cio in quan cio ding kan qul. Pastor cun a kawhhran sungtel pawl ih an neihmi talent pawl phorhsuah sak ding. Cule cuih talent vekin quanvo a zem ding a si.

Thlarau laksawng kan timi pawl hi thungaithlak in kan sim ahcun riantu hnaquan lawnglawng a si. Mai' hlawknak le qhathnemnak hrangah a si lo. Mi pakhat qhansonak hrangah a si lo. Khrih ih kawhhran a qhansonak dingah le thuthangqha karhzainak ding hrangah sawn a si. Pathian uknak ram karhzainak ding hrangah a si. Paul in, "Kan hnenih Thlarau a um kha phunkhat khat in a langih cumi cu miseenpi qhathnemnak hrangah a si," a ti (1

thupizetmi Thlarau laksawng phun 5 a tarlang. Cupawl cu: (a) Tirhthlah, (b) Profet, (c) Thuthangqha phuangtu, (d) Pastor, (e) Zirhtu pawl tla an si.

(a) Tirhthlah (Apostles)

'Tirhthlah' timi cu tirhfialmi pawl, thlahmi pawl an si. Khristian pawl cu Jesuh Khrih tettikhaantu kan si ruangah tirhthlah tiah kawh dingmi kan si. Sikhalsehla Baibal sungah 'Tirhthlah' a ti tikah Bawi Jesuh ih dungthluntu (12) kha sim duhmi a si (Joh. 17:18; 20:21). Cuihtlun ah Mattius, Paul, Jesuh naupa Jeim le a dang dungthlun pahnih khat pawl cu 'Tirhthlah' tiah kawh a si. A tlangpi thu in Jesuh a hmu roritu pawl cu 'Tirhthlah' tiah kawh a si (Tirh. 1:21; 10:40-41; 1 Kor. 9:1; 15:8-9). Cuti asi ahcun tuini ah 'tirhthlah' a um nawn lo tiah lak theih a si.

(b) Profet (Prophets)

Tuini ah "Profet" a um lai maw? tiah thusuh ding a um thei men. "Profet" timi pawl hi Pathian hnen ihsin thupek qongkam a dongtu pawl an si. "Bawipa in a ti" tiah mipi hnenih a phuangsintu pawl an si. Thudik le a sinak vekin sim le phuangtu an si (Jer. 23:16-32). Phundang deuh in kan sim a sile "Profet" cu Pathian ih ai-awh ih a qongtu 'Pathian ih palai' an si. Cumi pawlih an sim, an qongmi pawl cu hmingsin thluh a siih Baibal ah a cang. Cubangtuk "Profet" cu tuini ah a um nawn lo.

Tirhthlah dungih a thluntu cu Profet a si (Efe. 2:20; 3:5). Profet pawl ih hnaquan cu an qhehsuak thluh zo. Kawhhran hramqohnak khal hngetzet in an din zo. Tuini ah Profet a um nawn lo, kan ti zo. Sikhalsehla tuini Pawl hrekhat in hlanlai Thukam Hlun san ih "Profet" pawl bangin a tuah-awtu an um phah rero. Cu pawl cun mipi zate hrangah an qong, an sim dah lem lo. Anmah

le naihnak ih a ummi a si lole an dodal duhmi kawhhran le mibur malte hrang lawngah an simphuang qheu a si. Curuangah tuini ah profet a ti-awtu cu an um phahphah nain Thukam Hlun san bangin “Profet” diktak cu an si lo ding tiah ruah ding a um.

(c) Thuthangqha phuangtu (Evangelists)

Thlarau laksawng a pathumnak cu “Thuthangqha phuangtu” tiah Paul in a ti. A hrek in ‘evangelist’ tiah an hmang. Asinain “Evangelist” timi qongfang hi Thukam Thar sung hmun thum lawngah kan hmu thei a si (Tirh. 21:8; 2 Tim. 4:5). Tuini ah Thuthangqha phuangtu a si lole Evangelist tampi an um. Thuthangqha phuangtu kan ti tikah phun hnih in kan hmu thei. A pakhatnak cu ramthar ah fehin an nun pekin a fehtu an um. Cu pawl cu “missionary” tiah kawh a si qheu. A dang pakhat sawn cu qhangphawknak hnaquan a quantu an siih an nunnak pekin an feh lo nain a qulnak hmun ah zirhnak le phuangnak ceem in a fehtu an si. Cu pawl cu ‘evangelist’ tiah kan ko. Thuthangqha phuangtu cu Pathian thu lawng simtu ding an siih Doctrine lam le mi qhenghek ding lam simtu ding an si lo. Cupawl cu Efesa sungah Paul in Thuthangqha phuangtu a timi pawl an si.

(d) Pastor

Mihrek cun Thuthangqha phuangtu kha Pastor, Zirhtu Saya tiah an ko qheu. Thuthangqha phuang ding hi Pastor ih hnaquan pakhat cu a si ko. Sikhalsehla Pastor ih quanvo hi Thuthangqha sim lawng si loin kawhhran sungah a dangte’ n a um ve. Kawhhran sung cin le daan vekin hruainak, Serh le sang pawlah quanvo laknak, nunsimnak, forhfialnak, kaihhruainak, Pathian thusimnak tipawl hi Pastor ih hnaquan deuh an si. Pastor ih hnaquan cu Thlarau lam thu le Tisa lam thu thawn a pahnih

komkhawmin a si. Cuihtlun ah Pastor timi ih sullam cu ‘tuukhaal’ ti a si vekin a kalmi tuurual pawl hrangah thlarau tirawl thawn khopkham dingah cawmdawltu dingin quanvo neitu an si (Joh. 21:15-17; Tirh. 20:28; 1 Pit.5:2). Hinah hin theih qulmi cu kawhhran sungih Zirhtu saya pohpoh hi Pastor (tuukhal) an si thluh lo. Cuvek qhiamqham in Pastor pohpoh khal Zirhtu saya an si thluh lo. Pastor dingah a hrante ih retmi a um tinak a si.

(e) Zirhtu (Teachers)

Zirhtu pawl cu Baibal tlawngah siseh, thuzirnak le relkhawmnak pawl ah zirhtu dingih a hleice in quanvo pekmi pawl an si. A hrek cu Pastor dinhmun ah an um nain zirhtu dingih quanvo pekmi khal an si thei. Thuthangqha phuangtu an si nain zirhtu dingih quanvo pekmi khal an si thei. Himi zirhtu pawl cun Pathian qongkam vekin siseh, Khristian nuntu daan ding siseh, taksa le thlarau lam thu a phunphun hmangin zumtu pawl hnenah zirh vivo tu ding pawl an si. Kawhhran sungah zirh awknak a thupizet ruangah zirhtu ih dinhmun khal a thupi ngaingai a si.

Thufunkhawmnak

Hi a tlun ih sinak kan tarlangmi pawl hi Thlarau laksawng pawl an si. Pathian ih a hrilmi pawl hnenah a hleice in cuih laksawng pawl a pe hngai. Cuih laksawng khung cu Pathian hnenah dil cio dingah Paul in in zirh hngai (1 Kor. 12:31). Kawhhran timi hi zirh awknak hmun pakhat a si vekin thuzirh awknak kha thupizet ah neih ringring a qul. A pitlingmi zumtu kan si theinak dingah cawmdawl a qul. Cutin kan pitling thluh tik lawngah Bawi Jesuh ih quanvo pekmi kawhhran hnaquan pawl kan quan ngah thei ding a si.

thawn an bang aw lo. Nunau pawl hi zalennak an nei deuh. Curuangah kawhhran kaihhruainak ah nunau pawlin thuhla rel theinak dinhmun an rak nei theinak a si. Hitiih hruaitu dinhmun a ummi nunau upa pahnih rem aw lo hi a poizetmi pakhat a si.

2. Masidonia peng Nunau pawl ih kaihhruainak

A vei hnihnak Paul khual a tlawn laiah Filipi khua ah a rak thleng. Tirhthlah 16:13-14 kan zoh tikah Paul le Silas te pawl hna an quan tikah a hmaisai in nunau hnenah a rak si. Jesuh Khrih ih thuthangqha an relpi hmaisai bikmi cu puan sendup zuartu Lydia a si. Himi nu in Jesuh Khrih cu i rundamtu le ka Bawipa a si, tiah a pom ih a cohlan tikah Europe ram sungah Khristian hmaisabik ah a cang. Mipa tampi sungin Lydia in zumtu Khristian a can hmaisai theinak kan zoh tikah Filipi kawhhran a hramthoknak hi nunau an si, kan ti le a palh lo ding. Filipi lawng si loin Thesalonika khua le Berea khua an feh tik khalah nunau pawl hi zumtu hmaisai an siih Jesuh Khrih a cohlangtu an si, tiah kan hmu thei fawn (Tirh. 17:4, 12-15). Lydia hi hnipuan man nei a simi puan sendup zuartu, an ti tikah pursumnak lam mit a nei ti ding tluk a si. Mi zaran men cu a si hrimhrim lo, ti a fiang. Cule cuih san laiih nunau pakhat in amah hrangah le a pasal hrangah thlan a tuah timi thuhla khal hlanlai Grik casual an tongmi sungah a um tikah nunau pawl ih thil tithei le thuruat thei pakhat a sizia a lang a si. Cuih san lai Masidonia peng thil um daan kan zoh tikah nunau pawl in thil thupi tampi an tuah ih kawhhran sung khalah thurel le mi kaihruai theitu an rak sizia fingte'n kan hmu thei a si. Tuini kawhhran le pawlkom sung khalah nunau pawl in thil an ti theimi tampi a um. Cumi pawl cu kawhhran le pawlkom qhansonak hrangah anmai' talent cio hmang thiam ding hi a thupizet a si.

Kor. 12:7). Curuangah kawhhran sung a kilkip a qhangso theinak ding hrangah zirh-awk hi a thupi zet. Zirh awknak a um lomi kawhhran cu pawhte fawh lai nauhak bangtuk ah a cang ding a si. Zumtu kan zate'n Thlarau laksawng kan co ngahmi theithiam in Pathian ram karhzainak ding hrangah le a hmin sunglawinak hrangah hmang cio dingah quanvo kan nei a si.

PCU, Manila, Philippines.
Jan. 12, 2014|Sunday|10:34 am.

(39)

JESUH KHRIH AH REMNAK (Peace in Christ)

“Euodia le Sintekhe, nan hnenah zaangfah ka lo dil: Bawipa ih duhnak thlunin nan thinlung hmunkhat dingah zuam uh. Cule nang rintlak ka hnaquanpi, hi nunau pahnihte hi rak bawm aw, ti ka lo duh ve. Ziangah tile keimah thawn hnaquan tlang an si; Klement le Pathian nunnak cabu sungih hmin khummi ka hnaquanpi hmuahhmuah thawn Thuthangqha zaiter dingah keimah thawn napi ih hnaquantu an si” (Filipi 4:2-3).

Thuthoknak

Remnak hi zumtu nun ah kan neih ding a thupizetmi pakhat a si. A hleice in zumtu pawl cu Jesuh Khrih ah remnak kan neih ding a thupi ngaingai. Kawhhran sungah siseh, pawlkom sungah siseh, rem-awknak a um lo ahcun duh um lozetmi buainak a suahpi thei. Qhenmhek awknak tumpi tiang a thleng thei. Hmuh daan, ruah daan le pom daan a bang aw lo tikah rem-aw lonak a tam duh cuang. Tuini zumtu lak khalah kan zirnak, kan

ruahnak le kan thupom, kan fehpi duhmi pawl ruangah rem lonak a suak qheu. Hi pawl hi atu san lawngih suakmi si loin kawhhran hmaisai lam khalah a um zomi a si. Himi Baibal caang sungah Filipi kawhhran sungah rem aw lonak le thubuai a um ruangah Paul in seherhzet in zirhnak a neimi thu kan hmu thei. Zaangfah dil phah in a zirhmi a si. Himi thuhla zoh in zumtu pawl Jesuh Khrih ah remnak kan neih ding a qulzia kan zohtlang hnik ding.

1. Nunau Upa Pahnih Rem-awk Lonak

Filipi Kawhhran sungah ‘Euodia’ le ‘Sintekhe’ timi nunau upa pahnih an um. Annih hi Kawhhran hruaitu upa pahnih ih nupi veve khal an si. An pahnih hi hruaitu ka si deuh tiin sinak an cuh-aw deuh ruangah an rem-aw lo a si hmang. Cangantu hrekkhat cun nu upa hruaitu deuh siding an cuh aw, tiah an ngan. A hrekkhat nih cun hlarem thuhla lam thawn pehpar aw in an thu a kalh awmi si tiah an ti. William Barclay ih nganmi sung ahcun, Biakinn an nei hrih lo ruangah himi nunau upa pahnih tei’ inn hi khawmnak ah an rak hmang qheu. Himi khawmnak hmun thawn pehpar aw in buainak a suak a si men ding, ti a si. Anmah pahnih rem-awk lonak ruangah kawhhran sungah buainak a suak pang ding, tiah Paul a thin a phang. Curuangah Paul in an rem-aw theinak dingah zaangfah a dil hngainak a si. Kum zabi pakhatnak san laihi nunau dinhmun a niamzet ih ruah lai caan ah hibangtuk a cakmi nunau hruaitu kawhhran sungah an um theimi hi mangbangza ngaingai a si.

Kawhhran thokpek hrawng ahcun nunau pawl an lang ngaingai thei lo. Cule Israel pawlih nunphung ah nunau dinhmun hi a niam ngaingai. Asinain dunglam ihsin manpitu mhazet an rak si qheu. Judah ram hnakin Masidonia peng ahcun hmun dang

(40)

JESUH KHRIH LE TANGDORNAK

“Nannah cu Pathian ih minung nan si; a lo duhdawt hai ih amah ih hrangah a lo hrilmi nan si. Curuangah zawnruahnak, zaangfah thinpemnak, tangdornak, thinlung nemnak le thinsaunak pawl cu hnipuan bangtuk in hruk uh” (Kolose 3:12).

Thuthoknak

Christmas ziang a si timi cu zumtu tampi in a tlangpi thu in kan thei cio. Pathian cu a sinak le van sunlawinak zate'n tanta in minung sinak ah a piang ih Jesuh Khrih tiah kawh a si. Cuti ih minung ah a cang tikah tangdor zetin a suak. Christmas ih a thupitnak laimuril pakhat cu tangdornak langternak a si. Jesuh Khrih ih suahnak ih a laimuril cu tangdornak a si. Amah a zumtu pawl nitin kan nunnak hrangah a thupi bikmi cu tangdornak thawn nun ding hi a si. Sikhalsehla zumtu tampi kan nunnak ah tangdor nun a neitu cu hmuh ding a mal nasa. Nitin kan nunnak ah tangdor nun kan qulzia Baibal caang hmun tampi ah in sim,

3. Nang Rintlak Ka hnaquanpi.

Baibal thiam simfiang ngantu pawlin, “ka hnaquanpi” timi hi zo a si ding, tiah a phunphun in an ruat cio. “Cule nang rintlak ka hnaquanpi, hi nunau pahnihte hi rak bawm aw, ti ka lo duh ve,” tiah Paul ih simmi kan hmu (Fil. 4:3). Ka hnaquanpi (*yokefellow*) timi hi Grik qong in “*sunzuge*” ti a siih a sullam cu “mi hmuah ih rinsanmi”, “rinsantlak” tinak a si. Cuih a hnaquanpi cun harsatnak le thubuai a um tikah tawlirel qheutu a si hmang. Ral awknak a um tikah remnak tuahtu, rem tertu khal a si. Cuih “ka hnaquanpi” timi thu ah ruah daan a phunphun a um: Mi hrekkhat in, “Puan sendup zuartu Lydia hi Pual ih nupi a si. Lydia in a rak bawm” tiah a ruattu an um. Sikhalsehla Paul in nupi a nei a si, timi thu hi khuitawk hmanah theih theinak kan nei lo ruangah a si thei lo ding, tiah mi tampi cun an ruat. Cun, Paul in pastor quan dingah a thlahmi Timote a si lole Silas te pahnih lakah pakhat khat an si pei maw? tiah ruahnak neitu an um fawn.

Cule mi hrekkhat in Filipi kawhhran ih an rinsanmi Epafroditas teh a si pei maw? tiah a ruattu an um ve. Epafroditas hi cakuat phursaktu lawng si loin Filipi khua buainak daiter ding khalah a fialcih ding a si, tiah zumnak khal a um. Himi hi mi tam deuh ih an zum daan a si. Klement timi hmin khal kan hmu thei ih (v. 3) a thuhla belte fiang deuhin kan thei ngah deuh lo. Amah le a rualpi pawl hi thuthangqha karhzainak hrangah bawmtu taktak an siih nunnak cabu sungah hmin nganmi an si, tiah kan hmu. Cule mi hrekkhat in Klement hi neta lam ah Rom Bishop hminthangzet ah a cangmi kha a si pei maw? tiih a ruattu an um na'n sirhsan ding ngaingai zianghman a um lo. Paul in ‘rintlak hnaquanpi’ a nei ti cu a fiangmi a si. Kannih zumtu pawl khal

kan hnaquanpi pawlin 'rintlak hnaquanpi' tiah in ti ding hi a thupizetmi a si.

4. Remnak hrangah ruat cih dingmi

Kawhhran le pawlkom kan neihmi sungah rem lonak a um tikah sungtel zapi hrangah thin a nuam duh lo ngaingai. Pakhat le pakhat rem te ih um thei ding hi zumtu zate ih thinlung saduhthah a si ringring. Filipi kawhhran rem lonak ruangah Paul hi a thinlung a rethei zet. Filipi kawhhran hi a remzetmi le duhdawt aw zetmi an si tiih a hmin a than laifangah hivekin rem lonak thu a theih tikah a thin a na zet. Curuangah remnak a um theinak dingah a ti thei tawk in a tawlrel. A hmaisah Filipi kawhhran kha Jesuh Khrih thawngin remnak nei dingah a forh hngai. Remnak a um lonak hmun ahcun zumtu qha an um thei lo. Jesuh Khrih tel loin remnak taktak a um thei lo. Minung le minung cu kan sinak kan hmu aw thluh ruangah remnak taktak a suaipi thei lo. Jesuh Khrih ah hram bun ih nun a nei taktak mi 'rintlak hnaquanpi, zumtu qha' a um lawngah remnak a famkim thei ding a si. Klement le a rualpi pawl cu remnak a tuahtu an siih nunnak cabu sungah hmin nganmi an si. Kan Bawipa Jesuh in, "Remnak a tuahtu pawl cu mi thluasuak an si; Ziangahtile Pathian ih fahniang tiah kawh an si ding", tiah a sim (Mat. 5:9).

Thunetnak.

Tuihni hruaitu upa pawl in Filipi khua ah nunau upa pahnih pawl an rem-aw lo ruangah buainak a suak bangin kan san khalah kanmah ruangah buainak a suak pang maw ti hi qhate'n ruat aw ringring kan qul. Kan kawhhran le pawlkom sungah dinhmun cuh awk ruangah siseh, duh daan, pom daan le zirh daan bang aw lo ruangah siseh, buainak le rem lonak a suaipitu

kan si pang maw ti hi kan cekfel awk a qul. Kanmah ruangah pawlkom le kawhhran sungah rem lonak a suak tertu kan si pang ahcun a poizet ding. Bawipai' duhnak thlun in remnak tuahtu kan si theinak dingah le tangdornak thawn Jesuh Khrih le a kawhhran riantu qha kan si theinak dingah kan nunnak ap aw cio uhsi. Jesuh Khrih cu kan remnak hrampi a si.

PCU, Manila, Philippines.

Jan. 25, 2014|Saturday|9:18 pm.

in zirh. Jesuh Khrih ih nunnak rori khalin cuih tangdor nun a langter.

Zumtu pakhat cio ih a thupibik quanvo cu hruaitu pawl ih thu thlun hi a si. Tangdornak thawn nung in, pakhat le pakhat duhdawtnak thawn rem le nel aw zetin um tlang ding a thupi ngaingai mi a si.

1. Pakhat le pakhat tangdornak thawn kom aw ding

Zumtu pawl pakhat le pakhat tangdornak thawn kom aw dingmi a si. Tangdornak timi cu kannih zumtu hrangah a thupibik hriamhrei qha bik pakhat a si. Tangdor ih a umtu pawl cu a khaisang dingih mi puarthau pawl cu Pathian in a namthlak hngai leh ko ding, timi hi Piter in a simfiangmi a si. Pathian duh sawnmi cu tangdor thinlung a neitu, kawhhran thu a thluntu, thuthangqha phuan hna a quantu zovek khal Pathian in thluasuah a pek duh a si. Cumi cu zumtu pakhat cio ih nun ah kan tuam awk ding a qul ngaingai. Thlah loin kai hngat ringring ding kan mul. Tangdornak timi cu Grik qongin "*tapeinophrosuner*" ti a siih 'a hnuaitabik dinhmun ah um aw, fialnak vekin tuah aw' tican a si.

2. Tangdor nun nei in kan nung ding a tul

Zumtu pawl hrem le hmuhsuamnak, harsatnak an ton tikah timtuahnak tuah a qul. Cumi kan timtuahnak cu Pathian ih huham cahnak hnuai ah tangdor in kan nung dingmi kha a si. Pathian qongkam kan ngai ding. A duhnak bangin kan thlun ahcun Pathian in ziangtin kan quan, kan nung, kan cangvai ding ti in zirh ding. Mi qha lo pawl cu Pathian in thu a qhen leh mai ding a si. Bawi Jesuh zumtu kan si cio ruangah tangdor nun nei in kan nung ding hi a qul ih a thupi ngaingai mi a si fawn.

3. Tangdornak cu Jesuh Khrih ih lungput langternak a si
 Jesuh Khrih cu misual rundam dingah amai' sinak hmuahhmuah le a van sunlawinak zate'n a taanta thluh. Farah nautabik dinhmun ah tangdor zetin rannung einak kuang sungah a suak. Leitlun ih a tlanlen sung hmuahhmuah ah tangdor zetin A pa'i duhnak zate a thlun. Thinglamtah parah amai' sualnak tel ri ai hmansehla harsazet in thihnak tiang tuar in tangdor zetin a nunnak a pek. A suah ihsin hi leitlun ih a nunsung hmuahhmuah le a thih tiang ah tangdornak hliir in caan a hmang vivo. Cumi cu kannih zumtu pawl hrangah a thinlung thiange'tn a lungput a langtermi a si. Kannih zumtu a fa le pawl khal in ka Bawipa Jesuh Khrih ih sinak le a nunnak ih langtermi mizia pawl hi nitin kan nunnak ah kan cawn rori dingmi a si. Kan nunnak ah kan nunpi ringring dingmi a si. Bawi Jesuh Khrih cu Pathian sinak a nei ringring; Asinain Pathian bang dingah hranhram in a tum dah lo (Filipi 2:5) timi thu hi cing qha ringring ding kan qul. Tangdornak cu Jesuh Khrih ih thinlung put langternak a si ti kan fiang cio ding a thupi.

4. Tangdornak cu tuahquannak in langter ding kan qul

Tangdornak le tuahquannak hi qhentheih lo ih a feh tlang ringring dingmi an si. Tangdor ti aw si ih kan tuahquannak ah siseh, kan nunnak ih lang ter thei lo cu tangdornak diktak a si lo. Curuangah Jesuh Khrih ih in hmuhsakmi tangdornak cu kan nunnak ah kan tuahquannak in langter tengteng thei dingah kan pek awk a qul. Kan timtuah awk a qul. Kanmah duhnak vekih nung si sawn loin Bawipai' duhnak bangin midang pawlih duhnak khal kan hmusak thiam ding a thupi ngaingai. Cuticun a caan a kim tikah Pathian in in khaisang leh ding a si. Kanmah le kanmah khaisang aw rero ding a qul lo, Pathian ih khaisangmi hi a sunglawi sawnmi a si (1 Pit. 5:6).

Thunetnak

Pathian in cawisang thei lomi zohman a nei lo timi hi kan cinken ringring ding a thupi ngaingai. Kan theih qulmi pakhat cu mi hngal pawl le puarthau pawl cu a cawisang dah lo. Zumtu kan zate in kan theih tengteng dingah a qulzetmi cu tangdornak hi milai mithmuh lawng a tawk lo Pathian hmai khal ah a qul, timi hi a si. Cuvek qhiamqhiam in Pathian hmai lawng ih tangdor timi hi a ngah cuang loih kan minung pi pawl khalin tangdor nun kan neihmi kha kan hmuh tengteng a qul. Kan Bawipa Jesuh Khrih ih a sinak pawl hi kan nitin nun ah kan cinkeng ringring ding a thupi ngaingai.

“Nan thinlung put daan cu Khrih Jesuh ih thinlung put daan vekin siseh. Khrih cu Pathian sinak a nei ringring; Asinain Pathian bang dingah hranhram in a tum dah lo. Cu ai-ah, Amah ih lungthote'n, a sinak hmuahhmuah a taansan ih, hnen-um sinak la tahratin, Minung ah a cang ih minung pianzia in a piang. Tangdornak thinlung a nei ih, Pathian thu thlun in, Thinglamtah thihnak tiangin a tuar. Curuangah a saang bik hmunah Pathian in a cawisaang ih, Hmin hmuahhmuah lakih cungrung bik hmin a pek. Cuti a si ruangah, Jesuh hmin upatnak pekin, Vancung ih a ummi hmuahhmuah in siseh, Leitlun le leihnuai ih a ummi hmuahhmuah khalin siseh, an khuk an bil ding ih, Jesuh Khrih cu Bawi a si, tiah Pa Pathian sunlawinak ah an zate in an phuang ding” (Filipi 2:5-11).

Camkhat Yangon.

Dec. 22, 2013|Sunday| 10:00 pm.